İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPILAŞMA KOŞULLARI VE KADIKÖY – RASİMPAŞA MAHALLESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül Can

Anabilim Dalı: Şehir ve Bölge Planlama

Programı: Şehir Planlama

HAZİRAN 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPILAŞMA KOŞULLARI VE KADIKÖY – RASİMPAŞA MAHALLESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül Can

(502091814)

Tezi Enstitüye Verildiği Tarih: 06 Mayıs 2011

Tezi Savunulduğu Tarih: 06 Haziran 2011

Tez Danışmanı: Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu (İTÜ)

Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Nilgün Ergün (İTÜ)

Y. Doç. Dr. Sırma Turgut (YTÜ)

HAZİRAN 2011

ÖNSÖZ

Bu çalışma sürecinde beni destekleyen ve yönlendiren hocam Sayın Öğr. Gör. Engin Eyüboğlu'na teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca çalışmam dahilinde bana yardım eden Kadıköy Belediyesi KUDEB departmanına da teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin yazım süresi boyunca bende desteğini esirgemeyen anneme ve arkadaşlarıma teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Mayıs 2011

Ayşegül Can

(Şehir Plancısı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....iii
İÇİNDEKİLER.....v
KISALTMALAR.....ix
ŞEKİL LİSTESİ.....xi
ÖZET.....xiii
SUMMARY.....xv
1. GİRİŞ.....1
2. TARİHİ ÇEVRE KAVRAMI.....3
2.1 Tarihi Çevrede Kültürel Süreklilik.....5
2.2 "Infill" Kavramı ve Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Anlayışı.....7
2.2.1 Biçime Göre Yaklaşımlar.....14
2.2.1.1 Yeni Yöreselcilik.....14
2.2.1.2 Tarihselcilik.....19
2.2.2 Bağlamcı Yaklaşımlar.....21
2.2.2.1 Bağlamcılık.....22
2.2.2.2 Mekancılık.....26
2.2.2.3 Ekolojik Yaklaşımlar.....28
2.2.3 Kuralcı Yaklaşımlar.....30
3. TARİHİ ÇEVREDE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR.....37
3.1 İngiltere'de Tarih ve Yeni Yapı İlişkisi.....37
3.1.1 Erken Kentsel Koruma Yönetmeliği.....39
3.1.2 Yirminci Yüzyıl: Yönetmelik, Hukuk Davası ve Kentsel Koruma için Açıklamalar.....40
3.1.3 Kentsel Rekreasyon Yasası ve Onun Öncüleri.....45
3.1.4 Post-1967 Sistemi.....47
3.1.5 1980'lerde Değişen Bakış Açısı.....50
3.1.6 1990'lardaki Değişiklikler.....52
3.1.7 Örnek Uygulama.....54

3.2.8 Sonuç……56
3.2 İtalya'da Tarih ve Yeni Yapı İlişkisi……57
3.2.1 İtalya'daki Koruma Hareketi……58
3.2.1.1 Filolojik Restorasyon……59
3.2.1.2 Tarihsel Restorasyon……62
3.2.1.3 Arkeolojik Restorasyonlar……65
3.2.1.4 Gustavo Giovannoni ve Bilimsel Restorasyon……66
3.2.2 1950'ler……68
3.2.3 "Programlanmış Koruma" ve Umbria için Pilot Plan……70
3.2.4 Sonuç……73
3.3 Değerlendirme – Karşılaştırma……73
4. TÜRKİYE'DEKİ DURUM VE YASAL MEVZUAT……75
4.1 20. yy.da Koruma Düşüncesi……76
4.2 1930 ile 1950 Yılları Arasındaki Yasal Gelişim……77
4.3 1950 ile 1980 Yılları Arasındaki Yasal Gelişim……78
4.4 Son 30 yılda Koruma Yasaları……82
4.5 Günümüzdeki Yasal Düzenlemeler……89
4.5.1 Yasa ve Yönetmelikler……89
4.5.1.1 3194 Sayılı İmar Yasası……89
4.5.1.2 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası……89
4.5.1.3 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında ……90
4.5.1.4 2960 Sayılı Boğaziçi Yasası……91
4.5.1.5 3621 Sayılı Kıyı Yasası……91
4.5.1.6 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Yasası……91
4.5.1.7 2872 Sayılı Çevre Yasası……92
4.5.1.8 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası……92
4.5.1.9 4708 Sayılı Yapı Denetimi Yasası……92
4.6 Koruma Amaçlı İmar Planı……93
4.6.1 Koruma Amaçlı İmar Planlarının Hazırlanma Süreci……94
4.6.2 Koruma Amaçlı İmar Planlarının Uygulama Süreci……102
4.6.3 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı……104
4.6.4 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı……104
4.6.5 Kentsel Tasarım Projeleri……104
4.7 Sonuç……106

5. RASİMPAŞA MAHALLESİ ÇALIŞMA ALANI…….....…..107
5.1 Çalışma Alanının Seçim Nedeni…….....107
5.2 Planlama Amacı…….....……107
5.3 Çalışma Alanının Bütününe İlişkin Araştırma ve İncelemeler…….....108
5.3.1 Kadıköy'ün Konumu ve Doğal Yapısı…….....……...108
5.3.3 Kadıköy'ün Tarihsel Gelişimi…….....……110
5.3.4 Rasimpaşa'nın Tarihsel Gelişimi…….....……...114
5.4 Rasimpaşa Çalışma Alanına İlişkin Araştırma ve İncelemeler…….....….120
5.4.1 Rasimpaşa'nın Doğal Yapı, İklime ve Bitki Örtüsü.....……..122
5.4.2 Bina Kat Adetleri, Bina Durumu ve Bina Kullanım Analizleri…….....122
5.4.3 Tescilli Yapıların İncelenmesi…….....127
5.4.4 Anket Çalışmaları…….....……..129
5.4.4.1 Kullanıcı İle Anketler…….....……..129
5.4.4.2 Kamu Çalışanları İle Anketler…….....…139
5.4.4.3 Mimarlar İle Anketler…….....…….144
5.5 Eski ve Yeni Resimlerin Karşılaştırılması…….....147
5.6 Verilerin Değerlendirilmesi ve Sorunun Tanımlanması…….....149
5.6.1 Sosyal ve Ekonomik Sorunlar…….....……149
5.6.2 Fiziksel Sorunlar…….....……150
6. SONUÇ VE ÖNERİLER…….....…..151
6.1 Çalışma Alanında Koruma ve Geliştirme Kararlarının Verilmesi ve.....
Seçeneklerin Üretilmesi…….....……153
6.1.1 Genel Planlama Kararları…….....153
6.1.2 Korunacak Yapılara İlişkin Kararlar…….....……..154
6.1.2.1 "Infill" uygulamalarına ilişkin kararlar…….....154
6.1.3 Yeni Yapılara İlişkin Kararlar…….....……154
KAYNAKLAR…….....……..155
EKLER…….....……...161
ÖZGEÇMİŞ…….....207

KISALTMALAR

DNH: Do No Harm Society
DoE: Department of Energy
EHTF: English Historic Town Forums
GEEAYK: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOMOS: International Council on Monuments and Sites
KTVYK: Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu
KYO: Kentsel Yenileme Ortakları
LDDC: The London Docklands Development Corporation
LPA: Local Planing Authority
UDA: Urban Development Area

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Reina Sofia Müzesi ek merdiven kuleleri ……..….12
Şekil 2.2: Friars Quay Konutları Planı…….……17
Şekil 2.3: Friars Quay Konutları Görünüş…….....…17
Şekil 2.4: Friars Quay Konutları…….....18
Şekil 2.5: Çamlıyuva Tatil Köyü Konaklama Ünitelerinden ve Çarşı Binasından Görünüş..18
Şekil 2.6: Piazza d'Italia, New Orleans……...20
Şekil 2.7: Pamfilya Tail Köyü…….....……21
Şekil 2.8: Anneler Evi – Amsterdam…….……24
Şekil 2.9: SSK Binası…….….25
Şekil 2.10: Bensberg Belediye Binası……...28
Şekil 2.11: Castellaras Konutları……...…..29
Şekil 2.12: Troldsalen Konser Salonu……...…..30
Şekil 2.13: Fayetteville Tasarım Rehberi Geleneksel Bina Görünüşü……....36
Şekil 3.1: Yapılaşmış çevrenin korunmasında ortaya çıkan çelişkiler)….....….37
Şekil 3.2: Sit Alanlarının tayinin yıllar içinde gösterilmesi……
drawn from data provided by English Heritage)…….....…..43
Şekil 3.3: Tescilli Eserler için Tanımlama ve Değerlendirme Kriterleri…….....45
Şekil 3.4: 4. Fıkra Hükümlerine Göre Yapılmış Uygulamalar……..….49
Şekil 3.5: İngiltere, Docklands…..……...…52
Şekil 3.6: İngiltere, Newcastle, Grainger Town Planı……..…56
Şekil 3.7: San Marco……...58
Şekil 3.8: Torre di Filarate…….63
Şekil 3.9: Roma Planı 1887……65
Şekil 4.1: 1950-1980 Dönemi İstanbul Eksenli Koruma Yasalarının Gelişimi…….82
Şekil 4.2:1980 Dönemi Sonrası İstanbul Eksenli Koruma Yasalarının Gelişimi……..88
Şekil 4.3: Koruma Amaçlı Planların Hazırlanma Süreci…….100
Şekil 5.1: Kadıköy'ün cinsiyete göre nüfus dağılımı…….108
Şekil 5.2: Kadıköy'ün yaş grubu ve cinsiyete göreilçe nüfusu…….108
Şekil 5.3: Kadıköy Osmanlı Döneminden Görünüş……..112

Şekil 5.4: Kadıköy Altıyol……..113
Şekil 5.5: Kadıköy Günümüzdeki Görünüş……114
Şekil 5.6: Kadıköy Pervititch Sigorta Planı 1937…….116
Şekil 5.7: Kadıköy mevcut durum halihazır pafta (Kadıköy Belediyesi).....116
Şekil 5.8: Kadıköy Pervititch Sigorta Planı 1937……...117
Şekil 5.9: Kadıköy mevcut durum halihazır pafta (Kadıköy Belediyesi).....117
Şekil 5.10: Kadıköy Pervititch Sigorta Planı 1937……..…118
Şekil 5.11: Kadıköy mevcut durum halihazır pafta (Kadıköy Belediyesi).....118
Şekil 5.12: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 1946…….....119
Şekil 5.13: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 1966…….....119
Şekil 5.14: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 1982…….....120
Şekil 5.15: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 2011…….....120
Şekil 5.16: Kadıköy Çalışma Alanı…….....…121
Şekil 5.17: Kadıköy Çalışma Alanı Topoğrafik Durum……...121
Şekil 5.18: Kadıköy Çalışma Alanı Görünüşler…….....122
Şekil 5.19: Kadıköy Çalışma Alanı Bina Kat Adedi…….....124
Şekil 5.20: Kadıköy Çalışma Alanı Bina Durumu…….....…125
Şekil 5.21: Kadıköy Çalışma Alanı Bina Kullanımı…….....126
Şekil 5.22 – Şekil 5.23: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi…….....127 – 128
Şekil 5.24 – Şekil 5.39: Kadıköy Kullanıcı Anketleri.....130 - 139
Şekil 5.40 – Şekil 5.45: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi.....140 - 143
Şekil 5.46 – Şekil 5.47: Kadıköy Mimar Anketleri.....144 - 146
Şekil 5.48 – Şekil 5.49: Kadıköy Resim Karşılaştırması.....147 - 148
Şekil A.1.1 – Şekil A.1.18: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi.....162 - 179
Şekil A.2.1 – Şekil A.2.14: Kadıköy Resim Karşılaştırması.....180 - 193

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPILAŞMA KOŞULLARI VE KADIKÖY – RASİMPAŞA MAHALLESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Gün geçtikçe önemi artan tarihi çevre koruma kavramında; gelecek nesillere aktarmak, kültürel değerlerin sürekliliğini sağlamanın yanında turizmin sağlayacağı faydalar, şehir merkezlerindeki rant kaygıları gibi diğer amaçları da ön plana çıkarmaktadır. Özellikle merkezi alanlardaki arazi değerlerinde artış, tarihi kent merkezlerindeki fiziksel ve sosyal çevrelerde uyum kaygısının gözardı edilmesine neden olmaktadır.

Bunu yanısıra bu bölgelerdeki gerek yeni yapılaşma koşullarının oluşması gerekse eski yapı koşullarının oluşturulmasında kullanıcılara veya mülk sahiplerinin önüne çıkan bürokratik engeller, yasal prosedür eksikliği, kaynak yetersizliği gibi nedenlerle de koruma ve yenileme çalışmaları zorlaşmaktadır. Korunacak eser sahibi olan vatandaşlar tamirat veya başka bir uygulama yapmak istediklerinde kaybettikleri zaman ve para nedeniyle bu işe yanaşmamakta ve tarihi eserler çürümeye bırakılmaktadır.

Bu çalışma da tarihi çevrede uygulanan yasal mevzuatın sorunları tartışılırken aynı zamanda bu alanda yapılan yeni yapılar ile tarihi eserlere yapılan güncel ekler tartışma konusu olacaktır. Yasal işlemlerden kaçmak isteyenler korumayı tercih etmeyip binalara kendileri ekler uygulamakta ve bu genelde tarihi çevre ile uyumlu olmamaktadır. Tarihi çevre korumada uygulanan süreçte uzmanların, kamu çalışanlarının ve kullanıcıların neler yaşadıkları ve düşündükleri araştırılacaktır.

Söz konusu araştırmaların yapılması için öncelikle bu çalışma da tarihi çevre tasarım anlayışları incelenecektir. Çalışmanın kuramsal temelini oluşturan bu bölümde "infill" kavramı ile post-modern mimari kavramları incelenecektir.

Üçüncü bölümde ise tarihi çevre koruma konusundaki uluslararsı örnekler incelenecektir. Bu bölüm seçilen ülkeler İtalya ve İngiltere'dir. Bu ülkelerdeki tarih çevre koruma ve tarihi çevrede yeni yapı kavramlarının nasıl geliştiği, yapılan uygulamalar ve söz konusu ülkelerdeki yasal mevzuatın nasıl olduğu incelenecek ve bir değerlendirme yapılarak Türkiye ile aralarındaki fark ve benzerlikler ortaya konulacaktır.

Dördüncü bölümde Türkiye'deki yasal mevzuat incelenerek bu yasal mevzuat hakkında detaylı bilgiler verilecektir. Kullanılan kanunlar ve bu kanunların gelişim süreci ile Türkiye'de tarihi çevre korumada ne gibi uygulamalar ve sonuçlara yol açtığı tartışılacaktır.

Beşinci bölümde seçilen çalışma alanında yapılan analiz ve anketler ile toplanan veriler değerlendirilecek ve ortaya bu doğrultuda sonuç ve öneriler konulacaktır.

NEW CONSTRUCTION CONDITIONS IN HISTORIC ENVIRONMENT AND KADIKÖY – RASIMPAŞA DISTRICT EXAMPLE

SUMMARY

Importance of the conservation of historic environment increases day after day and this increase features continuity of cultural values and as well as that this increase features economic gain. Especially economic increase in the city center causes the disregard of the physical and social harmony in the historic environment.

Moreover the obstacles that the users int he hictoric environment have to face complicate renewal and conservation applications. The owners of the listed buildings don't want to deal with the conservation applications because of the money and time that they can lost when they want to do some repairment. As a result of that historic buildings are left to rot.

In this research urban conservation laws and new contruction approaches will be discussed. The ones that want to avoid the legal work don't prefer conservation and they do some changes on the listed buildings on their own. Usualy these changes don't adjust the historic environment. In the process of conservation of historic environment thoughts and ideas of users, architects and public officers will be examined.

Firstly in order to complete the examinations that are in question historic environment design approaches will be examined. Theoretical base of the research will be the concept of infill and post-modern architectural theories.

In the third chapter international examples about hictoric environment conservation will be examined. The countries that are chosen for this chapter are England and Italy. The historic environment concept, new construction approaches, applications about that approaches and urban conservation laws in these countries will be a matter of argument. At the end of this chapter and evaluation and comparison between England, İtaly and Turkey will take place.

In the fourth chapter Urban conservation laws in Turkey will be a matter of argument. Laws that are used to protect historic environment and what kind of results do that laws cause will be discussed.

In the fifth chapter evaluation of the analysises and surveys that will take place in the chosen area will be presented. Lastly there will be a conclusion and suggestions.

GİRİŞ

Tarihi ve kültürel açıdan bakıldığın da oldukça zengin konumda olan İstanbul'un tarihi şehir merkezinin korunması ekonomik nedenler ve artan rant kaygıları nedeniyle günden güne zorlaşmaktadır. Ekonomik, teknik yetersizlik, bakımsızlık, bilinçsizlik gibi nedenler sonucunda kültürel, tarihi ve doğal miras yokolmaya yüz tutmuştur.

Çalışma konusunun belirlenmesindeki temel düşünce son zamanlarda artan tarihi çevrelerdeki kötü "infill" uygulamaları, tescilli eserlere yapılan eklerin uygunsuzluğu ve kentsel sit alanlarındaki yeni binaların tarihi dokuya uymaktaki yetersizliğidir. Ekonomik nedenler haricinde yasaların çok yavaş işlemesi ve kamu kurumlarındaki bürokrasinin karmaşıklığı ve yıldırması da kentsel korumanın önüne önemli bir engel olarak çıkmaktadır. Bu çalışma içerisinde koruma ile ilgili yasaları incelenerek uluslar arası uygulamalarla karşılaştırılmaya çalışılacak, sonuçta önerilere getirilecektir.

Özellikle şehir merkezindeki alanlara yaklaşım, bu değerlerin korunması aleyhinde işleyen bir süreç halini almış ve yeni binalara yer açmak için yasadışı yollara başvurulabilmektedir. Kentlerdeki mekansal nitelikler pek çok yerde tartışma konusudur. Ölçek ve çeşitlilikte zenginlik, etkileyicilik ve güzellik gibi bireyin daha karmaşık gereksinimlerinin oldukça nadir düşünüldüğü modern çevreler sadece temel ihtiyaçların giderilmesini amaçlamaktadır. Çoğu durumda bireylere çevrelerine ilişkin tercihleri sorulduğunda, genellikle el değmemiş doğal güzellikleri ve eski inşa edilmiş çevreleri gösterdikleri belirlenmiştir (Janssens, 1984). Aynı şekilde, bugünün pek çok güzel kenti çekiciliklerini yeni yapılardan çok, korunmuş ve yenilenmiş eski bölgelerine borçludurlar (İnceoğlu, 1991).

Tekeli'ye (Tekeli, 1991) göre toplumda yaşayanlara sağlıklı bir tarih bilinci kazandırmanın gereği üzerinde durmaktadır. Kişinin sağlıklı olarak toplumsallaşabilmesi için yaşadığı çevre sürekli olarak ona tarihsel geçmişin simgelerini işaretlerini aktarabilmelidir. Geçmişin göstergelerini taşıyan bir çevrede yaşayarak toplumsallaşan bir kimse, kültürün sürekliliğini kolayca edinecek ve tarih bilincine sahip olacaktır. Burada öngörülen süreklilik yeni yaşamın içinde geçmişin singelerini de taşımaya dönüktür, yoksa geçmişin aynen canlandırılmasını öngören nostaljik bir özlem değildir.

Ayrıca kentsel koruma alanında uygulanan yasalar düşünülünce Zeren'e göre(Zeren, 1991) Kentsel sit alanlarının korunması, ancak gerekli para ve gerekli çabanın birlikte koruma planlaması ve programı üzerinde yoğunlaşması ve gerçek kamu desteği ve halkın ilgisi ile başarılabilir. Bunun için de herşeyden önce yerel yönetimlerin konuya sahip çıkmaları, korumanın gereğine ve yararına inanmaları, kendilerine verilen yetkileri amacına uygun yönde kullanmalı, kullanabilmelidirler.

Bu çalışma da izlenen yol, öncelikle yasaların incelenmesi daha sonra ise görsel çevrenin değerlendirilmesi olacaktır. Seçilen çalışma alanında görsel çevre eski ve yeni yapılar olmak üzere incelenerek özellikle eski yapılardaki yeni eklentilere ağırlık verilecektir.

Tarihi çevrelerdeki yeni yapıların ve eski yapılara getirilen yeni eklentiler bu çalışmanın desteklenmesiyle eski yapıların korunması konularına açıklık getirilmesi amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma çerçevesinde cevaplanması düşünülen üç soru bulunmaktadır:

1- Tarihi çevredeki değişikliklerin sosyal ve fiziksel açıdan bakıldığında etkileri negatif midir, pozitif midir? Ve bu etkiler kendilerini ne şekilde göstermektedir?

2- Kentsel koruma konusundaki mevcut yasal mevzuat tarihi bir şehrin gereksinimlerini karşılayabilmekte midir?

3- Kentsel koruma kriterleri ve yasaları söz konusu olduğunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Bu çalışmada birbirini tamamlayan üç adet varsayım bulunmaktadır:

- Tarihi çevredeki tescilli eserlerin etrafında konumlanmış olan yeni binalar tarihi dokuya ve söz konusu tescilli eserlere uygun olarak ya da onlardan referans alarak inşaa edilmemiştir.
- Müzecilik anlayışının hakim olduğu korumanın hakim olduğu yerlerin sakinleri oturdukları alanı sahiplenmemekte ve bu nedenle korumamaktadırlar.
- Kentsel koruma konusundaki yasal mevzuat çok karmaşık olduğu için koruma konusunda verimli bir sonuç alınamamaktadır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ile sözü edilen varsayımlar açıklanacak ve belirlenen sorunlara öneriler getirilecektir. Bu şekilde yasaların ve ekonomik yetersizliklerin getirdiği sorunları ortadan kaldırmak için yeni bir yaklaşımın ana hatları ortaya konmaya çalışılacaktır.

2- TARİHİ ÇEVRE KAVRAMI

Bu bölümde çalışmanın kuramsal temelini oluşturan kavram açıklanacaktır. Bunlar; "infill" kavramı, "tarihi çevrede süreklilik" ve "tarihi çevrede yeni yapı tasarım" kavramlarıdır. Yeni yapı tasarım anlayışı içerisinde post-modern mimarinin kapsamına giren yeni-yöreselcilik, tarihselcilik, bağlamcılık, mekancılık gibi kavramlar açıklanacaktır. Ancak bunların hepsinden önce tarihi çevre kavramı açıklanacaktır.

Tarihi Çevre Kavramı

Tarihi çevre; benzer niteliklere sahip yapıların bir bütün olarak korunageldiği dokulardan oluşabilir. Bu anlamda tarihi kentlerin barındırdıkları geleneksel doku ile bu kategoriye örnek teşkil ederler. Safranbolu; tümüyle bir tarihi sit olarak tescil edilmiş geç dönem Osmanlı kentinin en iyi korunmuş örneğidir. Tarihi kent bütünselliğinin Safranbolu örneğinde olduğu gibi tamamen korunamadığı fakat belli doku ya da sokak bütünlüğünün korunabildiği örnekler olarak Kula ve Birgi geleneksel dokuları verilebilir (Zeren, 2010, s.20).

Tarihi çevreleri korumanın önemi 3 genel amaç içinde toplanabilir: (Eruzun, 1987, s.47)

1. Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi,
2. Kültür sürekliliğinin sağlanması,
3. Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanaklarının sağlanması.

Korumanın ana amacı fiziksel ve kültürel mirasın, sonraki nesillere aktarılmasıdır. Bunun en temel nedeni ise; fiziksel çevrenin koruma öğelerinin, günümüzün hızla değişen dünyasında kişilerin ve toplumların kimliklerini belirleyen düşünsel ve duygusal ipuçlarını ve yabancılaşmaya karşı tutunacak değerleri sağlamasıdır.İçinde yer aldıkları uygarlıkların en önemli ürünleri olan kentlerin korunması da kentlerin kişiliklerini kimliklerini belirleyen özelliklerin korunması, diğer uygarlıklara ve sonraki nesillere aktarılması isteminden kaynaklanan bir eylemdir. Tarihi çevrenin tüm bileşenlerinin korunması geçmişte var olmuş yaşantıları günümüze bağlar ve bunun paralelinde de geleceğe taşır (Zeren, 2010, s.20).

Tarihi yerleşme olarak düşünülen bir kent parçası aşağıdakileri içermelidir:

- Orjinal ve karakteristik kentsel yapı (orjinallik ve bileşim)
- Spesifik mimari nitelikleri olan yerler
- Yerleşimin kentsel gelişimi içerisinde bir süreklilik arzeden yapılar (anıtsal mimari binalar ve ilginç binalar)
- Süreklilik arzeden bir sosyal yaşam örn. bazı sivil aktiviteler, aktif bir nüfusun varlığını öngören yerleşmeler (Papageorgiou, 1971, s.27).

- Bunlardan sonra :

- Genel kanının aksine tarihi yerleşmelerin çok eski olmasına gerek yoktur. "Tarihi" özelliği tarihteki kökenini değil, yerleşmedeki bütün tarihi gelişimini kapsamaktadır. Bu nedenle yakın tarihe ait ilginç kentsel yerleşmeler de tarihi yerleşme olarak düşünülebilmektedir.
- Tarihi kent merkezinin özelliklerinden birisinin aktif bir sosyal yapı olmasından dolayı kazı alanları, arkeolojik kalıntılar ve hatta ölü şehirler (yapıları çok iyi korunmuş olsa dahi örn. Pompeii) tarihi kent merkezi olarak nitelendirilemezler. Terkedilmiş yerleşimler arkeoloji ve mimarlık tarihinin bir konusu olmakta ve şehir planlamanın kapsamına girmemektedir.
- Günümüzdeki birçok yerleşme orjinal kentsel bir form veya estetik bir değer taşımadığından dolayı tarihi olarak nitelendirilemez (Papageorgiou, 1971, s.27).

Ayrıca Zeren'e (2010, s.17) göre tarihi çevre geçmiş uygarlıklardan geriye kalan yerleşimler ve kalıntılardır. Tarihi çevre denildiğinde daha çok kentsel sit kastedilmekle birlikte, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsamın içinde değerlendirilir. Tarihi çevre bir bütündür ve o bütünün parçaları, o dokuyu oluşturan binalar, hayranlık uyandıran görünümleri çeşitli üslup ve biçimleri barındıran zengin düzenlemeler, hoş şaşırtmalara olanak veren kıvrımlı sokaklardır. Tarihi çevre içinde yer alan ve bu bütünün önemli bir parçası olan binalar sergiledikleri mimarlık üslupları, mekan tasarımları ve yapım teknikleri ile yörenin mimari kimliğini tanımlayan tarihi veriler olarak değerlendirilmektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 660 sayılı İlke Kararı ile tarihi çevrenin bileşeni olan tekil yapılar, "anıtsal yapılar" ve "çevresel değerli yapılar" olarak iki grupta toplanmaktadır. Anıtsal yapılar; tarihi ve estetik değer taşıyan yapılar olarak nitelendirilirler. Çevresel değerli yapılar ise; kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitlerin öğeleri olarak tanımlanmaktadır.

Tarihi çevrenin bir başka bileşeni, yukarıda aktarılan bu fiziki yapılanmanın yanında, bu çevreyi oluşturan yaşantıdır. Fiziksel çevreyi örgütleyen onun oluşumuna neden olan bu

çevrede yaşamış olan toplumun ya da topluluğun yaşam biçimi, sosyo-kültürel girdileridir. Fiziki yapılanma ve bu yapılanmayı örgütlemiş olan sosyo-kültürel girdiler aslında bir bütün olarak tarihi çevrenin kimliğini oluşturmaktadır (Zeren, 2010, s.18).

2.1. TARİHİ ÇEVREDE KÜLTÜREL SÜREKLİLİK

20. yy şehri için iki farklı ayırımdan söz edilebilir. Bu iki farklı şehir dokusu, dar sokaklı ve bu sokakların açıldığı büyük küçük meydanlı geleneksel şehir ve park içinde şehirdir. Geleneksel şehirde, devam eden bir mekan izlenimi vardır ki; bu izlenim de binanın hacminin(kütlesinin) önemini azaltıp cephesini ortaya çıkarır. Bu doku içerisinde yeni yapılacak bina infill binasıdır ve şehrin bu, sürekli duvar izlenimi veren sokağındaki bir boşluğu doldurur (Baytın, 1994).

Fiziksel çevrede tarihi ve kültürel sürekliliğinin sağlanabilmesi için bir tasarım verisi olarak kabul edilen tarihi çevrelerde yeni tasarım üzerinde önemle durulan bir konudur. Günümüzde tarihi çevrede yeni tasarım çağdaş koruma kavramının bir boyutu olarak kabul edilmektedir. Hem kent bütününde, hem de tarihi çevrede, tarihi ve kültürel süreklilikten söz edebilmek için, çağının teknolojik olanaklarını yansıtan, çevresine ve geçmişine saygılı tasarımlara gereksinim vardır (Baytın, 1994).

Zeren'e (2010, s.29) göre tarihi yapılara ekler tariflendiği üzere iki nedenden dolayı getirilmektedirler. Bunlar;

1. Tarihi yapıların yenilenmeleri sürecinde, yapılara verilen ikincil fonksiyonlara hizmet edecek yeni mekanların ihtiyacı,
2. Hasar gören tarihi yapıların, hasar gören bölümlerinin estetik, işlevsel ya da strüktürel denge açısından bütünlenmesi ihtiyacıdır.

Tarihi dokuda yer alan ve yer aldığı kentin kültürel tarihi bileşenini oluşturan her yapının yaşatılarak korunabilmesinin en ideal yöntemi aslında döneminin özgün fonksiyonu ile ya da kendi fonksiyonuna daha yakın işlevlerle kullanımının sürdürülebilmesidir. Fakat bu durum her zaman ideale yakın gelişmemektedir. Tarihi ve kültürel varlıklarımızın geleceğe yaşatılarak aktarılması sürecinde, çoğu zaman özgün işlevleri değiştirilerek günümüzün yaşantısına ve kullanım koşullarına adapte edilmeleri sağlanmaktadır. Önemli olan hem günümüz gereksinim ve olanaklarını, anlayışını yansıtmak, hem de geçmişten miras kalana saygı ile yaklaşmaktır. Esas olan karşılıklı alışveriştir (Zeren, 2010, s.29).

Papageorgiou'nun (1971, s.33-34), kent planlama kriterlerine göre yaptığı tarihi merkezlerin sınıflaması, tarihi bina ve yerleşimlerin, yeni bina ve yerleşimler ile olası ilişki şekillerini de açıklamaktadır:

1. Bağımsız ve anıtsal yapı gruplarının temsil ettiği yerleşmeler: Bu grupta tarihi manastırlar, kaleler, kervansaraylar gibi tek yapıda da yapı grupları yer almaktadır. Bunlar tek başlarına olabilecekleri gibi bir yerleşimin yakınında da bulunabilirler.
2. Küçük kırsal tarihi merkezler: Bu tür tarihi yerleşmeler, küçük bir liman, ya da dağ ya da vadide kurulmuşlardır. Bu tür yerleşmeler coğrafi konumlarından dolayı izole edilmişler ve bu nedenle kent strüktürü uzun süre değişmeden kalabilmiş, orijinal kent görünümleri korunmuştur. Örneğin pek çok italyan ortaçağ kenti ile ülkemizde yakın zamana kadar Anadolu'nun pek çok kenti, (Safranbolu ve Kula gibi) bu grup içinde yer almaktadır.
3. Tarihi Kentler: Nüfusu 200 bin olan orta büyüklükteki tarihi kentler bu sınıflamaya girmektedir. Son 8 yüzyılda yapılmış ve bu süre içinde hem gelişmelerini hem de aynı kent strüktürünü aynı nüfusu günümüze kadar taşıyabilmiş kentlerdir. Bu kentler yüzyıl başında bir nüfus patlaması yaşamamış ve kentleşme hareketlerine maruz kalmamışlardır. Bu gruptaki tarihi kentler iki türlü olabilmektedir; ya homojen bir kent görünümüne sahiptirler (Regensburg, Chartres, Salzburg gibi) ya da Floransa, Venedik gibi başarılı yaratıcı yaklaşımları bir arada içeren bir karışımdırlar.
4. Büyük metropollerdeki tarihi bölgeler: Günümüzde pek çok kentin (metropolün) içinde kalan tarihi alanlar, ya modern şehirden izole edilmiştir (Atine, Zürih, Napoli, Cenova gibi) ya da metropolün merkezinde önemli bir yer işgal etmektedir (İstanbul, Paris, Amsterdam, Roma, Münih gibi). Tarihi merkezlerin metropol içinde olası 5 şekli vardır; kent merkezinde yer alabilirler, kent içinden geçen önemli bir su yolu üzerinde olabilirler, metropol içindeki önemli anıt gruplarının yanında olabilirler, önemli bir yeşil alan yanında olabilirler ya da kentin yeni merkezlerinin içinde yer alabilirler.

Bu açıklamalardan sonra çalışmanın kuramsal yapısı için çok önemli olan "infill" kavramı ile tarihi çevrede yeni yapı tasarım kavramları olan; yeni yöreselcilik, tarihselcilik, bağlamcılık, mekancılık, ekolojik yaklaşımlar gibi kavramlar açıklanacaktır ve tasarım rehberi kavramı açıklanacaktır.

2.2 "INFILL" KAVRAMI VE TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI TASARIM ANLAYIŞI

Tarihi çevre kavramının içinde tarihi yapıya ek ve "infill" kavramı da değinilecek kavramlar arasındadır. Bu çalışmanın ana kavramlarından birisi olan "infill" kavramı tarihi alanlarda ihtiyaca bir nedenle cevap vermeyen tarihi binalara yapılan güncel ekleri kapsamakta ve bu eklerin nasıl hem işlevsel hem de tasarım açısında tarihi çevreye uyum sağlayabileceğini tartışmaktadır.

Bu bölümde "infill" kavramı ve tarihi çevrede yeni yapı tasarım anlayışından bahsedilecektir. Öncelikle "infil" kavramı ele alınacak ve daha sonrasında tasarım türlerine ve yeni yapı tasarımındaki kuramsal konulara değinilecektir.

19. yy.'a kadar hemen hemen hiç değişmeden gelen tarihi merkezler, nüfus patlaması(başlıca kentlerin nüfusu bir milyonun üzerine çıkmıştır) ve buna bağlı olarak kentleşmenin başlaması ile yoğun değişikliklere sahne olmuştur. Eski ile yeni ilişkilerinde radikal değişikliklerin gündeme geldiği 19. Yy'da en önemli olay 1850'lerde Avrupa'da başlayan, geniş cadde ve bulvarlar açmak olmuştur. Böylece gittikçe büyüyen ve gelişen bir kent dokusunun içinde kalan tarihi alanla, trafiğin, özellikle araç trafiği için gerekli olan yolların açılabilmesi için tahribata uğramıştır. Infill binasının, tasarım yaklaşımları genel olarak üç başlık altında toplanabilir (Doğrusöz, 1994):

1. Taklit Etme,
2. Kontrast,
3. Yorumlama,

Taklit Etme: 19. Yy'ın tasarım anlayışının geçmişi körü körüne kopya etmek şeklindedir. İçinde bulunduğumuz 21.yy'da da gelenekselden bir şekilde faydalanmayı benimseyen çevreler vardır. Bu çevreler tarihi merkezlerin canlandırılmasında ve kente kazandırılmasında geleneksel işlevlerin, kullanımların, biçimlerin ve öğelerin değiştirilmemesinden yanadırlar. Bu yaklaşım varolan çevrenin, binanın taklidi demek olup; geçmişe saygı duyup onu korumak yerine, ona zarar vermektir. Bu kapsamda Bektaş: "Gerçek sanatın önemli özelliği, gelenekle çatışarak gelecek için yeni yollar arayıp bulmaktır, bugün artık varolmayan o günün koşullarının biçimini seçip almak, bugün gerçekleştirilen bir yapıda kullanmak gelenekselden yararlanmak demek değildir. Öz, asıl olana saygı, ancak kendinde öz, asıl olmayı bilerek gerçeklik bulur. Çağının gerçek ürünü olan bir yapının yanına, ancak gerçekten çağdaş bir yeni yaratı yakışabilir." demektedir.

Kontrastlık: Her ne kadar Brolin, eski ile yeni arasında yorumlama nasıl yapılır, eski imgeler nasıl kullanılır hiç düşünmeyen bazı mimarlar için, kontrastlık yaklaşımının, işin kolayına kaçmak olduğunu söylese de, kontrastın ustaca ve korkusuzca yapıldığında çok güçlü ve etkili olabileceğini de belirtir. Tabi bu etki, sadece o bina istisna ise, sadece o bina farklı ise sağlanabilir.

Kontrastın başarılı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken en önemli özellik, gözleyicinin varolan binayı önemsememek ile, ona zarar vermemek endişesini kolayca ayırt edebilmesidir. Başarılı yapılmış bir kontrastta gözlemci, tarihi ya da özgün binaya saygı duyulduğunu anlayabilmelidir. Aksi takdirde eski yapının çevresini hiç dikkate almadığı izlenimi doğar, ki bu hiç doğru olmayan bir tutumdur.

Yorumlama: Görsel bütünlük, kültürel süreklilik, çağdaş koruma ve uyum kavramları; ve bu kavramların önemi malumdur. Bu hedeflere varabilmek için tasarımcılar farklı farklı yollar seçerler. Bu yolların en doğrusu, geçmişi çağdaş bir anlayışla yorumlamaktır.

Bu yaklaşımda, tarihi merkezler ve anıtlar toplumsal yaşamın taşıyıcıları ve yaşayan çevrenin bir parçası olarak görülmekte ve bu nedenle şehir bütün bağlamında ele alınmaktadır. Kültürel sürekliliği sağlamanın şartları da, mimari bir dil birliği, mekansal bütünlük ve biçimsel kararlarda doğru bir uygulamadır.

Yorumlamada pek çok yol izlemek mümkündür. Tek bir doğru yöntem yoktur; Her tasarım kendine özgü bir durumu anlatır ve yeni yapılaşma koşullarını belirtir. Ancak bunların ortak çizgilerini yakalamak mümkündür. İşte bu ortak çizgileri yakalamak için farklı birkaç analiz yolu izlenmiştir. Yapılan analizler sonucu yorumlamaya temel oluşturabilecek kriterler çıkarılmıştır. Bu kriterlerden bazıları çeşitli durumlarda kullanılarak yoruma ışık tutabilir. Kriterler, bir yazım kılavuzu ya da uyulması gereken değişkenler bütünü kesinlikle değildir. Ayrıca bu kriterler bazı ortak özelliklerde göstermektedirler (İnceoğlu, 1991, s.12).

Tarihi şehir merkezlerindeki "infill" uygulamalarında uygulanan yöntemler yukarıda belirtilmiştir. Bunalardan biri olan yorumlamaya temel oluşturan kriterler şöyle sıralanabilir:

- Kütle ilişkileri: Infill binası ile eski yapının kütlelerinin uyumu, iki binanın ve çevre binaların ölçek ve oranlarının uyumu ile sağlanmaktadır.İki binanın ölçeği aynı ya da tamamen farklı olabilir. Mühim olan oransal ya da boyutsal bir ilişki kurulmasıdır. Ölçeği ve yüksekliği aynı olan infill binası bir örnekte yanındaki binayı gölgeleyeceği gibi; başka bir örnekte ona tamamen saygılı bir tutum sergileyebilir. Aynı şekilde, ölçeği bütünüyle farklı olan infill binası, yanındaki binayı ezebilir ya da çok başarılı görsel ilişki kurabilir.

- Üslup: En çok yorumlanan ve göze çarpan özelliktir. Bir binanın üslubu, malzemesi, rengi, dokusu, formu, cephe düzeni, çevre elemanları ile yorumlanabilir. Ancak burada dikkatli olmak gerekmektedir; çünkü biçimsel öğelerin temelinde, iklimsel, fonksiyoneli sembolik ya da sosyal faktörlerin biri veya birkaçı bulunur. Biçim analizi ve yorum yapılırken bunu doğuran etken araştırılmalıdır. Örneğin, geçmişin mahremiyet anlayışından doğmuş cumba ve kafes, bu anlayış kalktığında da yaygın olarak kullanılırsa, çok başarısız sonuçlar elde edilir. Doğru olan günün sosyal yapısına ve onun mahremiyet anlayışına çağdaş bir yorum getirmektir. Yine fonksiyonel veya iklimsel nedenlerle ortaya çıkmış ve yerel nitelik taşıyan malzeme renk, doku bu bakış açısından değerlendirilerek analiz edilmeli ve yorumlanmalıdır.
- Yapım teknolojisi: Bir binanın inşası sırasında kullanılan teknoloji de eski yapı ile yeni yapı arasındaki uyum tartışmasında bir kriter olabilmektedir. Tarihi binanın yapıldığı devrin teknolojisi, günümüzde aynı zanaatkarlar yaşamadığı için gerçekleştirilememektedir. Günümüzde o devirden çok daha üstün teknolojiler mevcutken, eskiyi kullanmaya çalışmak varolan imkandan yararlanmamaktır. Küçük ölçekli yapılarda yerel ve eski teknikler başarı ile kullanılmakla birlikte, çok sayıda tekrarlanan konut vb. tasarımlarda eski teknolojilerin yaygın kullanımının taklitle sonuçlanması tehlikesi vardır.
- Fonksiyon: Özel niteliği olan çevrelerde fonksiyonların uzun sürede değişmelerine çok sık rastlanır. Ülkemizde geleneksel aile yapısının devam etmemesi nedeniyle eski konut anlayışının ortadan kalkması buna örnek olarak verilebilir. Mimar Ertur Yener'in Büyükada Kulübü'nün Pavyon Binası tasarımı bu konuda çok başarılı bir uygulamadır. Bu yapı, geleneksel türk konut mimarisinin T-Planının üst taraflarından, yepyeni bir fonksiyon olan restoran ve dans salonu olarak yararlanmıştır. Demek ki, aynı fonksiyon için olmasa bile, değişik fonksiyonlar için konut mimarimizden yararlanma imkânı bulunmaktadır. Bu yapı, geleneksel bir iç mekân düzeninin mimarinin verileri içerisinde, çağdaş bir fonksiyona uygulanmasına çok başarılı bir örnektir (Özer, 1982).

Infill kavramı aynı zamanda "tarihi yapıya ek" olarak da tartışılmaktadır. Bu konu ilgili fikirler şu şekildedir:

Tarihi yapıya ek yapılması sırasında karşılaşılan işlev probleminin ortadan kaldırılmasının yanı sıra, ekin yapıya estetik bakımdan da doğru bir biçimde kaynaşması gerekmektedir. Söz konusu ek; ne yapının kopyası olmalıdır, ne de yapıya eklenen bir yama niteliğine

bürünmelidir. Ek yapının tasarımında gözetilmesi ve estetik algıyı oluşturan bazı kriterler vardır, bu kriterler aşağıdaki gibidir: (Zeren, 2010, s.31,32)

- Çevrenin Etkisi; yapının içinde bulunduğu tarihi çevre ve arsadaki konumu ek yapının konumlanacağı yeri, malzemesini, üslubunu etkileyecek unsurlar barındırır.
- Ölçeğin Etkisi; anıtın yanına eklenecek olan yapının gerek yatay gerekse düşeyde oluşturacağı hacmin insan ölçeğindeki etkisi, anıtın yanındaki duruşu, oranları, estetik kaygıyı etkileyen faktörlerdir. Bu bağlamda doğru biçimde ölçeklendirilen ek, tarihi yapıyı domine etmeyecektir.
- Zıtlık Etkisi; zıtlık var olan tarihi yapıya gerek malzeme gerek renk gerekse ölçek bakımından oluşturabilir. Ekin tarihi yapıya olan tutumunu da deşifre eden bu etkinin kullanımıyla da oluşturulan başarılı örneklere rastlanmaktadır.
- Formun Etkisi; ek yapıda form seçimi de kütle algısını tarihi yapı ile uyumunu veya zıtlığını oluşturabilecek bir unsurdur.
- Ritim Etkisi; tarihi yapıların cephe kurguları değerlendirildiğinde kullanılan bir öğe ya da motifin tekrarı ile belli bir ritmin okunaklı kılındığı gözlemlenir. Tarihi yapıya atıfta bulunarak oluşturulacak ek yapı için, onun bir oranının veya öğesinin farklı biçimleniş veya malzeme ile tekrarlanmasında tarihi yapının ritim kurgusundan faydalanılır.
- Malzemenin Etkisi; ek yapıda malzeme seçimi de tarihi yapıya getirilecek olan ekin niteliğinin belirlenmesinde önemli bir kriterdir. Tarihi yapıya öykünme veya zıtlık oluşturulmasında kullanılabilecek önemli bir etkendir. Ancak uygulanan eklerde yaygın olarak, malzeme ve strüktür kullanımında genellikle çağdaş malzeme seçimi ön plandadır. Bunun da sebepleri:

1. Özgün malzeme ve teknikte uygulamayı yapacak nitelikte ustaların günümüzde zor bulunmaları,
2. Çağdaş malzemenin hafif olması,
3. Tarihi yapıya görsel ve yapısal açıdan yapılacak müdahaleyi en aza indirmeleri,
4. Sökülür takılır olmaları,
5. Dönemin kimliğini en etkin biçimde yansıtmaları,
6. Tarihi yapıya kontrast oluşturarak tarihi yapının kimliğini ezmemeleridir.

Zeren'e göre yeniden işlevlendirilen tarihi bir yapıya yapılacak olan ek, aslında yeni yapılacak olan bir tasarımdan oldukça zordur. Bu konuda ve tarihi çevre konusunda Venedik Tüzüğü'nün 13. Maddesinde; "Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği

durumlarda izin verilebilir.” Denilmektedir. Korumacılık çerçevesinde, yapıya en az biçimde müdahale edilmesi istenmektedir, yapılacak eklerin dışarıdan okunabilir nitelikte olması beklenmektedir., dönemlerinin mimari üslubunu, taşıyıcı sistemini ve malzeme özelliklerini koruyarak kendi kimliklerini ortaya koyabilmeleri gerekliliği de diğer bir ölçüt olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kısaca bahsedilmeye çalışılan tüm kriterlere cevap verebilmek amacıyla çelik taşıyıcı sistemli cam örtü malzemeli strüktürlerin kullanımı tarihi yapıların dönüşüm sürecinde yapılara eklemlenen ek binaların üretilmesinde tercih edilen yapım sistemi ve malzemeler olmaktadır. Çelik taşıyıcı sistemin 21. Yy. mimarisini ifade eden biçimselliği, cam malzemenin şeffaflığı ile biraradalık içerisinde, hem modernliğin hem hafifliğin hem de tarihi yapının rijitlik ve doluluğuna kontrastlığın imgesel temsiliyetidir (Zeren, 2010).

Yapılan uygulamalarda çağdaş malzemelerin kullanılmasının dört ana nedeni bulunmaktadır:

- Tarihi yapıya görsel ve fiziki açıdan yapılabilecek müdahaleyi en aza indirmeleri,
- Dönemin kimliğini en etkin biçimde yansıtmaları,
- Tarihi yapıya kontrast oluşturarak, tarihi yapının kimliğini ön plana çıkarmaları ya da tarihi yapının kimliğini zedelemeleri,
- Gerektiği durumlarda sökülebilir olmalarıdır.

Tarihi yapılara giydirilen ikincil fonksiyonların mekan ve organizasyon ihtiyaçları çerçevesinde üretilen ekler;

- Çatı tamamlaması,
- Cephe tamamlaması,
- İki yapı arasında geçiş elemanı,
- Yapıya eklemlenen saçak elemanları,
- Yapının cephesine yapılan bütünlemeler, (Karaman, 2006)

Biçimindeki strüktürler olarak yatayda, düşeyde ya da hem yatayda hem düşeyde uygulanmaktadır.

Örnek olarak verilebilecek yapılardan biri Madrid Reina Sofia Müzesindeki sirkülasyon elemanı olarak Ian Ritchie tarafından tasarlanmış olan şeffaf asansördür. Bu ekleme şeffaf yapısı ile tarihi yapının masif cephesine kontrast oluşturmada başarılı bir örnektir. Aynı

zamanda da ek niteliğinde üretilen asansör kulelerinin büyüklüğü tarihi yapının kitlesinin büyüklüğü ile orantılıdır.

Şekil 2.1: Reina Sofia Müzesi ek merdiven kuleleri (http://www.turkeyarena.net/turkeyarena/spain/25786-reina-sofia-museum-madrid.html)

Tarihi Dokuda yapılacak yeni yapılar ve aynı zamanda tarihi yapılara getirilecek ekler için belirlenen tasarım kriterlerine yaklaşım bireysel veriler içermektedir. Çünkü her yapının içinde bulunduğu bağlam farklı özellikler gösterebilirken aynı zamanda tarihi yapıya ya da dokuya yapılacak olan bütünlemelerin veya hacimsel nitelikte öngörülerin eklerin nitelikleri ve oranları da bağlam gibi farklı girdiler içerecektir. Bu bağlamda faydalı yol göstericiler olarak, üretilen uygulama örneklerinde takınılan tavırların incelenmesi, tartışılması ve çözüm önerilecek olan tarihi yapı ile ilişkilendirilmesi kriter belirlemesinde yöntem tarifinde kolaylık sağlayacaktır. Tarihi yapıya ya da dokuya getirilecek olan ekin, formu, oranları, üslubu, kullanılan yapım sistemi ve malzemesi, tarihi yapı ile ek yapı arasındaki bağ tartışılacak olan sorunlardan sadece ilk akla gelenlerdir. Hangi yöntemin en başarılı yöntem olacağı sorusunun cevabı da belirsizdir (Zeren, 2010). Tarihi yapıya öykünen nitelikte bir ek uygulaması mı, yoksa tarihi yapıyı umursamayan ek uygulaması mı? Ancak tarihi yapıyı umursamayan infill uygulamalarında görüldüğü kadarıyla bu yanlış bir seçimdir. Tarihi yapıyı taklit etmekten kaçınan ancak tarihi yapının kullanabilecek özelliklerini de referans alan bir infill uygulaması kültürel sürekliliğin devamı için gerekli olacaktır.

Tarihi yapılara getirilen eklerde uyulması gereken en önemli unsurlardan biri getirilen ekin asıl yapı ile uyum içerisinde olmasıdır. Herhangi bir şekilde getirilen ekler asıl binayı gölgelememeli ve abartıya kaçmamalıdır. Asıl bina her durumda öne çıkarılmalıdır.

Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Anlayışı

Tarihi çevrede yeni yapı tasarım anlayışı aslında mimari bir yaklaşımdan çok sosyo-kültürel ve tarihsel bakış açısının ortaya konmasıyla ilgilidir.

Türkiye'de kültürel değişme konusundaki farklı tutumlar 3 ana grup içinde toplanabilir: (Tekeli, 1987, s.30)

1. Bilinçli olarak tamamen yeni bir kültür almaya çalışmak (redd-i mirasçı tutum)
2. Kültürel mirasa tam olarak sahip çıkan, değişmeyi reddeden tutum. Ancak değişen toplumsal koşullar içerisinde bu görüşü sürdürmek olanağı kalmamıştır. Bu tutumda kültür iki şekilde ele alınmaktadır. Kültürün birinci bölümünde teknolojik bileşenin ağır bastığı uluslar arası nitelik dolayısıyla başka kültürden alınabilir, kültürün ikinci bölümü ise topluma özgüdür. Değişmemelidir.
3. Kültürün sürekli ve bir bütün olarak oluştuğu ya da değiştiği anlayışının hakim olduğu bu tutum, kültürde evrimci bir değişmeyi öngörmektedir.

Farklı görüşlere ve tutumlara rağmen ülkemizin şu anda içinde bulunduğu durum 3. Durumu sergilemektedir. Bu durum mimarlık ürünleri ve kent parçalarının korunması konusunda ele alınırsa eğer evrimci bir gelişme isteniyorsa o zaman yaşam çevresinin geçmişte donması değil, günümüz yaşantısı içine geçmişteki değerlerinde katılarak günümüz yaşantısını zenginleştirmesinin sağlanması gerekmektedir (Baytın, 1994).

Modern mimarinin tersine sadece mimarlar değil sokaktaki insana da hitap eden, mesajlar veren ve günümüzdeki mimarlık çizgisinin belirlenmesinde büyük katkıları olan post-modern yaklaşım özellikle geçmişe, tarihe referanslar veren pek çok değişik stilde birden uzmanlaşmıştır. Venturi "Eğer bugün bizden önce yapılmış yapıtların şu veya bu yönlerini yeniden inceliyor veya keşfediyorsak, bu eski biçimleri yineleme eğiliminden değil, bunların çağdaş yeni duyarlılıkları zenginleştireceğini düşündüğümüzdendir." demektedir (1991, s. 14).

Bu bölümde bu yaklaşımlar tarihi çevre bağlamında incelenecektir. Bu incelenecekler arasında biçime göre yaklaşımlar, bağlamcı yaklaşımlar, kuralcı yaklaşımlar bulunmaktadır. Biçime göre yaklaşımlar yeni yöreselcilik ve tarihselcilik iken bağlamcı yaklaşımlar arasında

bağlamcılık, mekancılık,ekolojik yaklaşımlar bulunmaktadır. Kuralcı yaklaşımlar da ise tasarım kılavuzları, koruma kurul kararları üzerinde durulacaktır.

Bu tarz yaklaşımların ana amaçlarından biri endüstri sonrası insanının metropoliten şehir yaşamının içinde yalnızlaşmasına bir şekilde eskinin olumlu değerlerini getirerek son vermeye çalışmaktır. Kültürel sürekliliği sağlayamayan modern yaklaşımlara yerel ve yeni malzemelerle cevap vermektir. Buradan sonra bu yaklaşımlar daha ayrıntılı şekilde incelenecektir.

2.2.1 BİÇİME GÖRE YAKLAŞIMLAR

19. yy pozitivizmi ve gözleme dayalı bilimi ile birlikte tarihin akademik disiplin olarak ortaya çıkışıyla, "gerçekten olmuş olduğu gibi" (Dostoğlu, 1988) bir tarih yazmak amacı da ortaya çıkmıştır. Tarihin zemini olarak büyük adamları ve kurumları esas alan bu görüş, benzersiz yapılardan oluşan bir mimarlık tarihini de hedeflemiştir. Bu durum mimarlık tarihinde çeşitli kavramlarla ifade edilmiştir. Bunlardan en ünlüsü Pevsner'in Mimarlık/Yapı ikilemidir. Pevsner'e göre, bisiklet barınağı bir yapı, Lincoln katedrali ise mimarlık ürünüdür.

Bu ayrımın güncel ifadesi, kuramsal mimarlık- kuramsal olmayan mimarlık ikilemidir. Eğer bina ve mimarlık kavramlarının her ikisinin birden varolduğu kabul edilirse, o zaman birbirinden ayrı ama birbiriyle ilişkili iki geleneği de kabul etmek gerekir. Akdeniz'in yararsal sade strüktürlerinde görülen bölgeselci gelenek ile Versailles gibi daha büyük bir tasarım geleneği (Reid, 1982, s.20).

Bölgeselci gelenek insanların yaşamını ve eylemlerini yansıtırken diğeri mimarlık teorilerini ve modaları yansıtmaktadır. Birinci tarz zengin dokuyu ve az tanımlanmış bir imajı diğeri ise net bir strüktürü ve yüksek bir imajı yansıtmaktadır. Ayrıca birinci tarz çok çeşitli formlardan düzensiz lineer olmayan çok renkli tekrar etmeyen ve davetkar iken, ikinci tarz düzenli, tek renkli, lineer, tek formlu, sürekli ve davet edici değildir.

Günümüzün mimari yaklaşımlarında ister mevcut bir çevrede olsun ister yeni oluşturulan yerleşmelerde, egemen olan görüşler bu iki tasarım geleneğinin etkisi altındadır. Üsluba bağlı yaklaşımlar başlığının altında bu iki tasarım geleneğine ilişkin çalışmalar incelenecektir.

2.2.1.1. Yeni-Yöreselcilik

Zamanımızın kültürel çabası, modernizme bir insan yüzü kazandırma üzerinde odaklanmıştır. Bunu sağlamanın ümit verici yolu olarak ise Bölgeselcilik (Regionalism) görülmektedir (Pallasmaa, 1988, s.27).

İnsanlar bir kimliğe ve özel bir yere ait olmak istiyorlardı. Bu ait olma duygusu ise doğal, fiziksel ve sosyal gerçeklerin bir yansımasıdır. Bunlar özel bir doğa, coğrafya, peyzaj, yerel malzemeler, yetenekler ve kültürel biçimlerin deneyim ve etkileri ile oluşur. Fakat bunlar ayrılabilir elemanlar değildirler; kültürel nitelikleri ile adapte edilmiş bir mimarlık, ayrılmaz bir şekilde gelenek ile bütünleşmiştir (Pallasmaa, 1988, s.28).

B. Özer (1986, s.205) geleneğin, tarihsel süreç içinde geçmişten gelen, fakat hala geçerli olan, hatta güncel olan denilebilecek faaliyetleri, olayları, töresel alışkanlıkları nesneleri kapsadığını, dolayısıyla zaman aşımına uğramadığını belirterek, geleneksel mimariden çağdaş anlamda nasıl yararlanılabilir sorusuna şöyle cevap veriyor: "Mimari yapıtın göze görünen bölümünün yani biçiminin ardında, onu bir başka görünümde değil de öyle olmasını gerektiren bir öz yatar. Öz'ün kabaca fonksiyon biçimlendirme, kuralları, yöntemleri, strüktür olanakları, malzeme, hacim ve mekan oluşumunu etkileyen sanat anlayışı gibi bileşenlerden meydana geldiği ileri sürülebilir."

Sonuçta kültürel sürekliliği sağlamak adına yapılan kültürel uyumlu mimarlık sadece görsel olarak uyumun sağlanması ile oluşabilecek bir kavram değildir. Kültürel olarak özel bir karakterler ya da biçim üretilmez, bu bilinçli ve bilinçsiz olarak kazanılanların harmanlaması ile oluşmuş, tasarımcı, mimar ya da plancının kendi kişisel deneyimlerini de işin içine kattığı kollektif bir diyaloğun sonucudur.

Yöreselcilik içinde Hassan Fathy özel bir konuma sahiptir. Fathy'nin 1945-47 yılları arasında Yukarı Mısır'da yaptığı Yeni Gourna Kenti, herhangi bir modern karşıtlığının asla olamayacağı kadar ucuza ve buna karşılık onlardan çok daha çeşitli ve zevkli yapılmıştır.

Fathy, (Steele, 1988, s.64-65) Yeni Gourna genel bir kabul görürse o zaman mevcut köyün yaşam tarzı ve mimari formlarını, hem yansıtacak hem de birleştireceğine karar vermişti. Fathy'nin Yeni Gourna'da ortaya koyduğu amaçlar, insanı insanlıktan uzaklaştıran makineleşme ve dikkatsizce tekrarlardan ziyade, kalıtımsal içgüdüyü vurgulayan, bireylerin doğuştan sahip oldukları psikolojik gereksinimleri biçimlendirmek için kullandıkları benzersiz kişisel ihtiyaçları ve yerel malzemelerin ve konstrüksiyon tekniklerinin çevresel duyarlılığını aramak olmuştur.

Fathy, tüm çalışmalarını başarı ya da başarısızlığa uğratacak hayati elemanın, yeni köyü ile bunun olmasını istenen sahipleri arasında sürekli bir ilişkinin kurulması olduğu ve bu ilişkinin de kullanıcıların inşaat çalışmalarına katılmaları ile sağlanabileceğini anlamıştır. Ancak, Yeni Gourna bu kadar dikkatle araştırılmış ve tasarlanmış (geçmişin kentsel

tipolojilerinin yorumu ile kültürel olarak saf bina malzemesi kullanılmış ve konstrüksiyon teknikleri ile birleştirilmiş) olmasına rağmen köylüler (esas sahipleri) burada yaşamak istememişler ve Fathy'nin umduğu gibi, Yeni Goruna deneyimi Mısır'ın fakir kırsal kesimi için konut devrimine dönüşmemiş ve 1948 de inşaat durmuştur. Fathy bu olumsuz durumun yanıtını "Architecture for the Poor" kitabında kendisi vermektedir: Konut Bakanlığının fiyat yükseltmeye karşı aldığı önlemler buranın tahliyesine neden olmuştur (Baytın, 1994).

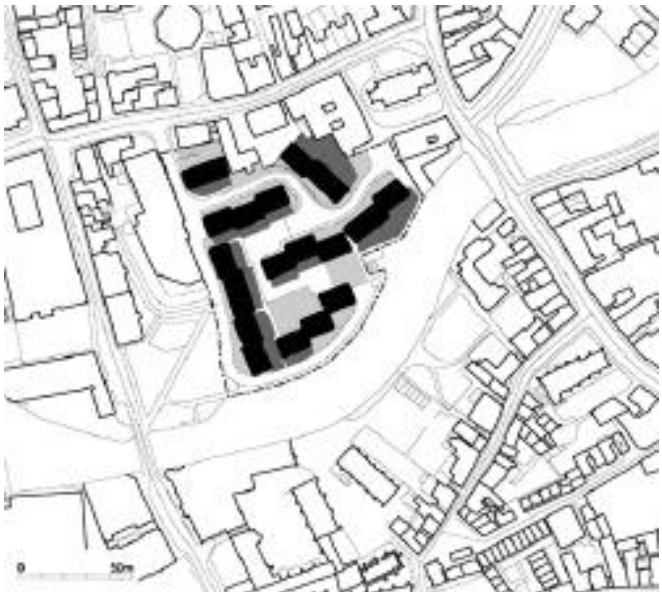
Post – modernizm ile birlikte gelişen yeni yöreselcilik (neo-vernacular), modern yeniden gelişim ve kapsamlı yenilenişin belirgin başarısızlığına karşı verilen bir tepki "bir tür" geleneğe dönüşür (Jecnks, 1984, s.96). Jecnks'in tanımıyla tarz şu özelliklere sahiptir; hemen hemen daima eğimli çatılar, sık ayrıntılar, resimsel gövde ve tuğla, tuğla, tuğla, tuğla insancıllıktır.

Yeni yöreselcilik akımı içinde özellikle yeni geleneksel site ve köyler yaratılması hedeflenmiştir.

Yeni Yöreselcilik Kavramına Ait Örnekler

Friars Quay Konutları – Norwich –Yeni Yöreselcilik

Friars Quay Colgate alanında Norwich'in merkezinde kurulmuştur. Bir tarafından River Vensum ile sınırlandırılmıştır. Çeşitli sayıda tarihi kilise alanda yer almaktadır ve bu alanda çekici bir sokak manzarası yaratmaktadır. 1970'lerde Norwich Şehir ve RG Carter Ltd'nin ortaklığı ile bu dikkat çeken şehir merkezi inşaa edilmiştir. Dört yatak odalı kırk tane sıra ev tasarlanmıştır ayrıca bunun yanında dokuz tane giriş katı yaşlılar için düşünülmüştür. Fielden ve Mawson, Norwich'te kuzey avrupa tüccar evleri modeline dayanarak tasarladıkları yeni yerleşimde sadece eski prototiplere dönmemiş aynı zamanda eski şehir merkezlerini, sokak hatlarını ve tesadüfi ortaya çıkmış pek çok ayrıntıyı "bilinçle" uygulamışlardır.

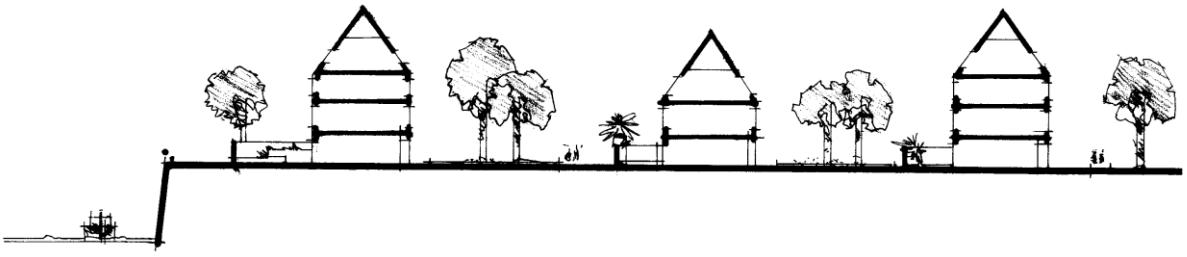
Şekil 2.2: Friars Quay Konutları Planı (www.communities.gov.uk/documents/planningandbuilding/pdf/154109.pdf)

Değerlendirme:

Friars Quay'in tasarımında bir çok güçlü nokta bulunmaktadır:

- Bir gelişme alanı olarak Friars Quay şehir merkezin ile iyi bir şekilde entegre olmuştur.
- Planda yoğun bir kent hissi olmasına rağmen bu durum bitkilendirme ile yumuşatılmıştır.
- Çeşitli park etme teknikleri kullanılmıştır.Yoldaki eğim izin verdiği sürece parsel içi park da bunlardan biridir.
- Yoldaki doğal kıvrımlar sayesinde görünümdeki monotonluk ortadan kaldırılmış, ayrıca taşıtların yüksek hızı engellenmiştir.
- Yaya ulaşımı özellikle düşünülmüştür ve ortak kullanım alanları içerisinde en çekici düzenlemelere sahip olanlar yaya yollarıdır.

Negatif taraflarından biri ise konutların ön ve arka bahçeleri arasındaki belirsiz ilişki bulunmaktadır. Bu yüzden bazı arka bahçeler kamusal alanlara doğru yönlendirilmek durmunda kalmıştır. Ancak bahçeler duvarlarla çevrilmiştir.

Şekil 2.3: Friars Quay Konutları Görünüş(www.communities.gov.uk/documents/planningandbuilding/pdf/154109.pdf)

Şekil 2.4: Friars Quay Konutları (www.communities.gov.uk/documents/planningandbuilding/pdf/154109.pdf)

Çamyuva Tatil Köyü – Kemer/Antalya–Yeni Yöreselcilik

Çamyuva Tatil Köyü'nde mimari yaklaşım olarak, işlevsel çözümlemenin yanısıra kültürel kimlik arayışıyla mekansal nitelik oluşturmak amaçlanmıştır. Bu amaçla, Anadolu ve yakın çevrenin toplumsal kültür belleğini hareket noktası alan bir tasarım prensibi içerisinde, kimlik arayışı ile özgün bir mekan oluşturmaya çalışılmıştır. Tasarımda, geçmişten alıntılar, çoğulcu mekansal öğeler, yeni bir bağlam içerisinde; ancak bir ironi dozuyla ve bütünleştirilerek kullanılmıştır (Çavdar, 1989). Bu yapıların, yöresel ve tarihi çevrenin referans öğelerinin değiştirilerek kullanımı ile yorumu şeklinde bir tarzda tasarlandığı gözlenmektedir (Kancıoğlu, 2006).

Şekil 2.5: Çamlıyuva Tatil Köyü Konaklama Ünitelerinden ve Çarşı Binasından Görünüş (Çavdar, 1989)

2.2.1.2. Tarihselcilik

Her ne kadar modernizme karşı olan eğilimlerin hemen her biri, modernizmin tarihle bağlarını kopardığını, tarihi tamamen reddettiğini ve bugün post-modernizm ile bu ilişkinin tekrar kurulduğunu belirtmişse de modernizmin ustalarının pek çoğunun eserlerinde klasisizmi modern bir dönüşüme uğrattıkları görülür (Jeodicke, 1983, s.21; Curtis, 1984, s.39).

Aralarında Wright, Behrens, Le Corbusier, Mis van der Rohe, Terragni, Aalto ve Kahn gibi ustaların bulunduğu bir grubun formları, aslında 19. Yy'ın eklektisizminden alınmıştır. Ancak sanatçıların başardığı, ister yöresel ister anıtsal olsun geçmişin formlarından temel dersler çıkarıp, bunları çağdaş dünyaya uyduracak bir kelime bilgisi geliştirebilmiş olmalarındandır. Sonuçta modern hareket, geçmiş moda, form ve ideolojilere eleştirisel açıdan bakabilmiş ve sahte olanı otantikten ayırmaya çalışmıştır. Dolayısıyla klasisizm aslında modern mimarlık hareketiyle son bulmayıp yeni bir uyarlamaya uğramıştır (Curtis, 1984, s.11).

Temelde tarihselcilik, yeniden canlandırmacılık ve post-modern klasisizm; tarihsel formların, belli bir geleneğe bağlı bir stilin veya süslemenin; klasik motiflerin yeni tasarımlarda kullanılmasını hedefleyen ve bunun içinde antik dünyadan gelen teori ve felsefelere, ortaçağ ve özellikle barok üslubun biçimsel öğelerine gönderme yapan bir yaklaşımdır (Baytın, 1994).

1950'lerin sonlarında mimarinin hangi döneminin uygun bir biçimde yeniden canlandırılabileceği üzerine pek çok tartışma çıkmıştır. Bu tartışmaları körükleyen yapı türlerinin hemen hepsi belirsiz veya bastırılmış tarihsel bir ima taşımaktaydı (Jencks, 1984, s.81). Geleneksel Roma yapılarının izlerini taşıyan Franco Albini'nin müzeleri ve Rinascente (1957-62); ortaçağdaki kulelere benzeyen Torre Velasca (Milano 1957); gibi. Bunların yanında 1950'lerin en inandırıcı tarihsel binalarından biri Paolo Portohesi'nin Casa Baldi'sidir.

Mimar ve plancılar günümüzde kontrol edemedikleri bir yaklaşımla karşı karşıya kalma durumundadırlar. Bu durum ise günümüzdeki anlamları zenginleştirmekten ziyade geçmişin değerini azaltmaktadır. Geçmiş dönemin bir akımı (rönesans mimarisi gibi) bugün için bile uygunsa bu yüzeysellikten ve taklitten uzak bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Palladio'nun Bramente için dediği gibi, "antikleri kopya etmedi fakat onların çalışmalarının arkasındaki ruh ve ilkeleri uyguladı."

Tarihselcilik Kavramına Ait Örnekler

İtalyan Meydanı – New Orleans - Tarihselcilik

Post-modern klasisizmin bir başka örneği ise Charles Moore'un New Orleans'taki Piazza d'italia'sıdır (1976-1979). Bir sitili seçmedeki üç mazerete dayanmaktadır; ya da onları karıştırma (ki bu örnekte olduğu gibi) (Curtis, 1984, s.16); kötü oranlanmış kemerler ve pop sanat ürünü başlıklar; Moore'un su püskürten ölü maskları; Lafayette kemer; Floransa'ya özgü taş kemer Curtis(1984, s.16), klasik çalışmalardan alınacak derslerden birinin, elemanlar arasındaki uygunluk olduğunu, içlerinden birinin çıkarılmasıyla tüm ahengin kaybolacağını belirterek Moore'un tasarımında böyle bir ahengin zaten olmadığını ve dolayısıyla isteyenin istediğini muhafaza edip, istemediğini çıkarmasıyla herhangi bir değişiklik olmayacağını belirtmektedir.

Charles Moore da Piazza d'Italia'da, keskin bir ironinin yıkıcılığıyla tüm Modernizm sonrasını tanımlar, söylemin sınırlarını çizer, başlangıç noktasında dururken sonucu işaretler. Neredeyse Modernizm'in tüm kutsal kurallarını alaya alan Piazza d'Italia, Post-Modernizm'in tarihselci seçmeciliğini, serbest ve sınırsız gönderme bağlamını ödünsüz sözüyle özetler (Köksal, 1994).

Şekil 2.6: Piazza d'Italia, New Orleans (http://www.idehist.uu.se/distans/ilmh/pm/moore-piazzaditalia.htm)

Pamfilya Tatil Köyü – Side/Antalya - Tarihselcilik

Pamfilya Tatil Köyü'nde mimari yaklaşım olarak, derinlemesine kültür boyutuyla özgün bir estetik oluşturmak amaçlanmış; Doğu'ya özgün bir görüş tarzı; tasarımın temel yönlendiricisi olarak kabul edilmiştir. Bu amaçla, tasarımda, görüntüye giren satıhlar çoğaltılarak, bunun

yanısıra değişik yüzeylerde farklı renk kullanımlarıyla gölgenin etkinliği hafifletilerek kitlelerin yoğunluğu azaltılmaya çalışılmıştır (Çavdar ve Giritlioğlu, 1988). Bu tasarımda, tarihi ve kültürel dönemlere ait referans öğelerinin aynen ya da değiştirilerek kullanılması yanısıra; post-modern bir mimari anlayış izlendiği gözlenmektedir (Kancıoğlu, 2006).

Şekil 2.7: Pamfilya Tatil Köyü (http://kutuphane.uludag.edu.tr/PDF/muh/2006-11(1)/M4.pdf)

2.2.2 BAĞLAMCI YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde ele alınacak üç yaklaşım; Bağlamcılık, Mekancılık ve Ekolojik yaklaşımın temelinde uyum kavramı bulunmaktadır. Mimarlıkta bağlamsal uygunluk kavramı 1970'lerde post-modernizm ile Avrupa'da köklerini bulurken amaç, özellikle bugün büyük kentler içindeki tarihi çevrelerde ya da tarihi niteliğini koruyan küçük kasaba ya da kentlerdeki boş alanlardaki yeni yapı tasarımları ile mevcut arasındaki ilişkilere çözüm getirmektir. Görsel ağırlıklı bir yaklaşım olan bağlamsal uygunluk çalışmaları örneklerinde de izlenebileceği gibi bu konuda tek bir çözüm değil fakat total uygunluktan maksimum zıtlığa uzanan bir tasarım alternatifinin olduğu görülür.

Yeni ile eski ilişkisinin ancak mekanla mümkün olabileceğini savunan mekancılık, şehirsel mekan ve iç mekan olarak bir ayrıma gitmekte ve mekanını yorumu ile yeni tasarımlarda kültürel sürekliliğin sağlanabileceği belirtilmektedir. Mevcut şehirsel mekan ile ilişkisi kurulmuş yeni tasarımlar uygulama örnekleri açısından bağlamsal uygunluk çalışmalarını çağrıştırmaktadır (Baytın, 1994).

1970'lerde ortaya çıkmaya başlayan ekolojik yaklaşım ise; form, işlev, teknoloji ve ekonomi gibi kaygıların içine çevresel dengeyi de katmaktadır. Yapı ve yerleşmelerin doğaya ve doğal kaynaklara saygılı olarak tasarlanmasını önde tutan yaklaşım, yöresel mimarinin ve planlamanın doğa ile uyumlu örneklerini savunmaktadır.

2.2.2.1 Bağlamcılık

Bir felsefe ve hareket olarak Bağlamcılık (Contextualism) 1960'ların başında Cornell Üniversitesinde kentlerin okunabilirliğini sağlamaya yönelik, zıt biçimleri oluşturma çabalarıyla başlamıştır. Bağlamcılığın dilinde Graham Shane'nin(Jencks, 1984, s.110) tanımladığı gibi kaçınılmaz soyut ikilikler vardır; Düzenliye karşılık düzensiz formale karşı informal, tiplere karşılık çeşitler, şekillere karşılık alanlar, merkeze karşılık dolgu, dokuya karşılık sınır kenarı gibi kentsel biçimler bulunmaktadır. Bağlam (context) teriminin tanımı gereği tasarım karşılık olarak hemen yakınındaki çevreye uymalı, belki sokağın yapısında varolan bir formu tamamlamalı veya yeni birini ilave etmelidir. Bağlamsal mimarlık mimari tarz sorunlarıyla ve karşı karşıya duran farklı çağ ve tarzlardaki binaların arasında tür benzerliği kurmayı kapsayan zorluklarla ilgilenmektedir (Brolin, 1980, s.5).

Hürol (1993, s.46-47) genel olarak tarihi çevrelerdeki yeni yapılara bakışı üç temel grupta incelemektedir:

- Tarihi çevrelerde uygulanacak olan binaların bulundukları çevreye uyması gerekmediği düşüncesi.
- Optimum biçim özelliklerine uyumun hedeflenmediği ve teknolojinin ifadesinin abartılı olarak arandığı mimari biçimlenme anlayışı
- Tarihi çevrelerin korunması ve bu çevrelerde uygulanacak olan yeni binaların mevcut çevreyle uyum içinde olması gerektiğini savunan düşünce tarzı. Bu grubun temel özelliği, optimum biçim özelliklerine uyumun hedeflenmeyip, kültürün ifadesinin aranmasıdır.

Dibner &Dibner (1985, s.135) tarihi ve mimari önemi olan bir çevredeki yeni yapıların dış tasarımına yaklaşım için bazı temel alternatifler olduğunu belirterek, bunları şöyle sıralamaktadır:

- İlk ve en bilinen yol orjinalin karakterini aynen devam ettirmek amacıyla bir kopyasını yapmaktır. Bu kopyalama işinde tam bir başarı ise nadiren gerçekleşir. Zira uzun yıllar sonucunda oluşmuş bir yapı konstrüksiyonunu günümüzün malzemeleri ile uygulamak her zaman için mümkün olmayacaktır. Bu yaklaşım büyük bir açmazı da birlikte getirir. Atalarımızın inşa ettiği şekilde mi bina yapmak istiyoruz? Yoksa yapım teknolojisinde günümüzde ucuza mal edilebilecek çağdaş yapım metotlarını kabul etmek daha mı gerçekçi olacaktır. Bu ikilem ile karşı karşıya kalan mimarların çoğu, yeni tasarımın çağdaş anlayışla ve günün teknolojisi ile inşa edilmesini seçerler.

- Eskiyi aynen devam ettirme yerine, kontrast/zıtlık, yeni tasarımlarında mimarların seçtiği bir meydan okumadır. Mevcut çevrede bulunmayan malzeme ve teknoloji, renk, doku ve oranlar yeni tasarımların ortak karakteridir. (Brolin 1980, s.45) eskinin yanına zıt bir yeni ancak ustalıkla ve cüretle yapıldığı zaman etkili olabilecektir demektedir.
- Çağrışım, eski binaların malzeme motiflerini yeni binada eskiyi çağrıştırarak anımsatacak bir biçimde ama tamamen çağdaş olarak kullanmaktır. Eğilim yeni tasarımın orijinal binanın formlarını kopyalamadan çağrıştırmasıdır. Günümüzün malzemeleri ile ama eskinin dokusal etkisi ve renkleri ile istenen etki yaratılabilir.
- Bağlam
- Geçiş, bazı durumlarda eski binanın yanında yer alacak yeni bina tasarımlarında kavramların birleştirilerek kullanılması yararlı olmaktadır. Tasarım kontrasttır ama geçiş formlarını içerebilir.
- Mevcut binanın oranlarını koruma
- Cephecilik, popüler hale gelmektedir. Hem böylece korumacıların istekleri doğrultusunda orijinal cephe muhafaza edilmekte hem de yatırımcılar tüm yerleşimi geliştirip büyük bir ekonomik geri dönüş elde etmektedirler.

Eğer yeni bina, komşularıyla sımsıkı birleşikse artık bazı formları ve motifleri ödünç almak kaçınılmaz olacaktır. Bağlantı birçok şekilde yapılabilir:

- Varolan plan motiflerini oldukça yakın kopyalamak
- Temel olarak benzer formlar kullanmak, fakat onları yeniden düzenlemek
- Eskiyle aynı görünüş etkisini verecek yeni formlar yaratmak
- Orijinal formları ayırt etmek.

Post-modernizmin Avrupa'daki köklerinden biri olan Bağlamsal Mimarlık, ya da yeni yapıları mevcut kent dokusuna uyarlama, 1970'lerin ortalarında mimarlar arasında önemli bir ilgi alanı oluşturmaya başlamıştır. Son zamanlarda ise, halkın uydu kentlerin olgunlaşmış kasabaların sunduğu yaşam kalitesini veremeyeceğinin farkına varmasıyla daha geniş platformlara yayılmıştır. Eski kentsel çevrelere duyulan bu ilginin temelinde, sadece özerk, serbest duran modernist blokların şehir strüktürünü parçalara ayırdığının anlaşılması yatmaktadır (Baytın, 1994).

Bağlamcılık Kavramına Ait Örnekler

Anneler Evi – Amsterdam - Bağlamcılık

Bekar ebeveynler ve onların çocukları için bir ev:

Aldo van Eyck ve Theo Bosch'un 1974-1980 yılları arasında gerçekleştirdikleri, Amsterdam'daki Anneler Evi, cam ve çelik cephesi ile Amsterdam'ın geleneksel motifleri taşıyan binaları arasında modernist bir davranışın ürünüdür (Buchanan, 1982, s.29). Hemen yanındaki eski binayı giriş olarak kullanan kompleks, cephedeki renkleri ve cam ile çeliğin verdiği hafiflik ile sokağa bir derinlik kazandırmaktadır. Yükseklik yatay ve düşey hareketler komşularıyla bütünlük kurarken yapı aynı zamanda çağının mimarisini de yansıtmaktadır.

Bu bina bağlantı ve ayırma hakkındadır. En önemli özelliklerinden biri de bina ile sokak arasındaki ilişkidir. Giriş için kaldırım seviyesinin üstünde konumlandırılmış ve ana fasadın arkasındaki bir alandan geçmeniz gerekmektedir. Bu alan binanın içi ve dışı arasında bir tampon bölge oluşturmakta ve doğal olarak kimin girip girmeyeceğini belirtmektedir; ayrıca bu sayede ortak bir alana girildiğini de giren kişiye göstermektedir. Bina içindeki alanlar herkese kendilerine özel alanlar yaratabilecekleri şekilde tasarlanmıştır. Aynı zamanda binanın planı kesin sınırların olmadığını göstermektedir. Ana fasattaki sundurma ise sokak ile bir bağlantı sağlarken aynı zamanda bir ayrım olduğunu da göstermektedir. Ayrıca binanın planında yine bir bağlantı ve ayırma mantığı söz konusudur. Mesela ebeveynlerin odaları sokağa bakarken çocukların odaları daha içerde konumlandırılmıştır. Bu sayede çocukların sokak aktiviteleri ile olan bağlantıları kesilirken, ebeveynlerin şehirle olan bağlantısı artmaktadır.

Şekil 2.8: Anneler Evi – Amsterdam (http://www.flickr.com/photos/iqbalaalam/2762196918/)

Sosyal Sigortalar Binası – İstanbul - Bağlamcılık

1986 yılı Ağa Han mimarlık ödülü alan Sedad Hakkı Eldem'in Sosyal Sigortalar Binası, arkasındaki yoğun geleneksel doku ve önündeki çağdaş binalar arasında bir köprü görevi yapmaktadır.

Zeyrek'te yapılan Sosyal Sigortalar Kurumu Binası (1962-64) ile başlayarak, içinde bulunduğu tarihsel çevreye uyum sağlayan, işlevleri bozacak bir biçimselliğe kaçmadan geleneksel Türk sivil mimarlığının yatay çatı çizgisi, geniş saçaklar, eş boyutlu dizi pencereler ve çıkmalar gibi bazı yalın öğeleriyle oranlarını kullanan, bu yöndeki ilk çalışmalarından farklı olarak yeni gereç ve yapım ve yapım yöntemlerini uygulayan çağdaş bir anlayış içine girmiştir.

Biçimci ve simgesel bir kültürel sentez yaratan bina, geleneksel Türk evi'nin yatay ve düşey hatlarının oranlarının başarılı bir yorumunu sergilemektedir. Yapımı 1963-72 yılları arasına rastlayan İstanbuldaki sosyal sigortalar kurumu cibali dispanseri,geleneksel çevrenin esprisine ayak uydurmaya çalışan bir yapıdır. Her ne kadar yapıldığı yıllardaki tarihi dokuda bulunan eski türbe konaklar gibi elemanların bugün pek azı kaldığından çevre ile birlikte bir değerlendirme yapmak zor olsada geleneksel türk mimarisinin yorumunun başarılı bir örneğidir. Cephede geleneksel türk mimarisinin temel elemanlarından biri olan "çıkma" çeşitli kademelerle yapının tümüne egemen kılınmıştır. Bu cumba sistemi sadece biçimci bir anlayışla kullanılmamış, fonksiyonel bakımdan da yukarıya doğru hem bir genişleme sağlamış hem de sokakla ilişki açısından yapıyı daha güçlü bir konuma getirmiştir. Geleneksel mimarimizin bir diğer elemanı olan geniş saçaklarda bölümler arasında gidip gelenleri yağmurdan koruma görevini üstlenerek fonksiyonel bir detay halini almıştır.

Şekil 2.9: SSK Binası (http://eniyion.hurriyet.com.tr/default.aspx?mekanID=1182&siraID=3512&hID=10194735&mKat=0)

2.2.2.2 Mekancılık

Tarih boyunca mekan kavramının en açık hali modernizm ile birlikte görülmüştür. Güzel şehir kavramı da estetik ilkelerin ve oranların tanımlandığı ve kesin çizgilerle mekan tanımı yapan bir yaklaşım olmuştur. Gideon, Zevi ve Schulz gibi tarihçiler mekansal niteliği açıklayan pek çok kavram geliştirmişlerdir.

Gideon (1968, s.21) mimari gelişimi mekan açısından 3 bölüme ayırmaktadır:

- Mısır, Sümer ve Yunan mimarilerindeki hacimler arasında kalan kısımlar. Burada sadece hacimler arasındaki ilişkiler söz konusuydu, iç mekan göz önünde bulundurulmuyordu.
- Roma'da Pantheon'dan başlayıp 18. Yy'ın sonuna kadar olan mimari mekanın şekillendirilmesidir. Mekan içi boş bir iç mekan ile aynı anlama gelmektedir.
- Birinci ve ikinci aşamalardaki görüşlerin birleştiği ve mekanlar arasındaki ilişkilerin kuvvetlendiği bu aşama optik alandaki gelişmeler ile tek görüş açısının ortadan kalkmasıyla oluşmaktadır.

Modernizm sonrası mekana yönelik son kuramcı Venturi ise daha çok anlam veren biçimsel ifadelere yönelmektedir. Post-modernistlerin yaygınlaştırdığı bu semantik mimaride, daha çok biçimsel öğeler ön plana çıkmaktadır. Jecnks, post-modern ve modern mimarlıkta mekan anlayışlarını şöyle açıklamaktadır (Gür, 1984, s.4): Modern mimarlıktaki izotopik ve homojen mekan anlayışından farklı olarak post-modern mimarların, şaşırtmalı, karmaşık, bol doku ve renk barındıran, ancak her şeye karşın kartezyen olan mekan anlayışlarını, bütünlemektense parçalamaya yönelik çalışmalarındaki heyecan mantığını, kısaca, çelişkilerin birliğini arayan ve hatta gerekmedikçe aramayan bir tutum.

Bu bağlamda, Mekancılık'ı savunan görüşler iki ana grupta ele alınabilir: Dış eylemlerin yer aldığı kentsel mekan ve iç eylemlerin yer aldığı iç mekan özelliklerinden günümüz tasarımlarında yararlanma (Özer, 1982, s.91; Özer, 1990).

Mevcut kentsel mekanın özelliklerinden yararlanma iki şekilde olmaktadır: 1. Mevcut olan bir çevreye ilave yapma, 2. Yeni oluşturulan çevrelerde mevcut kent strüktüründen yararlanma.

Geleneksel iç mekanın özelliklerinden çağdaş tasarımlarda yararlanma yine iki şekilde olmaktadır: 1. Devam eden fonksiyonlar durumunda geleneksel iç mekan özelliklerini ve 2. Devam etmeyen fonksiyonlar durumunda geleneksel iç mekan özelliklerini yeni bir fonksiyona uyarlama. Geleneksel iç mekan anlayışından yararlanma denilince ilk akla gelen geleneksel konut mimarisi olmaktadır. Zira yüzyıllar boyunca ihtiyaçlar, alışkanlıklarla

şekillenen gelenek haline varlığını sürdürmektedir. Yani çıkış noktası kültürel sürekliliktir (Baytın, 1994).

Buna karşılık ülkemiz gibi sosyal, toplumsal, kültürel açıdan değişik özellikler gösteren ve kozmopolit bir yapıya sahip olan yerler ki bunlar genelde gelişmekte olan ülkelerdir; zamanla oluşan yeni aile yapısı eski konutlara uyum sağlayamamaktadır. Bu nedenle özellikle şehir merkezindeki bakılmayan tarihi yerleşimler terkedilmektedir. Boşalmakta olan bu yerler çevre ile uyumsuz fonksiyonlarla doldurulabilmekte bu da şehrin kültürel sürekliliği açısından olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Mekancılık Kavramına Ait Örnekler

Belediye Binası – Bensberg - Mekancılık

Böhm'ün yaklaşımları arasında 2. Dünya Savaşı sırasında alman kültürünün parçalanmasının etkisi de bulunmaktadır. Bernberg Belediye Binası'nda da bunun etkisi hissedilmektedir. Binadaki ortaçağı andıran duvarlar cam duvarlar ile kesintiye uğramaktadır. Ayrıca Böhm doğa ve tarihi tasarımlarında çok iyi bir şekilde uygulamıştır.

Gottfried Böhm iri kütleli mimariden dönüşü gösteren ilk mimardır. 1964-1969 yılları arasında inşa edilen Bensberg Belediye Binası katı bir sıhhileştirme politikasının yarattığı tarih düşmanlığından kurtulma, mimari geçmişe saygı duyma ve hatta ortak yaşama, bir sembiyoza varma yolunda gerçekleştirilmiş bir denemedir. Malzeme çevreyle olan oranlar ve mimari çevrenin yorumlanması gibi alanlarda mekan karakterine sadık kalma Böhm'de büyük bir açıklık kazanmıştır (Kafka, 1983, s.24-30).

Bina hem hacimsel işlenişi hem de iç mekan düzeninin ele alınışı, hem de dış mekan oluşumunda yarattığı etki bakımından tarih ve geleneğin soyut ilkeleriyle özlerinden yararlanmanın başarılı bir uygulamasıdır (Özer, 1979, s.49). Böhm, Köln kenti yakınlarındaki Bensberg kentinde eski kale kalıntılarını, bu arada üç kuleyi değerlendirerek inşa ettiği belediye binası, tarihi sürekliliği çağdaş bir örnekle sağlamak açısından oldukça başarılı bir örnektir. Ortaçağ mimarisinin serbest ve plastik açıdan zengin karakteri, günümüzün dili ve araçlarıyla yeni bir ifadeye kavuşmuştur. Ortaçağ kentlerinin karakteristiğine uyan adeta kendiliğinden oluşmuşluk, planda göze çarpmaktadır. Tasarlamadaki irrasyonel tutum, yapının şato-kalenin düzgün olmayan sınırlamasına yerleştirilmede yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda üçüncü boyutta yapının teraslar haline çok hareketli bir biçimde ele alınmış olması eski kentin ölçeğiyle de uyum sağlamaktadır (Özer, 1980, s.33; Özer, 1982, s.69).

Şekil 2.10: Bensberg Belediye Binası (http://www.everystockphoto.com/photo.php?imageId=6007225)

2.2.2.3 Ekolojik Yaklaşımlar

Varlıkla çevrenin ilişkilerini, etkileşimlerini inceleyen bir bilim dalı olan Ekoloji'ye ilişkin bütün düşüncelerin kaynağında "uyum" kavramı bulunur (Aksoy, 1987, s.55). Geçmişin değerlendirilmesinin doğanın değerlendirilmesinden başlaması gerektiğini savunan Boysan (1990), dolayısıyla da mimarlık eserlerinin yerleşmesi biçimlenmesi ve boyutlanması önce doğaya uygunluk içinde olmalıdır demektedir.

Ekolojik verilerden yararlanmak için girişilen çalışmalarda, topluluk çevre teknolojik toplumsal örgütlenme arasındaki karşılıklı ilişkiler bir ekolojik yaşam sürdürmelidir ve bu yaşam sürdürmenin birbirini eytişimsel bütünlükle tamamlayan niceliksel ve niteliksel boyutlarından yola çıkmak gerekmektedir (Aksoy, 1987, s.51).

Günümüzde oldukça popüler bir kavram haline gelen " sürdürülebilirlik" kavramı da ekolojik yaklaşımlar içinde incelenebilmektedir. Şehir planlama da ve mimari de büyük bir yer işgal eden sürdürülebilirlik kavramına göre yerleşmeler ve yapılar; doğaya uyumlu, doğal kaynaklara saygılı bir şekilde tasarlanmalı, orada yaşayanların yeşil ihtiyacını karşılayabilecek şekilde konumlandırılmalıdır. Ayrıca yeşil binalar kavramı ile mimariye giren çok sayıda değişik tasarım yaklaşımı girmektedir.

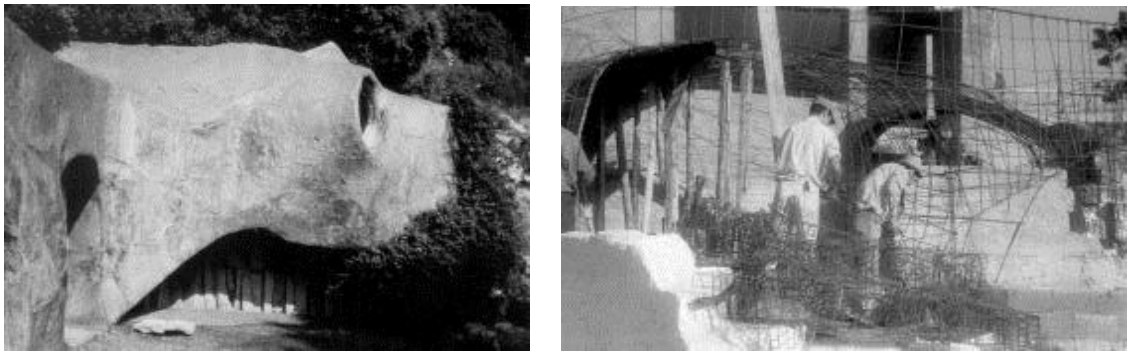
Ekolojik Yaklaşımlara Ait Örnekler

Castellaras Konutları – Ekolojik Yaklaşımlar

Evden başlayıp (yontusal ve bitkisel işlemlerle doğallaşan) bahçeden geçmek suretiyle (deneyim toprakları) görünüme kadar (umut görüntüsü) özel bir alanın sistemli düzenli, yöntemli bir konuşma içerisinde dile getirilmemek için, hemen hemen hiç de dogmatik bir

hal almayan, tabiatçı gerçek bir ideolojiyi doğrulayan eserleriyle J. Cöuelle, fiziksel çevreyle uyuşan ve oturulabilir yerel bir bütünlük içerisindeki sonuçlara göre biçimlenen bir ilişki sunmaktadır, yontu evleriyle (Erginöz, 1988, s. 175).

Castellaras konutları, yalnızca görünümle bütünleşmekle kalmaz, aynı zamanda, onunla sanki çoğalır gibidir. Bu konuda J. Cöuelle şöyle demektedir: "Bir ev yalnızca içinde oturanlara değil, aynı zamanda onu seyredenlere de aittir ve bu kişiler zaman sürecinde çok sayıdadırlar". Tabiatla bütünleşen bir mimari yanında Casterallas konutlarında, avluya damla damla akan suyun hafif gürültüsü ve bu suyun buharlaşmasıyla daha serin bir mikro iklim oluşturulması, sivrisinekleri uzak tutan nezleotu, ayışığında parlayarak yolu gösteren beyaz basamak kenarları gibi geleneksel yaşamın doğal koşullarına uymak için geliştirdikleri birtakım çözümler de kullanılmıştır (Baytın, 1994. s. 155).

Şekil 2.11: Castellaras Konutları (http://labyrinthe.revues.org/index1360.html)

Troldsalen Konser Salonu – Norveç - Ekolojik Yaklaşımlar

Ünlü besteci Edvard Grieg'in Bergen'e 5 km uzaklıktaki bir yarımada üzerinde inşa ettirdiği serbest stil klasik evi, yakın zamana kadar konserlerin verildiği bir yer iken 1980'lerde yeni otoyoldan gelen gürültünün yarımada üzerinde müzik yaşamını imkansız hale getirmesinden dolayı 200 kişilik bir salon tasarlanması gerekmiştir.

Bu bina ilginç binalar arasında yerini almaktadır. Troldsalen Konser salonu Edvard Grieg'in evinin dışında Bergen'de Peter Helland Hansen ve Sverre Leid tarafından tasarlanmıştır. Modern geniş bir bina adeta bir kır evi gibi bu tarihi ve doğal alana yerleştirilmiştir. Grieg'in müziğini yazdığı kulübe ve baktığı manzara salondaki sahnenin arka planı olarak kullanılmıştır.

Troller arasından göle kadar uzanan bir yarımadada, mimar yeni bir binanın görünümünü azaltmak için eğimden yararlanarak yapının büyük bir kısmını toprak altına almış ve çatıyı da çimen olarak düşünmüştür. Yapı bir binadan ziyade daha çok coğrafi bir olay olarak

Durmaktadır. Sonuçta çimen kaplı çatı – ki Norveç çiftlik yapılarında halen kullanılan geleneksel bir elemandır- eğim ve akustik çözümler ile biçimlenmiş bir eleman olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda brüt beton duvarlar da doğal ahşap ile aynı etkiyi yapmaktadır (Leid, 1987. s. 64,65).

Şekil 2.12: Troldsalen Konser Salonu (http://www.leslieburgher.co.uk/portfolio/Other/norway.htm)

2.2.3. KURALCI YAKLAŞIMLAR – TASARIM REHBERİ

Bu bölümde mevcut çevrelerdeki yeni bina tasarımları üzerinde sınırlayıcı ve belirleyici etkileri olan imar kuralları, koruma kurul kararları ile tasarım rehberleri tarafından ortaya konan yapılanma koşulları üzerinden durulacaktır.

Son yıllarda bina koruma alanlarında benimsenmiş tasarım kararlarını uygulayan toplumların sayısında bir artış olmuştur. Özellikle bir tasarım değerlendirme kurulunun karar önceliğinde, kentsel alanların estetik veya tarihi niteliklerini korumak amacında olan tasarım rehberlerinde daha da ileri bir aşama olarak estetik yönlendirme yasalarla da kontrol altına alınmıştır. Bu yasal prosedür, kesinliği araştırılmamış tahminlerle bağlamsal uygunluğu değerlendirilmekte ve sürekli olarak çeşitli tasarım önerilerine uygulanmaktadır. Aynı zamanda pek çok tasarım rehberi bilinçli olarak bitmemiş (open – ended) bırakılmıştır. Bu durumda da özel bağlamsal tasarım stratejileri gerektiren alanlar diğerleri ile karışmaktadır. Örneğin pek çok rehber basitçe tasarım ile ilgili bazı yüzdeler vermektedir; ölçek, yükseklik, hacim gibi. Fakat bu ilişkilerin hangisinin daha önemli ya da uygun olduğu tamamen tasarımcıya bırakılmaktadır.

Tasarım rehberleri bitmiş bir proje anlamına gelmemektedir, soyut, kavram ağırlıklı, esnekliği olan fikirleri içeren bir çerçeve olmak durumundadır. Ancak tasarım rehberlerini bünyesinden iki belirsiz tavır vardır (Groat, 1988, s.230). 1- Bireysel tasarım önerilerinin bağlamsal uygunluğu hakkında ana hatlar hakkında fikir edinme olasıdır. 2- Ancak

bağlamsal açıdan ortama en uygun durumları değerlendiren, yani özelliği olan tasarım strateji tiplerini belirlemesi mümkün olamayabilir.

Tasarım rehberi anlamında olmamakla birlikte kontrol mekanizması olarak kullanılan bir diğer tasarım değerlendirme ya da alternatifleri sınama yolu ise kontrol listeleridir. Brolin (1980, s.148-156) bu amaçla çevrelerinde görsel sürekliliğin devamını isteyen çevre kullanıcıları için, çevrelerine inşa edilmesi önerilen yeni tasarımları çevreye uygunlukları açısından sınayabilecekleri bir seri kontrol listesi sunmaktadır. Bu listede, değerlendirme iki grupta yapılmaktadır;

1. Genel Veriler: Caddeden geri çekmek, bitişik binalar arasında uzaklık bırakmak, kütle, yaklaşık yükseklik, cephe oranları ve yönleri, şekil ve silüet, pencere ve kapı düzenleri, pencere ve kapı büyüklükleri ve uyumları, Malzemeler, renk ve ölçü konusunda önerilen bina ya da binaların komşularından farklılığını ya da benzerliğini saptamak.
2. Tarihi ve tarihi olmayan tarzda veriler: Bu verilerin elde edilmesi için süsleme kontrol listesine başvurulması gerektiğini belirten Brolini bunun için aşağıdaki soruların yanıtlanmasını önermektedir; süslemeler nerede oluşuyor?, heyecan mı uyandırıyor yoksa sakinlik mi?, ritim yaratıyor mu?, düzenli mi?, renk önemli bir süsleme elemanı mıdır?, eğer öyleyse nasıl kullanılır?, süslemelerle kuvvetlendirilen binanın baskınlık duygusu, yekpare sağlamlık veya incelik mi?, süsleme köşeli mi yoksa kavisli mi?, yumuşak mı yoksa sert görünüşlü mü?, ağır mı yoksa hafifi görünüşlü mü?, hareketli mi görünüyor yoksa sade mi?

Çevre kullanıcısını bilinçlendirmeye yönelik bu değerlendirme listesi yanısıra Brolin, mevcut bir çevrede tasarım yapacak mimarlar içinde üzerinde durulması gereken bazı sorular olduğunu belirterek bunları şöyle sıralıyor:

- Hangi noktalarda mevcut çevreler saygı göstermeye başlama kararı alırsınız?
- Çevre, üsluba ait bir şekilde aynı cinsten olmadığı fakat bir karışım halinde olduğu zaman ne yaparsınız?
- Çevreyle birlikte olan kökten parçalanma ne zamandır?
- Değişmenin daha az kökten artması ne zaman uygun olur?
- Çevre planlaması ister istemez tekdüzeliğe mi rehberlik eder?
- Ahenkli görünür süreklilik düşüncesi, şehir planlamanın en büyük ölçeğine nasıl uygulanabilir?
- Çevredeki görünür sürekliliği sürdürmek değişme olanağının olmadığını mı gösterir?

- Ya yenilik istekleri? gibi.

Kuralcı yaklaşımlar için verilebilecek örnekler tasarım rehberleri olarak gösterilebilir. Tasarım rehberi örneğinden önce tasarı rehberi formatına değinilmiş ve tasarım rehberinin nasıl hazırlandığı konusunda genel bir çerçeve çizilmiştir.

TASARIM REHBERİ FORMATI

Tasarım Etmenleri

Temel Yaklaşım

Tarihi alana uyum sağlayacak şekilde bir yapı tasarlamak oldukça dikkatli bir yaklaşım gerektirir. Çünkü tarihi yapılar yapıldıkları döneme dair bir zaman ve mekan duygusu taşımanın yanında, zaman içerisindeki orijinal yapıya gelen yeni eklentileri ve değişen çevreleri ile dinamik bir özelliğe de sahiptirler.

Bir bölgeyi tasarlamak onu zaman içinde bir yerde dondurmak demek değildir. Ancak tarihi bir alanda yeni bir yapı tasarlandığında o alandan referans alması gerekir. Bu ise binanın eski gözükmesi demek değildir. Ayrıca tarihi taklit etmek şeklinde yeni yapıları eski yapıların aynısı şeklinde tasarlamak cesaretlendirilen bir olgu da değildir. Çünkü tarihle uğraşan insanlar binaların yapılış tekniği, stiline göre alanı bir kronolojik sıraya sokmaktadırlar. Ancak eskiyi taklit eden yeni binalar bu sıralamayı karıştırmaktadır.

Yeni yapılan binalar mimari ve görünüş olarak eskinin aynısı olmamakla birlikte onlardan referans almalıdır. (renk, doku, teknik….vs) Bu sayede tarihi alanda yeni ve eski binalara bakıldığında göze batan bir ayrıntı görünmüyorsa istenilen sonuca ulaşılmış demektir.

Bu temel yaklaşımlar tek tek mimari detaylara kafa yormaktan çok daha etkili olacaktır. Ayrıca bir bina tarihi yapılardan izler taşırken aynı anda alandaki binalardan yeni olduğuna dair imareler de gösterebilir.

Bazı insanlar için bu kavram kafa karıştırıcı gelebilir, bu yüzden çoğu insan tarihi alandaki bir binanın eski gözükmesi gerektiğini savunabilir. Ancak bunun aksime bu alanlardaki yeni yapılar için getirilen tasarım kriterleri yapıları kendi dönemlerini de göstermeleri için cesaretlendirmektedirler.

Aşağıda tarihi bir alanda yeni bir yapı tasarlanacakken dikkate alınması gereken unsurlar ortaya konmuştur:

Sokak Dokusu

Tarihi alanlardaki kaldırım ve caddelerde görülen dokular genelde tarihi yapıya katkıda bulunan öğeler oldukları için korunmalıdırlar. Sokak düzenlemelerindeki detaylar o alana özgü oldukları için saygı gösterilmesi gerekmektedir. Bu detaylar yapıların ve peyzajın nasıl şekilleneceğine dair fikir verirler.

Bina Yönelimi

Geleneksel olarak bir binanın girişi yaya dostu bir görüntü yaratmak amacıyla sokağa doğru konumlandırılır. Ayrıca her bina girişi arasında belirli bir mesafe konularak komşuluk biriminin devamı sağlanırken sokağın tasarımına bir ritim de getirilmiş olunur. Bu şekilde tasarlanan yerlerde yapılan yeni binalarda bu ritim ve mantık sürdürülmelidir.

Kütle ve Ölçek

Bir binanın kütle ve ölçeği tarihi alanda ayrıca önemli bir unsurdur. Geleneksel tek-aile evleri mahallelerin büyük bir kısmını kaplar ve bu karakter yaya dostu sokakları vurgular.

Yapı Yüksekliği

Bir alan düşünüldüğünde bina yüksekliklerindeki benzerlikte görüntü de süreklilik sağlaması açısından önemli bir unsurdur. Bu yüzden tarihi alandaki yeni bir yapı eski yapıları yükseklik olarak geçmemelidir ve tarihi binaların yükseklikleri civarında bir yüksekliğe sahip olmalıdır. Ayrıca balkon, pervaz gibi bina öğeleri söz konusu olduğunda da yeni binaların tarihi binalar arasında yükseklik ve boyut konusunda bir benzerlik yakalaması önemlidir.

Yapı Genişliği

Çoğu zaman aynı alan içerisinde yapı yapılacağı zaman insanlar aynı genişliği yakalamaya çalıştılar. Bu sayede binalar arasındaki boşluklar da eşit tutulunca sokak boyunca bir ritim ve uyum duygusu yaratılmış oldu. Bu nedenle tarihi alandaki yeni yapı da eski binalarla benzer genişlikte olmalıdır. Eğer yeni bina tarihi binalardan daha geniş ise birimlere ayrılarak diğer binalar benzer bir genişlik yaratılabilir.

Yapı Formu

Çoğu alanda benzer bina formları görsel bir süreklilik sağlamaktadır. Bu sürekliliği sağlamak için yeni yapının da geleneksel binalardaki çatı ve form gibi temel yapıları esas alması gerekmektedir. Cephe düzenlemeleri de tarihi binalarla uyumluluk göstermelidir.

Doluluk – Boşluk Oranı

Bir çok tarihi alanda binalar dikdörtgen şeklinde tasarlanmıştır ve pencere ve kapı niyetine boşluklar bu dikdörtgen şekil içine oyulmuştur. Bu nedenle bu oranı korumak amacıyla yeni yapılan binalarda da özellikle cephe tasarımı düşünüldüğünde eski binalara nazaran çok farklı tasarımlar ya da eklentiler kullanılmamalıdır. Böylece alan içindeki doluluk-boşluk oranı bozulmayacaktır.

Pencere ve Kapı Boşluklarının Uyumu

Cephede açılan kapı ve pencerelerin arasındaki boşlukların uyumu da tarihi alandaki yeni bir binanın yapım aşamasında dikkate alınması gereken unsurlardandır.

Alan Tasarım Standartları

Alan İçindeki Sokak Dokusu

1. Tarihi Yerleşmelerin Dokusuna Saygı Duyulmalı
2. Tarihi Alandaki Sokak Planı Korunmalı
3. Önemli Bir Yapının Cephesi Sokağa Doğru Yönlendirilmeli

Fayetteville, Tennesse - Tasarım Rehberi Örneği

Mevcut Binaların Geleneksel Elementleri

Varolanlar:

- Dekoratif saçaklar onarılmalı veya gerekiyorsa yenisiyle değiştirilmeli.
- Pencere eşikleri ve başlıkları onarılmalı
- Malikanenin dekoratif kısımları onarılmalı ve korunmalı
- Üst pervazlar kapatılmamalı, gözükmeli
- Bina girişlerindeki pencereler binadaki en büyük pencerelerden olmalı
- Duvarların boyu iki feet'i geçmemeli. Orijinal duvarlar ahşap veya mermerdi, şimdi yine ahşap ve mermerle değiştirilebilecekleri gibi ahşap görünümlü metal de kullanılabilir.
- Kapılar dönemi yansıtacak tipte olmalıdır.
- Pencereler ve cepheler için bir temizleme musluğu önerilmiştir.

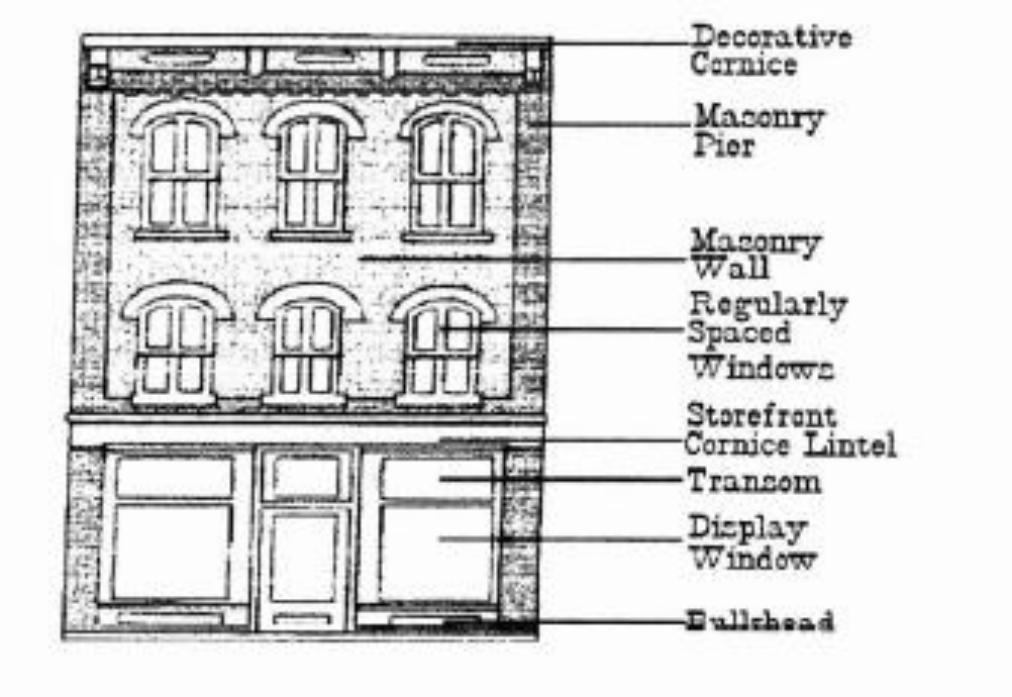
Yeni Yapılar ve Rehabilite Edilen Yapılar için Rehber: Şehir Merkezi Alanı

Fayetteville alanındaki tarihi evinde değişim yapmak herhangi bir mülk sahibi önerilerini öncelikle "Fayetteville Tarihi Komisyonu"na götürmeli. Hazırlanan bu rehbere göre öneriler

yerinde bulunursa komisyon tarafından mülk sahibine verilen bir "Uygunluk Belgesi" ile söz konusu olan değişimlere izin verilecektir.

Tarihi alanlardaki yeni yapılar ve rehabilite edilecek yapılar için getirilen standartlar şu şekildedir:

1. Bir mülk kendi tarihi amacına göre kullanılmalı veya önerilen yeni fonksiyonun mülke ve çevresine minimum değişikliği getirmesi söz konusu olmalıdır.
2. Yapının tarihi karakteri korunmalı. Bu karakeri belirleyen tarihi materyallerinin kaldırılması ve değiştirilmesi önlenmelidir.
3. Her yapı zamanının, mekanının ve fonksiyonunun fiziksel bir kanıtı olarak tanınmalıdır. Bu tanımı değiştirecek özellikteki eklentiler ve değişiklikler kabul edilmemelidir.
4. Çoğu yapı zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. B u değişiklikler içinde tarihi bir önem arzedenler korunmalıdır.
5. Yapı üzerindeki karakteristik el işçilikleri ve mimari teknikler korunmalıdır.
6. Binanın yıpranmış tarihi yerleri değiştirilmek yerine tamir edilmelidir. Eğer zarar tamirin ötesine geçmişse o durumda renk, teknik, doku, malzeme açısından orijinal olana en uygun olan tercih edilmeli ve bu seçim belge ve resim gibi fiziksel delillerle desteklenmelidir.
7. Kumlama gibi orijinal yapıya zarar verebilecek fiziksel ve kimyasal teknikler kullanılmamalıdır. Yüzey temizleme tercih edilebilecek en az zarar verecek teknik ile yapılmalıdır.
8. Önemli arkeolojik kaynaklar yapılabilecek herhangi bir proje dahilinde koruma altına alınmalıdır. Aksi bir durumda zarar azaltma yöntemlerine başvurulmalıdır.
9. Yeni eklentiler yapının tarihi karakteristiğini bozmamalıdır. Yeni eklentiler orijinal olanla uyum göstermelidir. Mimari, doku, renk gibi konuların hepsinde yeni olan eski olandan referans almalıdır.
10. Yeni eklentilerin yerleştirilmesi öyle bir şekilde planlamalıdır ki ileride kaldırılmalı halinde dahi orijinal yapıya zarar vermemelidirler.

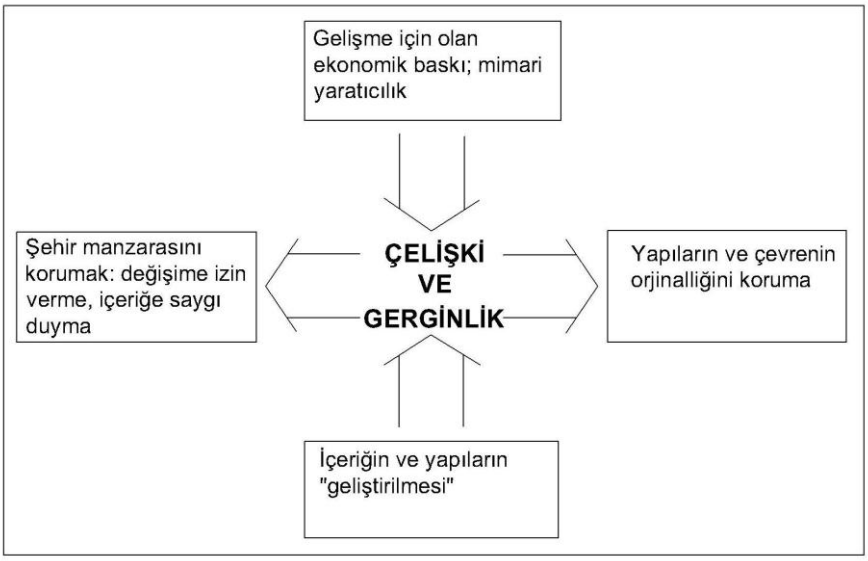
Şekil 2.13: Fayetteville Tasarım Rehberi Geleneksel Bina Görünüşü

3- TARİHİ ÇEVREDE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde İngiltere ve İtalya'nın koruma deneyimleri anlatılarak, sonuçta Türkiye ile bir karşılaştırma ve değerlendirme yapılacaktır.

3.1 İNGİLTERE'DE TARİH VE YENİ YAPI İLİŞKİSİ

Koruma yönetmeliğinin gelişmeye başladığı ilk zamanlarda oy birliği uygulaması yaygındı. Birleşik Krallık'ta eski bir İngiliz Tarihi Miras Baş Yöneticisi korumanın erdem ve gerekliliğinin tartışmaya açık olmadığını ve herkesin bu konuda hemfikir olduğunu belirtmiştir (Peter Rumble, English Heritage; alıntı - Bradshaw 1989). Bu söylem şu anda geçerli değildir. Korumanın erdemleri toplumun bir kesimi(yüksek gelir grubuna mensup) tarafından tartışmaya açılmıştır (Larkham, 1996). Workskett'e göre temelde koruma da her planlama aktivitesi gibi politiktir ve siyasi desteği almadan herhangi bir toplumda kabul göremez (Worskett, 1975). Bunun yanında koruma ile ilgili bazı yorum, doğrulama ve çelişkiler "subjektif ve duygusal" konulardır (Eversley, 1974) ve ekonomik tartışmaların üstündedir. Bu yüzden planlamanın bölen ve yeniden dağıtan yapısı ile ilgili çelişkiler ortaya çıkmıştır (Larkham, 1996).

Şekil 3.1: Yapılaşmış çevrenin korunmasında ortaya çıkan çelişkiler (Larkham, 1996)

20. yy boyunca korumacılık ile ilgili endişeler ve ilgi artmıştır. Özellikle 1957 yılında Britanya'nın Sivil Vakfının (Britain's Civic Trust) kurulması ile korumaya olan ilgi artmaya devam etmiştir. Bu durum 19. Yy'da yerel tarihi derneklerin artışı ile paralel özellik göstermektedir. Mimaride canlandırma (revival) stiline ve genel olarak korumaya olan ilgi nüfusun büyük bir kesimi tarafından gösterilmektedir. Bu ilgi, örneğin, tarihi evler ve ortaçağ meşe ev (medieval oak homes) konusunda uzmanlaşmış olan mimarlar tarafından gösterilmektedir. Ayrıca bu tarz konular artık kahve sehpalarındaki magazinlere dahi konu olmaktadır (Larkham, 1996).

Tarihi miras turizminin popüler hale gelmesi ile bu konudaki çeşitli tematik parklar ve benzer uygulamalar geçmişte ilgi görmüştür. Bu artan ilgi ile beraber korumacılık konusunda kimlerin söz sahibi olduğu konusu merak uyandırmaya başlıyor. Yerel derneklerin çalışmaları kamunun bir temsili olarak kabul edilmekle beraber, gürültülü, iyi eğitimli bir azınlığı da göstermektedir: başka bir koruma eliti. Bu miras kimindir ve kim için koruyoruz?

Sit alanları kavramı İngiliz yönetmeliğine ilk 1967 yılında girmiştir. Bu yönetmelik İngiltere ve Galler için 1990 yılında Kentsel ve Kırsal Planlama Mevzuatı (the Town and Country Planning Act 1990) 1990 ve Planlama (Tescilli eserler ve Sit Alanları) 1990 (the Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) Act 1990) tarafından güncellenmiştir.

İskoçya'da ise bu güncelleme 1997 yılında Kentsel ve Kırsal Planlama (İskoçya) Mevzuatı 1997 ve Planlama (Tescilli eserler ve Sit Alanları) Mevzuatı 1997 ile yapılmıştır.İngiltere, Galler ve İskoçya'daki Mevzuat oldukça benzerdir. Mevzuata göre kentsel sit alanlarının belirlenmesinde yerel yönetim yetkilidir, ancak bakanlığında (Secretary of States) kentsel sit alanlarını belirleme de yetkisi vardır. Yerel yönetimlere kentsel sit alanlarında yapılabilecekler hakkında rehberlik sağlayan dokümanlar:

- İngiltere: Planlama ve Tarihi Çevre
- İskoçya: Tescilli Eserler ve Kentsel Sit Alanları için Rehberlik Protokolü
- Galler: 1- Planlama ve Tarihi Çevre 2- Planlama ve Tarihi Çevre: Galler Bakanlığından Yönergeler

Kentsel Sit Alanı Değerlendirmesi

Bir koruma alanının değerlendirilmesinde o alanın karakter ve görüntüsünde belirleyici olan elementlerin incelenmesi başı çekmektedir. Kentsel sit alanının değerlendirilmesi sadece o

alanın tasviri ve görsel elementlerinin incelenmesinden daha fazlası olmalıdır. Değerlendirme bilgiyi de içermelidir. Örnek olarak:

- Alanın mimari ve tarihi önemi,
- Yerleşmenin orijini ve gelişimi,
- Sokak planı ve bina tipi için hakim olan etki ve alanın daha önceki sakinleri,
- Yapılar arasındaki boşlukların karakteri ve birbirleriyle olan ilişkileri,
- Alana pozitif katkıda bulunan yapılar,
- Açık alanların ve bitkilendirmenin alana yaptığı katkı,
- Alanın peyzajı ve şehir manzarası,
- Yerel detayların ve yerel tasarım karakterlerinin alana yaptığı katkı, malzeme olarak da,
- Trafiğin etkisi ve alan içindeki ulaşım yapısı,
- Alanda değişime yönelik olan baskı,
- Alana negatif katkıda bulunan yapılar (Kaynak: NPPG18).

Kentsel sit alanı değerlendirmeleri gelişme önerilerinin değerlendirilmesini ve herhangi bir uygulama yapılması durumunda yerleşmeyi ne yönde etkileyeceğinin karar verilmesinde kolaylık sağlar. Bu değerlendirmeler gelişme önerilerini tanımlamak için yerele yönetimlere çok yardımcı olan enstrümanlardır (Larkham, 1996).

Devlet yerel yönetimlerin periyodik aralıklarla bu kentsel sit alanı değerlendirmelerini gözden geçirip geliştirmelerini istemektedir. Bunun nedeni tarihi alanların sınırlarının iyi çizilmiş olması ve tarihi mirasın korunduğundan emin olmak içindir. Ancak yerel yönetimlerin bu değerlendirmeleri yinelemeleri finansal ve uzman kadrolarına bağlıdır ve bunlar da çoğu zaman sınırlı olan kaynaklardır.

Yapılan yerel planlar yerel otoritelere yerleşmelerin gelişimini planlamak ve tarihi alanların korunması ve kullanılması açısından kriterlerini sıralama ve ortaya koyma şansı tanımaktadır.Yerel plan katılımcı planlama yöntemi ile yapılmaktadır.

3.1.1 Erken Kentsel Koruma Yönetmeliği

19. yüzyılın ikinci yarısı kentsel koruma mevzuatının ilk ortaya çıkmaya başladığı dönem olarak isimlendirilebilir. Yasada yapılan değişiklikler genelde toplum tarafından kötü olarak görülür, kentsel koruma da bu durumda bir istisna değildir. 1870'lere kadar Britanya'da koruma konusunda herhangi bir hareket görülmemiştir.

1875'te Avusturya – Macaristan büyük elçisi dışişleri bakanına bir mektup yazdı ve tarihi anıtlar hakkında ne yapılması gerektiği konusunda soruşturma yapılmasını istedi. Bu mektuba Antikacılar Topluluğundan tarihi anıtların korunması konusunda herhangi bir yasal yönetmeliğin olmadığını belirten bir yanıt geldi. Ancak 1882 yılında " Tarihi Anıtları Koruma Yasası" adında bir kanun tasarısı kanunlaşmıştır. Bu fazla etkili bir kanun olamamıştır. Kanun içeriğinde kamuya ait olan bazı tarihi anıtların korunması söz konusu olsada, özel mülk sahiplerine(tescilli bir yapıya sahip olan) koruma konusunda herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır. Ayrıca korunmaya değer görülen anıtlar az sayıdaydı ve bunu belirleyen kriterler yetersizdi (Kennett, 1972).

Bu dönemde koruma yasalarının çok büyük bir kısmı tarihi binalardan çok anıtlarla alakalıydı. Bunların çoğu ortaçağa ya da daha eski bir döneme ait olan eserleri kapsıyordu. Şehir içindeki tarihi ve korunmaya değer binaları korumak üstüne herhangi bir çalışma yürütülmüyordu.Şehir planlama 19. Yüzyılda şehirlerin hızlı büyümelerine rağmen başlı başına eksik olan bir kavramdı. Erken koruma yönetmelikleri tarihi anıtların detaylı olarak envanterinin çıkarılmasının başlangıcı olarak sayılabilir.

3.1.2 Yirminci Yüzyıl: Yönetmelik, Hukuk Davası ve Kentsel Koruma için Açıklamalar

Britanya Tarihi Anıtlar Kanunları (1900, 1913, 1931) yüzyılın ortalarına kadar geçerliliklerini korudular. Tabiki bu sırada kanun uygulamaları iki dünya savaşı yüzünden kesintiye uğramıştı. Ayrıca mevcut yasaların uygulanması ile edinilen tecrübelerden oluşturulan bir yönetmelik çıkarma dönemi de olmuştur ve bu düzenleme toplumda ortaya çıkan tarihi çevre koruma bilincinin baskısı ile olmuştur. Bu durum yerel sivil toplum örgütlerinin yerel yönetim üzerinde "Civic Trust (1957)" ile baskı kurması sayesinde olmuştur (Barker 1976, Lowe ve Goyder 1983). Bu örgütler Viktoria dönemindekilerden çok daha aktif çalışmışlardır (Dellheim 1982).

Fitch'e göre (1980, 1982) Batı'nın kendisinin ve diğerlerinin geçmişine olan görünüşte bitmez tükenmez hayranlığı 20. Yy'da azalmaya başlamıştır. Bu argüman yüzyıl başında meydana gelen yerel bir olayla da desteklenebilir. Wolverhampton'daki eski papazın evinin korunması ile ilgili olan kampanyada ev ile ilgili kısa bir tarihçe oluşturulmuştur. Bu tarihçe oranın halkında " bu kadar az değeri olduğunu bilmiyordum öyleyse yıkın" diye bir tepki doğurmuştur. Yerel bir tarihçi olan G.P. Mander "eski binaların korunması için gerçekten ziyade batıl inanç daha etkilidir" demiştir (Mander, 1933). Ancak Lowenthal (1985) Finch'in bu argümanına geçmişe neden ihtiyaç duyduğumuz konulu kapsamlı tartışmasında

karşı çıkmıştır. Örneğin 1900'lerden bu yana köy evleri çok çeşitli stillerde inşaa edilmiştir, Tudor stilinin yüzyılın başlarında popüler olması ve Georgian/Classical stilinin yüzyılın sonlarında iyice revaçta olması gibi durumlar söz konusudur(Aslet 1982 ve Robinson 1984).

1924 yılında Birleşmiş Kereste Tüccarları Birliği (the Federated Home-Grown Timber Merchants Association) Wembley Sergisinde sergilenmek üzere neo-Tudor stilinde bir ev inşaa etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra inşaa edilen bir çok bina historisist bir yaklaşımla yapılırken, özellikle neo-Georgian stil bir yükselme yaşamıştır. Bu yükselme 1970 yıllarında zirveye ulaşmıştır (Pepper ve Swenarton 1980; Larkham 1988). Bunun yanında modernist tasarıma sahip binalar savaşlar arasında küçük bir süre etki göstermişlerdir. Ayrıca ilk savaş sonrası zamanlarda da sadece zengin müşteriler ve büyük firmalara tarafından tercih edilen bir stil olmuştur (Gould 1977).

1950'lerin ortasında ticaret amaçlı şehir merkezinde bulunan firmalar modernist stil ile haşır neşir olmaya başlamıştır, ancak bu bile modernist stilin aşağılanmış bir çeşididir (Larkham and Freeman 1988). Bu nedenle geçmişe olan ilgilinin azalmasına dair olan argüman kanıtlanmış sayılmaz. Tabiki geçmişe duyulan bu süregelen hayranlık geleceğe olan inancın ve güvenin azalması ve ulusal bir depresyon hali olarak adlandırılmıştır(Hewison 1987 ve MacCannell 1976).

Britanya'nın kentsel koruma ile ilgili ilk esas kanunlarından biri Rekreasyon Kanunu (the Civic Amenities Act 1967)dur. Bu kanun hükümet veya bir siyaset partisi tarafından değil tek bir adam tarafından geliştirilmiştir. Duncan Sandys MP (1966 yılında parlamentoda yıllık oylamada parlamentonun özel üyesi seçilmiştir) yasa tasarısı olarak bunu ortaya atmıştır. Civic Trust'ın endişelerini dile getiren bu tasarı tek bir red oyu dahi almadan kanunlaşmıştır. Bu yasa ile sadece tek başına binanın korunmasından çevresindeki alanında korunması söz konusu olmaya başlamıştır. Duncan Sandys sadece bu yasa ile değil Civic Trust'ın başkanlığını yapması ve kurucusu olması ile de İngiltere'nin planlama geçmişinde önemli bir yer tutmaktadır.

Mevzuat (Yönetmelik)

Sözü geçen yönetmelik ve kanunlar zorunlu olmaktan ziyade daha hoşgörülü nitelik taşıyorlardı. Sınırlamalar genelde yerel ölçekte tescilli bina ve tarihi eserlerin korunması için DoE (Department of Energy) ve DNH (Do No Harm Society) adına oluşturulmuşlardı. Ayrıca 1967 Kentsel Rekreasyon Kanunu (the Civic Amenities Act 1967) ile İngiltere'de ilk defa kentsel koruma eylemi bina ölçeğinden kentsel yerleşim ölçeğine taşınmıştır. Kanun

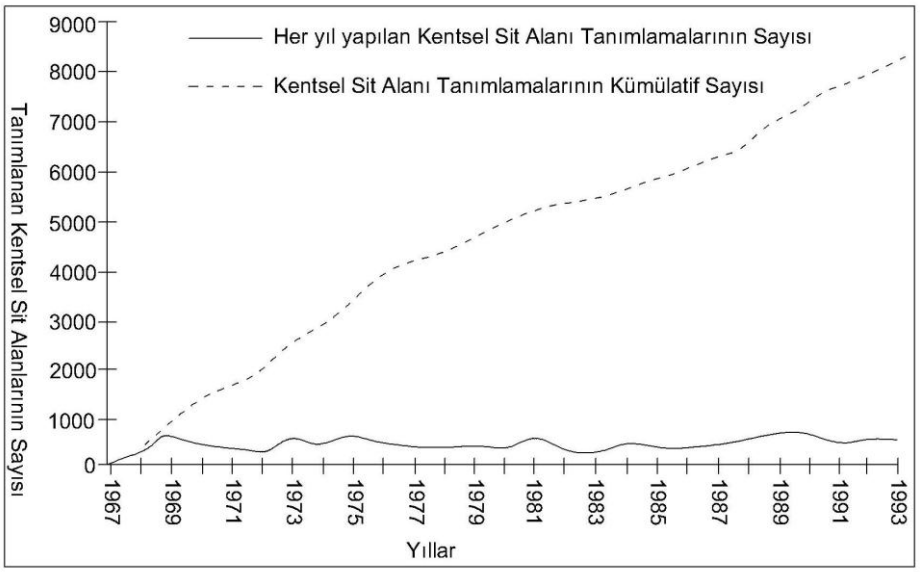
1960 yılında Konut ve Yerel Yönetim Bakanlığı (the Ministry of Housing and Local Government) tarafından yazılan Kentsel Koruma ve Değişim (Preservation and Change) adlı raporlardan oluşturulmuştur (Larkham, 1996).

1970'lerde Kentsel Koruma Politikaları Grubu " Son beş yıl içinde tarihi binaların algılanması konusunda ve bu konuda oluşan kamu bilincinde çok büyük değişimler olduğunu söylersek abartmış olmayız." Demiştir (Preservation Policy Group 1970). Ancak şu anda bile yasalar yaptırım uygulamaktan çok "izin verme" konusunda etkilidirler. Ayrıca Kentsel koruma ile ilgili yasaların büyük bir çoğunluğu hükümet veya siyasi partiler güdümlü değil, bireysel çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlere verilen kentsel koruma ile ilgili yasakların ve sorumlulukların uygulanması içinde çok az bir bütçe ayrılmakta ve binaların restorasyonu veya kentsel sit alanlarının korunması gibi konular nadiren resmi otoritelerin güvencesi altında yapılmaktadır (Larkham, 1996).

Yönetmelik Tarafından İzin Verilen Uygulamalar

Britanya'da kanun tarafından izin verilen kentsel koruma uygulamaları tescilli binaların ve kentsel sit alanlarının ilanını kapsamaktadır. Kentsel sit alanı kavramı yönetmeliğe 1967 kanunu ile girmiştir ayrıca kanundaki tanıma göre kentsel sit alanı; " özel bir mimari ya da tarihi özellik arzeden ve yerleşmenin karakteri olarak korumaya değer görülen alanlar"dır (DoE 1987a). Bu nedenle alanlar tarihi veya mimari olarak bir özellik arzetmeliler. Bu kanun ile toplum bilincinin de kentsel koruma konusunda sadece mimari ve tarihi özellikler arzeden bina ölçeğinden alan ölçeğine kaydığının göstergesidir (Chapman, 1975).

Kentsel sit alanları Yerel Planlama Müdürlüğü(Local Planing Authority- LPA) tarafından tanımlanmış, sınırlandırılmış ve belirlenmiştir. En başta 1250 kadar tanımlanmış kentsel sit alanı olması gerektiği düşünülüyordu. Bu oldukça yüksek rakam 1980 yıllarında küçük bir azalmaya uğradı. 1975 yılında kentsel sit alanlarının ilan edilmesi için bu alanları tanımlama işleminin son bulması gerektiğine karar verildi. Ancak aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere ilan edilen alanların sayısı artmaya devam etmiş hatta 1994 yılında İngiltere'de 8300'ü aşmış, İskoçya, İrlanda, Galler'de ayrıca 1100 kadar alan daha ilan edilmiştir. Günümüzde ilan edilen bu alanların tanımlamaları belki tekrardan gözden geçirilmelidir.

Şekil 3.2: Sit Alanlarının tayinin yıllar içinde gösterilmesi (English Heritage)

Kentsel sit alanlarını tanımlamada kullanılan sistemler alana mahsus çizimlerden sistematik anketlere kadar geniş bir yelpazede çeşitlenmektedir. Kentsel sit alanı olup olmaması konusunda söz konusu alanda yaşayan insanlara sorulduğunda genelde oranın sakinleri mümkün olan en geniş alanı kentsel sit alanı olarak belirlemektedir (alanın özellikleri ne olursa olsun) (West Midlands ve Staffordshire planlama memurları, 1980). Sadece birkaç örnekte yaşayanlara danışıldığında kentsel koruma aleyhinde karar çıkmıştır.

Kentsel sit alanı tanımlandıktan sonra LPA'lar bu alanlarda kullanılacak malzemeden, bu malzemelerin renklerine kadar bir çok konuda söz sahibi olurlar. Ayrıca bu kurumların kentsel sit alanlarının korunması konusunda önerilerde bulunma gibi bir görevi de bulunmaktadır.

Binaların listelenmesi de onların özel mimari veya tarihi özelliklerine göre yapılmıştır. Bu durumda ulusal listeyi hazırlayan Ulusal Tarihi Miras Departmanıdır. Bu binaların seçilmesinde kullanılan kriterler şu şekildedir:

- 1700 yılından önce inşaa edilmiş ve orijinal formunu koruyan bütün binalar
- 1700-1840 yılları arasında inşaa edilmiş çoğu bina; ancak içlerinde seçim yapılması gereklidir.
- 1840-1914 yılları arasında inşaa edilmiş, özel bir karakter ve kalite gösteren binalar
- 1914-1939 yılları arasında inşaa edilmiş yüksek kaliteye sahip binalar
- 1939'dan sonra inşaa edilmiş birkaç mimarisi ile öne çıkan bina (DoE 1987 ve Ross 1991)

Tescilli binalar üç şekilde sınıflandırılmaktadır:

1. Çok özel ve nadir özellikleri olan ve ulusal önem arzeden binalar
2. Kısmen önemli görülen binalar
3. Özel olayların kalıntılarına sahip olan ama elit sınıfta sayılmayan binalar

Aralık 1992'ye kadar 440,675 adet tescilli bina arasında 6,068 bina birinci sınıfta, 23,000 bina ikinci sınıfta sayılmıştır (English Heritage Monitor, 1993).

Tescilli binalarla ilgili bir diğer problem ise bu binaların hangi ölçekte değerlendirileceğine karar verilememesidir. Bir bina yerel ölçekte önem arzetmesine ve oradaki kentsel dokuya katkıda bulunmasına rağmen ulusal ölçekte korumaya değer bulunmayabilir. Bu problemin başka bir tarafı da bazı yapı tipleri akademik dünyada modası geçmiş olarak göründüğünden olması gerekenden daha az değer görmekte ve kanuni listelere girmekte zorlanmaktadırlar (Horne 1993).

Başka bir problem ise aslında tescilli eserleri değerlendirme kriterler zaman içinde değişmektedir. Ayrıca hazırlanan bu kriterler de eğitimli elit bir grubun elinden çıkmakta ve şehir planlamanın başka alanlarında olmadığı kadar objektif olabilmektedir. Diğer sanat eserlerine nasıl davranılıyorsa tescilli binalara da öyle yaklaşılmaktadır. Bu durum tescilli eserlerin belirlenmesi için belirli kriterlerin oluşturulmuş olmasına rağmen olabilmektedir. Ancak korunacak binaların tanımlanması elit bir süreç olarak görüldüğünden halk kentsel korumaya gereken özeni göstermemektedir. Bu durumu bir yaptırım olarak görebilmektedir. Yine de sonuçta son karar Ulusal Tarihi Miras Departmanındaki seçilmiş ve nadiren mimari eğitimi olan politikacılar tarafından verilmekte bu da bu "elit" süreci bir nebze baltalamaktadır.

TESCİLLİ ESERLER İÇİN TANIMLAMA VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ
1. Yapıların görünümü ve karateristiğini belirlemek için genel olan ve fazla detaylandırılmasına gerek olmayan kriterler koyma gerekliliği vardır.
2. Yapının mimari ve tarihi açıdan önemli olduğunu gösteren kriterlerin varlığına ihtiyaç vardır.
Bu kriterler şu şekilde sıralanabilir: • B Bina cinsi - Binanın yapılmasındaki temel amaç (eğer biliniyorsa) ve şu andaki fonksiyonu (eğer geçmiştekinden farklıysa) • T Tarih - İnşaatın tarihi veya tarihleri ve hertarihin detaylı açıklaması • Mimari Doku - Binayı yapan mimar veya mimarların isimleri. İsim olabildiğince tam alınmalıdır. Bir insan bir binanın sadece bir kısmını yapmış olsa dahi not edilmelidir. • M Malzeme - Bu belirli bir düzen içinde yazılmalıdır: iskelet, kaplama, dekoratif elementler, çatı • P Plan/Tasarım - Bunların ikisi ile ilgili tanımlayıcı maddeler genel kullanımdakiler ile sınırlandırılmalıdır. • C Cephe - Yapı aşağıdan yukarı doğru tanımlanmalıdır, önce ana cephe daha sonra katlar, pencereler, kapı ve çatının şekli • İ İç Dizayn - Bu en göz önünde olan detaylar haricinde uzatılmamalıdır. • B Bağlı Özellikler - Kapılar, küpeşteler, vazolar, bahçe özellikleri...vs önemli olduğu düşünülen her ayrıntı işlenmelidir. • G Geçmiş - Bu binanın geçmişi olabilir, önemli bir olayda rol oynadıysa ya da tanınmış bir insanla bağlantısı varsa belirtilebilir. • E Ekstra Bilgi - Bu bulunduğu yerleşme ve binanın kendi ile alakalı ve gerekli olduğu düşünülen her türlü bilgiyi içerebilir. • K Kaynak - Eğer ilgiliyse kaynakla kısaca belirtilmelidir ve bunlar ilk elden olan kaynaklar ya da güvenilir modern kaynaklar olabilir. *Kaynak:* İlk defa Enerji Bakanlığının(DoE) listelerinde görüldü.

Şekil 3.3: Tescilli Eserler için Tanımlama ve Değerlendirme Kriterleri (Larkham, 1996)

3.1.3 Kentsel Rekreasyon Yasası ve Onun Öncüleri (The Civic Amenities Act 1967 and Its Precursors)

1967 yılında karakteristik mimari ve tarihi özelliklere sahip olan binalar için yasal olarak büyük bir girişime başlandı. Bu tamamen yeni alışılmamış bir fikir değildi, aslında 1932 tarihli kentsel ve kırsal planlama yasasında da bu tarz binalar için kriterler belirtilmiş, hatta 1923 yılına ait konut yasasında tarihi alanlar için kurallar koyulmuştur. Koyulan bu kuralları bir çok yerel yönetim uygulamıştır ve bunlara örnek olarak; Oxford, Winchester, Canterbury, Exeter and Stratford verilebilir (Cherry 1974; Smith 1974). Ayrıca 1925 yılı Bath yönetmeliğinde olduğu gibi kentsel koruma için bir çok yönetmelik de yapılmıştır ve yerel yönetimlere koruma anlamında bazı güçler vermiştir. Bunların dışında 1944 yılına ait kentsel ve kırsal planlama yasası da tarihi çevreyi korumak için çeşitli bölümler içermektedir. Bu yasaya göre tescilli eser sayılabilmesi için bir binanın tek bir kriter vardır. O da; kazara veya planlı olarak mimari özellik teşkil eden bir grup yapının içinde bulunmaktır (Harvey, 1993).

1960'ların başlarındaki bir çok resmi yayın da tek bina değil çevreleyen alanında tarihi açıdan önem arzettiğini söylemiş ve bu alanlar arasında şehir merkezlerini ayrı bir yerde tutmuştur. 1966 yılında "kentsel alanları değerlendirmek için gereken analiz tekniklerini tartışmak ve kentsel sit alanlarının tanımlanması için kriterler düzenlemek" adına bir bildiri düzenlenmiştir (Tarn, 1985). İlginç olarak, geç katılımına rağmen "Civic Trust" tarihi çevreler için özel gelişim kontrolü ile ilgili fikri 1962 yılında tanıtmıştır ve bu sayede yerel mülk sahipleri, firma sahipleri çeşitli kurallara göre şehir merkezlerinde gelişim gösterebileceklerdir (Civic Trust Bülteni, 1962).

1957 yılında Sandys (Yerel Yönetim ve Konut Bakanı) "Civic Trust"ın kuruluşu ile ilgili şöyle demiştir: "Bakanlıktaki arkadaşlarım ve meslektaşlarımın aksini söylemelerine rağmen böyle bir vakıf kurmaya karar verdim. Meslektaşlarım neredeyse bakanlığa muhtemelen baskı yapacak bağımsız kamusal bir vakıf kurduğum için dokuz doğuracaklardı. Hatta arkamdan iş çevirip başbakan olan Anthony Eden'a yapacaklarımı söylediler. O ise harika bir fikir olduğunu ama bir bakan olarak bunu yapamayacağımı söylemiştir." (Sandys, Civic Trust 1988).

Kentsel sit alanı konseptinin "*The Earl of Iveagh* v. *Minister of Housing and Local"* davasından ortaya çıktığı kabul edilir (Court of Appeal, 1964). Dava St. James meydanı Londra'daki Earl'e ait iki bitişik teras ev hakkındadır. Bu binalar tescilli olarak gözükmekte ve yıkımlarının veya tadilatlarının meydana zarar vereceği belirtilmekteydi. Burada Earl'ün karşı çıktığı nokta; bir bina mimari ve tarihi açıdan önemli bir karaktere sahip olduğu için mi korunmalı yoksa önemli görülen bir yerleşimin veya grubun parçası olduğu için (kendine has çok bir özelliği olmasa da) mi korunmalı?. Temyizde mahkeme önemli görülen bir grubun parçası olsa da korunmalıdır kararı aldı. Ancak alınan bu karar oy birliği ile alınmamıştı ve daha genel güçlü bir yargıya ihtiyaç duyuluyordu (Suddards, 1988; Graves ve Ross, 1991; Ross, 1991). Bu dava Duncan Sandys'i en başta Kentsel Rekreasyon Yasa tasarısını oluşturmaya yönlendirmiştir. Yasa tasarısı başarı ile kanunlaşmasına rağmen karşı çıkan insanlar bulunmaktaydı. Dame Evelyn Sharp (Permanent Secretary of the Ministry) kentsel korumayı duygusallık olarak nitelendirmiş ve bir çeşit istismar olduğunu belirtmiştir. Bu fikri paylaşan çok fazla kişi olmadığı için kanunda bir sorun çıkmamıştır. Sandys'in bu konudaki katkısı gözardı edilemez derecededir (Cherry, 1982).

Bu yeni yasa oldukça hoşgörülü bir tabiata sahipti ve kolayca kabul edilmesinin en büyük nedenlerinden biri budur. Yasa sadece konuya ilgi uyandırmak amaçlı düzenlenmiştir. Yasanın getirdiği ağır yaptırımlar veya yerel yönetimlere düşen büyük görevler

bulunmamaktaydı. Hatta yerel yönetimler sadece kentsel sit alanlarının tanımlanmasında ve nerelerin bu alanlara örnek olarak gösterileceğinin karar verilmesinde lazımdılar (1967 Act, Bölüm 1)

Yasa yerel yönetimler ve halk tarafından hızlı bir şekilde kabul edilmiş ve "Civic Trust"ın reklamı ile de uygulanmaya başlanmıştır. 1980 yılına gelindiğinde kentsel sit alanı bulunmayan sadece 7 tane yerel yönetim bulunmaktaydı.

3.1.4 Post-1967 Sistemi

1968 Yasası

Kentsel ve Kırsal Planlama 1968 Yasası'na göre yerel yönetimler "Sit Alanları Danışma Komiteleri" kurmalıydılar. Bu öneri çok da fazla ilgi görmedi. 1967 yasası içerisindeki birinci bölüm burada tekrar yürürlüğe konulmuştur.

1971 Yasası

1971 Yasası ve Esas Rehberlik Genelgesi (the principal guiding Circular) (DoE 1977a) önerisine göre bir sit alanı:

(a) özel mimari özelliği bulunan veya,

(b) Özel tarihi bir özelliği bulunan veya ikisine birden sahip olan, ayrıca,

(c) Karakteristik açıdan korumaya değer özellikleri olan,

(d) Karakteristik açıdan güzelleştirmeye değer özellikleri olan,

(e) Görünüş açısından korumaya değer bulunan veya,

(f) Görünüşü açısından güzelleştirilmeye değer bulunan veya yine, sayılan özelliklerden birden fazlasını içeren bir yapıya sahip olmalıdır (Mynors, 1984).

Bir alanı sit alanı ilan etmenin sonuçlarından biri o alanı korumak ve görünüşünü güzelleştirmek için belirli derecede istek doğacaktır (eskiden olmayan) (Bölüm 277(8), 1971 Yasası). Yerel yönetimler sit alanı tayin etme konusunda cesaretlendirilseler de sit alanı tayin etmek için bir zorunlulukları yoktu. Pratikte her yerel yönetim 1990'lara kadar en azından bir sit alanı tayin etmiştir. Tayin etme süreci basitti ve günümüze kadar da basit kalmıştır. Ne 1971 Yasasında ne de onun genelgesinden var olanın haricinde sit alanı tayini için yeni kriterler getirilmemiştir. Sit alanları çeşitli büyüklüklerde olabilirler; bunlar şehir merkezleri veya meydanlar, küçük bina grupları, tescilli eserler, açık alanlar, tarihi sokaklar, kırsal alanlar olabilir (DoE, 1987a).

Tayin işlemi yerel planlama yönetimleri tarafından yapılır. Bir yönetim tayin işlemini yaptıktan sonra o alana sit alanı uygulaması parlamentodan çıkan karar tarihi ile başlatılır. Tayinin kesinlik kazanması için a) Londra Gazetesinde (veya İskoçya için Edinburgh Gazetesinde) haberinin çıkması ve en az bir yerel gazetede haberinin çıkması, b) alanın yerel arazi fiyatlarında kaydının yapılması, c) Çevre ve İngiliz Kültürü Bakanlığı'nın haberdar edilmesi gerekmektedir. Bu basit bir süreçtir. Ortada başvuru veya yasa değişikliği için herhangi bir gereklilik yoktur.

Ancak yine de zaman içerisinde bu sit alanı tayin işlemlerinde çeşitli düzeltmeler(bir kaç alanın birleştirilip tek bir sit alanı sayılması gibi), ve sit alanı özelliğinin kaldırılması olayları görülmüştür. Bunlardan birisi St. Peter'ın Yeri'dir. Bu alanda sit alanı özelliği kaldırılmış ve bu 1976'da ortadaki kilisenin yıkımı ile sonuçlanmıştır.Diğer sit alanı özelliğinin kaldırılması işlemleri Londra ve Liverpool'da görülmüştür (Ross, 1991).

Mynors'a (1984) göre sit alanı tayin etme konusunda hem bölge yönetimlerinin hem de il yönetimlerin çeşitli hataları bulunmaktadır. Ona göre sit alanı tayin etme işlemindeki yetki sadece il yönetimlerine verilirse daha tutarlı bir politika izlenecektir. Bunun nedeni ise il yönetimlerinin politik baskılardan daha uzak olmasıdır (1971 Yasası, Bölüm 28 ve 29(1)). Yıkım konusunda bu yasada sadece "Karışık ve İlave Hükümler" ('Miscellaneous and Supplementary Provisions') başlığı altında az sayıda hüküm bulunmaktadır. Sit alanı tayin etme ve yönetmedeki bütün bu yetkiler yerel planlama komiteleri tarafından Kentsel ve Kırsal Planlama yasası 1947'den aldıkları yetki ile olmaktadır.

Geliştirme ve 1972 Yasası

1972 Yasası ile birlikte daha fazla kontrol getirilmiştir. 10. Bölüm ile birlikte "seçkin" olarak belirlenen sit alanlarına çeşitli ödenek ve destekler verilmişti. Ancak bir sit alanının nasıl "seçkin" olarak tayin edileceği açık değildi. 1972 Yasasına göre koruma işlemi kendi kendini finanse edebilen bir işlem olmalıdır. Bu finanse işlemini de koruma ile artan arazi değerleri ile sağlamak düşünülmüştür. Ancak yine de bu kendi kendini finanse etme işleminin nasıl gerçekleştirileceği açıkça anlatılmamıştır (DoE 1972b: paragraf 11). 1972 Yasasının 8. Bölümünde ise sit alanlarındaki bina yıkımları ile ilgili bazı yeni hükümler getirilmiştir. Bu yeni hükümlere göre yerel yönetimin yıkım için seçtiği yapılar tartışma konusu olmalı ve bakanlıktan gelen kesin bir cevaba göre yıkım işlemi gerçekleştirilmeliydi. Ancak bu hantal bir mekanizmaydı ve söz konusu yapılar zaman zaman yok yere yıkıma uğrayabiliyorlardı.

Genel Gelişme Hükümleri - 4. Fıkra Hükümleri(Article 4 Directions)

Genel Gelişme Hükümleri (General Development Order) içindeki 4. Fıkra koşullarına göre yerel yönetimler geçerli izin verilen gelişme koşullarını belirli gelişmeler için kaldırabilir ve daha farklı bir planlama uygulayabilirler. Bu hüküm yapıların dış cephe boyalarını, pencere boyutlarını, cephe kaplamalarını kontrol etmek için kullanılmıştır. Bakanlık her ne kadar 4. Fıkra hükümlerini(sit alanlarında) uygulamada kolaylık sağlasa da, bir sit alanın sadece bir sit alanı olması bu hükümlerin uygulanması için yeterli değildir. Bu hükümlerin uygulanması için özel bir neden gösterilebilmeli ve bu nedenler sit alanını tayin ederken kullanılan nedenlerle aynı olmamalıdır. Yinede bu hükümler çok fazla kullanılmamaktadırlar. İngiliz Tarihi Şehirler Forum'unun (English Historic Towns Forum - The EHTF (1992)) önerilerine göre İngiltere genelinde kullanılan sadece 200 hüküm bulunmaktadır. Ancak yakın geçmişte yapılan araştırmalar 700 kadar hükmün olduğunu ortaya çıkarmıştır ve bu hükümlerinin çoğunun koruma ile alakalı olduğu görülmüştür. Bunlar özellikle LPA (Local Planning Authorities – Yerel Planlama Yönetimleri)'lar tarafından kullanılmaktadır. DoE (Department of Energy – Enerji Bakanlığı)'nın açıkladığına göre bu hükümler ülke içerisinde ve zaman içerisinde çeşitlenmektedir. Yine de halen bir çok yerel yönetim bunları zaman kaybı olarak görmektedirler (Jones ve Larkham, 1993).

4. Fıkra Hükümlerine Göre yapılmış Uygulamalar

	Yüksek	Makul	Düşük
Hazırlanmak için geçen süre	47	37	2
Uygulamaya koymak için geçen süre	23	48	14
Halkı eğitmek için geçen süre	24	45	16

Kaynak: Yerel Yönetimlere uygulanan anketler (1995). Bu sonuçlar her yönetimin kendi önceliklerine göre belirlenmiş rakamlardır.

Şekil 3.4: 4. Fıkra Hükümlerine Göre Yapılmış Uygulamalar (Larkham, 1996)

1974 Yasası

Bu yasa oldukça önemli bir değişim olmuştur. Özellikle sit alanlarındaki binaların yıkımı konusundaki eski hantal ve sınırlı hükümleri yerine daha işlevsel hükümler getirmiştir. Bu başka bir Parlamento Özel Üyesinin yasa tasarıydı ve hükümetin desteği ile yasalaşmıştır

(Ross, 1991). En önemli özelliklerinden biri koruma alanlarında kapsamı genişletmiş ve tescilli olmayan binaların yıkımı konusunu gündeme getirmiştir. Ayrıca yerel yönetimlerin Sit Alanı Danışma Komiteleri kurmasındaki beceriksizliklerini (1968 Yasası ile böyle bir zorunluluk getirilmiş olmasına rağmen) dile getirmiştir ve neden popüler olmadıklarını ortaya koymuştur. 1974 Yasası yerel yönetimlerin yeni sit alanı tayini yapmaları gerektiğini ve henüz hiçbir tayin yapmamış olan yerel yönetimlere de baskı uygulanması gerektiğini önermektedir. 1974 Yasası sit alanları için genel kriter çıkarmıştır: Sit alanı olarak tayin edilmiş herhangi bir alanın korunması ve güzelleştirilmesi için özel ilginin sağlanması gerekmektedir ve bu etrafındaki diğer binaları ve çevresini koruyarak yapılmalıdır (Bölüm 277(8), 1971 Yasası, 1974 Yasası ile düzeltildi). Bu kriter mahkemeler tarafından önemli sayılmıştır. Ancak bahsedilen özel ilginin ne olduğu tam olarak açıklanmamıştır.

1977 Genelgesi ve Mevzuatı

1977 Genelgesine ait iki tane yayım daha önceki koruma koşullarından gelmektedir ve tescilli bina sisteminin açıklanması, sit alanlarında yapılan uygulamalarda bu genelge içinde yer almıştır.Genelgenin 33 nolu paragrafı sit alanı tayin etmeyi tekrar vurgulamış ve detaylı bir şekilde anlatmıştır; bazen sit alanı tayin işlemi detaylı ve zaman gerektiren anketler nedeniyle uzun süreli gözükmektedir. Bu işlemin yapılması gerekmektedir ama tayinden önce yapılmak zorunda değildir. Sadece bir alanın sit alanı olmaya uygun olup olmadığı ile ilgili geniş bir anketin hazırlanması bu amaç için uygun olabilir. Yerel yönetimlere ellerindeki kaynaklara ile böyle bir anket hazırlayıp hazırlayamayacakları soruldu. Yine de bu yaklaşım akademik çevreler tarafından problemli bulundu. Çünkü geniş ve genel bir anketin sonuçları detaylı bir çalışmanın sonuçlarından çok farklı çıkabilmektedir ve var olan sınırlar bu yüzden değişmek zorunda kalabilirler.Genel bir anket bazı değerli özellikleri gözden kaçırabilir. Bu genelde detaylı çalışmayı zaman kaybı olarak görmekte ve aslında önceden yapılmış detaylı bir çalışmanın saha sonra zaman kazandıracağını gözden kaçırmaktadır (Jones ve Larkham, 1993).

3.1.5 1980'lerde Değişen Bakış Açısı

Yerel Hükümet Planlama ve Arsa Yasası 1980 (The Local Government Planning and Land Act 1980) 1972 Yasası ile literatüre sokulan "seçkin" kategorisini kaldırmıştır. 1980 yılına kadar 551 alan "seçkin" ünvanına sahip olmuştur. Ancak İskoçya halen bu ünvanı kullanmaktadır; 574 sit alanı içerisinden 204 tanesi "seçkin" olarak isimlendirilmiştir. Bu yasaya göre ödeneğe layık görülen her sit alanının bulunduğu bölgeye maddi ve manevi

açıdan önemli katkıları olması gerekmektedir (1980 Yasası, Bölüm 10). Ancak bu önemli katkının ne olacağı yönünde herhangi bir öneride bulunulmamıştır.Özel Gelişim düzenlemesi (The Special Development Order) Nisan 1981'den sonra sit alanı ilan edilen alanlardaki kontrol hükümlerini bir nebze rahatlatmıştır. Ancak bu durum 1981'den önce ilan edilenler için geçerli değildir. Ayrıca (Yerel Hükümet Planlama ve Arsa (Düzenlenmiş) Yasası 1981 (The Local Government Planning and Land (Amendment) Act 1981) Bakanlığın elindeki sit alanları ile ilgili bazı yetkileri almıştır. Ama alınan bu yetkiler çok önemli olanlar değildir. Yasa tasarısı durumundayken yapılan eleştirilerden biri yeni yasa yüzünden yerel yönetimlerin sit alanlarını önemsiz olarak görmeye başlama ihtimalleriydi. Daha sonraki öneriler sit alanı dışında kalan alanların planlama hükümlerini rahatlatarak daha az kontrol getirmektedir. Ancak bu sit alanı olarak ilan edilmemiş alanların "harcanabilir" gözükmesine yol açabilirdi (Cantell, 1981).

Daha sonra getirilen ek bir genelge ile sit alanları için genel kriterler ortaya koyulmuştur. Vurgu özellikle güzelleştirme üzerindedir. Yeni yapıların tarihi alan ile uyumu çok önemli görülmüştür. Bu genelge vurgulananlar 4. Fıkra'yı (Genel Gelişme Hükümleri içerisinde yer alan) ilgilendirmektedir. Bu genelge ayrıca sit alanı tayini için yeni tartışmalar yaratmıştır. Bu şekilde 1974 Yasası ile getirilen tescilli olmayan binaların yıkımı ile ilgili hükümlerin bir toparlanması (çeki düzen verilmesi) söz konusu olmuştur.

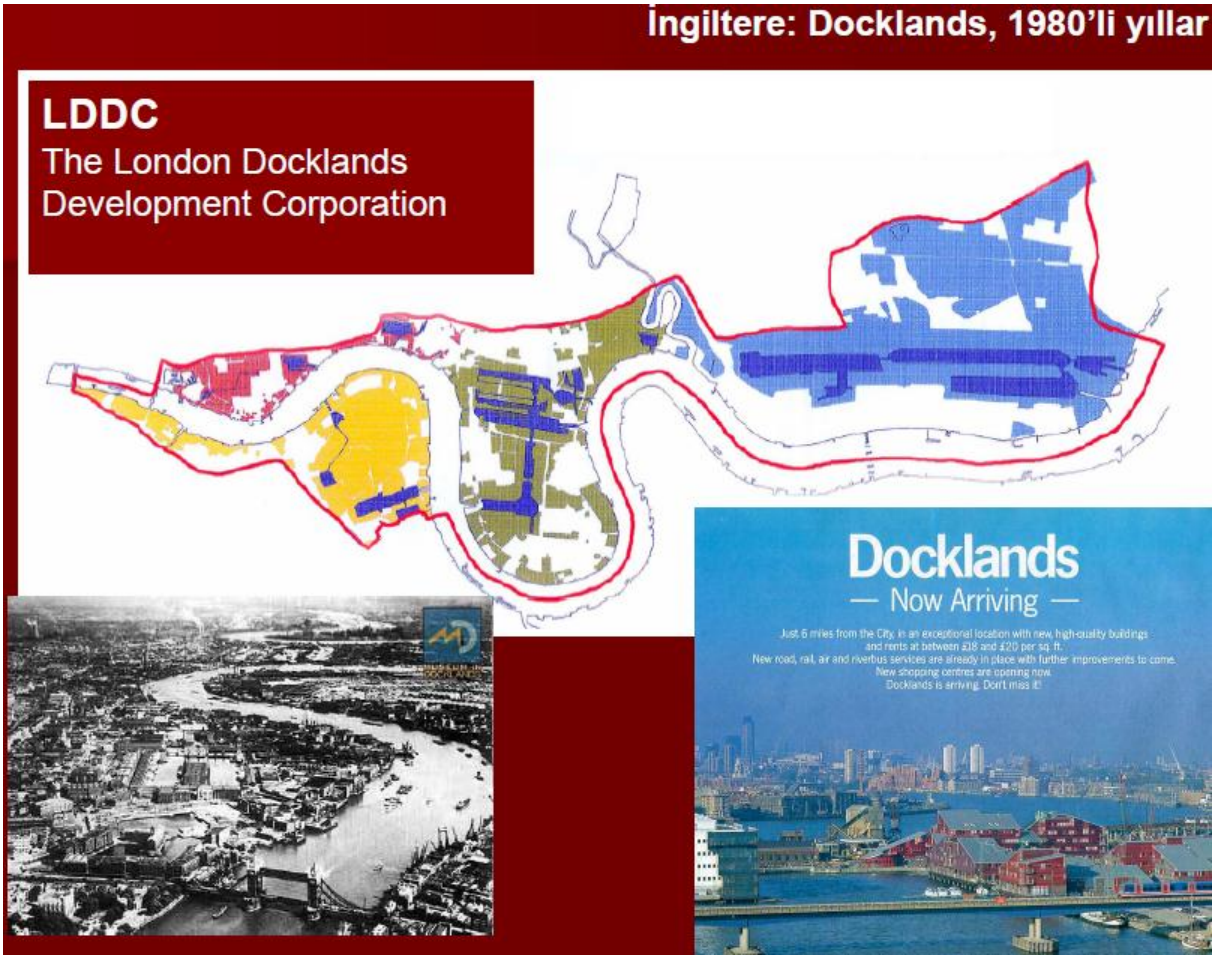
LDDC

The London Docklands Development Corporation

Bir kentsel gelişim şirketi olarak UDC (Urban Development Corporation) 1980 tarihli Yerel Yönetim Planlama ve Arazi Yasası kapsamında 2 Haziran1981 tarihinde kuruluyor. Amaç: Londra'nın doğusunda yer alan tersanelerin kapanması ile ortaya çıkan ekonomik fiziksel ve sosyal çöküntünün ortadan kaldırılması

UDA "The London Docklands" Urban Development Area

Thames nehri boyunca uzanan yaklaşık 11km. lik ve 2200 Ha. lık bir bölgeden oluşmaktadır. Üç ilçenin sınırları içine giriyor: Southwark, Tower Hamlets, Newham;London's East End.

Şekil 3.5: İngiltere, Docklands (Dinçer, ders notları)

3.1.6 1990'lardaki Değişiklikler

Kentsel ve Kırsal Planlama yasası 1990 ve Planlama (Sit Alanları ve Tescilli Binalar) Yasası 1990 (The Town and Country Planning Act 1990 and Planning (Listed Buildings and

Conservation Areas) Act 1990) tekrardan günümüzdeki yasal mevzuatı "toparlamıştır. Çok fazla değişiklik yapılmamakla birlikte daha önceki yasalarda koyulan hükümler büyük ölçüde korunmuştur. Koruma politikalarının sorumluluğu 1992 yılında yeni kurulan Ulusal Miras Departmanına(DNH) geçmiştir. Sit Alanları DNH'nin sorumluluğunda gözükmesine rağmen sadece başvuru aşaması ile pratikte ilgilenmektedirler, geri kalan işlemler yine Çevre Departmanı ve Enerji Departmanında yapılmaktadır (DNH 1992).

Yetkilerin bu karmaşık bölümünün nasıl işleyeceği halen çözülmemiştir ve koruma ile tescilli binalar hakkındaki Planlama Kriterleri Rehberi'nin hazırlanmasındaki uzun süreç de bu departmanlar arası sorunlar yüzünden olmaktadır. 1994'de Bakanlıktan gelen açıklamaya göre LPA'lar sit alanlarında bakanlıktan izin almadan bazı değişiklikleri yapabileceklerdi. Bu EHTF(English Historic Town Forums) gibi bazı korumacı kurumları endişelendirmiştir.

Sözü edilen değişiklik 1995 yılında "General Permitted Development Order" altında yürürlüğe girmiştir. Ancak LPA'ların bundan ne kadar yararlandığı henüz tespit edilememiştir (Larkham, 1996).

Urban White Paper "Kentsel Beyaz Sayfa/Kitap)

Kasım 2000'de İngiliz Hükümeti "Kentsel beyaz Sayfa/Kitap" adıyla 12 URCs (Kentsel Yenileme Ortaklığı) programı hazırlıyor. Sheffield, East Manchester ve Liverpool kentleri ilk pilot uygulama alanı olarak seçilmiştir. Bu uygulamanın temelini; Lord Rogers tarafından Haziran 1999'da hazırlanan (Urban Task Force) "Kentsel Görev Gücü" belgesi oluşturuyor.Kentsel Yenileme Ortaklığı stratejik bir kentsel yenileme çerçevesi veya master plan geliştirerek:

- Kamu sektörünün görevlerini tamamlamalı,
- Özel sektör yatırımcılarını cesaretlendirmeli,
- Yerel şirketlerin bölgede yatırımcı olmasının yolunu açmalı,
- Alanın özelliklerine dayalı kentsel tasarım kodları geliştirmeli,
- Kentsel yenileme konularındaki iyi örnekleri paylaşarak merkezi yönetimin politikalarını etkilemelidir.

(Urban Regeneration Companies - URCs URCs)- Kentsel Yenileme Ortaklar Ortakları-KYO

Kentsel Yenileme Ortaklar Ortakları (KYO)

- kendi konularındaki yerel uzmanlar,

- yerel yetkililer,

- yatırımcılar,

- engelli gruplar başta olmak üzere çoğunluk temsilcileri.

Kentsel Yenileme Alanlarında Kentsel Yenileme Ortaklarının Uyması Önerilen Genel Kriterler

Kentsel Yenileme Ortakları

- Bölgesel ve yerel önceliklere katkıda bulunmalıdır.
- Alanın öncelikli olan sosyal ve ekonomik gereksinimleri ile gelişim fırsatlarını bütünleştirmelidir.
- Partnerlere özellikle Bölgesel Kalkınma Ajansı ve Yerel Yönetime net taahhütlerde bulunmalıdır.

- Diğer katılımcılarla ve topluluklarla birlikte yapacağı yenileme/geliştirme hedeflerini nasıl gerçekleştireceğini ortaya koymalıdır.
- Temel stratejisi kişilerin kaynaklarını geliştirmek olmalıdır.
- Mekandaki düzenlemelerin ve sistemin dağıtımını net olarak yapmalıdır (Dinçer, 2008).

3.1.7 Örnek Uygulama

"Grainger Town", Newcastle

Söz konusu alan Tyne mevkiinde yer alan New castle'ın tarihi şehir merkezinin çok büyük bir bölümünü kapsamakla beraber 1990'lardan beri "Grainger Town" olarak bilinmektedir. Bu etiketin verilmesinin nedeni alanı somutlaştırmak ve yeniden canlandırmak içindir. Alan bir çok tarihi bina ile çevrilmiş olmasına rağmen pek çok sorun olduğu görülüyordu. Şehir merkezinin ticaret merkezi kuzeye doğru kaymıştı ve daha sonradan gelen Eldon Meydanı alışveriş merkeziyle birleşmeye başlamıştı. Güneyde Tyne nehrinin kenarındaki tarihi Quayside alanı kamu alanı olarak yeniden düzenleniyordu. Ofis kullanımları da şehir merkezini terketmeye başlamıştı. Şehir merkezinin coğrafik olarak yer değiştirmesi ve fonksiyonların şehir merkezinden desantralizayonu ile şehrin orta kısmı yüksek kira değerleri ve kötü bina kalitesi ile boğuşur olmuştu.

Grainge Town ismi Richard Grainger'dan (kendisi 1820,30,40'larda Newcastle'daki gelişmelerden ve merkezdeki planlı ticaret alanından sorumlu olan gayrimenkul geliştiricisidir) gelmektedir. Bu alan üç adet ana caddeyi, bir grup ikinci dereceden önemli sokağı ve bazı önemli kamu binalarını kapsamaktadır. 1834 ve 1839 yılları arasında söz edilen gelişmeler tamamlanmış ve ortaçağdan kalma şehir merkezine zarar vermemiş ve bir dereceye kadar uyum sağlamıştır. O dönemden beri bu ticaret alanı yöre sakinlerinin gururu haline gelmiştir. Grainger'ın çalışmaları sık sık mimar olan John Dobson'a benzetilmiştir. Gerçekte ise Dobson Grainger Town için hazırlanmış ortalama başarıda bir plandan sorumludur ve o planın uygulandığı alanın Grainger'ın çalışmaları ile alakası yoktur. Grainger'ın çalışmaları Eldon meydanı ile birleşmiştir ve 1970'lerdeki alışveriş merkezi yapılınca ancak bu gelişmelerin çoğu kaldırılmıştır. Ayrıca diğer tarihi parçalardan olan Royal Arcade kaldırılmış yerine otoyol ve kavşak yapılmıştır (Pendleburry, 1999).

1990'larda Grainger Town

Grainger Town projesi birkaç bölümden oluşmaktadır. 1990'larda bu terim belirli bir alanı tanımlamak için kullanılıyordu. 1991 yılına ait bir konsey raporu ve English Heritage'ın desteği ile Grainger Town olarak söz edilen alanın ekonomik özelikleri ve tarihi özellikleri

ile bunların ne kadar biribiriyle uyumlu olduğunun araştırılması öngörülüyordu. Bu 1992 yılında Grainger Town Çalışmasına liderlik eden bir rapor olmuştur. Bu doküman yenileme ve dönüşüm hakkında önerilerde bulunsa da öncelikle bir "koruma odaklı strateji" bulmak için oluşturulmuştur. Grainger Projesi öncelikli olarak şehir konseyi ve "English Heritage"ın ortaklığı ile oluşan bir projedir, ancak Newcastle Girişimcilik diye küçük özel sektörde bir gurubun da katılımı vardır. Bu koruma çalışması 1995 yılında ikinci bir çalışmaya öncülük etmiştir. Bu başka kurumlarında işin içine girmesine neden olmuş ve gün geçtikçe "Grainger Town Projesi" koruma odağından ekonomik gelişme odağına doğru kaymaya başlamıştır

Grainger Town için belirlenen planlama politikaları 1960 yıllarındaki popüler politikalardan biraz daha farklı olmuştur. Newcastle yatırım alanı olarak Ulusal ve Avrupa çağında diğer yerleşmelerle rekabet içindeydi ve tarihi miras bu rekabette Newcastle için bir avantaj olarak görülmeye başlamıştır. Şu anda Grainger town Projesi her ne kadar kendi kendine yeten bir kurum haline gelse de ana kaynaklardan pay almakta ve gelişim kriterlerinin kontrolü şehir konseyinde kalmaktadır. Ancak alanda önerilen dönüşüm uygulamalarının tarihi doku üstünde nasıl bir etki yaratacağı endişe konusudur. Örnek olarak Grey Sokağı'ndaki tarihi binalar için dönüşüm projesi önerilmiştir. Hatta koruma lehinde kararlar alınmasına rağmen sonuçta sadece tek bir binanın cephesi korunabilmiş kalan bütün tarihi doku yok olmuştur (Pendleburry, 1999).

Sonuç: Grainger Town'da Koruma 1958–1998

Bu örnek alan 1960 ve 1990 yılları arasındaki değişen koruma politikalarını göstermektedir. Newcastle'da pek çok binanın 1960'larda sıradan sayılıyor olmalarına rağmen tescil edilmelerine karar verilmiştir.1960 yılına kadar yinede Grainger Town diye anılan alan tesadüfen değil, Grainger'ın tasarımı sayesinde bozulmadan korunmuştur. Ancak bu korumanın nedeni kullanışlı koruma politikaları değildir. Bu tarz politikalar 1960'lardan sonra gelmiş olmasına rağmen ironik olarak ilk önemli yıkımlarda bu tarihten sonra başlamıştır. Çünkü daha önce şehrin tarihi merkezinin korunması esas neden iken daha sonra koruma işi ekonomik faydalarla da bağdaştırılmaya başladı ve kentsel dönüşüm ile kentsel koruma birlikte yürütülmeye çalışıldı. Bu sırada zaman zaman ekonominin galip geldiği durumlar olmuştur. Yine de son zamanlarda koruma politikaları daha katı hale getirilmiş ve tarihi dokunun korunması daha önemli olmaya başlamıştır. Ancak yasa ve yönetmelik açısından durum daha karmaşıktır. İlk başta uygulanması düşünülen sistem yeni mimariyle eski yapının uyumlu hale getirilmesi ve yeni yapıların en az tarihi yapılar kaliteli olması idi. Bu şekilde tarihi yapıların korunması ile kentsel koruma yeni yapılar ile de ekonomik

gelişme sağlanabilecekti. Ancak 90'lara gelindiğinde durum daha karmaşık hale gelmiştir. Dönüşüm çalışmaları korumanın önüne geçmeye başlayınca daha ciddi koruma politikaları konmaya başlanmıştır. Ancak koruma politikaları dönüşüm politikaları ile çelişmektedir. Koruma her ne kadar Newcastle' kamu girişimciliği ile olacak bir şey olarak gösterilse de halkın katılımı halen oldukça sınırlıdır.

Şekil 3.6: İngiltere, Newcastle, Grainger Town Planı (Pendleburry, 1999)

3.1.8 Sonuç

İngiltere Avrupa ülkeleri arasında Tarihi çevre koruma konusunun en önce gelişmeye başladığı ülkelerdendir. Tarihi çevrede yeni yapılaşma konusu ve yeni yapıların tarihi dokuya uyum sağlaması konusundaki gelişmelerde bir çok ülkeye yol gösterici niteliktedir. Ancak İngiltere'de de ekonomik yarar sağlama uğruna zaman zaman koruma arka plana atılmaktadır. Yine de bilinçli olan halk bu duruma karşı gelebilmektedir. Bu şekilde önemli olanın en başta halkın bilinçlendirilmesinde ve başta olduğu gibi korumanın bir grup "elit"in elinden alınmasında olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.2 İTALYA'DA TARİH VE YENİ YAPI İLİŞKİSİ

İtalya tarihi anıtsal yapıların korunması konusunda yasal mevzuatı, arkeolojik kazı çalışmaları ile ilgili yönetmelikleri ve sanat eserlerinin yurtdışına çıkarılmasını da içeren uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak bu ülkenin çeşitli yerlerinde farklılık göstermektedir. Örneğin Papalığa bağlı olan alanlarda Raphael'in zamanından beri antikçağa ait yapılar için bir komisyon bulunmaktadır. 1802 yılındaki bildiriye göre 1474'e ve Sixtus'a ait Quam provida gibi antikçağa ait eserlerin korunması kararı alınmıştır. Ancak Carlo Fea(eserin gözetiminden sorumlu olan kişi) bu karara bağlı kalınacağını sanmıyordu. 1820 yılında Kardinal Pacca aynı hükümleri tekrar onayladı ve 1821 yılında Antikçağ eserleri komisyonu daha güçlenmişti. Ayrıca 1818 yılında Venedik'te benzer bir komisyonu Avusturya Hükümeti kurmuştu. Bu komisyonun kurulmasının nedeni "Commissione artistica per la tutela delle opere d'arte di interesse pubblico(Art Commission for the Protection of works of art in the public interest)"nun kurulmasıdır. Ayrıca Bu sıralarda Lombardiya'da kiliselerdeki sanat eserlerinin korunması için bir hüküm çıkarılmıştır. Toskana'da ise tam tersine bu tarz hükümler 1780 yılında kaldırılmıştır. Bu şekilde ülkenin çok çeşitli yerlerinde çok çeşitli uygulamalar bulunmaktaydı. 1860-70 yıllarında İtalya'nın birleşmesinden sonra dahi tek bir yönetim kurulana kadar eski yasalar her bölge için tekrar onaylandılar (Jokilehto, 1986).

İtalyanlar Avrupa (Central Europe) ve İngiltere ile bir çok ünlü turist (Chateaubriand, Viollet-le-Duc, Ruskin) aracılığı ile bağlantı da olmasına rağmen ortaçağ veya daha sonraki binaları koruma adına bir ilgi gösterilmesi oldukça uzun zaman almıştır. Bu geç kalınmışlık nedeniyle İtalya diğer Avrupa ülkelerinin(İngiltere, Almanya, Fransa) koruma konusundaki tecrübelerinden yararlanabilmiştir. Bunun sonucunda koruma konusunda bir çok değişik teori denenmeye çalışılmış ve bu konuda sürekli bir tartışma ortamı oluşmuştur. Bu tartışmalar sonucunda ortaya bir İtalyan yaklaşımı çıkmaya başlamıştır. Bu yaklaşımı genel olarak arkeolojik anıtsal yapıların restorasyonuna dayanmaktadır. Bu yaklaşımın içinde Alman romantizminden, Fransız yasalarına ve John Ruskin ve SPAB(Society for the Protection of Ancient Buildings)'ın prensiplerine kadar çeşitli esinlenmeler bulunmaktadır (Jokilehto, 1986).

3.2.1 İtalya'daki Koruma Hareketi

Venedik St. Marks'ın Restorasyonu

1815'ten 1866 yılına kadar süren Venedik'teki Avusturya hakimiyeti boyunca birçok girişimde bulunuldu. Bunların arasında tren yolu köprüsünün yapılmasıyla, limanların iyileştirilmesine kadar bir çok şey vardı. 1818'de Tarihi Eser Komisyonu kuruldu ve 1843'te St. Marks'ın uzun süren restorasyon çalışması ve aynı zamanlarda Venedik ve Cenova Dükası Sarayı'nın restorasyonu başlatıldı.

1856 yılında İmparator bu restorasyon için özel olarak bir fon ayırdı ve profesör Selvatico yapıyla ilgili önerilerde bulunması için çağırıldı. Önerileri arasında yapının demir zincirlerle takviye ve güçlendirilmesinin sağlaması yer alıyordu. Ama "mimari karakterini ortadan kaldırmadan" bu işlemin yapılması öngörülmüştü. Ayrıca 16. Yy'da yapılmış olan Zeno Şapel'i yapının geri kalanıyla uyumsuz bulunmuş ve yıkılması önerilmişti. Ayrıca eski mozaiklerin, kolonların restorasyonu da Salvatico'nun önerileri arasındadır. Bu öneriler yürütülen restorasyonun temelini oluşturmuştur.

Şekil 3.7: San Marco (Jokilehto, 1986)

1860 yılında restorasyonun sorumluluğu Giovani Battista Meduna'ya geçmiştir. Ve kendisi Venedik'teki Fenice Tiyatrosunu neo-rokoko tarzına göre restore etmiştir. 1865 yılına kadar St. Marks ile olan çalışmayı yürütmüştür (Jokilehto, 1986).

Viollet-le-Duc restorasyon işlemini çok başarılı bulurken, Ruskin tamamen farklı bir fikirdedir. Korunması gerekenlerin korunmadığını ve bunun üzücü bir durum olduğunu düşünmektedir. Hatta bu konuda bir protesto düzenlemeye bile karar vermiştir. Kont Zorzi'de (observations around the interior and exterior restorations of St. Mark's church) Ruskin'le benzer tepkiler vermiş hatta restorasyon'da yedi tane yanlışlık olduğunu belirtmiştir:

- Restorasyonu yürütenler zamanla mermerlerde oluşan ve eskiliğini belirten lekeleri çıkarmışlardır.
- Eski mermerleri farklı bir mermerle değiştirmişlerdir, eski malzemeye sadık kalmamışlardır.
- Bazı detaylar restorasyonda değiştirilmiş, yapının eski formuna sadık kalınmamıştır.
- Oyuntular ve çıkmalar konusunda yapının eski haline sadık kalınmamıştır.
- Mozaiklerin restorasyonunda taşın kullanılması gereke yerlerde cam kullanmışlardır.
- Zeminin restorasyonundaki işçilik kötüdür.

3.2.1.1 Filolojik Restorasyon

Camillo Boito

İtalyan Krallığının birleştiği zamanlarda tarihi anıtsal eserleri korumak amaçlı pek çok ulusal yasa çıkarılmaya çalışılmıştır. 1872 yılında Eğitim Bakanlığı ilk genel müdürlüğü (Direzione generale degli scavi e musei Directorate General of the excavations and museums) kurmuştur. Daha sonra 1881 yılında bu müdürlüğün adı "direzione generale delle antichita a belle arti - General Directorate of Antiquities in fine arts "'a çevrilmiştir. 1882'de bu genel müdürlük tarihi binalarda restorasyon için geçici bir rehber hazırlamıştır. Bu rehber Pompeii'nin kazılarında çalışan bir arkeolog ve genel müdür olan Guseppe Fiorelli tarafından imzalanmıştır. Bu rehberin hazırlanmasının nedeni anıtsal yapılar hakkında daha iyi bir şekilde bilgi sahibi olarak gereksiz yıkımları önlemek ve yanlış restorasyonları engellemektir.

Her türlü restorasyon uygulamasının yapının detaylı bir çalışması yapıldıktan sonra ve anket çalışmaları yürütüldükten sonra yapılması gerektiği belirtilmiştir. Hangi parçaların yapının tarihi ve sanatsal karakteristiğine zarar vermeden çıkarılıp, çıkarılamayacağı veya nasıl çıkarılacağı bilinmelidir. Amaç, yapının orijinal halini belirlemek ve şu andaki durumunu belirlemek daha sonra aradaki farkı olabildiği ortadan kaldırmak için orijinal halini korumak ve bakımını yapmaktır. Yapının yok olmuş veya zarar görmüş bir bölümünün restorasyonu o bölümün orijinal halinde varolduğunu kanıtlamak ile olabilirdi. Daha sonra yapılan eklemeler eğer tarihi ve sanatsal açıdan yapıya bir katkıda bulunmuyorsa izin verilmezdi. Orijinal halin korunmasının sağlanması için yeniden inşaa etmeler minimumda tutulmuştur.

Bu rehber Fransız yaklaşımından etkilenilerek hazırlanmış ancak ülke genelinde çok bir etkisi görülmemiştir. Ülke genelinde kullanılan malzeme ve teknik çeşitlenmeye devam etmiştir. Ayrıca kurulan organizasyonun yeni olmasından dolayı fon eksiği, kalifiye personel

eksiği yaşanmaktadır. Bu rehberlerin ve genelgelerin hazırlanmasında etkisi olanlardan biri de "Camillo Boito (1836-1914)"dir , İtalyan eklektizminden etkilenmiş olan Venedik'ten bir mimarlık profesörü. 1879'da Boito mimar ve mühendislerin bulunduğu bir kongreye tarihi anıtsal eserlerin korunması ve restorasyonu ile ilgili bir öneri sunmuş ve bu 1882'de genelge olarak kabul edilmiştir. Sonuçtan tatmin olmayan Boito, 1883 3. Mimar ve Mühendisler kongresine yeni öneriler sunmuştur. Bu öneride belirtmek istediklerini yedi maddede toplamıştır. Bu noktalar genel olarak restorasyonun orijinal mimariyi taklit edip etmemesi ve yeni eklemelerin olup olmaması konusunu tartışmıştır. Fransız etkisi ile de ilk alternatif İtalya'da asıl kullanılan yöntem olmuştur. 1883 yılında alınan kararda şöyle denmiştir (Boito, 1884).

" Mimari anıtsal eserler sadece mimari çalışmalar için değerli kabul edilmekle kalmayıp tarihi anlatan ve resimleyen birer doküman olarak sayılmaktadırlar. Bu nedenle dikkatle ele alınmalıdırlar. Yapılardaki herhangi bir farklı uygulama, tarih açısından da kişileri yanlış yönlendirebileceği için yanlış varsayımlar doğurabilir."

Anıtsal olarak kabul edilen sadece orjinal yapı değil, aynı zamanda tarih içinde yapılmış başarılı olarak kabul edilen bütün ekleme ve değişimlerde anıtsal kabul edilmektedir. Bu nedenle farklı bir ekleme yapılırken ya farklı malzeme kullanılmasına ya da yapılan eklemenin tarihinin belli edilmesine karar verilmiştir. Yapılan restorasyonunda minimumda tutulması alınan kararlar arasındadır. Bu nedenle yeni eklemelerin güncel mimari yöntemlerle yapılması ancak asıl mimari teknikle uyumsuzluk içinde olmaması kararı alınmıştır.

1884 yılı haziranda Boito bunları bir bildiri haline getirmiş ve yayınlamıştır. Burada restorasyon ve koruma yaklaşımlarını heykel, resim ve mimari üzerinden ele almıştır. Mimari konuda Boito Ruskin ve Viollet-le-Duc yaklaşımı karşılaştırmıştır. Hiç müdahale etmemenin Venedik'te nasıl bir sonuç doğurduğunu açıklamıştır (Boito, 1884):

"Frari Kilisesi'nin geniş koridorları tahrip olmuş durumdadır. Santi Giovanni e Paolo Kilisesi bir çöp yığını gibi gözükmektedir. Venedik ve Cenova Dükası Sarayına gelince, ki dünyanın en görkemli yapılarından biri, hiç müdahale edilmezse bin ikibin yıl değil belki de bir yüzyıl daha bile dayanamayabilir."

Boito Ruskin'in yaklaşımını basitleştirerek ele almıştır: Ne Ruskin ne de Zorzi St. Marks'ın restorasyonu konusunda ki yapının güçlendirilmesi konusundaki eleştiriler herkes tarafından kabul edilmiştir, modern mimari tekniklerin kullanılmasını kabul ediyorlardı, ki

aslında bu öneri Boito'nun önerileri arasında da yer alıyordu. Ayrıca Venedik ve Cenova Dükası Sarayı'nın restorasyonu konusunda yapılan İngiliz yaklaşımını (sarayın sütun başının tekrar yapılması ve orijinal heykellerin etrafına uygulanması) da eleştirmiştir:

"Evet? Şu anda kırık ve ayrılmış olan bu sütun başlarının yerlerinde dururlarsa birkaç yıl içinde toz haline geleceğini düşünmüyor musunuz? Bir kere yok olduktan sonra kim onlara hayran olacak? Bunların bir kopyasının yapılması ve asıllarının yakın bir yerde korunarak gelecek nesillerin de görmesi ve çalışmasının sağlanması daha iyi bir fikir değil mi?"

Ancak Viollet-le-Duc söz konusu olunca da eşit derecede eleştirel davranmıştır:

" Bu nasıl mümkün olabilir? Kendinizi eserin asıl mimarı yerine koyuyorsunuz ve eğer o heykeli tamamlasaydı neler yapacağını, hangi tekniği kullanacağını tahmin ediyorsunuz. Bu yaklaşım çok risklidir. Herhangi bir anlayışa veya teoriye dayanmamaktadır. Bu durum yalancılık ve sahtecilik olmaktan ileri gidememektedir. Restorasyon ne kadar iyi yapılırsa yalan da o kadar güçlenecektir ve gelecek kuşakları kandıracak bir durum oluşacaktır. Ne dersiniz, hanımefendiler ve beyefendiler? Bir antikacı Dante veya Petrarch'a ait yeni bir yazı bulsa ve içinde boşluklar olsa büyük bilgisi ile yazıyı tamamlaması mı gerekir? Bu sahtekarın harika yeteneğini lanetlemez misiniz?"

Bu bölüm için Boito, bir kişi asıl eserin sanatsal yanını korumak için elinden geleni yapmalıdır ve tamamlama gibi sahtekarlıklar imkansız sayılmalıdır görüşünü savunmuştur. Kendisi mimariyi kronolojik olarak üç bölüme ayırmıştır: antik, ortaçağ ve Rönesans'tan bu yana olan kısmı da modern olarak değerlendirmiştir. Bütün bu kategorilerin kendi özellikleri ve mimari önemleri bulunmaktadır. Bu nedenle bu döneme ait yapılara uygulanan restorasyonların dönemin özelliklerine saygılı davranması gerekmektedir.

Boito bazı durumlarda yapıları güçlendirme ve onarıma ihtiyacı olduğunu kabul etmekteydi. Hatta Venedik ve Cenoza Dükası Sarayı'nda olduğu gibi bazı parçaların yenilenmek durumunda olacağını da kabul ediyordu. Ancak eski eserlerin kendi özelliklerini ve sanatsal görünüşlerini korumaları önemliydi ve uzun sürmüş bir restorasyon çalışmasına edilebilecek en güzel iltifat hiç bir şey yapılmamış olmasına dair gelen şikayetlerdi.

Prensipte, Boito bütün yaklaşımları aynı kefeye koymaktaydı; tarihi anıtsal yapılar farklı dönemlerdeki katkıların katman katman birikmesiydi. Farklı dönemlere ait farklı elementlerin ayrımını ve değerlendirmesini yapmak kolay bir iş değildi. Çünkü eski kısımlar en değerli olarak görülebilirdi, ancak bazen güzellik eskiliğe üstün gelebilirdi. Boito restorasyon ve koruma arasında temel bir fark görmüştür; restorasyonlar çoğunlukla

“gereksiz” ve “tehlikeli” iken koruma(nadir durumlar haricinde) “yapılması en akıllıca olan”dı.

Bu prensiplerle Boito zamanının modern koruma politikalarını ortaya koymuş ve ülkesinde önemli bir kamusal figür haline gelmiştir. Etkisi tarihi binaların restorasyonu ve korunması konulu ulusal bütün kuruluşlarda hissedilmiştir. 1889 yılında 12 tane Güzel Sanatlar için Genel Komisyon kurulmuştur ve 1891’de “uffici regionali per la conservazione dei monumenti(regional offices for monument conservation)” kurulmuştur. Bundan dört yıl sonra bunlar yapılar, sanat galerileri, kazı alanları ve müzeler olmak üzere müfettişliklere ayrılmışlardır. Boito aynı zamanda koruma yasasının hazırlanmasına da katkıda bulunmuştur. 1860’tan beri hazırlanmaya çalışılan yasa için 1870 yılında çeşitli tasarılar hazırlanmıştır. 1888 yılında başka bir yasa önerilmiş ancak 1902 yılında kabul edilmiştir.1904, 1906 ve 1909 yıllarında başarılı değişimler geçirmiş ve 1939 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Jokilehto, 1986).

3.2.1.2 Tarihsel Restorasyon

Luca Beltrami

Boito’nun öğrencisi olan Luca Beltrami biçime bağlı restorasyon geleneğine yakındı. Kendisi üç yıl boyunca Paris’te yaşamış ve çalışmıştı ve 1880 yılında Milan’a geri dönerek hayatını İtalya’daki tarihi binaların restorasyonuna adamıştır. Sanatsal yaşamın ileri gelenlerinden biri olmuştur. 1881 yılında Milan Katedrali’nin tamamlanması için açılan yarışmaya iyi bir şekilde katılmış ancak sonuçta onun önerisi seçilmemiştir. Başka bir tamamlama uygulaması Milan Piazza della Scala’daki Palazzo Marini içindir. Burada Beltrami sarayın bir tarafı için yeni bir cephe tasarlamıştır. Bu Boito tarafından “mimari restorasyon”a örnek olarak gösterilmiştir. Beltrami çalışmasını sarayın asıl mimari olan Geleazzo Alessi(1512-72)’ye ait olan bulduğu dokümanlarla desteklemiştir.

Beltrami’nin en önemli çalışmalarından biri Milan’daki Sforza Kalesinin (bu kale özel villa ve yeni sokakların yapılması için yıkıma terk edilmişti) restorasyonudur. 1883’te bu “muraglione”(devasa duvar)’ı kurtarmak için çalışmalarına başlamıştır. Societa Storica Lombarda gibi sosyal kuruluşların desteğini de alarak Eğitim Bakanlığının iznini almış ve restorasyon için proje çizimlerini meslektaşı Gaetano Moretti ile birlikte yapmıştır. Kampanya başarılı olmuş ve 1893 yılında kale Milan Belediyesi’ne verilmiş ve ilk çalışmalar başlatılmıştır. Bina müzeler, endüstriyel sanatlar ve bazı sosyal kuruluşlar için kullanılacaktı. Restorasyon hem Rönesans’tan kalan dokümanlardan hem de Fransız arşivindeki

dokümanlardan oluşan verilerden yararlanılarak yapılan proje ile büyük bir yeniden inşaatı içeriyordu. Beltrami Rönesans'tan kalma Torre di Filarete isimli 1480'de yapılmış ancak 1521'de yıkılmış olan bir kulenin yeniden inşaası içinde ısrar etmiştir. Söz konusu kule Umberto I'in anısında 1905 yılında yeniden yapılmıştır.

Prensipte Beltrami restorasyonun hayal gücüne değil sağlam veriye dayanması konusunda ısrarcıydı. Beltrami'ye göre restorasyon asıl binaya saygılı olmalıydı. En azından Antik Yunan Anıtlarında bu durum milimine kadar ölçüm ile sağlanmalıydı ancak ortaçağ askeri anıtsal yapıları söz konusu olduğunda durum biraz daha farklı değerlendirilebilirdi. Ona göre Torre di Filarete'de bu farklı durumlardan biriydi (Beltrami, 1929):

"Bir restorasyonun sonucu sadece asıl yapının ne kadarının bilindiği veya ayakta olduğundan ve kullanılan malzemeden anlaşılamaz. Çünkü yükseklikte birkaç metre veya yapının detaylarımda birkaç santimetre farklar olabilir. Bu durum eserin önemini alçaltmamaktadır. Eser sonuçta yine yaratması gereken etkiyi yaratabilmektedir."

Torre di Filarete, ona kampanyanın başından beri vazgeçilmez bir özellik olarak gözükmektedir. Bu kulenin tekrar yapımı ile restorasyonun tamamlanacağını düşünmektedir. Aslına tamamen uygun restorasyonun zorluğunu Beltrami'de bilmekte ve kabul etmekteydi. Ancak iyi bir sonuç alabilmek için restorasyonun sınırlarının, nasıl yapılacağının ancak eserin aslında çıkarılabileceği konusunda ısrarcıydı. Bu da ancak eserin tarihi, mimari, arkeolojik özelliklerinin detaylı bir şekilde çalışılması ile mümkündü.

Torre di Filarete için bazı veriler bulabilmekteydi. Filarete'nin kendisine ait projeyi ve skeçleri bulmuştu. Bu da restorasyonda veri tarama işinin ne kadar önemli olduğunu göstermekteydi. Bu sayede "tarihsel restorasyon" ortaya çıkmıştır. Biçime bağlı restorasyondan farklıdır ve eserin orjinaline katı katıya sadık kalmaktadır.

Şekil 3.8: Torre di Filarate (Jokilehto, 1986)

Roma'da Restorasyon ve Koruma

Haussmann'nın Paris'te uyguladığı şehir yenileme çalışmalarının etkisi İtalya'da hissedilmiştir. Milan, Floransa, Napoli, Bolonya gibi şehirler benzer 19. Yy'ın ikinci yarısında benzer uygulamalardan geçmişlerdir. Roma Napolyon döneminden beri görece değişmeden kalmıştır. Ancak tarihi binaların görünümünde değişiklikler olmuştur. Tarihi binalara yeni katlar ekleme, sokakta uyumlu bir görüntü yaratmak amacıyla yükseklikllerin aynı duruma getirilmesi gibi. Bu bazı önemli sarayları da etkilemiş ve arkeolojik, mimari açıdan sıkıntı yarattığı gerekçesiyle belediyeye şikayetler olmuştur. Her ne kadar tarihi bina ile ilgili bir işlemde orijinal projenin de gösterilerek izin alınmasına dair bir yasa olsa da 1864 yılına kadar belediyenin bu konuda pek bir etkisi olmamıştır. Mevcut olan konut stoğunun iyileştirilmesi ile daha çok zaman harcanmıştır. 1866 yılında tarihi binalara ek kat çıkılmasını yasaklayan bir yasa daha getirilmiştir (Jokilehto, 1986).

Genelde önemli saraylara, gösterişli kiliselere olan ilginin daha fazla olması nedeniyle tarihi dokuda yeni sokakların açılması yapılabilir olarak kabul edilmekteydi. Ancak 1870'lerden sonra Romanın Birleşik İtalya Krallığı'nın başkenti olması üzerine bu durum değişmeye başladı. 1873 yılında korumayı güçlendiren bir yasa çıkmasına rağmen yeni nazım imar planı ile yeni sokakların açılması ve bazı tarihi sokakların da genişletilmesi kararı alınmıştır. Sonraki nazım imar planlarında bu genişletme işlemleri daha da fazlalaşmaya başladılar. Corso'nun genişletilmesi, Marcellus Tiyatrosu'nun yakınındaki gettoların tamamen yıkılması tarihi sokaklar boyunca yıkımların yaşanması mümkün hale gelmiştir. Bu değişimler Trastevere alanına kadar gitmiş ve büyük idari binalar Roma'nın merkezine inşaa edilmeye başlanmıştır.

1870 yılında Eğitim Bakanlığı tescilli binaların listelenmesi için bir istekte bulundu ve iki yıl sonra bu istek yasa halini aldı. Amaç iki liste hazırlamaktı. Birinci liste ulusal olarak önemi olan tarihi binaları içerecekti ve bu binaların devletin koruması altında olacaktı, ikincisi ise yerel olarak önemli olan binaları içerecekti ve bunların korunması belediyenin sorumluluğunda olacaktı. 1871'de liste hazırlanmaya başlanmış ve 1875 yılında bir taslak basılmıştır. Antikçağa anıtsal eserler Antikçağ Yapıtları Ofisi tarafından ve San Luca Akademisi tarafından kaydedilmiştir. Daha sonra tarihi binalar hakkında kriterlerin tartışılması için 1886 yılında bir toplanma düzenlenmiş ve 1887 yılında Roma'daki tarihi yapılar için bir yönetmelik yayınlanmıştır. Yönetmeliğe göre eklentiler, yapıların içinin ve dışının aslına aykırı olarak değiştirilmesi yasaklanmıştır. Liste ise 1912 yılında o yılın tarihi binalara ait yönetmeliği ile beraber basılmıştır.

3.2.1.3 Arkeolojik Restorasyonlar

1887 yılında Profesör Guido Baccelli, Parlamento üyesi, büyük bir alanın arkeolojik açıdan önemli olduğu için korunması konusunda bir öneri de bulundu. Bu alan Capitol Hill ve Forum Romanum'dan Palatine'a, Domus Aurea, Circus Maximus, Caracalla kaplıcaları ve Via Appia boyunca güneydeki alanları içeriyordu. Söz konusu alan 227 ha büyüklüğündeydi ve %60 kadarı özel mülk olarak geçiyordu. Aynı yılın temmuz ayında bu öneri yasalaştı ve uzun bir kamulaştırma kazı alanlarının açılması ve sonradan yapılan yapıların temizlenmesi çalışmaları başladı. 1910 yılında Roma'daki sosyal kuruluşlar ortak bir bildiri hazırlayarak bu kazı alanlarına karşı çıkmışlardır. Onların önerisi topoğrafik olarak oldukça hareketli olan bu alanı arkeolojik park olarak tutmak ve trafiğe kapamaktı. Bunun nedeni ise kazıların başlangıcında orada bulunan vignola'nın villasının yıkılması ve başka bir yerde inşaa edilmesiydi ve bu durumun tarihi binalarında başına gelmesinden çekiniyorlardı.

Roman Forum alanı, Colosseum, Palatine hepsi büyük bir arkeolojik kazı alanına dönüştüler. Bütün Forum alanı Capitol Hill'den Titus'un Kemeri'ne kadar kazı alanıydı ve yerin beş-altı metre derinliğine kadar kazılar yapılıyordu. Ancak bunları korumak isterken daha yeni zamanlara ait ancak yine de tarihi önem arzeden binalar korunmuyor, hatta bir kısmı yıkılıyordu. Yıkılmayanlar Boito'nun prensiplerine göre başka bir yerde saklanıyorlardı. Santa maria degli Angeli Kilisesi Romalı Kaplıcalarını göstermek amacıyla olduğu yerden taşınmıştır.

Şekil 3.9: Roma Planı 1887 (Jokilehto, 1986)

3.2.1.4 Gustavo Giovannoni ve Bilimsel Restorasyon

Giovannoni mühendislik ve mimarlık okumuş aynı zamanda bir şehir plancısı ve mimarlık tarihçisidir. Kendisi daha sonra Roma'nın şehir planını da yapmıştır. Ona göre korunan önemli tarihi mimari eserlerin haricinde "küçük mimari" eserlerin de korunması kanaatindeydi. Çünkü bir şehire tarihi karakterini kazandıran en önemli öğeler aslında bu tarihi dokuydu ve tarihi doku önemsiz görülen mimari eserlerle oluşmaktaydı. Ayrıca bu mimari eserler korunmaya değer görülmedikleri için daha çok tehlike altındaydılar. Boito'nun öğrencisi olan Giovannoni onun prensipleri üzerinden yeni bir restorasyon teorisi geliştirmiştir. 1931 yılında bunu bir bildiri olarak yayınlamıştır (Giovannoni, 1931).

Diradamento Teorisi

Giovannoni'nin profesyonel kariyeri genel olarak şehir planlama üstüne gelişmiştir. Bunun nedenlerinden biri Associazione Artistica'daki önemli rolüdür. Tarihi bir şehir olan Roma'nın planlaması konusundaki tartışmalarda çeşitli önerileri olmuştur. Alman bir mimar ve şehir plancısı olan Joseph Hermann Stubben (1845-1936)'ın teorisine göre modern şehir varolan tarihi şehirin üstüne kurulmalıdır ve bu sayede varolan yerel koşullardan faydalanmalıdır. Roma'da bu yaklaşım tarihi şehirde yeni yolların açılması ve eski yolların genişletilmesi şeklinde uygulanmıştır. 1908 nazım imar planına göre Corso Vittorio'ya paralel doğu-batı aksı üzerinde geniş bir yol tasarlanmıştır.

Giovannoni bu yaklaşıma oldukça eleştirel bir şekilde yaklaşmıştır. 1913'teki makalesinde ve diğer yazılarında tarihi şehirlerin planlaması konusunda çeşitli teoriler geliştirmiştir ve Giovannoni'ye göre yaşam ve tarih arasında bir çelişki bulunmaktadır. Bir yanda modern yaşam isteği ve bu yaşamı gereksinimleri varken diğer tarafta eski bir şehrin tarihi ve artistik özelliklerine olan saygı duruyordu (Giovannoni, 1931):

"Yenilikçiler ısrarlı: şehirler müze veya arşiv değildir. Onlar içinde en iyi şekilde yaşamak için yapılmışlardır ve medeniyetin önü tıkanmamalıdır. Korumacılar cevap veriyor: Yaşam sadece faydacılıktan ibaret değildir, bir ideal, güzellik arayışı olmadan ve bunları içeren bir şehirde yaşamadan yaşamanın çok bir anlamı kalmaz. Eski gelenek ve eski binaların haşmeti olmadan bir şehirde yaşamaya gerek yoktur."

Giovannoni küçük mimari yapıların önemini savunmaktaydı. Gösterişli saray ve kiliselerin yarattığından daha çok bir tarihi şehir görüntüsü yarattıklarını düşünüyordu. Camillo Sitte gibi şehirlerin güzelliğinin tarihi şehirlerin korunmasından geçtiğini ve görselliğin bir şehir için önemli olduğunu düşünmekteydi. Ancak Fütürizm'in ortaya çıktığı ve F. T.

Marinetti'nin manifestosunu ("müzeleri, kütüphaneler, feminizmi, ahlakı yok edeceğiz") yayınladığı ve işlevsel planlama ideallerinin ön planda olduğu bu dönemde savunmasında genelde tek başına kalıyordu.

Bir çıkış yolu bulmak için bir teori geliştirmiştir. "Diradamento edilizio" (kentsel dokunun inceltilmesi) adını verdiği bu teoriye göre; ana trafik akışı tarihi şehir merkezinden uzakta tutulacak ve böylece tarihi alana yeni yollar açma gereksinimi ortadan kalkacaktı ve bu sayede koruma ve restorasyon uygulamaları içinde uygun bir alan bırakılacaktı.

Giovannoni bu amaca ulaşmak için "bazı yerlerde bir veya bir çok binanın yıkılması ile onların yerin meydan ve yeşil alanların oluşturulması, böylece tarihi alanda nefes alınabilecek küçük alanların oluşturulması gereklidir. Bu şekilde sokaklar daralacak ve daha sonra genişleyecek bu da alana bir hareket kazandıracaktır ve tarihi yapıda kontrast bir etki oluşturacaktır. " demiştir.

Bu noktada Giovannoni'nin teorisi ile Atina'da yapılan 1933 tarihli CIAM (Congrès internationaux d'architecture moderne – International Congresses of Modern Architecture) toplantısının sonucunda alınan kararları karşılaştırmak gereklidir. Bu kararlar Le Corbusier tarafından yazılmıştır. Kararlara göre genel olarak ilgi uyandıran bina veya bina gruplarının tarihi alanda korunması önem arz etmektedir. Tarihi çevredeki yıkımın engellenmesi için ana trafik akışını merkez dışına almak gereklidir. Tabi ki yöre sakinleri eski binalarda sağlıksız koşullarda oturmak zorunda değillerdir. Sağlık açısından olumsuz etkiler yarattığı doğrulanan eski bir binanın yıkımı mümkündür. Le Corbusier'e göre yeşil alanların getirilmesi anıtsal yapıların korunması konusunda başarılı olacaktır.

Giovannoni teorisini pratiğe dökme şansını Roma'da (1908 tarihli nazım imar planında) ve Venedik, Bari, Bergamo gibi şehirlerde bulmuştur. Teori mükemmel gibi gözükmesine rağmen uygulamada bir çok sorunla karşılaşılmıştır. Tarihi alanı korumak için merkezdeki fonksiyonların dışarı taşınmasını öneren Giovannoni (1908 Roma nazım imar planında)'nin uygulamaları sonucunda tarihi dokuda da bir çok değişiklik olmuştur. En az değişen alan olan Rönesans Bölgesi bile "inceltilmiştir."

İlk aşamada Giovannoni planın uygulanmasında aktif rol oynamıştır. 1919 yılında rehberlik ederek, altyapı konusunda önerilerde bulunarak katkıda bulunmuştur ama "diradamento"nun etkisi yine de sınırlı kalmıştır. 1920'de başka müdahalelerde bulunulmaya başlanmıştır. Tarihi dokunun yıkımına devam edilmiş ve motorlu araçların genişletilen sokaklarda

kullanılacağı garanti edilmiştir. Bu yıkım 1920'lerin sonundan 1940'lara kadar faşist dönem boyunca devam etmiştir.

Kendini Antik Roma imparatorları ile bir tutan Mussolini bütün antik eserlerin restorasyon ve kazı çalışmalarına başlamış ve ortaçağdan kalma "gecekonduları" yıktırmıştır. Söz konusu kazı ve restorasyon çalışmalarındaki prensip eskiden ilk kuruluş halinin aynısını uygulamaktı. Antik eserlerdeki ortaçağdan kalma bütün eklemeler sökülüyor ve antik çağa ait eklemeler yapılıyordu. Marcellus Tiyatrosu'nda neredeyse Collesseum örneğinin aynısı kullanıldı. Bu durum 1950 yılına kadar devam etmiştir (Giovannoni, 1946).

Roma'daki bu durumdan memnun olmayan insanlardan sesini çıkarabilen çok az olmuştur. Eleştirilerden biri şu şekildedir: "Roma antik eserlerin tehlikesi altındadır. Antik eserler oldukları yerlerden Haussmann'nın geniş, monoton caddelerinin olduğu bir Roma'ya çağırılıyorlar." Bu tarz eleştiriler Giovannoni tarafından da gösterilmiştir ve kendisi Borgo'nun yıkılarak yeni Via di Conciliazione'nin açılışını ağır bir dille eleştirmiştir.

3.2.2 1950'ler

1950'lerin sonlarına doğru tarihi şehir merkezi konusu çok konuşulan bir konu haline geldi. Tarihi çevre İtalya'da belediye meclislerinde tartışılan, dergilerde sürekli hakkında makaleler çıkan popüler bir konu haline geldi. Roma'nın merkezinde yapılan yıkımlar basının başlattığı kampanyalarla durdurulmaya başladı. Nazım imar planlarında tarihi şehir merkezlerinin korunması tartışmaların odağı haline gelmeye başladı. Bunun iki tane ana sonucu olmuştur: 1) Tarihi şehir merkezleri kentsel gelişim ajandasının sürekli konusu haline gelmiştir. 2) Tarihi binaların değeri artmıştır. Bu dönemde genelde yıkımdan yana olan ekonomik güçler de korumaya öncelik veriri hale geldiler. Savaş sonrası dönemde şehir plancıları tarihi şehir merkezlerinin önemini kabul etmişlerdi. Bu kabul etme sonucunda tarihi şehir merkezleri genel imar planlarından çıkarılarak, başka bir planda detaylı olarak çalışılmaya başlanmıştır (1962 tarihli Roma nazım imar planında olduğu gibi). Bu alanlar için ayrı bir kanun çıkması istendi. Kanun önerileri çeşitli konuları kapsıyordu; tarihi alanlarda kamulaştırma, yenileme çalışmaları boyunca oradaki sakinlere geçici konutların tahsis edilmesi gibi (Ancsa, 1960).

Gubbio Bildirgesi, 1960 yılında bir çok tanınmış şehir plancısı, belediyeler ve Ulusal Tarihi Şehir Merkezleri Birliği (The National Association of Historical-Artistic City Centres (ANCSA)) tarafından imzalanan, bir çok tartışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. O sırada arsa spekülasyonları, kontrol mekanizmalarının yetersizliği ve tarihi yapıların doğal yaşamını

doldurması gibi konular korumanın önündeki engeller olarak gösterilmiştir. Korunacak alanların belirlenmesi ve bunlarla alakalı özel planların hazırlanması gibi konularda öneriler getirilmiştir. Sonuç olarak bütün restorasyon çalışmaları ve eklemelerin cesaretlendirilmemesi kararı alındı.

Assisi ve Urbino'nun imar planları bu konuda örnek olarak gösterildi. Assisi imar planı kentin ve çevresinin fiziksel, sosyal ve ekonomik özelliklerini detaylı bir biçimde inceliyor ve değerlendiriyordu. Genel gelişim planındaki sosyal ve ekonomik kriterler ile yakından bağlantılı spesifik kentsel politikalar yaratma niyeti açıkça gösteriliyordu. Öte yandan Urbino planı daha çok şehirsel mekanların organizasyonu ve binaların yerleştirilmesi konusunu hem şehir merkezinin korunması hem de modern şehrin gelişimi açısından ele alıyordu (Piccinato, 2006).

Franceschini Komisyonu

1964 yılında açılan ve genelde Franceschini Komisyonu denilen kurulda 16 tane parlamento üyesi ve 11 tane sanat tarihi, arkeoloji, hukuk ve fen de uzmanlaşmış kişi bulunuyordu. Kurul döneme ait yasa, mevzuat ve politikaları denetlemekle ve tarihi mirasın korunması için fon bulmakla sorumluydu. Yayınlanan 84 bildirge incelenerek dokuz adet öneri oluşturulmuştur:

- Tarihi ve kültürel mirası koruma amacıyla güvenlik servisinin oluşturulması.
- Anıtsal, arkeolojik değeri olan projelerdeki ödemelerin ertelenmesi.
- Şu anda idari işler için kullanılan tarihi yapıların kamu tarafından erişilebilir olması.
- Araştırma, koruma, restorasyon ve arşivleme işleri için müdürlüklerin kurulması.
- Kültürel mirasın özerk yönetimi için bilimsel ve teknik eleman yetiştirilmesi.
- Modern artistik üretimin yükseltilmesi.
- Kültürel miras hakkındaki kamu farkındalığını ulusal bir kampanya ile arttırmak.

Bunun haricinde Franceschini Komisyonundan ayrılarak 1968 ve 1970 yıllarında iki kurul daha kurulmuştur. Bunlar "Papaldo I" ve "Papaldo II"dir. Bu kurulların amaçları Franceschini Komisyonu'nda yapılan deklarasyonlardan yasa halini olabilecek olanları ayıklamak idi. Ancak bu amaçlarında başarılı olamamışlardır (Condemi, 2003).

Koruma tarihçisi Bruno Zanardi (1999)'ye göre bu kurulların başarısız olmasının üç nedeni vardı: 1) Gayrimenkul lobisinin devlette oldukça etkin olması ve yapılanları yatırım amacıyla

engellemiş olması 2)İtalyan bürokrasisinin çok yavaş işlemesi 3)1968 yılındaki üniversitelerdeki devrim ve demokrasi hareketleri.

Giovanni Urbani

Her ne kadar sözü edilen kurullar başarısız olsa da tarihi miras ve koruma konusunda halkın bilinci günden güne artmaktaydı. Floransa ve Venedik'teki seller ile Sicilya'daki toprak kaymasından sonra bu alanların doğal olarak da ne kadar hassas oldukları daha çok belli oluyordu (UNESCO 1967).

Bir radyo röportajında sanat tarihçisi ve korumacı olan Giovanni Urbani kentsel ve tarihi koruma ile doğal kaynakların korunmasının aynı şekilde ve birbiriyle bağlantılı yürümesi gerektiğini savunmuştur. İki değerin tek bir planda incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. (Urbani, 1971).

3.2.3 "Programlanmış Koruma" ve Umbria için Pilot Plan

İtalya için, her ne kadar bu durum her ülke için geçerli olsa da, kültür mirası söz konusu olduğunda dünya da eşi benzeri olmayan bir örnek olduğu söylenmektedir. 1976 yılında Urbani Kültür Bakanlığı'na "Umbria'daki kültürel mirasın korunması için programlı pilot planı"nı sunmuştur.

Bir kere uygulandığında bu plan İtalya için taşınabilir ve taşınamaz kültürel ve tarihi mirasının hassaslığını anlaşılması için bir fırsat olacaktır. Bu mirası ne tür tehlikelerle (Jeolojik, sismik, meteorolojik, hava kirliliği, nüfusun azalması) karşı karşıya olduğu belirtilecekti. Bu da Kültür Bakanlığı'na daha sistematik ve ayakları yere basan koruma politikaları üretmesi için olanak sağlayacaktı.

İlk adım olarak veriler Umbria'dan toplanacaktı ve risk yönetimi ile ilgili alınan kararlar burada denenecekti. Daha sonra ise bu uygulama bütün ülke için tasarlanacaktı. (Urbani, 1976). Tam bu sıralarda "preventive conservation" terimi müzecilik sektöründe ortaya çıkmaya başlamıştı (Thomson, 1971). Bunun yerine Urbani "programlı koruma" terimini kullanmıştır. Urbani'ye göre programlı koruma; korunması gereken materyallerin bakımı ve korunması için alınması gereken bütün önlemleri kapsayan bir metoddu(Urbani, 1976). Pilot Planın üç ana amacı vardı:

- Umbria'daki kültürel ve tarihi mirasın üzerinde oluşan tahribatın incelenmesi ve değerlendirilmesi.
- Bakım ve dokümantasyon için kullanılan tekniklerin tanımlanması ve kültürel miras bakım programı düzenlenmesi.
- Bölgesel bakım ve izleme programlarının oluşturulması (Urbani, 1976).

İlk safhada Umbria hakkındaki veri çoktan toplanmıştı ve seçilen tahribat elementlerinin kültürel miras üstündeki etkisi görülmeye çalışılıyordu. Ayrıca kültürel mirasın arşivlenmesi sağlanıyordu. Ayrıca sözü geçen tarihi ve kültürel mirasa dahil olan eserlerin yerlerini gösteren birkaç harita da hazırlanıyordu (Urbani, 1976).

Urbani'ye göre restorasyon yapan insanları eğitmektense İtalya programlı koruma yapabilecek teknik elemanlar eğitmeliydi (Urbani, 1977). Bu amaçla eğitici olan "DIMOS" yayınları 1978 ve 1979 yıllarında basılmıştır. Artık baskısı olmasa da halen İtalya'da sana eserlerini koruyanlar arasında kullanılmaktadır.

Uzak bir gelecekte programlı korumacılık devlet politikaları arasına girdikten sonra Urbani'ye öre yeni yönetmelik ve yasalar çıkarılmalı ve Kültür Bakanlığı Çevre ve Eğitim Bakanlığı ile ortak çalışmalar da bulunmalıydı. Maalesef bunları hiç biri olmayacaktı (Zanardi, 2006).

Pilot Planın Başarısızlığı

Plan yayınlandıktan aylar sonra anlaşmazlıklar başlamaya başlamıştı. Urbani kamu sektöründen yapılması gereken işleri özel sektöre verdiği için oldukça eleştiriliyordu. Ayrıca TECNECO (ENI'nin yani İtalya'nın enerji sağlayıcısının alt kuruluşu) Urbani ile olan anlaşmayı feshetti. Daha sonra Cumhuriyetçi Parti Urbani'nin bu planla hükümetin rolünü üstlenmeye çalıştığını iddia etti. Bunu duyan Umbria'daki yöneticiler planı kati bir şekilde reddettiler. Roberto Abbondanza, Umbria'daki kültürel ve tarihi miras bölge kuruluşu yöneticisi, zorla görevini elinden aldıklarını iddia etti. Ayrıca Komünist Parti planın sadece endüstriyel atıklar üstünde durmasından ve özel sektörle işlemesinden dolayı anti-demokratik olduğunu savundu. Zanardi (1999),Urbani'nin öğrencisi, çıkan bu anlaşmazlıkların devlet ve planı onaylamayan akademisyenlerden dolayı olduğuna inanıyordu. Çünkü eğer plan uygulanırsa hepsi konudaki söz haklarını kaybedeceklerdi. Engellerden ve bürokrasiden hoşlanmayan Urbani sonuçta 1983 yılında bu görevden tamamen çekildi.

Projeden doğan uygulamalardan biri 1987 yılında İtalya'nın risk yönetimi haritasının hazırlanmasıdır. Burada Urbani'nin projesinden yararlanılmış ama kendisi danışman olarak projeye dahil olmamıştır.

Daha Çok Zaman, Daha Çok Mekan

1980'lerin sonuna doğru tarihi mirası koruma konusu en azından fiziksel olarak kabul görmüştü. Başka bir deyişle kurumlar, medya tarafından kabul edilmiş, yönetime dair konularda adı geçmeye başlamıştı ve artık sosyal olarak bu konuda bir farkındalık projesi yürütülmeye başlanmıştı. Ayrıca 1980'lere kadar devam eden nüfus artışı yavaşlamış ve tarihi şehir merkezleri insanlara yeni şehirlerden daha tanıdık bir yaşam alanı sunmaya başlamıştı. Bu nedenle tekrardan şehirlerde bir dönüşüm başlamıştı. Mevzuat binaların restorasyonu tekrar düzenlenmesi, konut mu ofis mi olacakları tartışma konusu olmaya başlamıştı (Gabrielli, 1993).

Fabrikalar, kışlalar, antrepolar ofislere, stüdyolara, alışveriş merkezlerine dönüştürülmeye başladılar. Şehire yakın yerlerdeki sanayi alanlarının terkedilmesi ve bu alanların zamanla şehir dokusu içerisinde kalması ile gün geçtikçe "tarihi" kavramı değişmeye başladı. Şu anda 19. Yy ile 20. Yy 'ın başları da tarihi olarak anılmaktadır. Benzer şekilde "modern koleksiyon parçaları" için oldukça büyüyen bir pazar oluşmaktadır. 1960 yılındaki Roma imar planından kalma kent mobilyaları ve uygulamalar şu anda "tarihi" çerçevesinde değerlendirilerek koruma altına alınmaktadır.

Bu nedenle L. Benevolo'nun tarihi kavramını sınırlandırarak 1870'den önce yapılan yapıları tarihi saymak teorisi şu anda kullanılmaz durumdadır. Artık "tarihi şehir merkezi" kavramından değil "tarihi bölge" kavramından söz edilmeye başlanmıştır. Kırsal yerlerde ilk zamanlardan kalma madem ocakları, eski fabrikalar o dönemlerin bir sembolü olarak korunmaktadır. edilmektedir. Çünkü İtalya'nın büyük bir kısmı ve Avrupa'nın da tarihi olmadığı düşünülen pek bir alanı kalmamıştır. Tarihi kavramı sadece şehir dokusu için kullanılmaktan çıkıp sanayi alanları, tarım alanları gibi alanlar için de kullanılmaya başlanmıştır. Benzer olarak ormanlar, doğal alanlar, sahiller, daha önce sadece "doğa" olarak görülen her şey şu anda "tarihi" olarak nitelendirilebilmektedir (Benevolo, 1971).

1958 Assisi Planı'nda G. Astengo'da etraftaki tarım alanlarını ekonomik gelişim planlarının içinde değerlendirmiş, 1980 yılı tarihli Siena imar planında kentsel ve kırsal alanları birbirine

bağlayan öneriler getirilmiştir. Ayrıca bu planlarda genelde koruma ve restorasyon alanları da bazı politikalarla kentin geri kalan alanına bağlanmıştır. Tekrardan ANSCA 1997 yılında halkın, uzmanların ve yöneticilerin katıldığı şu anda bilimsel literatürde kabul görmüş olan politikaların kategorizasyonu için bir toplantı düzenlemiştir. Burada konu "tarihi bölge için planlama"dır. Bölgenin sınırlandırılmasının, tanımlanmasının, yeniden kazanılmasının ve korunmasının zorluklarından bahsedilmiştir. Bu noktada artık tarihi bölge kavramı kentsel açık alanlar ve peyzajla da birleşmeye başlamıştır (Piccinato, 2006).

3.2.4 Sonuç

İtalyan şehirlerinde tarihi mirasın diğer yerlere göre daha önemli olduğuna dair bir kanaat vardır. Bunun tabiki birkaç sonucu olmuştur. Bu sonuçlardan biri; şehir dokusuna yapılan sonu gelmez müdahalelerdir. Bu her ne kadar kullanım ve bakımın devamlılığı için gerekli olsa da yanlış uygulamalar tepki çekmektedir. Başka bir sonuç ise; tarihi mirasın politikanın konusu haline gelmesidir. Bu genelde faşist dönemde bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bunların dışında ilginç sonuçlardan biri; tarihi miras o kadar geniş bir kavram haline gelmiştir ki modern şehrin kaderi tartışılır hale gelmiştir. Mirasın tamamen fiziksel olarak ele alınması tabiki mümkün olmamıştır. Bunu haricinde sosyal, ekonomik ve etik yönleri de tartışılan konular haline gelmiştir. Günümüzde tartışılan kavramalarla da(kentsel kimlik, küreselleşme, kentsel yayılma, tüketimin artması) tarihi çevre korunması, planlama ve tasarım için yeni kriterlerin belirlenmesi ihtiyacı doğmaktadır.

3.3 DEĞERLENDİRME – KARŞILAŞTIRMA

Söz konusu ülkelerin seçimindeki kriter koruma konusundaki deneyimlerinin Türkiye ile yakınlığı ve Türkiye'nin öykündüğü koruma kriterlerine sahip olan ülkeler arasından oluşturulmuştur. İngiltere koruma konusunda en ileride sayılabilecek ülkelerden biri olarak ele alınmış ve bu zamana kadar geçirdiği koruma yasaları evrimi anlatılmaya çalışılmıştır. İtalya ise Türkiye gibi tarihi mirasın çok fazla olduğu ülkelerden biri olarak ve Roma ile İstanbul'un birbirine olan benzerliğinden dolayı yine koruma konusunda ileri olarak görülen ülkelerden biri olarak ele alınmıştır.

İngiltere'de kentsel koruma ve tarihi çevre bilinci başlarda elit ve eğitimli olarak görülen grubun elindeydi. Bu nedenle koruma ile ilgili kararlara ve kriterlere bu sözü edilen "elit" grup karar veriyordu. Ancak sonraları bu bilinç halkın kademesine kadar inmiş ve kentsel koruma turizm ile de bağdaştırılarak, koruma ve ekonomi baş başa götürülmeye çalışılmıştır.

Her ne kadar bu konuda koruma aleyhine çalışmalar yapılsa da başarılı dönüşüm çalışmalarının varlığı söz konusudur. İngiltere'de yasal mevzuat önceleri hoşgörülü ve yaptırımdan uzak olsa da daha sonraları katı koruma yasaları gelmeye başlamış ve 1990'lardan sonra yenileme koruma adına çeşitli kurum ve kuruluşlar kurulmuştur.

İtalya koruma konusundaki bilinci diğer Avrupa ülkelerine göre daha geç edinmiştir. Bu nedenle İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin deneyimlerinden yararlanma olanağı olmuştur. İtalya'da koruma çalışmaları öncelikle bina ölçeğinde ve restorasyon çalışması olarak başlamıştır. Her ne kadar faşist dönemde bu çalışmalar sekteye uğrasa da savaştan sonra azalan konut stoğunun yenilenmesiyle birlikte korumaya da önem verilmiştir. Önceleri Fransa'da Haussmann'dan etkilenen İtalyan'lar sonraları İtalya'daki tarihi dokunun Haussmann'ın geniş caddelerine uygun şekilde adapte edilemeyeceğini görmüşlerdir. İtalya yoğun bir tarihi dokuya sahip sayılı yerlerdendir. Her ne kadar kentsel turizm zaman zaman koruma ile uyumlu gitmese de kentsel koruma oldukça önemli bir konudur.

Türkiye koruma konusunda Avrupa ülkelerinin deneyimlerinden yararlanabilecek konumdadır. Ayrıca tarihi mirası ve kozmopolit yapısı ile eşsiz ülkelerden biridir. Ancak tarihi çevre ve kentsel koruma kavramının çok geç yasalara ve literatüre girmiş olması nedeniyle sözü edilen eşsiz doku birçok tahribata uğramıştır. Günümüzde de popüler olan dönüşüm ve yenileme çalışmalarının ekonomik faydalarının korumaya ağır basması nedeniyle halen tahribata uğramaktadır. Tarihi miras ve kültür bilincinin halkın her kademesine de sahip olunması belki bu tahribatın önüne geçebilir. Ancak ekonomik fayda uğruna ve mevcut yasal mevzuatın vatandaşın önüne koyduğu karmaşık bürokratik işlemler nedeniyle koruma halen arka planda kalan hatta çoğu zaman gelişmeye engel olarak görülen bir kavram olmaktadır.

4- TÜRKİYE'DEKİ DURUM ve YASAL MEVZUAT

Bu bölümde Türkiye koruma hakkındaki politikalar ve kriterlerden bahsedilecek ve özellikle kentsel koruma konusundaki yasal mevzuat hakkında bilgi verilecektir. Türkiye'deki koruma yasalarının zaman içerisinde nasıl geliştiği anlatılarak, günümüzdeki uygulamalardan bahsedilecektir. Ayrıca Koruma planlarının Türkiye'de nasıl olduğundan ve yasal açıdan nasıl işlediğinden bahsedilecektir.

Türkiye'de eski eserlere karşı ilk ilgi, 19. yüzyıl ortalarına doğru başlamıştır. Avrupa'da doğan ve gelişen modernite projesi, sanayi devrimini takiben 1840'lı yıllardan itibaren Osmanlıları da etkilemiştir (Kejanlı, 2007). Dinçer ve Akın'ın da belirttiği gibi (1994) Devlet işlerini yönlendirecek batılılaşma ürünü kamu binalarının yapımının ön plana çıkmasıyla sadece taşınır kültür varlığının korunması için çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma yasal tabana oturtulmuştur. "Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni" bu yasayı uygulayacak kurum olmuştur (Dinçer; Akın, 1994).

1877 Birinci Meşrutiyet döneminde de Dersaadet ve diğer vilayetler için çıkartılan "Belediye Kanunları"yla bu yeni yönetim biçimi tüm imparatorluğa yayılmıştır. Bundan sonra ise 1882 tarihli Ebniye Kanunu yürürlüğe konmuştur (Tekeli, 1998). Osmanlı İmparatorluğunda planlamayı yönlendiren bu kanun, kent yollarının genişletilmesiyle ilgili içeriği ile önem kazanırken, aynı zamanda yangın yerleri ve göçmen mahallelerinin grid örtülü dokusu da mekanda ikili bir dokuyu ortaya çıkarmıştır (Dinçer; Akın, 1994). Kent planlamasının uygulanması 1850'li yıllardan sonra İstanbul dışındaki kentlere de yayılmaya başlamıştır. Genel olarak 20. yy. öncesi, Osmanlı İmparatorluğunun geleneksel ekonomik işlevlerinin çöküntüye uğradığı, Osmanlı yönetim yapısındaki değişmeler doğrultusunda yeni yönetim ve diğer kamu binaları ile askeri yapıların yapılmaya başlandığı, at arabası kullanımının yaygınlaştığı ve savaşlar ile yangınlarla tahrip olmuş mekan ve altyapının bulunduğu (Dinçer; Akın, 1994) dönemi kapsar.

Tanzimat'la birlikte başlayan koruma düşüncesi ilk başlarda salt "taşınır eser"i kapsamış, bunu daha sonraları anıtsal yapı koruması izlemiştir. Avrupa'da yaşanan kapitalist gelişme sonucu doğan sanayi kentini yadsıma ve onun özellikle sağlık sorunlarına çözüm bulma

kaygısından kaynaklanan modern kent planlamasına karşın (Tekeli, 1985) Türkiye'de bu dönemlerde, kentsel ölçekli bir koruma düşüncesi henüz oluşmamıştır ve buna bağlı olarak da kentsel dokular korunamamış ve tahrip olmuştur. Genel olarak batıda modern kent planlaması çalışmaları, Osmanlı kentlerinde yangınların önlenmesi, yolların genişletilmesi ve kent çevresinde yeni mahalleler kurulması şeklinde yansımasını bulmuş ve Cumhuriyet Türkiye'sine aktarılan kavramların temelini oluşturmuştur (Dinçer; Akın, 1994).

4.1. 20. yy.da Koruma Düşüncesi

"Güzel kent" anlayışının yönlendirdiği kent planlaması çalışmalarının gündeme girmesi 1910'larda anıtların çevrelerinin açılarak tüm görkemleriyle ortaya çıkarılmalarını amaçlayan Haussmann yaklaşımı ile başlayan görüş, Türkiye'de de egemen olmuştur. Anıtları yeni açılan meydanların ortasında yalnız bırakan anlayış hem geleneksel kent dokusunu bozmuş, hem de bazı ikincil anıtların yıkılmasına neden olmuştur. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin kurulması ile birlikte de, koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkelerin ortaya çıkma süreci başlamıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de gelişen ve Ankara'nın başkent olmasıyla oluşan modernleşme hareketi ile 1923 ile 1933 yılları arasındaki on yıl içinde başkentin mekanını planlı olarak yeniden yaratmak için günümüzde de önemini koruyan çok değerli ve özgün yasal yönetsel düzenlemeler yapılmıştır. Ankara'nın başkent olarak ilanı ile büyük bir kent planlaması öne çıkmakta ve bu kent, Cumhuriyet'le birlikte modernleşme projesinin uygulandığı ilk Anadolu kenti özelliğini kazanmaktadır (Kejanlı, 2007).

Ankara'nın gelişimi, Dinçer ve Akın'ın da (1994) vurguladığı gibi, bu dönemin kurumsallaşmasına bir basamak olmuştur. 1928 yıllarında Ankara İmar planının yapıldığı dönemlerde, diğer iller hızlı bir büyüme göstermemiş, ancak küçük çaplı da olsa planlı bir gelişme öngörülmüş ve "Türkiye'nin bayındırlığı, vatandaşların düzgün belediye yönetimi altında medeniyet yaşayışı görmelerine, belediyelerin yükselmelerine kentlerin sağlığın, temizliğin, güzelliğin ve modern kültürün örneği" olmaları önerilmişti. Bu dönem "güzel kent anlayışının Türkiye'de yayılmaya başlamasının sonucuydu. Kentin tümü planlanmış ve genellikle var olan kent dokularına saygılı olmayan modernist bir yaklaşım öngörülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile tek partili devlet eliyle sanayileşme (Bilgin, 1998) ön plana çıkmış, Başkent İstanbul'dan Ankara'ya taşınmış, ülke demir ağlarla örülmüş, 1929 yılından sonra gelişen devletçilik politikası sonucu uygulanmaya başlayan sanayi planlarında

yapılması öngörülen fabrikaların yerleri için, demiryolu güzergahı üzerindeki küçük Anadolu kentleri seçilmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında "Sağlıklı Kent" ve "Güzel Kent" yaklaşımlarının devam ettiği fakat yerini giderek "Pratik Kent" akımına bırakmaya başladığı bir kavramsal yapı görülmektedir (Dinçer; Akın, 1994).

Türkiye'de koruma anlayışı Avrupa'ya göre daha geriden gelse de 20. Yy'da yasalar açısından çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Özellikle 1980'lerden sonra sit kavramının daha da yaygınlaşması ile bir çok uygulama yapılmıştır. Ancak bu uygulamaların hepsinin amaçlanan sonucu elde ettiğini söylemek yanlış olur.

4.2. 1930 ile 1950 Yılları Arasındaki Yasal Gelişim

Ankara'dan yayılan planlama olgusu 1930 ile 1950 yılları arasındaki kentsel gelişim düzenlenmesinde etkili olmuştur. Pek çok kentte yeni gelişen yönetim işlevleri ve bunlara yönelik hizmetler ile eski kent dokusuyla bütünleşen geleneksel merkezin oluştuğu ikili bir

merkez belirgin olarak görülmektedir. İlk aşamada Cumhuriyet yönetimi 1930 ile 1935 yılları arasında çıkardığı yasalar ile, Osmanlılardan kalan mevzuatı değiştirmiş ve yeni bir kurumsal düzenlemeye gitmiştir. Bunlar, 1930 yılında çıkarılan ve her belediyeye plan yapma zorunluluğu getiren 1580 sayılı Belediye Kanunu ve yine aynı yıl çıkarılan 1593 sayılı "Umumi Hıfzısıhha Kanunu" ile 2033 sayılı "Belediye Bankası Kuruluş Kanunu"dur. Bu kanunlarla, Anadolu devlet işletmelerinin kurulduğu kentlerin ve diğer önemli yerleşmelerin Ankara'da geliştirilmekte olan modele uygun olarak çağdaşlaşmasının sağlanması çabaları başladı. Bu amaçla, kentlerin tarihi çekirdeği üzerinde açılan ana arter ve bu arterin sonuçlandığı Cumhuriyet Meydanları, Hükümet Konağı ve Resmi Kurum binaları ile tarihi eserlerin bulunduğu bölgelerin etraflarının açılarak, herkese gösterilerek korunması düşüncesi ile 1/500 ölçekli uygulama planları yapılmıştır (Dinçer; Akın, 1994).

1934 yılında müzeler, 1935 yılında ise Vakıflar yeni bir düzenleme kapsamına alınmışlardır (Akçura, 1972). Atatürk dönemiyle birlikte; anıtsal nitelikte tarihsel mimari eserlerin korunması gereğinin ağırlık kazandığını ve ilk kez bu eserlerin imar planları yapımı sırasında korunmalarının tartışıldığını görmekteyiz. 1930 yıllarından sonra eski eser anlayışı içine taşınmazların da girmesiyle koruma anlayışı genişlemiştir. Bu dönemde ülke genelinde 3500 eser uzmanlar tarafından saptanmıştır (Tekeli, 1998). Cumhuriyet dönemini takiben 1930'lu yıllarda başlayan kurumsal yapıda oluşturulmaya çalışılan sistem, bu dönemin kent yönetimi ve kent planlaması konusundaki yaklaşımını 1980'li yıllara ve hatta daha sonrasına kadar

taşıyıcı niteliktedir. Kentsel korumaya karşı ilk gerçek yaklaşım 23 Temmuz 1932'de onaylanan H. Jansen'in hazırladığı Ankara İmar Planında görülmüş; imar planı raporunda kalenin ulusal yaşamın simgesi sayılarak korunması ve etraftan kolaylıkla algılanabilmesinin gereği savunulurken; 1937 yılında kale ve çevresi ilk kez protokol alanı olarak koruma kapsamına alınmıştır. İçişleri Bakanlığına bağlı "Belediyeler İmar Heyeti" ile, Bayındırlık

Bakanlığına bağlı "Şehircilik Fen Heyeti", bu dönemin uygulayıcı ve denetleyicisi olan kurumlardır (Dinçer; Akın, 1994). Yapılan kurumsal düzenlemeler ile, 1945 yılında 4759 sayılı yasayla "İller Bankası" kurulmuştur. Amacı belediyelere planlama ve altyapı projelendirme konusunda teknik hizmet üretmek ve bunların finansmanı konusunda yardım etmek olan bu kuruluş (Tekeli, 1998), o dönemde yeterli bir kurum olmasına rağmen zaman içinde, kentlerdeki büyük dönüşüme cevap veremez hale gelecektir. 1948 yılında çıkartılan 5237 sayılı "Belediye Gelirleri Kanunu" ile Belediyenin gelirleri arttırılmaya çalışılması hedeflenmiş ancak, kentlerdeki büyük dönüşüm karşısında Belediye gelirleri de yeterli olamazken tarihi çekirdeğe sahip kentlerdeki hizmet ve planlama çalışmaları dönüşümü karşılamaktan uzak kalmıştır. Bu da kentlerde gecekondu ve yap-satçı üretimi hızlandırarak tarihi kentleri tahrip etme sonucuna zemin hazırlamıştır.

4.3. 1950 ile 1980 Yılları Arasındaki Yasal Gelişim

Sanayileşmiş ülkelerde özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan beri, kentsel tarihi sitlerin korunması için büyük çaba gösterilmektedir. Ülkemiz mimarları, restorasyon uzmanları, şehircileri bu çabaları yakından izleyip, benzer uygulamaların ülkemizde de yer alması için çaba göstermelerine rağmen, kentsel koruma, dönemin politik ve sosyo-ekonomik yapısındaki değişimlere bağlı olarak sürekli bir değişim ve başkalaşım yaşamıştır. Bu başkalaşımın temelinde, Türkiye'deki koruma sınırlarının batı ülkelerininkinden tamamen farklı kökenlere dayanması yatmaktadır (Kejanlı, 2007).

Milli Eğitim Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün çeşitli kuruluş yasaları ile 1956 tarihli imar yasasındaki kimi hükümler ve 1951 tarihli GEEAYK (Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu) yasası dışında, cumhuriyetin ilk temel düzenlemesi 1973 tarihindeki Eski Eserler yasası ile gerçekleşebilmiştir.

Bu yasa şu hususları açıklığa kavuşturmuştur:

- Eski Eser devlet malıdır.

- Korunması gerekli "eser" kavramı tek yapı ölçeğinin dışına çıkmış, yapıların bir araya gelerek oluşturdukları arazi parçalarının da koruma konusu olduğu benimsenmiştir.
- Koruma olgusunun süreci oldukça netleşmiştir.
- Kültür varlıklarının bakım ve onarımından sorumlu kuruluşlar net olarak belirlenmiştir.
- Devlet yasaklayıcı görünümünün yanısıra eski eser sahiplerine bazı ayrıcalıklar tanımakta ve çeşitli organları ile yardım yapmayı benimsemektedir (Madran, 1989).

Dinçer ve Akın'ın (1994), tek bir dönem olarak ele aldığı liberal ekonominin başkenti İstanbul eksenli planlama-koruma olgusunu kapsayan 1950-1980 yılları arasındaki döneme karşın, Tekeli (1998) bu dönemi, II. Dünya Savası ile 1960 yılına kadar olan "popülist bir modernite" projesinin uygulandığı dönem ile kurumsal yapının yeniden yapılandırıldığı 1960 ile 1980 yılları arasını kapsayan iki ayrı dönem olarak ele almıştır. Bu çalışmada ise, 1950'li ve 1960'lı yıllara damgasını vuran liberalleşmenin "geniş kapsamlı planlama" anlayışını doğurması ve Türkiye'de akademik çevrelerde tartışılmaya başlanması nedeniyle (Dinçer; Akın, 1994), 1950 yılı korumada yeni bir dönemin başlangıcı kabul edilmiştir. 2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun"la yurtiçinde korunması gereken mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve programları saptamak; saptadığı ilke ve programların uygulanmasını izlemek ve denetlemek; anıtlar ve taşınmaz eski eserlerle ilgili olarak kendisine sunulacak ve özel araştırmaları ile kurul üyeleri tarafından bilgi edinilecek her türlü konu ve uyuşmazlık üzerinde bilimsel görüş bildirmekle yükümlü Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Bu kurulun kurulması ile Cumhuriyet döneminde korumayla ilgili çok büyük bir adım atılmıştır. Bu yasa toplumun o sırada ve hatta bugün sahip olduğu koruma bilinci ve isteğinin çok üzerinde bir tarih bilinciyle hazırlanmıştı ve tek anıtsal yapının korunması temeline dayanıyordu. Daha sonraki yasal değişmeler kentsel sit kavramını da içine alacaktır (Kejanlı, 2007).

1950'lerden sonra kentin imarlı ve planlı alanları olan merkezi iş alanları ve çevresinde nüfus artışı ve yoğunlaşmanın ortaya çıkmasıyla, o tarihe kadar bireysel mülkiyette olan 1-2 katlı evler ve çok katlı apartmanlar, 1954 yılında çıkarılan 6217 sayılı yeni bir yasal değişiklikle ve kat mülkiyetine olanak tanınmasıyla yıkılmış ve yerlerine çok katlı konut birimleri inşaa edilmiştir (Osmay, 1998). Bu süreç, büyük kentlerde olduğu gibi Anadolu'nun diğer kentlerindeki merkezi iş alanlarında da yaşanmıştır. 1956 yılındaki 6785 sayılı "İmar Kanunu" dünyada gelişmeye başlayan o dönemin yeni planlama anlayışının yasası olmuş,

kentlerde planlamayı belediye sınırları dışında mücavir alanlara taşıyarak, büyüyen kentlerin imar sorunlarına bir yanıt arayışını yansıtan nitelikteyken (Tekeli, 1998); Belediyeler ile İmar İskan Bakanlığını da planlamada yetkili kılmıştır. Eski eserlerin imar planlarında korunması düşüncesinin tartışmasız kabul edildiği yıllarda yürürlüğe giren 6785 sayılı "İmar Kanunu", umulanın tersine Eski Eser ve Tarihi Çevre Koruma konusuna uygulama yönünden bir açıklık getirmemiş; ancak 25. maddesi ile yeni yapıların komşu sınırlarına, yol ve su

kenarlarına kara ve demiryollarına ve "eski eserlere" yaklaşma uzaklıklarının özel nizamnamelerle belirlenmesini öngörmüştür. Yasanın yapı ile ilgili maddeleri planlamaya dönük maddeleri ile karşılaştırıldığında toplam 63 maddeden ancak 12'si planlama kavramını düzenler niteliktedir (Dinçer; Akın, 1994).

1960'lı yılların sonundan itibaren kentsel ölçekte koruma sorunu, ilgili yasalarda yer almaya başlamış ve bu yasalarda 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzügünün Türkiye'deki ilk etkilerine de rastlanılmış bulunmaktadır. Uygulamalarda ise, mevcut plan uygulamalarına devam edilirken, anıtsal yapıların tespit ve tescil işlemleri ancak 1970'lerden sonra olmuştur (Kejanlı, 2007).

Tarihi anıtların tek başlarına değil de çevreleri ile beraber düşünülmesi ve "Sit" anlayışının yerleşmesi ilkesinin doğması aşamasına gelinmiştir (Salman, 1976). 11.07.1972 yılında 6785 sayılı yasaya ek 1605 sayılı imar yasasının 6. maddesi ile de, tarihi değeri olan anıtsal ve sivil mimarlık ürünlerinin korunmasının yanı sıra, bunlar ile bir bütünlük teşkil etmek üzere korunması gerekli çeşme, eski sokak ve meydancık tanımını kullanarak korumayı bir bütün içinde ele almayı öngörmüştür (Dinçer; Akın, 1994).

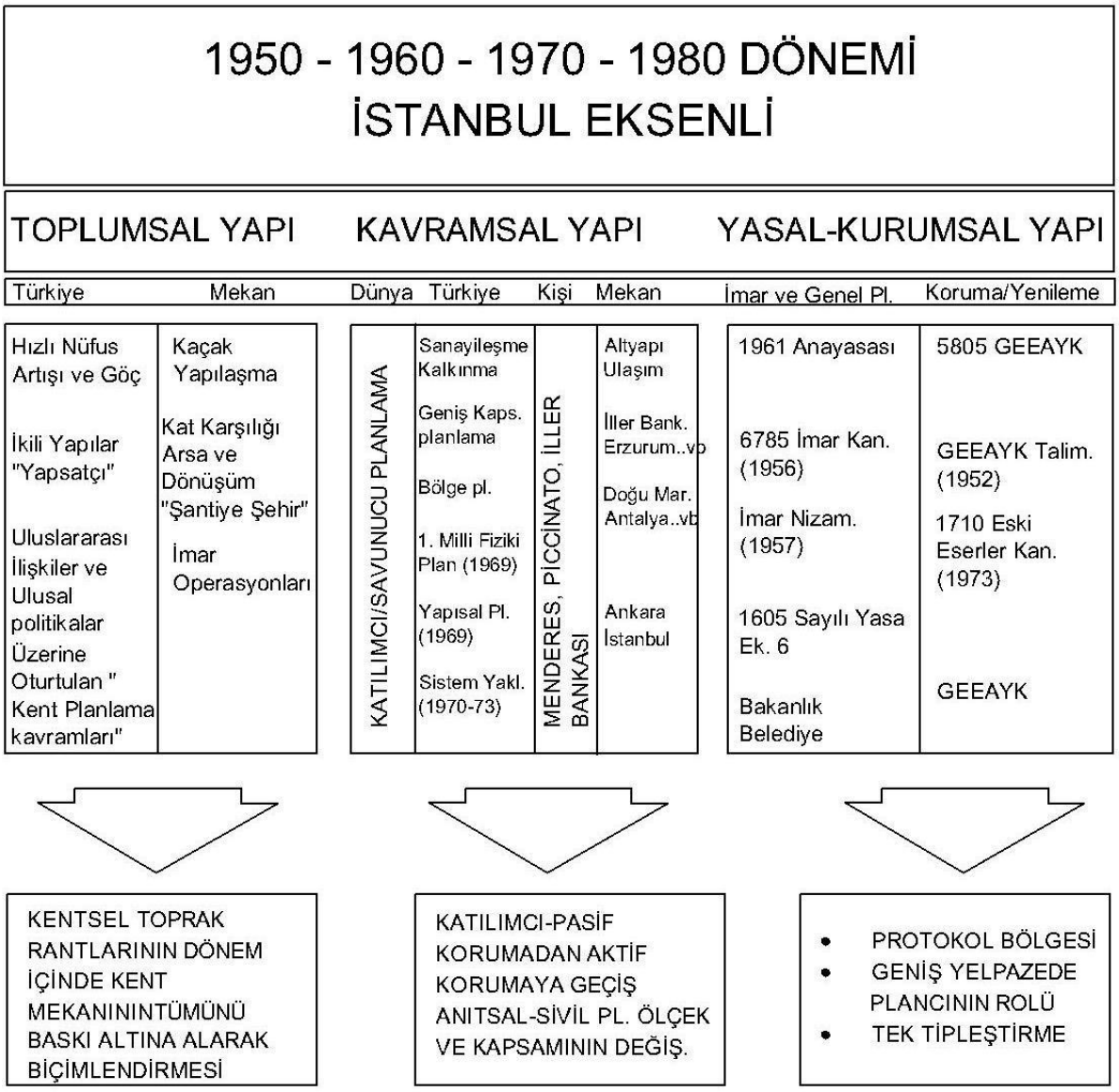
25.04.1973 ve 1710 sayılı "Eski Eserler" yasası ile tarihi eserlerin korunmasına ciddi ilk adım atılmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kültürel miras ve kültürel çevremizin korunması ile ilgili çalışmalar 5805 ve 1710 sayılı yasalar kapsamında sürdürülmüştür. Bu kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin ayrıca, anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamları belirtilmiştir. Bu yasanın 15. maddesiyle tarihi yapıt sahiplerine parasal ve teknik destek sağlanabileceğine söz verilmesine karşın, bunu destekleyecek kaynak işlerliğe kavuşturulamamıştır. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile getirilen "sit" kavramından sonra koruma, parsel ölçeğinden alan ölçeğine taşınmış, buna paralel olarak kurulun yetki, sorumluluk ve görev alanı genişlemiştir ve planlama, turizm, gelişme ve kalkınma konularının koruma ile ilişkilendirilmesiyle birlikte bu konu, ilgili diğer kurum ve kuruluşların da sorumluluk alanına girmeye başlamıştır (Avcı, 2001).

GEEAYK 13.02.1976 tarih ve 8891 sayılı kararı ile özellikle yerleşik alanların korunması konusunda tartışmalara yol açan "kentsel sit" deyimini 1710 sayılı yasada belirtilen "sit" tanımı içinde yorumlanmasını kabul etmiş (Zeren, 1981) ve kentsel siti, "Yaşanılan kentlerin belli bir devirde belli bir kesiminde homojen olarak sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtan, özellikler veya tarihi, bilimsel, artistik, arkeolojik, etnografik, edebi, efsanevi önemi bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken yerler" olarak tanımlamıştır. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 26.01.1977 gün ve 196 sayılı genelgesiyle 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının 8. maddesine göre yapılan saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yurt düzeyinde yaygınlaştırılmış ve hızlandırılmıştır (Zeren, 1981).

1978'li yılların sonlarına doğru GEEAYK yaklaşık 30 kadar kentte sit koruma kararları almış ve imar planı uygulamasını durdurmuştur. Plan uygulaması durdurulan yerlerde "Sit Koruma- Geliştirme Planları" yapılıncaya kadar tek tipte "Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları" adı altında bir tür geçici yönetmelik hazırlamaya başlamıştır. Bu uygulamaya göre sit içinde ruhsat almak için geçiş dönemi yapılanma koşullarına göre hazırlanan projeler Kültür Bakanlığının izni ile Belediye denetiminde uygulamaya konmuştur**.** Türkiye'de 1967 yılında GEEAYK tarafından Venedik Tüzüğü benimsenmiş olmasına rağmen, ilkelerini hemen ve tam olarak uygulamaya koymak mümkün olamamıştır. Tarihi kentlerdeki kültür varlıkları tek tek tescil edilerek koruma altına alınırken, mevcut yasayla tarihi bir mahalleyi ya da sokağı korumak mümkün olamıyordu (Kejanlı, 2007).

Avrupa'daki gelişmelerin Türk kamuoyuna aktarılması ve tarihi çevre koruma konusunda bilinçlenmenin artmasında üniversite öğretim üyelerinin yayınları, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kararları, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların kampanyaları etkili olmuştur. 08.02.1973 tarihinde uluslar arası çalışmalara katılan "Avrupa Konseyi Milli Komitesi" kurulmuştur. 9 Bakanlık ve 5 ilgili kuruluşun temsilcilerinin oluşturduğu komite; ülkenin ortak mimari miraslarına ilgi çekmek; tarihi ve estetik değer taşıyan mimari ve tarihi anıtları saptamak ve bunları korumak için gerekli önlemleri almak; korunan eserlere uygun işlevler sağlamak ve bu çalışmalar için bütçeye gerekli ödenekleri koydurmakla görevlendirilmiştir. Komite çalışmaları ile değişik sosyal, kültürel, tarihsel ve ekonomik özelliklere sahip bölgelerde koruma projelerinin hazırlanması amaçlanmıştır (Tuncer, 1985). Ayrıca, Türkiye uluslar arası alanda kısa adı ICOMOS olan, Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyine (International Council on Monuments and Sites)

katılmış ve 1974 yılında ICOMOS Türkiye ulusal komitesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra Atina, Venedik, Amsterdam Sözleşmeleri TBMM kararları ile yasallaşmıştır (Tuncer, 1985).

Şekil 4.1: 1950-1980 Dönemi İstanbul Eksenli Koruma Yasalarının Gelişimi (Dinçer; Akın, 1994)

4.4. Son 30 yılda Koruma Yasaları

1980'li yıllar "modernite projesinin" aşındığı (Tekeli, 1998) ya da yeniden yapılanmanın başlangıç noktası ve yabancılaşmanın yaşandığı (Dinçer; Akın, 1994) dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980 yılı, Türkiye'nin bir kırılma noktası yaşadığı yılların başlangıcı sayılabilir. Bunu izleyen yıllardaki liberal ekonomi anlayışı, tüm kurumlarda etkisini göstermiştir. Türkiye yeni bir Anayasa ile yönetilmeye başlanmıştır. 1982 Anayasasında bir

önceki Anayasa'da olduğu gibi, koruma konusunda hükümler yer almış, koruma yasal yaptırımlarla, kamu yararı adına gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1982 Anayasa'sının 63.

Maddesi; Devletin tarih ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirlenmiştir.

1983 yılında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın ana teması eski yasanın boşluklarını doldurmak olsa gerektir. Korumanın özellikle kentsel korumanın bir planlama olgusu olduğu ve planlamanın yapım değerlendirme ve onama sürecini belirleyen hükümler yasanın olumlu yönleridir (Madran, 1989).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'ndaki tanımlamada ise Sit (1990); "Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır" şeklinde açıklanmıştır. Bu tanımlamalara göre sit alanı, yalnız tarihi yapıların bulunduğu yöreler değildir. Doğal güzelliklerin, herhangi bir tarihi olayın cereyan ettiği yerlerin, daha önce insanların yaşadığı fakat günümüze kalıntıları kalmış bölgelerin hepsini içine almaktadır.

Madran'a (1989) göre; bu yasada belirlenen 3 nokta dikkat çekicidir ve bazı yönleriyle koruma olgusunun temel özelliklerini zayıflatıcı niteliktedir. Bunlardan birincisi korunması gereken kültür varlıklarının belirlenmesinde kullanılan kıstastır:

Korumayı gerektiren öğeler arasında bir tarih sınır yer almış, 19. Yy'dan sonra yapılan taşınmazlar ilke olarak kültür varlığı sayılmamıştır. Bu tarihten sonra inşaa edilenler ancak Kültür ve Turizm Bakanlığınca karar verildiğinde bu niteliğe sahip olacaklardır.

"Eskilik" öğesi bir yapının kültür varlığı olabilmesi için içermesi gereken birçok nitelikten sadece bir tanesidir. Ayrıca en önemlisi de değildir. Bu nedenle bir tarih sınırı konması ile her eskinin kesinlikte korunacağı sanısının yaratılması doğru olmadığı gibi yenide de onu korumaya konu yapacak birçok öğe bulmak olasıdır. Yasada bu değişik olgular karşısında takınılacak tavıra ilişkin hükümler varsa da yasa metnini bu kadar çetrefil hale getirmenin nedeni anlaşılamamaktadır.

İkinci nokta yasanın 7. Maddesinde yer alan şu hükümdür: "devletin imkanları göz önünde tutularak örnek durumda olan ve ait olduğu dönemin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser korunması gereken kültür varlığı olarak belirlenir."

Devlet ilke olarak tüm kültür varlıklarının korunması için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Eğer bir yapı geçerli koruma kuram ölçütlerine göre "kültür varlığı" ise maddi olanaksızlılar onun bu niteliğini ortadan kaldıramaz. Ayrıca devlet yola çıkarken bu ülkenin

kültürünün somut belgeleri olan yapıtları korumamaya yönelik bir ana tavır içine giremez. Ayrıca yeterlilik kavramı nedir? Nitel midir nicel midir? Buna kim hangi ölçütlere göre karar verecektir. Bu yaklaşımdan yola çıkarak, örneğin Mimar Sinan'ın dönemini yansıtan yeteri kadar yapıt ayrılıp, diğerleri kendi kaderlerine terk edilebilir. 150'ye yakın Anadolu kervansarayının 100 tanesi fazla bulunabilir. Kula'dan çok tipik 5 konut ayrılıp diğerleri mimarın yok edici ellerine teslim edilebilir.

Oysa, devletin olanakları çağdaş ölçütlere uyan tüm varlıkları korumak ve değerlendirmek için planlanmak durumundadır. Bunun için her türlü önlem alınacak, olanaklara göre öncelikler saptanacaktır (Madran, 1989).

Üçüncü konu ise GEEAYK'ın yerine geçen Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun oluşum biçimidir. GEEAYK bilindiği gibi sadece 5 doğal üyeye sahip 18 üyeli bir kuruluştur. 13 üyesi çeşitli akademik ve kamu kurumlarından, kimi hallerde kurulun kendi tercihleri doğrultusunda seçilir. Başka ve başkan yardımcısını kendi belirler ve seçimle gelen üyeler çoğunluktadır.

Oysa, KTVYK'nun 7 üyesi doğal üyedir. 8'i temsilci niteliğindedir. Bu 8 üyenin 5'i YÖK tarafından belirlenmektedir. Görüldüğü gibi doğal üye temsilci üye dengesi çok hassas bir hale gelmiştir. İlke belirleyen bir ülkenin kültür varlıkları konusunda yaşamsal kararlar vermek durumunda olan, yerleşimlerin yaşamını büyük ölçüde etkileyen, arazi kullanımına ilişkin birçok konuda son ve kesin karar veren bu kurumun oluşumunda bu hassas dengenin ne kadar doğru sonuçlar getirdiği tartışma konusudur (Madran, 1989).

2863 sayılı yasanın aksayan yönlerini düzeltmek amacıyla 1987 yılında çıkarılan 3386 sayılı yasanın bazı yönleri şu şekildedir:

1. Bu yasa ile KVTV Yüksek Kurulunun niteliği değiştirilmiş bu yüksek kurul salt danışmanlar kuruluna dönüştürülmüştür. Hemen tüm yetki yerel koruma kurullarına verilmiştir. Yasanın gerekçesinde bu değişikliğe neden olarak sadece "konuların ivedilikle çözümlenmesi" gösterilmiştir. Demek ki amaç daha sağlıklı daha doğru çözüm değil daha çabuk çözüm üretmektir.
2. Yüksek Kurul 8 doğal üyeden (kamu görevlileri) ve Bakanlıkça seçilecek 6 yerel koruma kurulu başkanından oluşacaktır. Bu 6 başkanın bir bölümünün de bakanlıkça yine çeşitli

bakanlık mensupları arasından atanacağı düşünülürse yüksek kurul hemen tümüyle kamu görevlilerinden oluşacaktır.

1. Bu yasa ile çok etkin duruma geçen yerel koruma kurullarında da durum aynıdır. Bu kurullarda sürekli görev yapacak 6 kişinin 4'ü bakanlıklardan, valiliğin ve belediyenin temsilcisi, sadece ikisi üniversite kökenlidir. Kendilerini ilgilendirdiği konularda karara katılacak diğer 3 kişi çeşitli bakanlıkların temsilcileridir.
2. Yeni yasanın en ilginç yönü bir başka madde de izlenmektedir. Bu maddeye göre koruma yüksek kurulu ve koruma kurullarının üyeleri kültür ve turizm bakanının lüzum görmesi halinde kurumlarınca değiştirilebilecektir. Korumanın yargısı olan kurulların yargı niteliğinin kesin ve değişmez koşulu olan güvenceden bu kadar yoksun olarak nasıl çalışabilecekleri merak konusudur.

Ülkemizde özellikle planlama ortamında yaşanan karmaşa o kentte yaşayanlarda büyük bir rahatsızlık yaratmaktadır. Bu karmaşa, farklı yasalarla, aynı kentte, aynı zamanda, bir yandan imar planı, diğer yandan bu plandan neredeyse bağımsız olarak koruma imar planları yapılması hatta varsa revize edilmesi ile açıklanabilir. Bu süreçte imar planları gelişme/modernlik adına, koruma planları ise saklamak adına, genellikle "yer" in ve "yerleşik"lerin gereksinimleri yadsınarak üretilmekte (Gültekin, 2001), planlar benimsetilmemekte, planlama aşamasında katılım sağlanamamakta ve bir ekonomik model belirlenmemektedir. Ayrıca, yasayla alınabilen koruma kararlarının, kararlaştırılan yatırımların uygulanabilmesi için kültürel, teknik, ekonomik temel destek sağlanamadığından, koruma etkinliklerinde istenen başarı düzeyine ulaşılamamıştır.

14.07.2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile uluslar arası düzey yakalanmaya çalışılmış ve koruma konusunda bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasa ile; bugüne kadar sözü edilmemiş yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası gibi yeni tanımlamalar oluşturulmuş, koruma planlaması içinde eylem alanlarının ve önceliklerinin belirlenmesi olanaklı hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu kanun koruma çalışmalarında, "Katılımcı Alan Yönetimi Modeli" ile yeni kaynak imkanı sağlaması, örgütlenme modelleri üretmesi, planlama etapları ile uygulamada görev alacak sorumlulukların belirlenmesi ve kullanıcı katılımı sağlanarak sürdürülebilir bir yönetim modeli elde etmeye çalışması açısından bugüne kadar çıkarılan koruma yasalarından ayrılmakta ve uluslar arası normlara uygun bir korumayı sağlayıcı nitelikte görülmektedir (Kejanlı, 2007).

Yasa koruma uygulamalarında aynı zamanda; Belediyelerin, valiliklerin ve ilgili kurumların yanı sıra, söz konusu alanla ilgili meslek odalarını, sivil toplum kuruluşlarını ve plandan etkilenen hemşerilerin katılımını da sağlamaktadır. Özellikle bünyesinde koruma birimi

kurarak tescilli yapılara bakım izni yetkisi ile belediyelerin korumadan sorumlu olmasının sağlanması daha önceki uygulamalardan çıkan karmaşayı en aza indirecek nitelikte olmuştur. Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulması sağlanmıştır. Bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlü olmuşlardır. Bu yasa aynı zamanda, korumanın gönüllü kuruluşlardan destek alması, vakıf ve derneklerin, akademik düzeyde bir katılımın sağlanması yolunu açması bakımından da oldukça önemlidir. Bu yasanın sağladığı dayanakla, koruma aşamalarında, Üniversitelerin bünyesinde yer alan çeşitli bölümlerde görevli öğretim elemanlarının karar ve uygulamalarda katılımcı olarak yer alması sağlanabilecektir (Kejanlı, 2007).

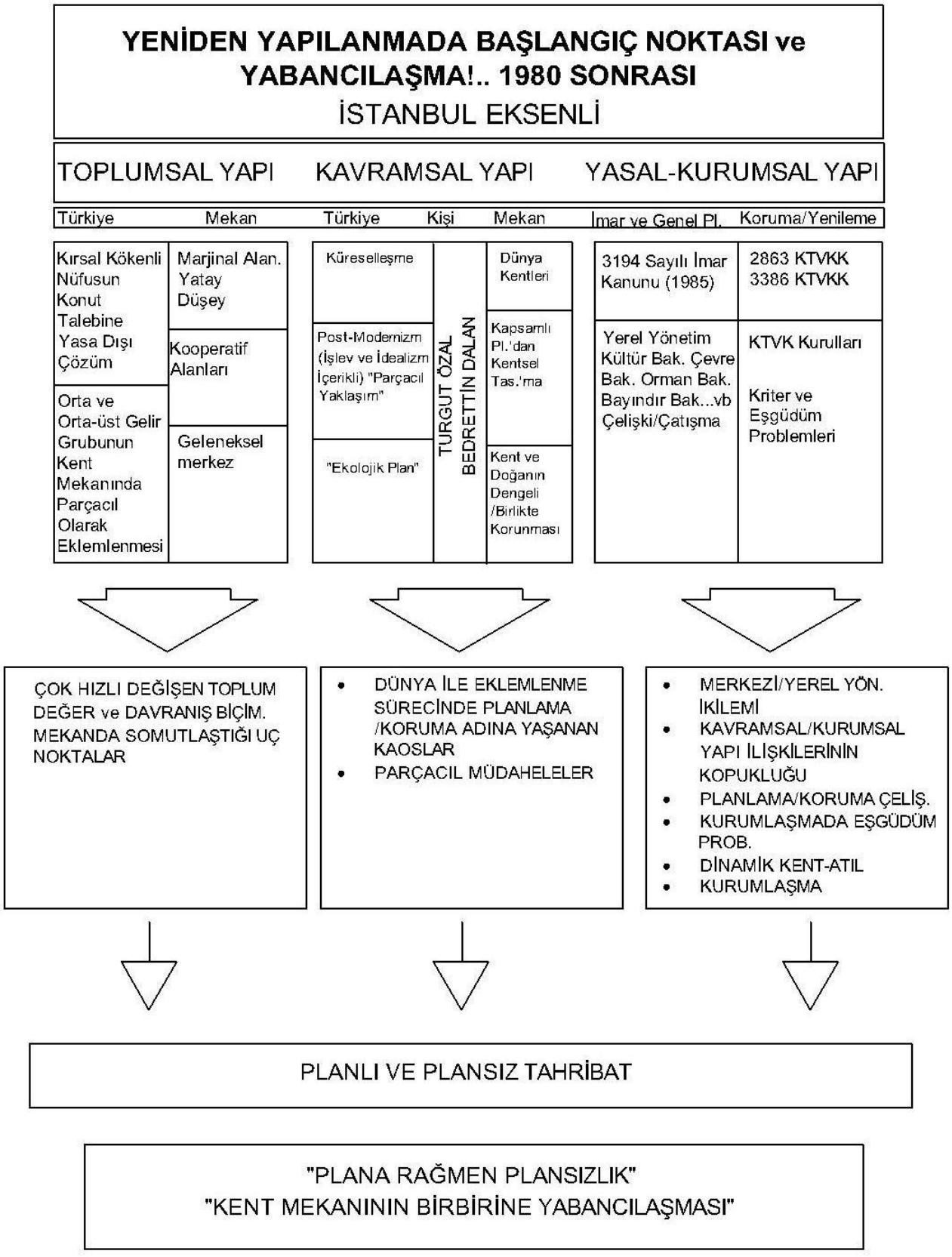
Ancak Tarlabaşı örneğinde de görüldüğü üzere yasanın uygulanması beklenilen şekilde olmamış, aksine yasa mevcut planlarda kara delikler açmış ve sosyal olarak dışlanmış halka bir çare sunamamıştır.

Koruma yasaları, tek obje korumasından başlayarak giderek tek yapı ve sonrasında kentsel ölçeğe doğru yayılan bir gelişim süreci göstermiştir. Bu gelişim sürecinde;

- XX. Yüzyılla birlikte koruma ile ilgili kurumsal ve hukuksal altyapının oluşumu başlamış, koruma konusunda kurumsallaşmanın ilk adımının atılması ile "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu" (GEEAYK) kurulmuştur.
- 1950'li yıllar ile kent planlamasının boyutu genişlemiş ve bunun sonucu olarak da akademik çevrelerde tartışılmaya başlanmıştır.
- 1970'li yıllarla birlikte koruma kavramı ölçeği genişleyerek sit alanı ölçeğine ulaşmış ve akademik duyarlılıklarla "Eski Eserler Yasası" çıkarılarak, Türkiye'deki taşınmazların saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yapılmaya başlanmıştır.
- 1980'li yıllarla birlikte planlama ve korumada aktif rol üstlenecek kurumsallaşma başlamış, kentsel koruma ölçeğinde akademik çevreler bilimsel olarak uygulamaya

katılmış ve dolayısıyla, koruma çalışmaları uluslar arası çalışmalarla paralellik göstermeye başlamıştır. Bu amaçla, "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası" çıkarılmış ve bu yasa ile Koruma Amaçlı İmar Planı kavramı ön plana çıkarılarak sit alanlarının ayrı bir planla yönlendirilmesi sağlanmıştır.

- 2000'li yıllarla birlikte planlama ve korumada aktif rol üstlenecek kurumsallaşma ve akademik çevrelerin bilimsel olarak uygulamaya katılımı devam etmiş, belediyeler de uluslar arası işbirliği ile kentlerin korunmasında öncü olmaya başlamış ve bu göstergelerin ışığında koruma 2004 yılından itibaren de 5226 sayılı yeni yasa ile daha sağlam temellere oturtulmaya çalışılmıştır.

Şekil 4.2:1980 Dönemi Sonrası İstanbul Eksenli Koruma Yasalarının Gelişimi (Dinçer; Akın, 1994)

4.5. Günümüzdeki Yasal Düzenlemeler

Tarihi çevre koruma bölgeleri ile ilgili olarak yasal düzenlemeler ve mevzuat hakkında günümüzde kullanılan kanunlardan örnekler ve bilgiler verilecektir.

4.5.1. Yasa ve Yönetmelikler

4.5.1.1. 3194 Sayılı İmar Yasası

Yerleşim alanları ve bu alanlardaki yapılaşmalar ile ilgili esasları içeren 3194 sayılı İmar Yasası 03. 5.1985 tarihinde kabul edilmiş olup, 09.05.1985 tarih ve 18749 sayılı Resmi Gazatede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir."

Yasanın kapsamı; "Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek resmi ve özel bütün yapılar bu Kanun hükümlerine tabidir."

3194 sayılı İmar Yasası 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası kapsamına giren alanlar, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası ve diğer özel kanunlarla belirlenecek olan yerlerde geçerli olacak olan yasalar, imar yasası kapsamı dışında tutulmuştur.

4.5.1.2. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası 21.07.1983 tarihinde kabul edilmiş olup, 23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Türkiye'de kentsel koruma boyutundaki yasal çerçeveyi oluşturmaktadır.

Yasanın amacı; "korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir."

Yasanın Kapsamı; "korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar."

4.5.1.3. 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa 16.06.2005 tarihinde kabul edilmiş olup, 05.07.2005 tarih 25866 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır

Yasanın amacı; "büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabiî afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır."

Yasanın kapsamı; "belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesine, projelerinin oluşturulmasına, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsar."

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği bu yasa kapsamında çıkarılmıştır.

Bu yasa uygulamasına verilebilecek en iyi örnek Tarlabaşı uygulamasıdır. Tarlabaşı 1986'da başlayan yıkımlarla dönüşümler geçirdi. 1988 yılında Tarlabaşı Bulvarı'nın açılmasıyla Bulvar'ın bir tarafının iş merkezi, diğer tarafının ise turistik alan olması hedeflendi ancak, çöküntü hızla devam etti. Tarlabaşı bölgesi için "sit" kararı çıktıktan sonra bile gerekli koruma kararları alınmadı ve noktasal müdahaleler devam etti. Bu anlamda 5366 sayılı yasanın bütüncül planlar içinde kara delikler açtığını söyleyebiliriz. Diğer yandan Tarlabaşı Projesi %71'i kiracı olan bir bölgedeki kiracıların dışlanmasını öngörüyor. Oysa yenileme ilkeleri alanda yaşayan insanları da kapsar. 5366 sayılı kanunun bu konuda bir yaptırımı olmadığı görülmektedir. Tarlabaşı zaten sosyal açıdan dışlanmış insanların barındığı bir bölgedir. Yasa sayesinde alan parçalara bölünerek bu parçaların her biri için farklı plan kararları alınabilmektedir (www.arkitera.com).

4.5.1.4. 2960 Sayılı Boğaziçi Yasası

2960 sayılı Boğaziçi Yasası 18.11.1983 tarihinde kabul edilmiş olup, 22.11.1983 tarih ve 18229 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "; İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemektir"

Yasa Boğaziçi alanı, Boğaziçi sahil şeridi, öngörünüm, geri görünüm ve etkilenme bölgeleri olarak belirtilen alanları kapsamaktadır.

4.5.1.5. 3621 Sayılı Kıyı Yasası

3621/3830 sayılı Kıyı Yasası 04.04.1990 tarihinde kabul edilmiş olup, 17.04.1990 tarih e 20495 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Yasanın kapsamı; "deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarına ait esasları kapsar."

4.5.1.6. 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Yasası

2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası 12.03.1982 tarihinde kabul edilmiş olup, 16.03.1982 tarih ve 17635 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirlerin alınmasını sağlamaktır.

Yasanın kapsamı; "turizm hizmeti ile bu hizmetin gereği kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin tespiti ile geliştirilmelerine, turizm yatırım ve işletmelerinin teşvik edilmesine, düzenlenmesine ve denetlenmesine ilişkin hükümleri kapsar."

2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası dışında, 26877 sayılı Resmi Gazetede "5761 sayılı Turizmi Teşvik Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa 15.05.2008 tarihinde ilan edilmiştir.

4.5.1.7. 2872 Sayılı Çevre Yasası

2872 sayılı Çevre Yasası 09.08.1983 tarihinde kabul edilmiş olup, 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır."

Yasanın kapsamı; "tarım alanları, sit alanları, orman alanları, özel çevre koruma alanları, ekolojik açıdan korunması gerekli alanlar, sulak alanlar, uluslar arası sözleşmelerde konu alanlar, kıyı alanları ve benzeri alanlardır."

4.5.1.8. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası 10.07.2004 tarihinde kabul edilmiş olup, 23.07.2004 tarih ve 25531 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "Büyükşehir belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır."

Yasanın kapsamı; "Büyükşehir belediyesiyle Büyükşehir sınırları içindeki belediyeleri kapsar."

Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 sayılı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yönetmelik, bu yasa kapsamında çıkarılmıştır.

4.5.1.9. 4708 Sayılı Yapı Denetimi Yasası

4708 sayılı Yapı Denetimi Yasası 29.06.2001 tarihinde kabul edilmiş olup, 13.07.2001 tarih ve 24461 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yasanın amacı; "can ve mal güvenliğini teminen, imar plânına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir."

Yasanın kapsamı; "3194 sayılı İmar Kanununun 26 ncı maddesinde belirtilen kamuya ait yapı ve tesisler ile 27 nci maddesinde belirtilen ruhsata tâbi olmayan yapılar ile tek parselde, bodrum katı dışında en çok iki katlı ve toplam ikiyüz metrekareyi geçmeyen müstakil yapılar

hariç, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak yapıların denetimini kapsar. “

4.6. Koruma Amaçlı İmar Planı

Belediyeler 90’lı yıllarda koruma planı yapmamakta, çoğu kez imar planı hazırlayamamaktaydılar. Kentsel sit sınırı için planlamaya gitmemekte, yüksek kurulun belirlediği “geçiş dönemi” koşulları ile yıllarca yetinmekteydiler.

Türkiye’de kentsel koruma çalışmaları 1973 yılında sit kavramı ile başlamış ve kentsel boyutunda yasal çerçeve ilk kez yeni bir kavram olarak, koruma amaçlı imar planı, 1987 tarihli yasa değişikliği ile Türk İmar Hukuku sistemine girmiştir.

1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunuyla, Koruma Amaçlı İmar Planı yapımı zorunlu hale getirilmiştir. Bu kanununun 3/8. Maddesinde Koruma Amaçlı İmar planı şu şekilde tanımlanmıştır; “bu kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştireni istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlardır.”

Koruma amaçlı imar planlarının kapsamı tabiat varlıkları ve sit alanlarıdır. Sit alanları Koruma Amaçlı İmar Planı Yönetmeliğinde; kentsel sit, tarihi sit, arkeolojik sit, doğal sit ve ören yeri olmak üzere, farklı şekillerde tanımlanmıştır. 2863 sayılı kanunun 3/a-3. Maddesinde; “tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya

önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar" olarak sit kavramı tanımlanmıştır.

Koruma Amaçlı İmar Planları hakkında Çıkarılan Yönetmelik'de kentsel sit kavramı; "mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlar" şeklinde tanımlanmıştır.

Koruma Amaçlı İmar Planları; "Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı" ve "Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı" olmak üzere iki plan olarak hazırlanmaktadır.

Koruma planları, şehrin söz konusu kesiminin tüm sorunlarına çözüm getiren planlardır. İmar planları ile bütünleşmek zorundadır. Koruma planı 1/1000 ölçekli olup, yer yer 1/500-1/200 ölçeklerine inebilen, restorasyon ve yeni yapılaşmanın ilkelerini, uygulamanın sosyal, ekonomik, yönetsel yönlerini belirlemekten de sorumlu olan bir özel plan türüdür (Tankut, 1987).

Nalçakan'a (1993) göre Koruma Amaçlı İmar Planlarının;

- Doğru ve kapsamlı verilerle saptanmış doğru amaçları hedef alması,
- Yol gösterici ve aydınlatıcı olması beklenen bu planların nasıl yapılırsa uygulanabilirliğinin yüksek olacağının saptanması,
- Değişen koşulları, gereksinimleri ve olanakları göz ardı ederek her yerde aynı ilkelerin uygulanmasının yanlışlığını ortadan kaldırarak, yaratıcılığa ortam hazırlanması,
- Var olanla, yeni yapılacak olanın, değişmenin kaçınılmazlığı da kabul edilerek birbirine saygı içermesi ve bir alış-veriş içinde olmalarını sağlayacak daha yapıcı adımlar atması,
- Gelişen teknoloji ve kullanıcı gereksinimlerini zaman içinde değerlendirip kendisini buna uyarlayacak esnekliğe sahip olması
- Uygulamaları denetleyecek ve yürütecek kişi ve örgütlerin çağdaş koruma ve çağdaş mimarlık alanındaki gelişmeleri yakından izliyor olmaları ve bu uygulamalarla ilişkili olan halkın da eğitimi, katılımı ve bilinçlendirilmesi zorunludur.

4.6.1. Koruma Amaçlı İmar Planlarının Hazırlanma Süreci

1973 yılındaki1710 sayılı Eski Eserler Kanunu sit alanı kavramını getirmiştir. 2863 sayılı kanunla bu kavram biraz daha değişmiştir. Bu kanuna göre sit alanı dörde ayrılmıştır:

- Kentsel sit alanı,
- Arkeolojik sit alanı,
- Tarihi sit alanı,
- Doğal sit alanı,

Kentsel sit alanı içinde tescilli ve tescilsiz binalar bulunmaktadır. Kentsel sitin mantığı oluşan dokunun korunması. Sit alanı ilan edilirken net dayanakların olması gerekmektedir.

Tarihi sit alanı: Tarihi olayların geçtiği alanların bütünsel olarak ele alınmasıdır.

Koruma amaçlı imar planında planlamada yetkili kuruluşlar:

- Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu
- Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulu
- Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği'ne göre kurulların amacı; "yurt içinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili hizmetlerin, bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere kurulmuş olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile koruma kurullarının çalışma kurallarını belirlemektedir." Ayrıca bu yönetmelik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3386 sayılı Kanun ile değişik 51 inci ve 57 inci maddeleri uyarınca düzenlenmiştir.

Koruma Yüksek Kurulunun görevleri:

a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonuyla ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
b) Koruma kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
c) Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle Bakanlığa yardımcı olmak;

1- Koruma kurullarınca alınan kararlar nedeniyle uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek,
2- 21/7/1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve diğer mevzuatla koruma altına alınan alanlardaki uygulamada doğan veya doğabilecek genel sorunları değerlendirerek görüş vermek, Koruma Kurullarının görevleri ise:

a) Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile Vakıflar Genel Müdürlüğünce tespit edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak;

b) Korunması gerekli kültür varlıklarını gruplandırılmasını yapmak;

c) Sit alanlarının, tescilinden itibaren bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,

d) Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak,

e) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespiti yapmak,

f) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanların tescil kaydını kaldırmak,

g) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların koruma alanlarının kullanılmaları, kullanma şeklinin değiştirilmeleri ile bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılmayacağı konusunda karar almak,

h) Naklinde zorunluluk bulunan korunması gerekli kültür varlıklarının uygulamaya yönelik işlemleri hakkında görüş vermek,

i) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parsellerinde, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetlerine tesir etmeyecek şekilde ayrılma ve birleştirilmelerine ilişkin karar almak.

Hangi yerin sit alanı özelliği gösterdiğine dair kararı Kültür ve Turizm Bakanlığı vermektedir. Bu alanların tescilini ise ilgili bölge koruma kurulu yapmaktadır.

Koruma amaçlı İmar planları sit alanı ilan edilen yerde uygulanmaktadır. 2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na çeşitli değişiklikler getirilmiştir. Bu değişiklikler koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma ve kabul edilme aşaması ile alakalı değişikliklerdir.

Sit alanı ilanından sonra üç ay içinde geçiş dönemi yapılanma şartlarının belirlenmesi gerekmektedir. "Geçiş dönemi kullanma ve yapı şartları" bunları kapsamaktadır. Bunlar bir nevi geçiş hükümleri olmakla beraber uygulanmakta olan mevcut imar planı kararlarını

durdururlar. Bu hükümler koruma ağırlıklıdır. Yeni yapılacak binaları engellemez ancak yeni yapıların özgün yapılara uygun bir şekilde yapılması koşulunu getirir. Bu şartlardan sonra iki yıl içinde koruma amaçlı imar planı yapılmak durumundadır. Bu planları yaptıran kurum 2004'ten önce bölge koruma kurullarıydı. Ancak 2004'ten sonra artık belediyelerde yapabiliyor veya yaptırabiliyorlar. Planın belli aşamalarında danışma kurulu toplantıları düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak katılımın net içeriği belirtilmemiştir (Türk, 2010, ders notları).

İmar planı yapılmazsa geçiş dönemi yapılanma koşullarının uygulaması da durdurulur. Çok önemli bir gerekçe varsa kurullara ek süre tanınabilir. Ancak mevzuatta bu önemli gerekçelerin içeriği tanımlanmamıştır.

Onaylanma Prosedürü

Plan hazırlandıktan sonra bölge kuruluna gönderilmektedir. Bölge kurulu planı inceler ve isterse bazı yerleri değiştirip, düzeltebilir. Sonra tekrar belediyeye planı geri yollanmaktadır. İlgili belediye değiştirmek istediği yerleri değiştirip tekrar bölge kuruluna geri yollayabilir. Kurulu bu isteği doğru bulursa dikkate almaktadır. Bu sefer ikinci kez onanmak üzere plan belediyeye gönderilir. Belediye iki ay içerisinde planı onamak zorundadır. Onaylamasa da altmış gün içerisinde plan onaylanmış sayılacaktır ve yürürlüğe girecektir. Belediye bu şekilde işin içine katılmış durumdadır.

Koruma Planlarının Onaylanma Sürecindeki Çelişkiler

Türkiye'de imar hareketleri çeşitli yasa ve yönetmeliklerle yönlendirilmektedir ve planların ölçek hiyerarşileri, yapım yöntemleri gibi benzeri uygulama konuları yasalarla uyumlu olmak durumunda olan yönetmeliklerle belirlenmiştir. Ancak, uygulamada İmar ile ilgili yasa ve yönetmelikler arasında boşluklar ve çelişkili durumlar ortaya çıkmaktadır (Cebeci; Çakılcıoğlu, 2003).

3194 sayılı İmar Yasası'nın 8b Maddesi'nde; "İmar Planları, Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planından meydana gelir. Mevcut ise bölge planı ve çevre düzeni plan kararlarına uygunluğu sağlanarak, belediye sınırları içinde kalan yerlerin nazım ve uygulama imar planları ilgili belediyelerce yapılır veya yaptırılır. Belediye meclisince onaylanarak yürürlüğe girer." denilmektedir. Yasa maddesinde açıkça görüldüğü gibi İmar Planı yapım yetkisi kesin olarak belediyelerdedir.

Ülkemizde Sit alanı ilan edilen alanlarda yapılan planlarda plan onama sürecinde çeşitli yanlış uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu yanlış uygulamaları ve çelişkileri şu şekilde özetlemek olasıdır; 21.07.1983 onay tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 17. Maddesi; "Bir alanın koruma kurulunca sit olarak ilanı, bu alandaki imar planı uygulanmasını durdurur. Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma kurulu tarafından bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartları belirlenir. İlgili valilikler ve belediyeler anılan koruma amaçlı imar planını en geç iki yıl içinde koruma kuruluna değerlendirmek üzere vermek zorundadırlar" demektedir.

Yasanın ilgili maddesi, Koruma Kurulları Koruma Amaçlı İmar Planlarını "Değerlendirir" demesine karşın, 30.01.1989 tarihi Resmi Gazete'de yayınlanan "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği"nin 9. Maddesinde Koruma Kurulları'nın görevler arasında; "Koruma Amaçlı İmar Planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak." İfadesi yer almaktadır.

Kültür Bakanlığının 02.09.1992 tarihli ve 2396 sayılı olurları ile yürürlüğe giren "Koruma Planlarının İzlenmesi ve Denetlenmesine İlişkin Çalışma Esaslarını Belirleyen Yönerge"de ise; "Konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan incelenmek üzere Genel Müdürlüğe gönderilen her ölçekteki planların" ifadesi yer almaktadır.

Kültür Bakanlığının 02.09.1992 tarihli ve 2396 sayılı olurları ile yürürlüğe giren "Koruma Planlarının İzlenmesi ve Denetlenmesine İlişkin Çalışma Esaslarını Belirleyen Yönerge"de ayrıca; "Kurulda son şekliyle uygun görülen planlar onaylanmak üzere Kurul tarafından Belediye Meclisine gönderilir" denilerek onama makamı olarak "belediye" gösterilmektedir.

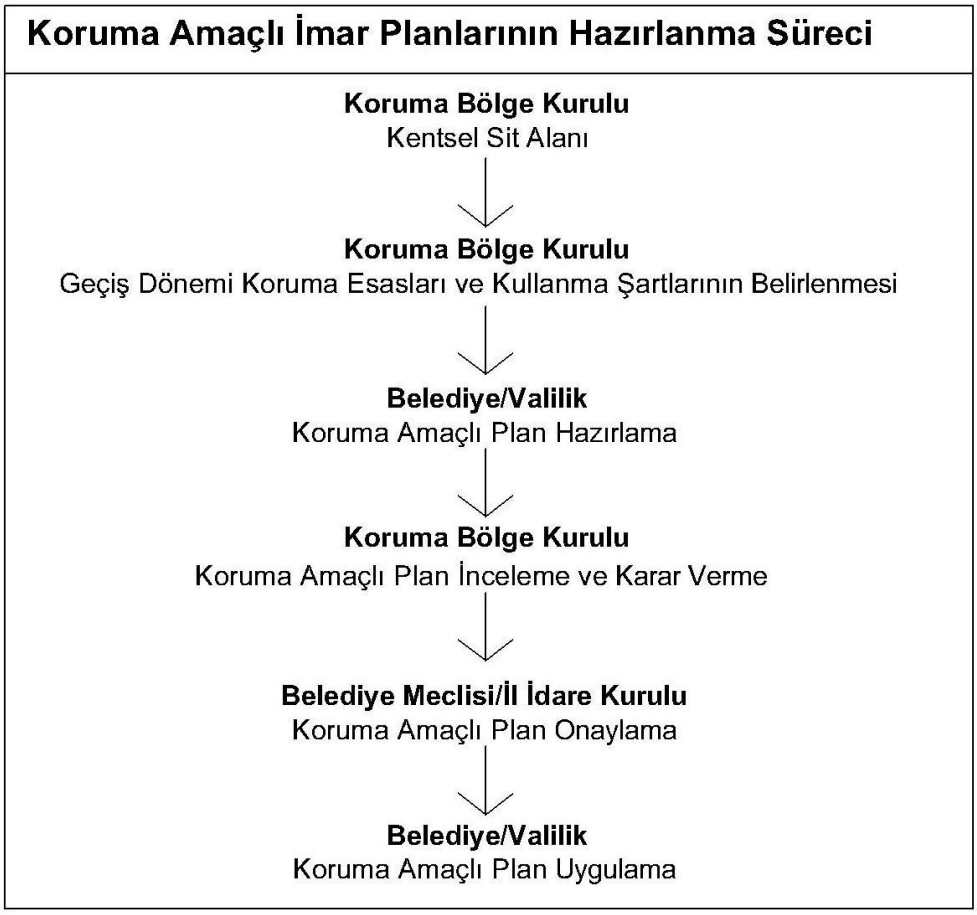
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 14.07.1998 tarihli "İlke Kararı"nda; "Koruma Amaçlı İmar Planlarının hazırlanmasında planlamadan sorumlu ilgili kuruluşlar ile planlama ekiplerini yönlendirmek amacı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünce ilgili kuruluşlarla gerekli koordinasyon sağlanarak Koruma Amaçlı İmar Planı Yönetmeliği ile ilgili bir taslağın hazırlanarak değerlendirilmek üzere Kurulumuza getirilmesine, karar verilmesine karşın bugüne kadar söz konusu yönetmelik hazırlanmamıştır. "Değerlendirmek üzere", "inceleyip onamak" ve "incelenmek üzere";

Bu tanımlar, sonuçları birbirinden tamamen farklı olan kavramlardır ve aynı konu ile ilgili olarak kullanılmaları konu hakkında çelişkilerin doğmasına neden olmaktadır. En büyük çelişki ise bu kavramların, aynı Bakanlık tarafından çıkartılan yasa, yönetmelik ve yönergelerde yer almasıdır (Cebeci; Çakılcıoğlu, 2003).

Kurul görüşü alınan ancak belediye meclislerince kurul görüşü dışında farklı biçimlerde onaylanan planlarda her iki kurumunda kararında ısrar etmesi sonucunu doğuran olaylarla da karşılaşılmaktadır. Bu gibi durumlara ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın 3194 sayılı imar yasasının 4. maddesine göre 2863 sayılı Kültür Varlıkları Koruma Kurulu kapsamında kalan alanlarda İmar Yasasının 2863 sayılı kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı bu nedenle KTVKK'nca alınan bir kararın uygulamasının yasal bir zorunluluk olduğu görüşü ve Kültür Bakanlığı'nın da kurul kararı dışında yapılan değişikliklerin onanamayacağı yönünde görüşleri bulunmaktadır.

Bu durumda da plan onama süreci uzamakta plan birkaç kez kurula ve belediye meclislerine gitmektedir. Bu kez de bu gibi durumlara engel olmak amacı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nce 1998 yılında alınan ilke kararında "...ilgili koruma kurullarında karar oluşturulması, bakanlığımız dışında belediye başkanlıklarınca ve ilgililerince hazırlanan nazım planı, mevzi imar planlarının öncelikle belediye meclisi uygun görüş kararının alındıktan sonra koruma kuruluna sunularak değerlendirilmesi, uygun görüş verilerek tekrar belediye meclisi onayına sunulması" demektedir. Ancak Belediye meclislerince uygun görüş verilmesi değil ancak planın onanması olabilir. Bu da planın önce belediye meclisince onanması sonra kurula gönderilmesi sonra da tekrar belediye meclisinin onayına sunulması sonucunu getirecektir ki bu da yasadaki tanımlamasına aykırı bir durum oluşturmaktadır. Koruma Planlaması sürecindeki çelişkiler ve anlam karmaşası mahkeme kararlarına kadar yansımıştır. Danıştay 6. dairesinin verdiği bozma kararlarından birinde "2863 sayılı yasanın 17.maddesine göre koruma kurullarının koruma amaçlı planları değerlendirmek, uygun görüp görmemek yetkisi tartışmasız bulunduğuna göre, koruma amaçlı planların belediye tarafından yapılması sırasında koruma kurulu kararları çerçevesinde bağlı yetkilerin bulunduğu açık olup, dava konusu olayda koruma kurulunun tetkik ve değerlendirilmesine sunulan planı uygun bulduğu ve bu iradesini onama sözcüğü ile ifade ettiği anlaşıldığından bu ifadenin mahkemece, belediyenin onama yetkisini ortadan kaldırdığı şeklinde değerlendirmesi sonucu verdiği kararında isabet görülmediği, açıklanan nedenlerle temyize konu idare mahkemesi kararının bozulmasına" denmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizde koruma planlaması kuramsal olduğu kadar teorik düzeyde de kurumsal yapı eksikliğinden ve farklı bölgelerde farklı kararlar ve yöntemler benimsenmesinden ötürü subjektif karar ve uygulamalara zorlanmakta ve baskı gruplarının ve politik yapıların yoğun baskısı altında kalmaktadır (Cebeci; Çakılcıoğlu, 2003).

Şekil 4.3: Koruma Amaçlı Planların Hazırlanma Süreci (Hacıoğlu, 2010)

Koruma Amaçlı İmar Planı Teknik Şartnamesi'nde; "ülkemizdeki kültürel mirasın çok çeşitli, boyutlu ve zengin olmasından kaynaklanan farklılıklar nedeniyle bütün sit alanlarına tek bir plan üretim şablonu uygulamak olanaklı değildir. Bu nedenle bu belge, konunun ana hatlarını belirleyen yönlendirici bir nitelik taşımakta olup, sit alanının kendine özgü nitelik ve özelliklerine göre, belgede yer alan çalışmalar değiştirilebilir ve ilaveler yapılabilir." İlkesi geçmektedir.

Oysaki 90'lı yılların ortalarına kadar, Koruma Amaçlı İmar Planları ihaleye çıkarılan bölgelerin tamamında aynı teknik şartname kullanılmıştır (Tunçer, 1994).

Belediyeler koruma amaçlı imar planlama çalışmalarının program ve bütçesini hazırlayarak İller Bankası Genel Müdürlüğünün yıllık bütçesi oluşturulmadan önce İller Bankası Genel Müdürlüğüne müracaat eder ve bu amaçla belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar planlarının yapımı için ödenek ayırırlar.

Koruma Amaçlı İmar Planı Teknik Şartnamesi'de planlama sürecine ilişkin hususlar şu şekildedir:

- Araştırma/Veri Toplama/Saptama: Bu bölüm; ülke, bölge ve/veya metropoliten ve kentsel alan bütününden kaynaklanan ve planlama alanını etkileyen çeşitli girdilerin/verilerin, daha önce bu alanda gerçekleştirilmiş planlama çalışmalarının araştırılmasını kapsamaktadır. Bu aşamada gerekli olan bilgiler, makro düzeyde ülke, bölge, alt bölge ve metropoliten alanlardan, mikro düzeyde ise yerleşme sistemi/kentlerden/planlama alanından elde edilmektedir.
- Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Hedeflerin Belirlenmesi: Sentez ve Değerlendirme; koruma amaçlı imar planı yapılacak alana ilişkin tüm verilerin, fiziki ve sosyo-ekonomik sorunların, tespit edilen değerlerin koruma ve geliştirme olanaklarının değerlendirilmesine yönelik çalışmalardır. Amaçlar ve Hedefler; bu aşamada belirli bir süre sonunda (uzun erimli) planlama alanının ulaşacağı temel nitelikleri içeren, gerçekçi, ulaşılabilir, planlama sürecinin daha sonraki aşamaları için yol gösterici ve vizyona uygun amaçlar ile, belirlenen amaçlara erişmek için, tanımlanmış bir zaman dilimi içinde (kısa/orta/uzun dönemli) nitelik ve nicelik olarak ifade edilen,

1. Sosyo-kültürel/demografik hedefler,
2. Ekonomik hedefler,
3. Fiziki mekana yönelik hedefler,
4. Yönetsel hedefler,
5. Diğer hedefler, saptanır.

- Koruma Amaçlı İmar Planı Kararları ve Koruma Amaçlı İmar Planının Uygulanmasına Yönelik Model Üretimi, Yönetsel Plan: Saptanan amaç ve hedeflere erişim için gerekli çözüm/strateji/yöntemlerin belirlenme aşamasıdır.

Koruma Amaçlı İmar Planları'nın Yapılış Sürecine Katılım

Koruma Amaçlı imar planlarının hazırlanması sürecine farklı grupların katılımına olanak tanıyan düzenlemelere yer verilmiştir. Plan kararlarının oluşturulması için sorunların, olanakların ve stratejilerin bir toplantı yapılarak belirlenmesi gerekmektedir. Koruma Amaçlı İmar Planları'nın yapılış sürecine katılım aşamasında, bu toplantıya katılabilecek kurum ve kişiler şöyledir;

- Belediyeler, valilikler, ilgili kurumlar,
- Plan yapılacak alanda ilgili meslek odaları,

- Sivil toplum kuruluşları,
- Üniversitelerin ilgili bölümleri,
- Koruma alanı içinde yaşayan hane halkları,
- Koruma alanı içinde faaliyet gösteren işyeri sahipleridir.

Stratejilerin belirlenmesi için plan kararlarının oluşturulmasından önce ve taslak planın oluşturulmasından sonra, taslak planı görüşülmek üzere bu kurum ve kişiler iki kez toplanmak durumundadırlar.

Koruma alanları ile ilgili karar alma yetkisi ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamayacağı, 2863 sayılı kanunun 8. Maddesinde göre koruma kurullarına aittir. Kanunun 10. Maddesi, ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim bürolarının kurulmasına izin vermiştir. Kurulan bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdürler.

2863 sayılı kanunda 5226 sayılı kanun ile değişiklik yapılarak Koruma Amaçlı İmar Planı ekibinin müellifi "şehir plancısı" olarak belirlenmiştir. Planlama ekibinde alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar şartı getirilmiş, kentsel sit alanları için geriye kalan ekibin; mimar restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarından olması istenmiştir.

Korunması gereken alanlar için hazırlanan kriter ve kuralları özel yapılaşma koşulları şekillendirmektedir. Ancak bu koşulların beklenen başarıya ulaştığını söylemek yanlış. Bunun nedenleri arasında tarihi çevre bilincinin oldukça yüksek olması gereken arkeolog, mimar, tarihçi, sanat tarihçisi gibi disiplinlere mensup uzmanların bu bilince beklenen noktada sahip olamamaları sayılabilmektedir.

4.6.2. Koruma Amaçlı İmar Planlarının Uygulama Süreci

Koruma planlarının uygulama süreci, kurumların koordinasyonu ile doğrudan ilgilidir. Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Belediye ve Bölge Kurulları uygulama sürecinden sorumludur. Bu kurumlar arasındaki ilişki plan hedeflerini uygulamaya geçirme aşamasında oldukça önemlidir.

Vakıflar Bölge Müdürlüğü, kendisine bağlı olan illerde uygulamaları kurulun denetimi doğrultusunda takip etmektedir. Belediyeler ise, proje yaptırma, denetleme ve kontrol etme sorumluluğunu yüklenmişlerdir.

2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı kanun ile 2863 sayılı kanuna, büyükşehir belediyeleri, valilikler, Kültür Bakanlığı'nca izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere ilgili meslek gruplarındaki uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulması gereği eklenmiş ancak henüz çoğu bölgede hayata geçirilmemiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planlarının Uygulama Süreci'nde etkinlik ve yetki kapsamında belediyeden sonraki aktör, Kültür Bakanlığı'nca Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını bilimsel anlamda korumayı yönlendirmek, müdahaleleri denetlemek için oluşturulan bölge kurullarıdır (Aksulu, 2004). Mevcut işleyişi yukarıda anlatılmış olan planın uygulamada pek çok sorun yarattığı bir gerçektir.

Planlarda, uygulamaların nasıl yapılacağı, hangi fon ve kaynaklarla destekleneceği, kredilendirme, teşvikler ve kentsel teknik altyapı olanaklarının nasıl kullanılacağı gibi uygulamaya yönelik tanımların yer almaması, yerel yönetimlerin uygulama esnasında karşılaşacağı problemlerdendir (Hacıoğlu, 2010).

Planlaması yapılan çoğu bölgede uygulama adına hiçbir şey yapılmamakta, çoğu belediyenin korunma planlamasını gereksiz bulması, halkın spekülatif baskılardan rant sağlama eğilimleri gibi plan dışı etmenler ile birlikte sit alanı içindeki planlama kararlarının genelde biçimsel olarak bakıldığında statik bir olgunun getirdiği hatalı yapılanma koşulları ile özgün dokunun tahribi – kat artışları, yapı nizamı, değişimi, gibi- şeklinde olumsuz etmenler söz konusudur (Ergen, 1994).

Bazı bölgelerde koruma amaçlı imar planları ile tarihi kent dokusuna getirilen yeni yapılanma kararları, tahribe yol açarak özgün dokusunun bozulmasına sebep olmaktadır (Dinçer; Akın, 1994).

Mevcut imar planı ile koruma amaçlı imar planı arasında bir uyum ve birliktelik olmalıdır. Ancak pratikte bu birlikteliğe genelde rastlanmamaktadır. İmar planı daha geniş bir alanda gelişim lehine kararlar alırken, korum amaçlı imar planı daha kısıtlı bir alanda gelişim aleyhine kararlar almaktadır. Bu uyumsuzluk uygulamalarda çeşitli sorunlar doğurmaktadır.

4.6.3. Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı

Koruma Amaçlı İmar Planı Teknik Şartnamesine göre Korum Amaçlı Nazım İmar Planı şu şekilde tanımlanmaktadır; "İdarenin belirleyeceği ölçekte 1/10.000, 1/5.000 veya 1/2.000 ölçekli halihazır haritalar üzerine çizili, planlama alanının konumuna, çevresiyle ilişkileri ve bağıntılarına, sınırlar, genel gelişme ve koruma, bölgeleme, yoğunluk (yapı ve nüfus), alan kullanımı, yapılaşma, mülkiyet, altyapı ve benzeri hususlara ilişkin genel ilke, yaklaşım, standart, esas ve kararları nitelik ve nicelik olarak gösteren ve koruma amaçlı uygulama imar planının hazırlanmasına esas olmak üzere düzenlenen, ayrıntılı bir raporla açıklanan ve raporuyla bütün oluşturan çizili çalışmaları içerir ve en az iki alternatif yaklaşım içerir."

4.6.4. Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı

Koruma Amaçlı İmar Planı Teknik Şartnamesine göre Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı şu şekilde tanımlanmaktadır; "1/1.000 ölçekli veya gerekli görülmesi durumunda daha büyük ölçekli, varsa kadastral durum işlenmiş halihazır haritalar üzerine çizili, planlama alanındaki sınırlar, gelişme ve koruma, bölgeleme, yoğunluk (yapı ve nüfus), alan kullanımı, yapılaşma, mülkiyet, altyapı, tasarım ve benzeri hususlara ilişkin uygulamaya yönelik esas ve kararları içeren, ayrıntılı bir raporla açıklanan ve raporuyla bütün oluşturan, çeşitli ölçeklerde kesit, görünüş, perspektif, profil, detay, vb. ile desteklenen çizili çalışmaları içerir."

4.6.5. Kentsel Tasarım Projeleri

Koruma Amaçlı İmar Planı Teknik Şartnamesine göre Kentsel Tasarım Projeleri şu şekilde tanımlanmaktadır; "Planlama alanının özelliklerine göre Kentsel Tasarım Teknik Şartnamesi doğrultusunda, türü, biçimi ve içeriği İdarece belirlenen yazılı ve çizili belgelerden oluşur."

Ayrıca Kentsel Tasarım Projeleri için Genel Teknik Şartname bulunmaktadır. Bu şartnameye kentsel tasarım projeleri; "**(**Koruma amaçlı veya diğer**)** Uygulama imar planları doğrultusunda, alanın kimliğini vurgulayıcı, alanın doğal, kültürel, tarihi ve sosyal özellikleri ile kullanıcılar açısından önem taşıyan kesimleri için özel ayrıntıları içerecek biçimde hazırlanan plan ve projeler ile üst düzeyde kimlik-imaj çalışması, orta düzeyde yapı ve çevresinin bütüncül bir anlayışla tasarlanmasını amaçlayan yapı-açık alan düzenleme çalışmaları, alt düzeyde ise yapılar arası boşlukların tasarımını içeren, olabilirlik, yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik,maliyet gibi konularda çözüm öneren plan ve projelerdir."

Şartnamede belirtilen kentsel tasarım projelerinin hedef ve ilkeleri ise şu şekildedir:

- Kentsel Tasarım Projeleri 2863 ve 3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Yönetmelikleri ve Yüksek Kurul İlke kararları ile Koruma Kurulu kararları ve ilgili tüm mevzuata uygun olarak hazırlanır.
- Projelerin yürürlükte olan uygulama plan kararları doğrultusunda hazırlanması esastır.
- Çevre ve yörenin doğal, kültürel, tarihi, ekonomik, estetik, görsel değerlerini ve özgün kimliğini koruyarak ön plana çıkaran bir projelendirme anlayışıyla hareket edilir.
- Projeler; yasal, yönetsel, ekonomik ve teknik yönlerden uygulanabilir ve uygulama sürecinde yer alan eylemlerin tasarım ve programlanmasını içerir.
- Projelendirme sürecinde doğal çevreye (iklim, toprak, su, doğal yapı, flora, fauna vb.) ilişkin faktörler belirlenerek, yapılanmış çevre(yapılar, binalar, kültürel varlıklar, vb.) ve sosyal (yaşam, çalışma, dinlenme olanakları, vb.) çevre üzerindeki etkileri ve birbirleri arasındaki etkileşimleri saptanır ve bu verilere dayanarak koruma kullanma dengesi sağlanır.
- Projeler, alandaki her türlü mimari, arkeolojik ve doğal öğelerin aplikasyonlu, ölçülü olarak işlendiği, onaylı güncel halihazır ve kadastral harita ve plankote üzerinde hazırlanır.
- Projelendirme sürecinde çevreye uyumlu tasarımlarla çevre kalitesini yükseltmek amaçlanır.
- Kullanıcı profili belirlenerek, kullanıcılara göre tasarım yapılır, ayrıca engelli, çocuk, yaşlı, vb. dezavantajlı kullanıcıların gereksinimlerine yönelik düzenlemeler yer alır.
- Açık mekanların, meydanların,bahçelerin, avluların, yaya yollarının, vb. alanların geleneksel, yöresel, tarihi, kültürel, doğal nitelikleri ve çevresindeki alanlar ile işlevsel bütünlüğü korunurken çağdaş kullanımlara ve peyzaj düzenlemelerine olanak sağlanır.
- Proje alanının ulaşılabilirliği arttırılırken ulaşım ve dolaşım sistemini doğal çevre ve geleneksel/yapılaşmış dokuya zarar vermeden, ana yaya ve taşıt ulaşımı olabildiğince ayrıştırılmış ve servis olanakları sağlanmış biçimde,çağdaş yaklaşımlarla çözümlenir.
- Proje alanı ile kent bütünü veya çevresi arasında yaya ve taşıt ulaşımında, işlevsel,mekansal, vb. olarak bütünlük ve süreklilik sağlanır.
- Elektrik ve telefon direklerinin, reklam panolarının, altyapı hatlarının ve benzerlerinin yaratacağı karmaşıklığın giderilmesi yönünde düzenlemelere gidilir.

- Açık ve kapalı mekanlarda gerekli doğal ve yapay aydınlık seviyesi ve iklime uygunluk yönünden optimum koşullar sağlanır.
- Temiz su, pis su, atık, çöp,yangın vb. altyapı sistemlerinin yeterliliği ve etkililiği sağlanmalıdır.
- Yapılacak tasarımlarda ekolojik dengenin korunması ve sürdürülmesi hedeflenir.
- Proje alanında mevcut tesisler varsa öncelikle bunların sağlıklaştırılarak kullanma olanakları araştırılır.
- Koruma amaçlı imar planı veya uygulama imar planı hükümlerine aykırı olarak yeni yapı veya yapılaşma koşulu oluşturulmaz.
- İhtiyaç programı idarece belirlenir ve bu program doğrultusunda tasarım yapılır.

4.7 Sonuç

Türkiye'deki yıllar içinde oluşan ve değişen mevzuata bakıldığında yapılması gereken işlemlerin gün geçtikçe karmaşıklaştığı ve kanunlar arasında çelişkilerin oluştuğu görülmektedir. 20. Yy'ın başlarından itibaren çeşitli bir çok yasa çıkartılmıştır ve özellikle 2000'lerden sonraki dönemlerde yasalarda yapılan değişiklikler ile çelişkiler daha da artmış, koruma kavramı koruma yasalarında her daim gözetilen bir kavram olmamaya başlamıştır. Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmaması, sit alanı ilan edilen yerlerde imar planı kararlarının durdurulması ancak gerekli planların yapılmaması veya çok geç yapılması, koruma kurullarında yaşanan karmaşık ve yavaş bürokrasi tarihi çevre korumayı tehlikeye sokmakta ve ekonomik yararın sağlanamadığı durumlarda koruma tercih edilen bir uygulama olmaktan çıkmaktadır. Ekonomik yarar sağlama tarihi çevre bilincinin önüne geçmektedir.

Sonuç olarak daha iyi oturtulmuş ve basitleştirilmiş bir yasal mevzuat ihtiyacı doğmaktadır. Ayrıca kanunlar arasındaki çelişkilerin kaldırılması ve koruma ile ilgili kavramların yasada daha net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.

5. RASİMPAŞA MAHALLESİ UYGULAMA ALANI

5.1 Çalışma Alanının Seçim Nedeni

Kentsel koruma konusu günümüzde oldukça önemli bir konu durumundadır. Eskiye nazaran koruma konusu günden güne önem kazanmakta ancak tarihi ve kültürel değerlere sahip şehirlerin ve dokuların korunması ekonomik sebepler nedeniyle günden güne zorlaşmaktadır. Özellikle tarihi şehir merkezlerinde rantın artması veya turizm amacıyla korunmaya karar verilen eserlerde dahi kötüye kullanım nedeniyle tarihi ve kültürel değerler korunamamaktadır. Tarihi şehir merkezlerine daha çok yatırım yapılmak istenmesi ve restorasyon yapılmak istendiğinde de kişilerin karşısına çıkan uzun yasal ve bürokratik engeller nedeniyle tescilli eserler kaderine terkedilmektedir. Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi Kentsel Sit Alanı (Yeldeğirmeni'ni de kapsayan) da bu alanlardan bir tanesidir. İstanbul'un Anadolu yakasının merkezi sayılabilecek olan Kadıköy'ün merkezindeki bölge tarihi ve kültürel açıdan çalışma konusuna oldukça uygundur. Alan kentsel sit alanı olarak koruma altına alınmış olmasına rağmen bir çok tescilli bina tekrar yapılmış, uyumsuz ekler yapılmış ve az da olsa bir kısmı otopark olarak kullanılmaktadır. 293 tane tescilli eserin bulunduğu alanda özellikle kötü durumdaki tescilli eserlerin tespitinin yapılması planlanmıştır. "Infill" uygulamalarının saptanması planlanmıştır. Bu alanda yapılan en önemli analizlerden biri anket çalışmasıdır. Bütün yönleriyle incelemek adına kapsamlı bir anket çalışması yürütülmüştür.

Bölge hem kozmopolit hem tarihi yapısı hem de yapılarının çeşitliliği ve alandaki yeni ve tarihi yapılaşmanın iç içe olması nedeniyle uygulama bölgesi olarak seçilmiştir.

5.2 Planlama Amacı

Seçilen çalışma alanında yapılacak analiz ve anket çalışmaları ile yasal ve fiziksel açıdan tescilli binaların ve tescilli binalarda ikamet edenlerin, ayrıca kentsel sit alanında oturanların karşılaştığı zorluklar belirlenerek bu zorluklara çözüm önerileri getirilecektir.

5.3 Çalışma Alanının Bütününe İlişkin Araştırma ve İncelemeler

5.3.1 Kadıköy'ün Konumu ve Doğal Yapısı

Kadıköy İstanbul'un Anadolu yakasındadır. İstanbul ilinin ortalarına, Boğaz'ın Marmara ağzının doğusuna düşer. Doğusunda Maltepe ilçesi, batısında İstanbul Boğazı, ve Marmara

Denizi, kuzeyinde Üsküdar ve Ataşehir ilçeleri, güneyinde Marmara Denizi ile çevrilidir. Yüzölçümü, 25,20 kilometre karedir. Kadıköy altı tepe üstüne kurulmuştur. Bu tepeler doğudan batıya doğru Göztepe, Fikirtepe, Acıbadem, Altıyol, Cevizlik (Küçük Moda), Koşuyolu'dur. Fenerbahçe Parkı, Göztepe Parkı, Özgürlük Parkı ile sahil boyunca devam eden yeşil alanlar en önemli aktif yeşil alanlardır. Kuzeybatı - Güneydoğu doğrultusunda Haydarpaşa'dan Bostancı' ya yaklaşık 21 km.'lik uzun bir sahil şeridine sahiptir.

İklim: Kadıköy 'de yaz ayları sıcak ve az yağışlı, kış ayları ılık ve yağmurlu geçer. İklim, Marmara Denizi'nin etkisi altındadır. Kıyılardan içerilere gidildikçe denizin etkisi azalmaya başlar. Ortalama sıcaklık en soğuk aylarda +3 derece, en sıcak aylarda +23 derecedir. Yıllık yağış ortalaması 800 milimetredir. En yüksek sıcaklık 41 derece, en düşük sıcaklık -9 derece ölçülmüştür. Yıllık sıcaklık ortalaması 14 derecedir. Kadıköy 'de de İstanbul'un kıyıda olan diğer bütün ilçelerinde olduğu gibi, kıyıya yakınlık ve yer şekillerinin engel teşkil etmeyecek şekilde açık olması nedeniyle, sıcaklık ve nem farkı hissedilmektedir.

Demografik Yapı: Osmanlı döneminde Üsküdar'a bağlı ve Üsküdar'ın gölgesinde kalan ikincil bir merkez olan Kadıköy, cumhuriyetle beraber hızla gelişmiş, yüksek deniz ulaşımı imkanlarıyla Üsküdar'a alternatif olmuştur. Boğaziçi Köprüsü ve çevre yollarının yapılması ile bir anda İstanbul'un en gözde yerleşim yeri haline gelmiştir.

2008-TÜİK	**KADIN**	**ERKEK**	**TOPLAM**
KADIKÖY	285.859	247.593	533.452

Şekil 5.1: Kadıköy'ün cinsiyete göre nüfus dağılımı (TÜİK)

Yaş grubu	Kadın	Erkek	Toplam
0-4	11.058	11.626	22.684
5-9	10.847	11.797	22.644
10-14	12.853	13.064	25.917

15-19	14.705	15.241	29.946
20-24	19.397	18.619	38.016
25-29	24.744	22.701	47.445
30-34	24.734	22.244	46.978
35-39	22.554	19.978	42.532
40-44	21.157	17.746	38.903
45-49	21.511	17.719	39.230
50-54	21.145	17.489	38.634
55-59	18.547	15.552	34.099
60-64	16.800	13.400	30.200
65-69	13.071	10.142	23.213
70-74	10.806	7.541	18.347
75-79	9.692	6.453	16.145
80-84	7.739	4.184	11.923
85-89	3.185	1.582	4.767
90+	1.314	515	1.829
Toplam	285.859	247.593	533.452

Şekil 5.2: Kadıköy'ün yaş grubu ve cinsiyete göre ilçe nüfusu (TÜİK)

Ekonomik Yapı: Kadıköy İlçesinin ekonomik yapısına baktığımızda: Nüfusu 533.452 olan Kadıköy'ün 404 bin seçmen yurttaşı vardır. Kadıköy'ün ekonomisi büyük ölçüde hizmet sektöründen oluşmaktadır. Denizcilik sektöründen kısmen yararlanmaktadır. Tarım alanı, sanayi, hayvancılık gibi ülkenin genel ekonomik yapısı yok denecek kadar azdır. Konut alanı olmasıyla nitelikli inşaat sektörünün butik uygulamaları ilçeden çıkmaktadır. Bağdat Caddesi'yle, Fenerbahçe gibi bir dünya markasıyla, Tarihi Kadıköy Çarşısıyla, Salı

Pazarı'yla, alış veriş merkezleriyle, tarihi ve turistik yerleriyle, iki önemli iskelesi ve Haydarpaşa Garı'yla önemli bir ticaret merkezidir.

İlçede 1 devlet üniversitesi ve 2 özel üniversite yer almaktadır. Üniversitelerin ilçede yer alması da ekonomik yapının hareketine önemli bir katkı sağladığı gerçektir.

Kadıköy'de toplam 29.211 aktif işletme vardır. İlçede 2.943 adet Anonim şirket, 18.467 Limited şirket, 7.097 adet gerçek kişi işletmesi ve diğer 704 adet işletme vardır. İlçede 5 vergi dairesi mevcut olup toplam vergi mükellefi sayısı 100.339'dur.

Ulaşım: Boğazın Anadolu tarafındaki kapısı niteliğindeki Kadıköy'de ulaşım denince akla ilk gelen aksların başında deniz ulaşımı gelmektedir. Kadıköy ilçesi sınırlarındaki Kadıköy ve Bostancı'daki iskelelerden pek çok şehir içi ve şehir dışı noktaya ulaşım mümkündür. İstanbul' da ki iki hava limanı da Kadıköy'e yaklaşık olarak 40 km uzaklıktadır fakat Sabiha Gökçen Havalimanı'na ulaşım nispeten daha kolaydır. Karayolu ulaşımı içinse minibüs dolmuş ve ticari taksiler ile İETT ve halk otobüsleri ile hemen hemen tüm İstanbul semtlerine ulaşım mümkündür. İlçe sınırlarından D-100 ve TEM bağlantı yolu ile Bağdat Caddesi ile minibüs yolu gibi ana arterler geçmekte ve bu güzergahlardan Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet köprülerine bağlantılarda bulunmaktadır.

5.3.2 Kadıköy'ün Tarihsel Gelişimi

Kadıköy'deki yerleşmenin başlangıcını oluşturan tarihsel çekirdek, Haydarpaşa Koyu çevresi ile Moda Burnu'nun oluşturduğu alan içinde yer almaktadır. Günümüzde bütünüyle kentsel alan içinde kalan ve yapılaşmış bulunan Kadıköy, Bostancı'ya kadar uzanan semt ve mahalleleri ile 19. yüzyılda iskan sahası haline gelmiştir.

M.Ö. 5000- 3000 arasında İstanbul çevresinde ilk insan yerleşmelerinin ortaya çıktığı söylenebilir. Anadolu yakasında yontma taş devrine ait ilk el baltaları İçerenköy'de bulunmuştur. Anadolu yakasında ve belki tüm İstanbul çevresinde tarih öncesine ait en önemli yerleşme alanı Fikirtepe kültürüdür. Fikirtepe İstanbul'un bilinen en eski çanak çömlekçi neolitik kültürüdür.

M.Ö. 1000 yılları civarında Fenikeliler tarafından Fikirtepe'de çeşitli kaynaklarda Harhadon adıyla anılan bir ticaret kolonisi oluşturulduğu bilinmektedir. Bu dönemde Kuşdili Deresi bir haliç şeklindedir ve kıyı çizgisi de bugüne göre çok içeride, Fikirtepe- Hasanpaşa arasındadır. Daha sonra bu ilk yerleşmenin karşısında Moda Burnu ile Yoğurtçu arasında Halkedon (Bakır Ülkesi) adıyla ikinci bir yerleşme daha oluşur. Halkedon (Kalkedon) bu dönemde

Apollon Tapınağı ile ün salar. Haydarpaşa Çayırı ise Halkedonlular tarafından at yarışları için kullanılır.

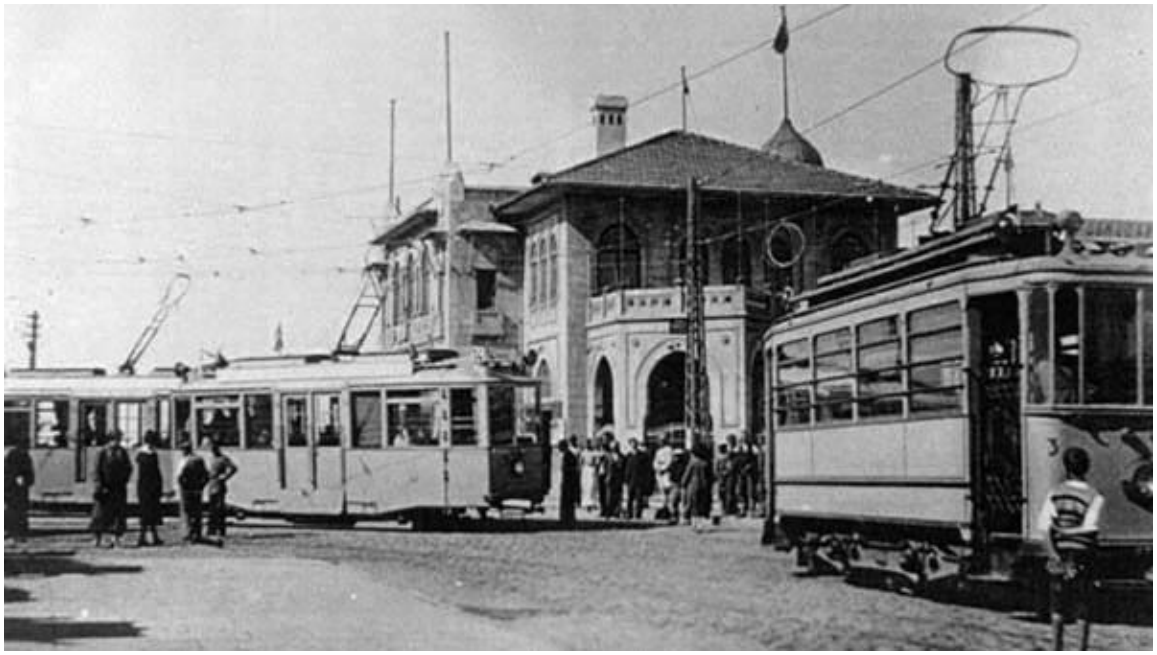
M.Ö. 658'de Sarayburnu'na yerleşerek Bizans şehrinin nüvesini atan Bizans, yörenin güzelliğine hayran kalır ve bu güzel yer dururken karşı tarafta (Kadıköy'de) yerleşen insanları körlükle vasıflandırarak, Kadıköy'ü "Körler Diyarı" olarak adlandırır. Bu sebeple çeşitli kaynaklarda bu adla da anılmıştır.

Halkedon bundan sonraki yüzyıllarda çeşitli kuşatmalar geçirir. 1352- 1353'te Halkedon çevresi büyük ölçüde Osmanlı denetimine girer. İstanbul'un fethi sonrası Fatih Sultan Mehmet Halkedon'u, meşhur Nasrettin Hoca'nın kızının torunu olan ilk İstanbul Kadısı Celalzade Hızır Bey'e verir. Buna izafeten yerleşme adının da Kadıköy olarak değiştiği söylenir.

Osmanlı Dönemi

Osmanlı döneminde Kadıköy çevresi Roma ve Bizans döneminde olduğu gibi, üst düzey yöneticilerin rağbet ettiği gözde bir sayfiye ve mesire yeridir. Bunun yanında önemli bir tarımsal üretim alanı olmaya devam eder. Haydarpaşa, Kuşdili Deresi (Kurbağalıdere), Çamlıca yamaçlarına doğru Acıbadem ve Koşuyolu ile Fenerbahçe, önde gelen çayır ve mesire alanlarıdır ve Bostancı'ya kadar uzanan geniş saha içinde yer yer sultan ve üst düzey yöneticilere ait köşk, sahilsaray ve bahçeler ile daha iç kısımlarda köyler yer almaktadır. 19. yüzyılın özellikle ilk yarısı, Kadıköy ve çevresinde temel karakteri mevsimlik kullanımlar oluşturmasına karşın, çökmekte olan imparatorluğun durumuyla doğru orantılı olarak askeri faaliyetlerin de etkisini hissettirdiği bir dönem olur.

Kadıköy, 1869 yılında o zamanlar daha büyük ve önemli bir merkez olan Üsküdar Sancağı'na bağlanmıştır. Uzun süre Üsküdar'a bağlı olan Kadıköy, 1930'da ilçe yapılmıştır

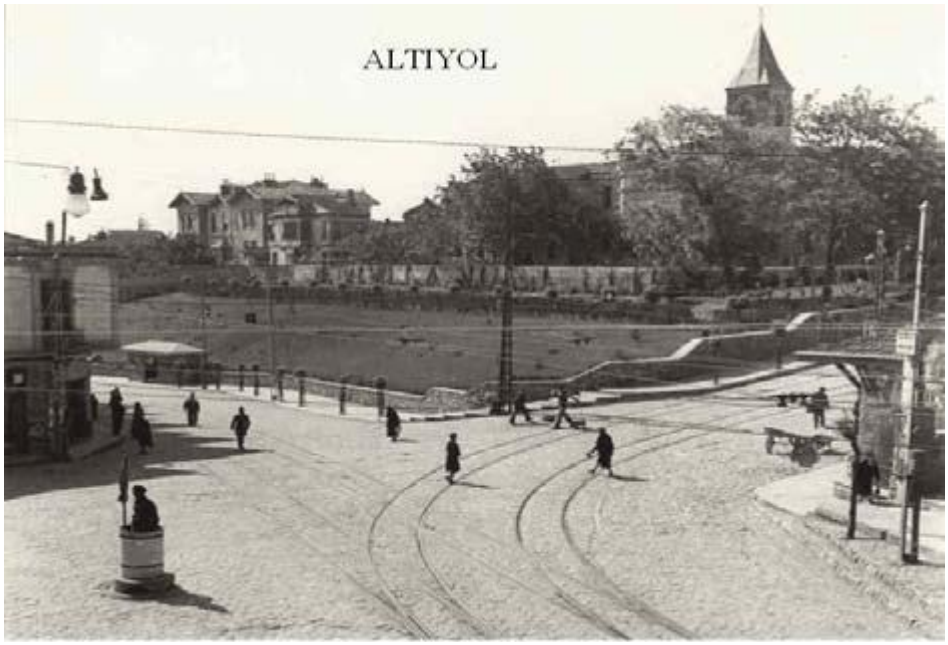

Şekil 5.3: Kadıköy Osmanlı Döneminden Görünüş (Kadıköy 2010 – 2014 Stratejik Planı)

Cumhuriyet Dönemi

İstanbul ve Kadıköy, Atatürk'ün önderliğinde 6 Ekim 1923'te düşman işgalinden kurtarılmıştır.

Uzun süre Üsküdar'a bağlı olan Kadıköy, 23 Mart 1930'da ilçe olur. Bu tarihte Kadıköy'ün Kızıltoprak ve Erenköy olmak üzere iki bucağı vardır. Cumhuriyet'le birlikte Kadıköy bazı modern kentsel hizmetlerden de yararlanma imkanına kavuşmuştur. Bunlar 1928'de gelen elektrik ile 1927'de şirket olarak oluşturulup 1928'de Üsküdar-Kısıklı arasında 1929'da ilk seferlerine başlayan tramvaydır.

Şekil 5.4: Kadıköy Altıyol (Kadıköy 2010 – 2014 Stratejik Planı)

Sonraki yıllarda bölgeleme imar planının uygulanmasıyla Kızıltoprak-Bostancı arasında nüfus 10 yılda iki buçuk kat artmıştır. Geçmiş yıllarda da, İstanbul'daki iş yaşamı daha çok Avrupa yakasında gelişmişti. İş bitimi vapurlarla Kadıköy İskelesi'ne yanaşılarak Moda, Üsküdar ve Bostancı gibi yerleşim alanlarına Kadıköy'den ulaşım sağlanmaktaydı bu nedenle İskeleleri ve Haydarpaşa'sıyla Kadıköy sonraki yıllarda da bir geçiş hattı olmuştur.

1970'li yıllarda birinci Boğaz Köprüsü'nün açılmasıyla deniz yolunun önemi azalmış bunun sonucunda da, trafiğin ağırlıklı köprüye yönelmesi ile biraz hafiflemiştir. 1980'li yıllarda göçün hızlanması ile birlikte, Büyükşehir Belediyesinin ihdas edilmesi, yeni imar planlarıyla Kadıköy'ü yine gözde yerleşim yeri olarak öne çıkartmıştır. Bu dönemde yaşanan yeni imar planları, peş peşe çıkartılan imar afları, tapu tahsis belgeleri kentte yapı yoğunluğuna yol açmış ve sosyal donatı alanlarının azalmasına yol açmıştır. 1999 yılındaki depremden sonra yapılardaki yenilenme ihtiyacı, ve buna çözümmüş gibi ortaya atılan kentsel dönüşüm kavramı belirli bir kesime rantsal bölüşüm olarak, bir tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmıştır.

Şekil 5.5: Kadıköy Günümüzdeki Görünüş (Kadıköy 2010 – 2014 Stratejik Planı)

29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinde, ilçemize ait yerleşim alanlarından, E-5 otoyolunun üst tarafındaki 7 mahalle, yeni kurulan Ataşehir İlçesi sınırlarına dahil edilmiştir. Bu durum sonucunda, bakiye kalan Kadıköy sınırları içersinde, eğitim ve kültür seviyesi çok yüksek, kentsel yaşam kalitesine önem veren, kentsel çevre kalitesinin iyileştirilmesini ve sürekli geliştirilmesini bekleyen saygın yurttaşların yaşadığı bir yerleşke olarak son halini almıştır. Kadıköy günümüzde, nüfus büyüklüğü, ekonomik faaliyet ve imar açısından İstanbul'un en önemli ilçelerinden birisidir.

5.3.3 Rasimpaşa'nın Tarihsel Gelişimi

Rasimpaşa – Yel değirmeni Kentsel Sit Alanı, Kadıköy'ün Rasimpaşa Mahallesi'nde yer almaktadır. Kaıkdöy'ün orta sınıfının oturduğu bir mahalle olan Rasimpaşa'da bugün iş yerleri yoğun bir şekildedir. Geçmişte burada evler üç katlı, bitişik nizam ve iki katlı bahçe içinde yapılanmıştır ve tamamen oturmaya yöneliktir. Ancak yükseklik bitişik nizam oldukları için fazla artmamış, altı kat civarında kalmıştır (Akerman, 2009).

Rasimpaşa'nın tarihi incelendiğinde jeolojik zamanlara kadar gidilir. Rasimpaşa'da deniz kabuğu kalıntıları bulunmuştur. Bu durum bir zamanlar bu bölgenin deniz suları altından olduğunu göstermektedir. Rasimpaşa, yerleşim olmadan önce Haydarpaşa Çayırı'nın içinde kalan bir alandı. Rasimpaşa'daki eski yapılardan sinagog, kilise ve okul gibi binaların adlarının Haydarpaşa sözcüğü ile başlaması bundandır (Atılgan, 2007).

15. ve 16. Yüzyıllarda bahçeli köşklerin var olduğu yazılan bu yerleşim alanında, 1774-1789 yılları arasında, Padişah I. Abdülhamit tarafından dört yel değirmeni yaptırılmıştır. Semtin ismi, un ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan bu yel değirmenlerinden gelir (Atılgan, 2007). 1789-1807 yılların arasında III. Selim'in emriyle sokaklar belirtilmeye başlandı.

Tanzimat'ın ilanıyla azınlık gruplarının kazandıkları haklar kısa zamanda mekansal boyutta uygulanabilir biçimde nizamnamelere girdi. Müslüman azınlıkların yapılarının kat yüksekliği sınırlaması Tanzimat'la kaldırıldı. Kentin belirli bölgelerinde azınlıkların oturması konusu ise gelenek olarak bir süre devam etti. Bu durum fiziksel çevreyi de etkiledi. Yel değirmenin'de 1800'lü yılların ikinci yarısında yerleşim hızlanmış, özellikle Yahudilerin semte yerleşmesiyle birlikte apartmanlaşma başlamıştır. Yel değirmeni'ne İstanbul'un ilk apartman semti de denebilir (Atılgan, 2007).

J. Pervititch tarafından hazırlanan sigorta haritaları incelendiğinde ilk apartmanlaşmaların 1909'da görüldüğü bu bölgede Yel değirmeni'nin önemli apartmanlarının çoğunun Musevi ve Ermenilere ait olduğu görülmüştür. Osmanlı toplumsal yaşamının uluslar arası düzeyde yoğun ilişkilere açılmasıyla, "Levantenler" denen toplumsal bir kesim ortaya çıkmıştır. Kadıköy'ün gelişiminde ve tarihinde özgün bir yeri olan Levantenlerin Rasimpaşa'daki etkileri okul, misafirhane, sinagog ve kiliseler, konutlar gibi fiziksel mekana yansır. Dönemin mimari karakterini taşıyan mimari üslup açısından Rasimpaşa'nın art deco, barok, ampir tarzda yapılar yapılır (APK, 2003).

Aşağıdaki şekillerde Pervititch'e ait sigorta planları ile çalışma alanının günümüze ait olan halihazır haritası karşılaştırılmış ve böylece doku arasındaki farklılıklara dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

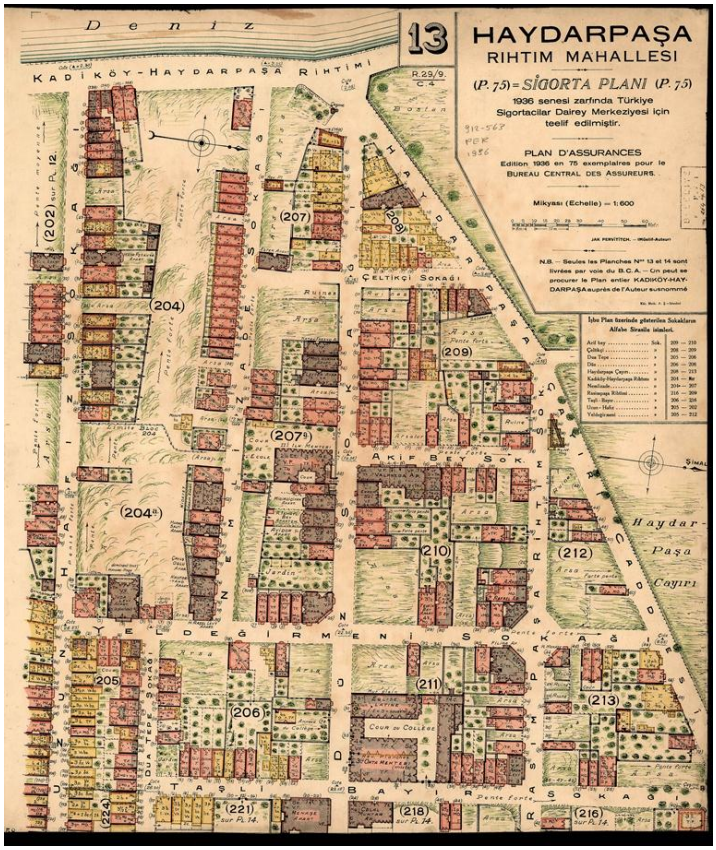

Şekil 5.6: Kadıköy Pervititch Sigorta Planı 1937 (İstanbul Atatürk kitaplığı)

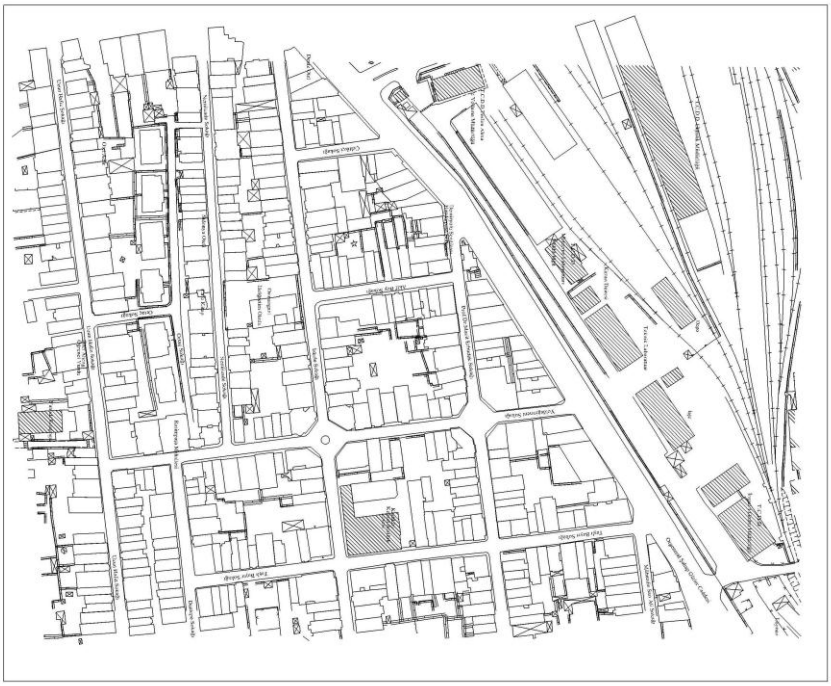

Şekil 5.7: Kadıköy mevcut durum halihazır pafta (Kadıköy Belediyesi)

Alana bakıldığında dokunun çok fazla değişmediği birkaç yeni yolun açıldığı göze çarpmaktadır.

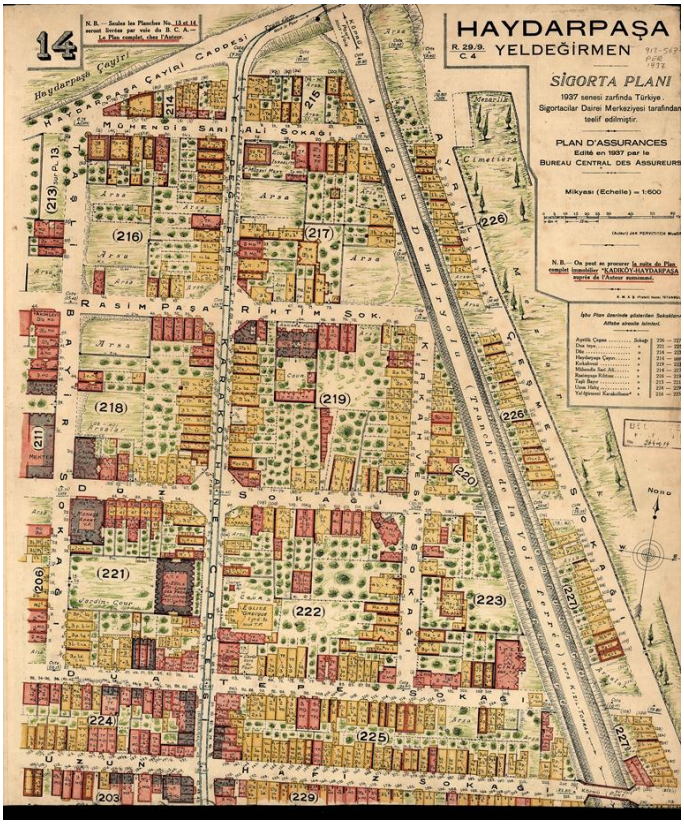

Şekil 5.8: Kadıköy Pervititch Sigorta Planı 1937 (İstanbul Atatürk kitaplığı)

Şekil 5.9: Kadıköy mevcut durum halihazır pafta (Kadıköy Belediyesi)

Alanda yeni yolların varlığı göze çarpmakta eskiden yeşil gözüken kısmın şu anda tren yolu olarak geliştiği görülmektedir.

Şekil 5.10: Kadıköy Pervititch Sigorta Planı 1937 (İstanbul Atatürk kitaplığı)

Şekil 5.11: Kadıköy mevcut durum halihazır pafta (Kadıköy Belediyesi)

Yeşil alanların tamamen yol olduğu ve mevcut yolların da genişletildiği görünmektedir. Ayrıca yapı adaları küçültülmüştür.

26 Temmuz 1972'de çıkan yangında 270 ahşap evin yanması sonucu yeni yapılaşmanın getirdiği kat yüksekliklerindeki artış ve kagir yapıya geçiş sonucu yapı oranları, yapı kütleleri büyüyerek avluların küçülür, yeşil alanların azalır; bitişik nizamlı, avlusuz, bahçesiz, kagir yapılar yapılır (APK, 2003).

Şekil 5.12: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 1946 (www.ibb.gov.tr)

Şekil 5.13: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 1966 (www.ibb.gov.tr)

Kadıköy'ün 1946 ve 1966 yılına ait olan uydu fotoğrafları karşılaştırıldığında boş gözüken alanların hızla yerleşimle dolduğu görünmektedir.

1982 ve 2011 yılına ait fotoğraflara bakıldığında ise zaten doyum noktasına ulaşmış olan alanda çok fazla bir değişikliğin olmadığı göze çarpmaktadır.

Şekil 5.14: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 1982 (www.ibb.gov.tr)

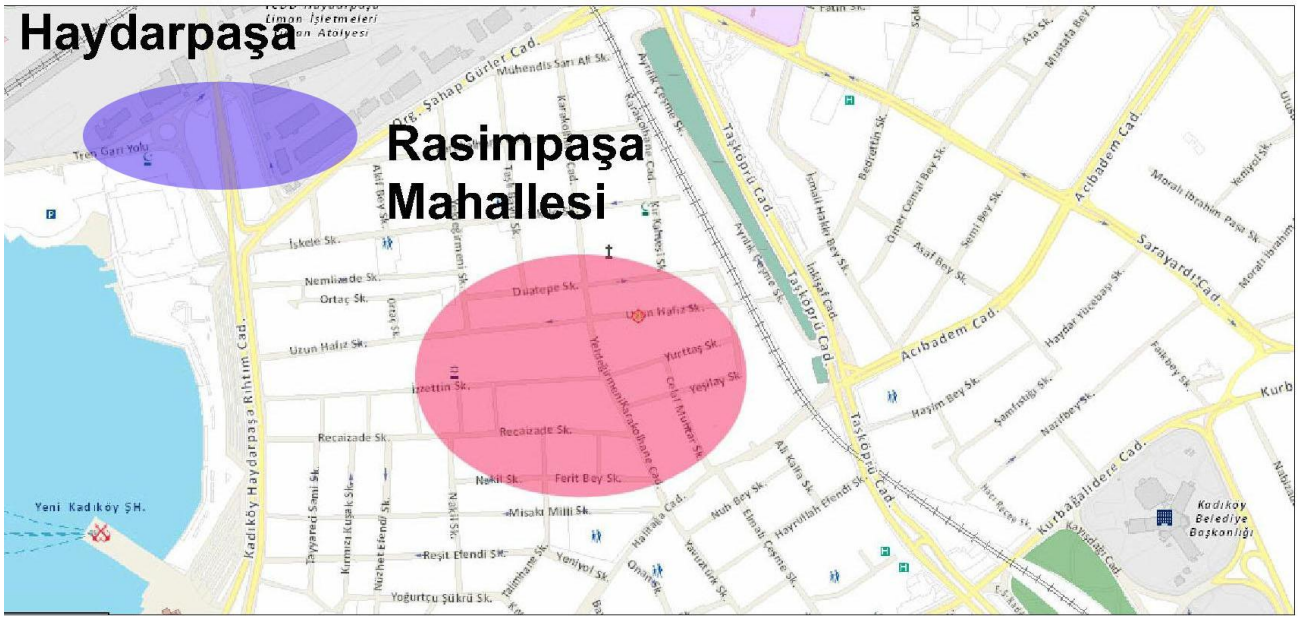

Şekil 5.15: Kadıköy Uydu Fotoğrafı 2011 (www.ibb.gov.tr)

5.4 Rasimpaşa Çalışma Alanına İlişkin Araştırma ve İncelemeler

Rasimpaşa Yeri ve Sınırları

İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bulunan Kadıköy ilçesine bağlı 21 mahalleden biridir. Kadıköy ilçesinin en merkezi yerlerinden sayılabilecek olan Rasimpaşa mahallesinin güneyinde Osmanağa; güneydoğusunda Hasanpaşa; batısında Marmara Denizi; doğusunda Acıbadem; kuzeyinde ise Üsküdar ilçesinin Selimiye mahallesi bulunmaktadır. Haydarpaşa Garı bu mahalle sınırları içinde bulunmaktadır.

Şekil 5.16: Kadıköy Çalışma Alanı

Çalışma alanı, Kadıköy Rasimpaşa I. Bölgesi Kentsel Sit Alanıdır. Kuzeyde demiryolu, güneyde rıhtım caddesi, doğuda Reşit Efendi Sokağı ve batıda Prof. Dr. Macit Erbudak Sokak yer almaktadır. Çalışma alanı sit alanı sınırları ile çakışmaktadır. Çalışma konusu ve çalışma alanının fazla yayılmaması bu sınırın kabul edilmesinde etkili olmuştur.

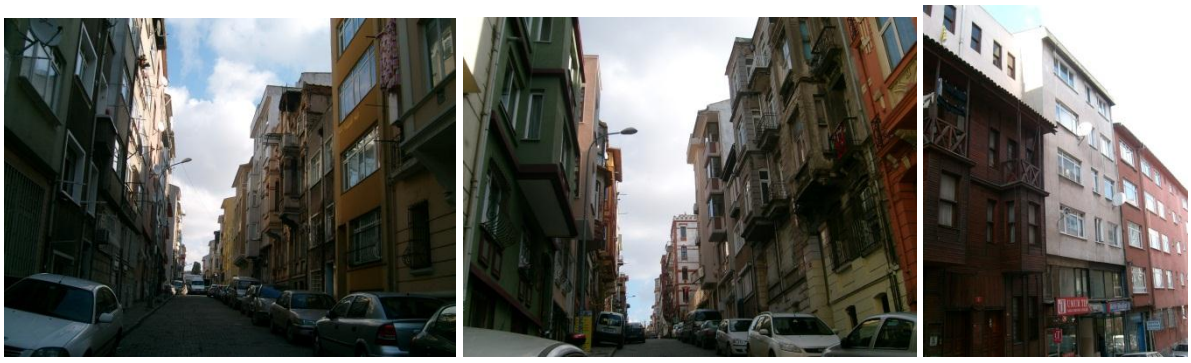
Şekil 5.17: Kadıköy Çalışma Alanı Topoğrafik Durum (Eyüboğlu, 1991)

5.4.1 Rasimpaşa'nın Doğal Yapı, İklim ve Bitki Örtüsü

Rasimpaşa, eğimi %1-15 arasında değişen bir alan üzerindedir. Güneyde denizden ve batıda Haydarpaşa DDY depolarından başlayan eğim, Rasimpaşa'nın merkezi sayılabilecek bir bölgede tepe oluşturur. İklim ve rüzgar durumu Kadıköy ilçesi ile aynı özellikleri gösterir. Karakteristik bir bitki örtüsü yoktur. Bina avluları içindeki ağaçlar ve özel bahçeler bitki örtüsünü oluşturur (Eyüboğlu, 1991).

Rasimpaşa'nın Görsel ve Fiziksel Özellikleri

Rasimpaşa kentsel sit alanı sivil mimari yapıların bitişik nizam şeklinde sıralandığı bir alandır. Bu yapıların cepheleri düzgün bir şekilde sıralanmıştır ve yolların eğimleri ile denize doğru bir uzanış dikkati çekmektedir. Sokaklar birbirine paralel ve zaman zaman birbirini kesen sokaklardan oluşmaktadır. Bu da yapı adalarının dikdörtgen şeklini almasına neden olmuştur. Bu alanda yapılan arazi çalışmasından bina kat adetleri, bina durumu, bina kullanımı gibi analizler yapılmış ve ayrıca çalışmanın konusu ile paralel olarak tescilli binaların özelliklerini ve yerlerini gösteren bir analiz yapılmıştır.

Şekil 5.18: Kadıköy Çalışma Alanı Görünüşler

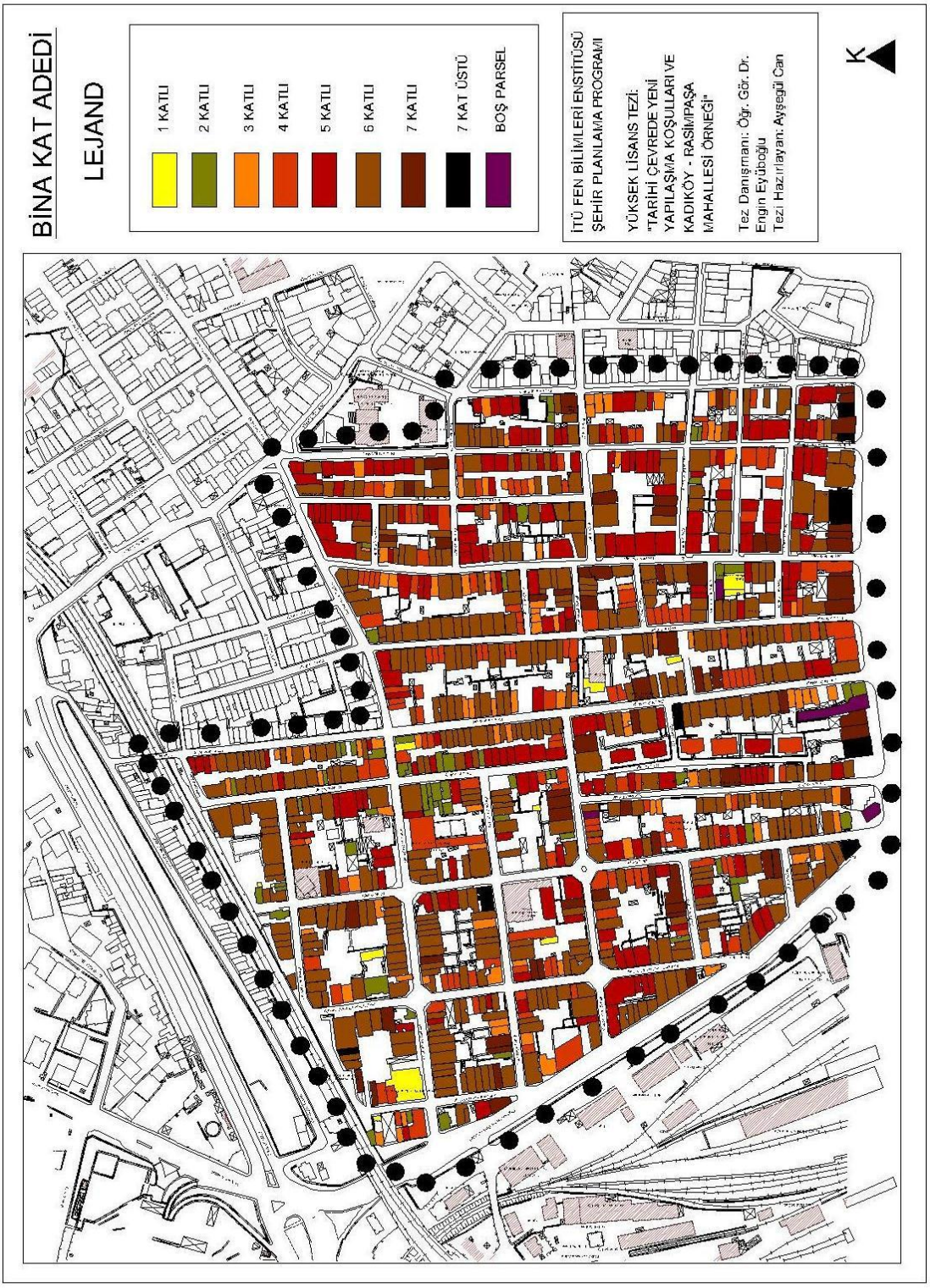
Ayrıca V. Numaralı İstanbul Bölge Koruma Kuruluna gidilerek oradan Rasimpaşa Kentsel Sit Alanına ait olan bilgiler(Ek B) alınmıştır. Bu bilgilere göre alandaki tescilli eserler ve adresleri gösterilmekte ve alanda yapılan koruma uygulamaları ve bu uygulamaların süreçleri takip edilebilmektedir.

5.4.2 Bina Kat Adetleri, Bina Durumu ve Bina Kullanım Analizleri

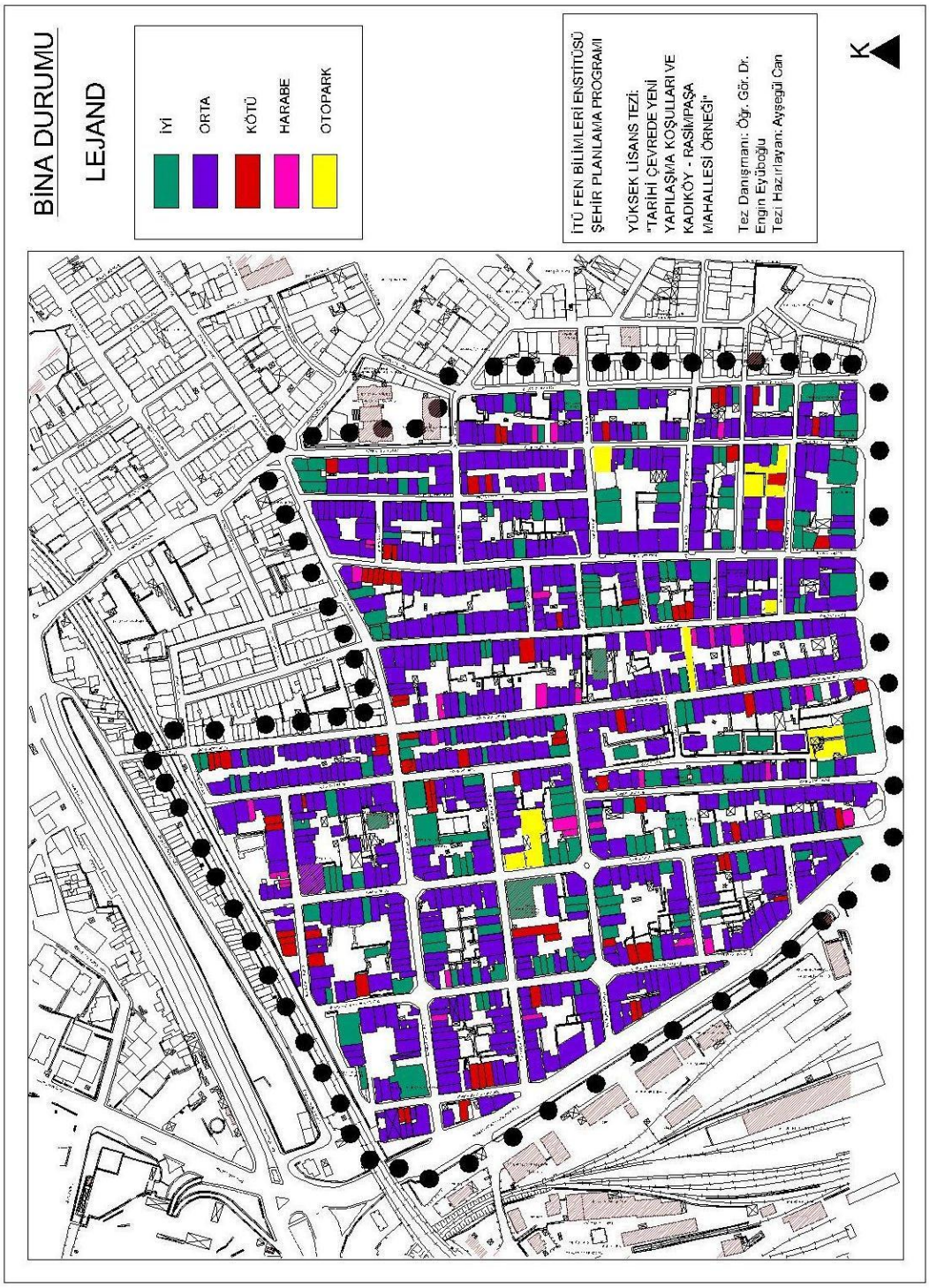
Rasimpaşa kentsel sit alanında bina yükseklikleri 1 kat ile 7 kat arasında değişmektedir. Ancak az da olsa 8 ve 9 katlı bina da bulunmaktadır. Yeni yapılaşma da kat yüksekliği 5-6 kat arasında değişmektedir. Tarihi binaların bir kısmında ekstra katlar çıkılmıştır. Ancak kat adedi korunan tescilli yapılarda binan yükseklikleri genelde 4 ve 5 kat arasında değişmektedir.

Mahalledeki binan durumları genelde orta kalitede gözükmektedir. Tescilli binaların özelinde bakıldığında da harabe halinde binaların yanında korunmuş binalarda vardır. Yeni yapılaşmada kötü durumda binaya rastlanmamıştır. Harabe durumundaki binaların hepsi tarihi eser konumundadır.

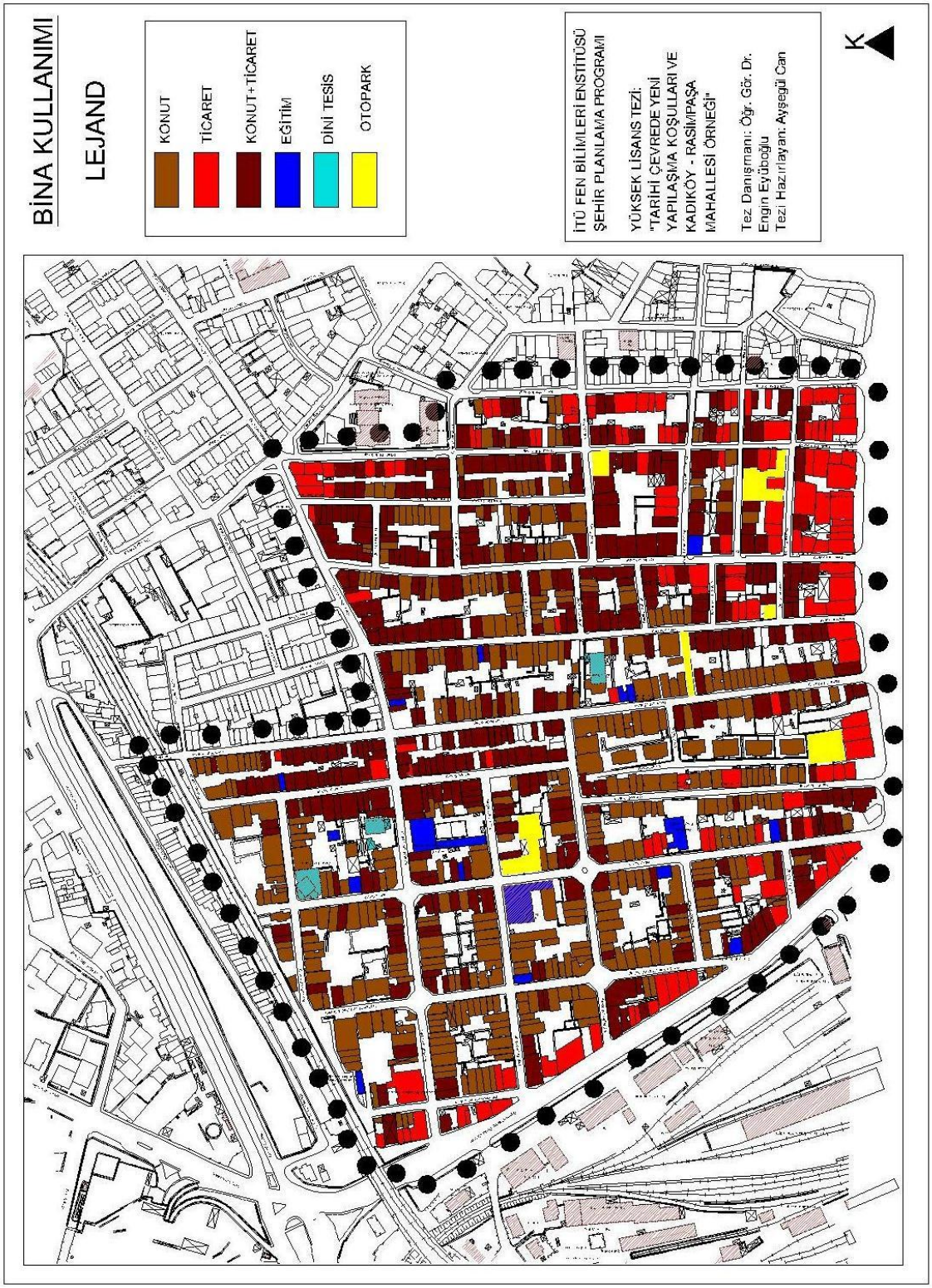
Bina kullanımlarına bakıldığında ise iskeleye yakın kısımda ticaret fonksiyonu artarken iç kısımlarda daha çok konut ve konut+ticaret fonksiyonu bulunmaktadır. Karakolhane Caddesi üzerinde de ticaret ve Konut + ticaret fonksiyonu bulunmaktadır. Ayrıca cami, kilise ve sinagog bulunmakta öğrenci yurtları bu alanda yer almaktadır. Ticaret fonksiyonlarının büyük bir bölümü iş merkezleri şeklindedir. Ayrıca tescilli binaların otele, hostele ve bar gibi fonksiyonlara çevrilerek kullanılması söz konusudur.

Şekil 5.19: Kadıköy Çalışma Alanı Bina Kat Adedi

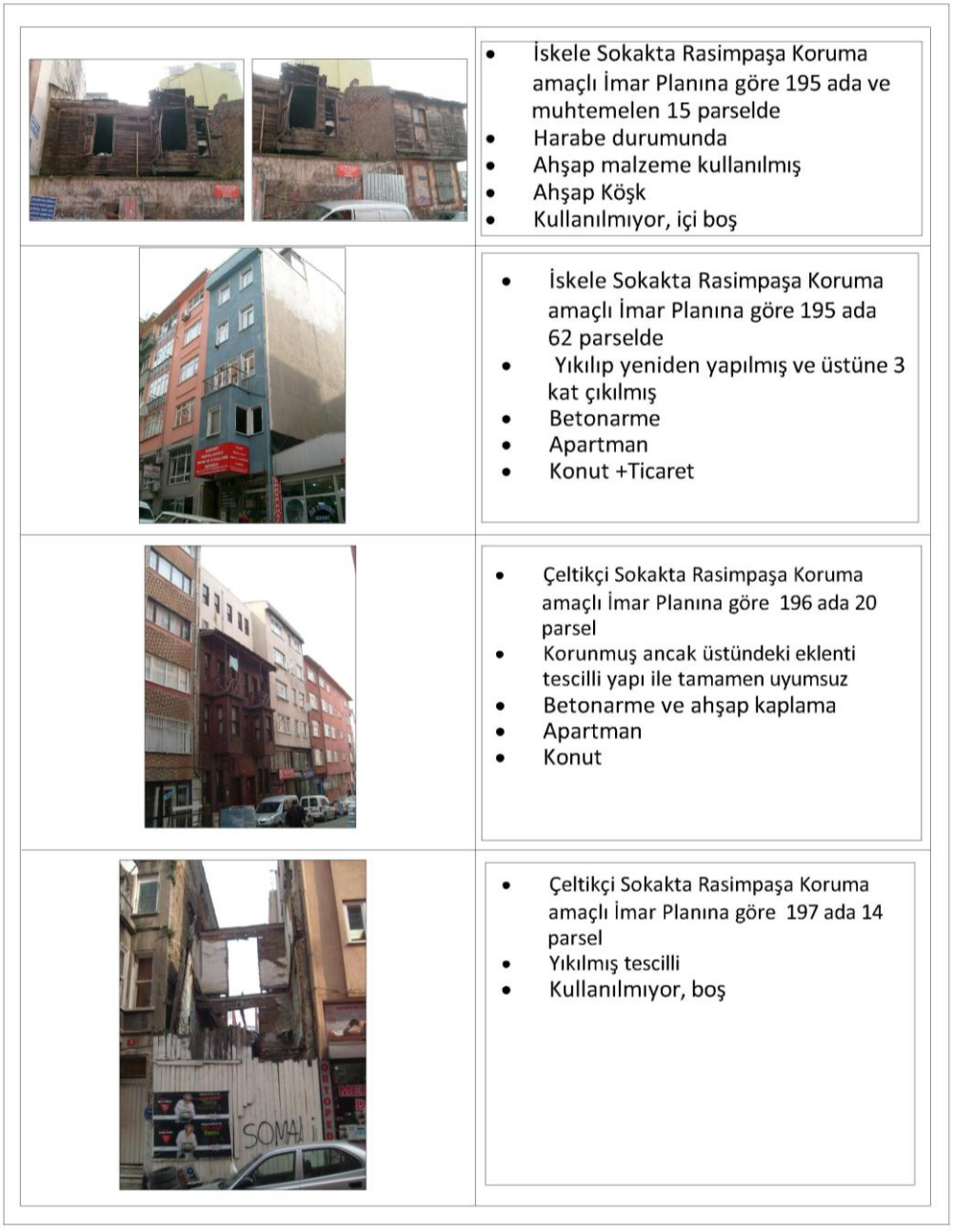
Şekil 5.20: Kadıköy Çalışma Alanı Bina Durumu

Şekil 5.21: Kadıköy Çalışma Alanı Bina Kullanımı

5.4.3 Tescilli Yapıların İncelenmesi

Bu analizde çalışma alanındaki bütün tescilli eserler arasında kötü durumda olanlar, harabe durumunda olanlar ve yıkılmış olanlar saptanarak incelenmiştir. Yapıların konumu, özellikleri, fonksiyonları ve yapılardaki sorunlar hakkında bilgiler verilmiş, tablolaştırılmıştır. Bu şekilde çalışma alanındaki kötü eklentilerin olduğu, orjinalliği bozulmuş, yıkılmış, yıkılıp yerine yeniden bina yapılmış olan binalar saptanabilecek ve bu sorunlara dair daha yerinde çözümler üretilebilecektir. İlk iki şekil aşağıda verilmiştir. Analizin kalan kısmı Ek A.1 bölümündedir.

Şekil 5.22: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Çeltikçi Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 197 ada 15 parsel • Yıkılıp yeniden yapılmış ve üstüne kat çıkılmış, yeniden yapımı da uygun değil • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret
	• İskele Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 197 ada 42 nolu parsel yanı • Yıkılıp yeniden yapılmış ancak yeniden yapım çok uygun sayılmaz ve üstüne kat çıkılmış • Betonarme • Apartman • Konut
 	• Akif Bey Sokakla İskele Sokağın kesişiminde Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 197 ada 3 nolu parsel yanı • Kötü çatı eklentisi • Yığma • Apartman • Konut
	• İskele Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 198 ada 3 nolu parsel • Kötü eklenti, bir kat çıkılmış ancak yapının kendisiyle uyumsuz • Yığma • Apartman • Konut

Şekil 5.23: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

Değerlendirme

Yapılan tescilli eser analizinde görüldüğü üzere çalışma alanında tarihi dokuya uyum sağlamayan eklemeler ve yapılar görülmektedir. Alanda korunmuş olmasına rağmen asıl yapı ile tamamen alakasız eklemeler, yapılar, uygulamalara rastlanmıştır. Bunlar genelde ek kat çıkma şeklinde olmuş ve çıkılan bu katlarda asıl yapının malzemesi, ayrıntıları, biçimi dikkate alınmamış bu nedenle uyumsuz görüntüler ortaya çıkmıştır. Ayrıca alandaki bazı tescilli gözüken parseller şu anda boş ve otopark olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde bazı tescilli parsellerde betonarme ve yeni binalar bulunmaktadır. Bunlar tarihi dokuya hiçbir şekilde uyum sağlamamaktadırlar.

Bunların dışında harabe durumunda tescilli eserlere de rastlanmıştır. Bunların genelde önleri kapatılmış durumda ve sadece cepheleri ayakta kalmıştır. Çevre için güvensizlik de oluşturan bu binalar restorasyon veya tamirat seviyesini çoktan geçmişlerdir.

5.4.4 Anket Çalışmaları

Bu kısımda çalışma alanında üç tip anket çalışması yapılmıştır. Bunlar:

- Kullanıcı anketleri
- Kamu görevlileri ile
- Mimarlar ile yapılan anketlerdir.

Bu şekilde bu alanda oturan ve bu alanla ilgili uygulamaları yapan kişilerin ne düşündüğü, alan hakkındaki bilgileri ölçülmüştür.

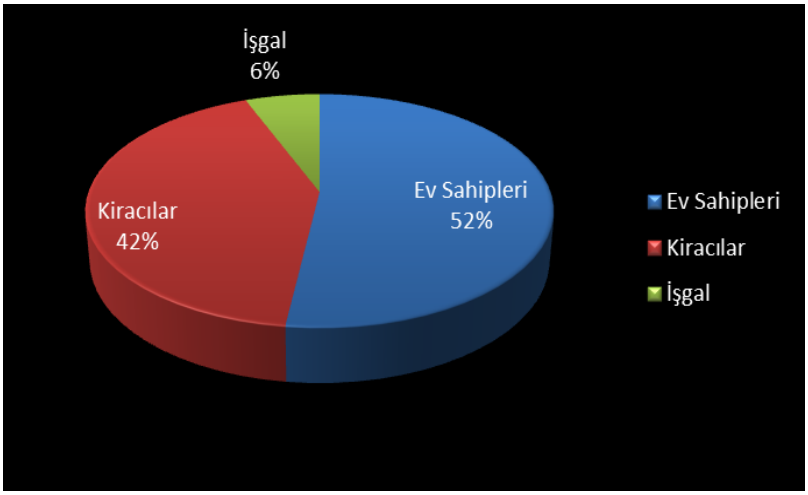
5.4.4.1 Kullanıcı İle Anketler

Burada anketler ikiye ayrılmıştır: Kentsel sit alanında yaşayanlar ve tescilli parselleri otopark alanı olarak kullananlar. Öncelikle bu alanda yaşayanlara 21 tane soru sorulmuş ve eski eser, kentsel sit hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları, binaları hakkında neler bildikleri ve burada yaşadıkları sorunlara dair bilgi alınmıştır. Toplamda 55 adet anket yapılmıştır:

Alan Sakinleri İçin Anket Değerlendirmesi

Ev sahibi misiniz? Kiracı mısınız?

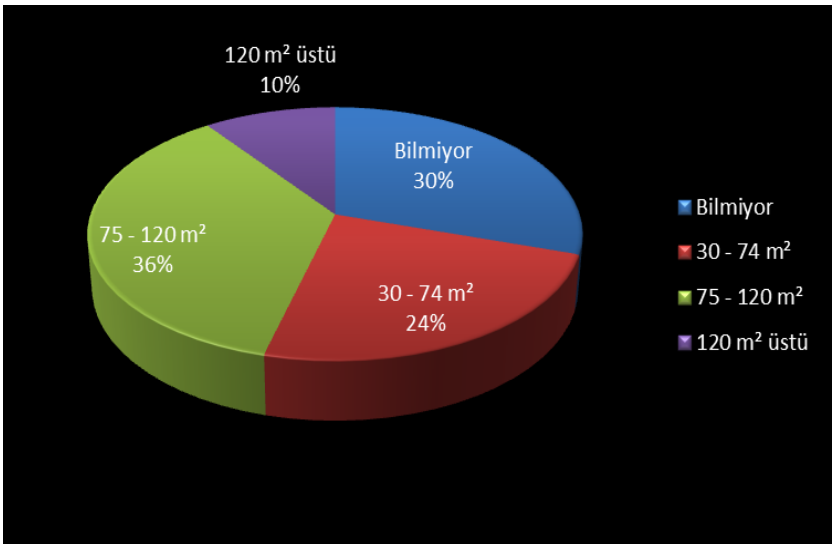
Rasimpaşa Kentsel Sit Alanı'nda tescilli binalarda yaşayanların genelde ev sahibi olduğu ama kiracıların da büyük bir orana sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca az da olsa evleri işgal edenlerinde bulunduğu saptanmıştır.

Şekil 5.24: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Oturduğunuz ev kaç metrekare?

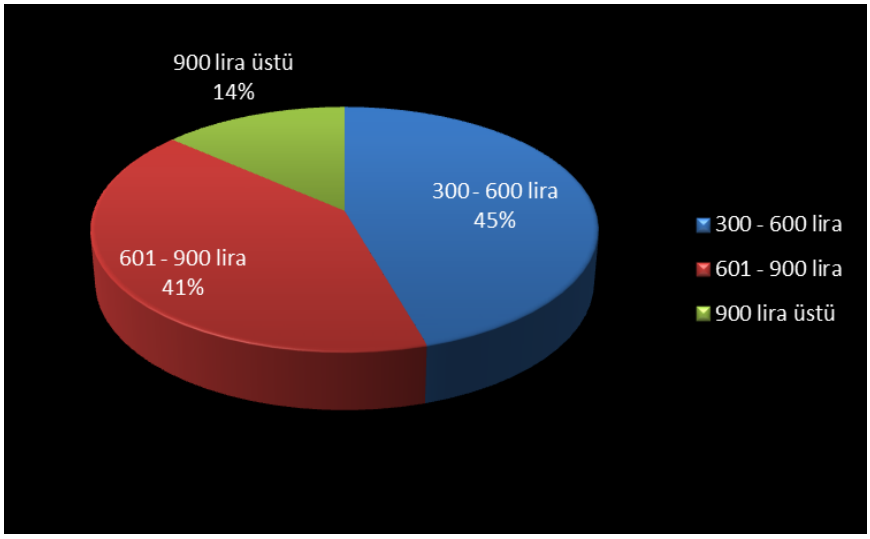
Yapıların büyük bina oturumlarına sahip olmadığı ve 120 m²'nin üstünde çok fazla eve rastlanmadığı görülmüştür. Ancak anket çalışması yapılanların %30 gibi bir kısmı oturdukları evin büyüklüğünü bilmemektedirler.

Şekil 5.25: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

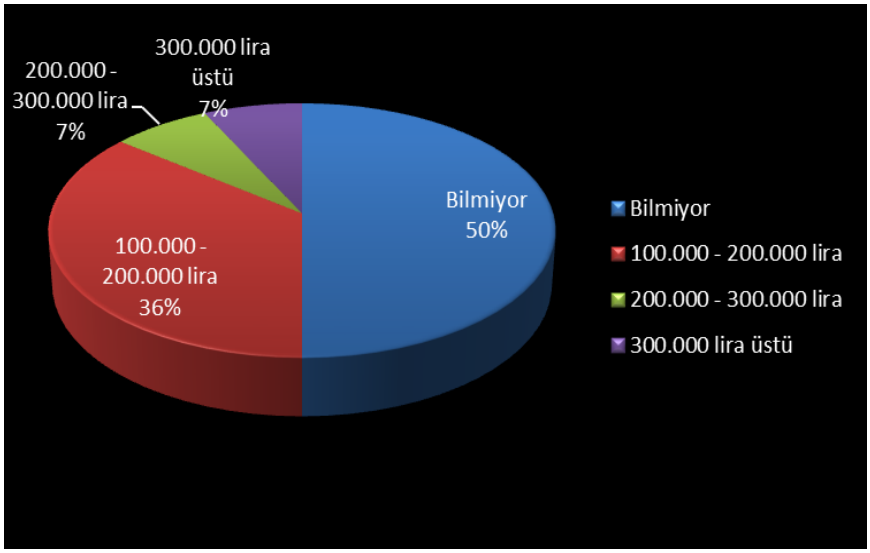
Bina ve kira değerlerinin ne kadar olduğunu düşünüyorsunuz?

Kira değerleri çok yüksek olmamakla birlikte 900 lirayı aşan bir rakama pek rastlanmamıştır. Değerler genelde 500 – 750 lira arasında değişmektedir. Bunun nedeni binaların bakımsız olması olarak görülebilir.

Şekil 5.26: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

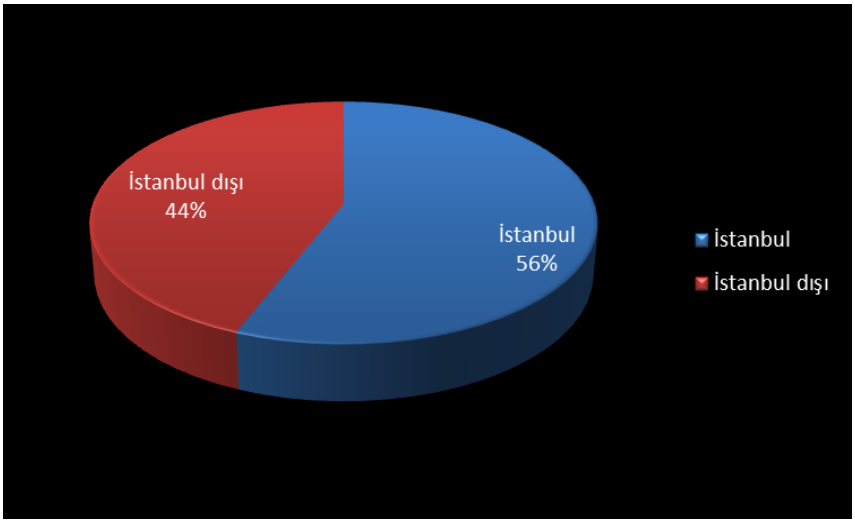
Bina değerleri konusunda bölge halkının pek bilgisi bulunmamaktadır. Fikir beyan edenler arasında ise rakam 200.000 lira civarında tahmin edilmiştir.

Şekil 5.27: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

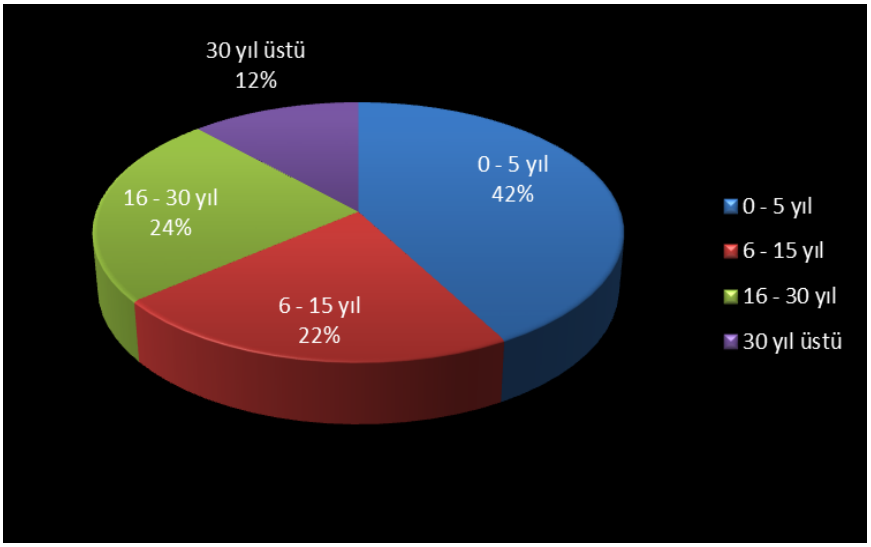
Nereden geldiniz? Kaç yıldır bu binada ve bu bölgede oturuyorsunuz?

Oturanlar arasında İstanbul kökenli olanlar daha fazla olmakla birlikte İstanbul dışından gelenler arasında da belirli bir şehir bulunmamaktadır. Genelde Türkiye'nin dört bir yanında gelenler vardır.

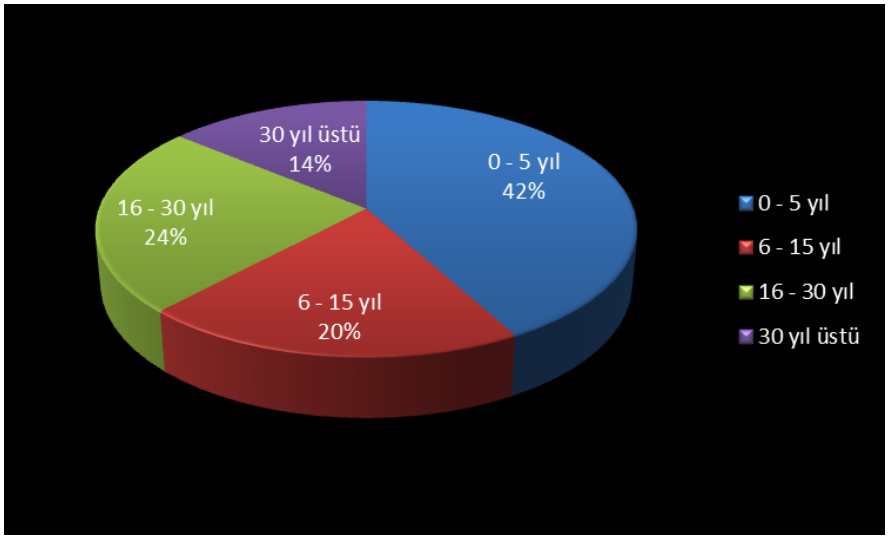
Şekil 5.28: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Anket çalışması yapılanlar arasında görüldüğü kadarıyla uzun yıllardır burada ikamet edenler yeni gelenlere nazaran daha azdır. Bölgenin yerlileri taşınmış ve kullanıcı profili zaman içerisinde değişmiştir.

Şekil 5.29: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Soruları cevaplayanlar arasında binada oturma süresi ile muhitte oturma süresi aynı gözükmektedir.

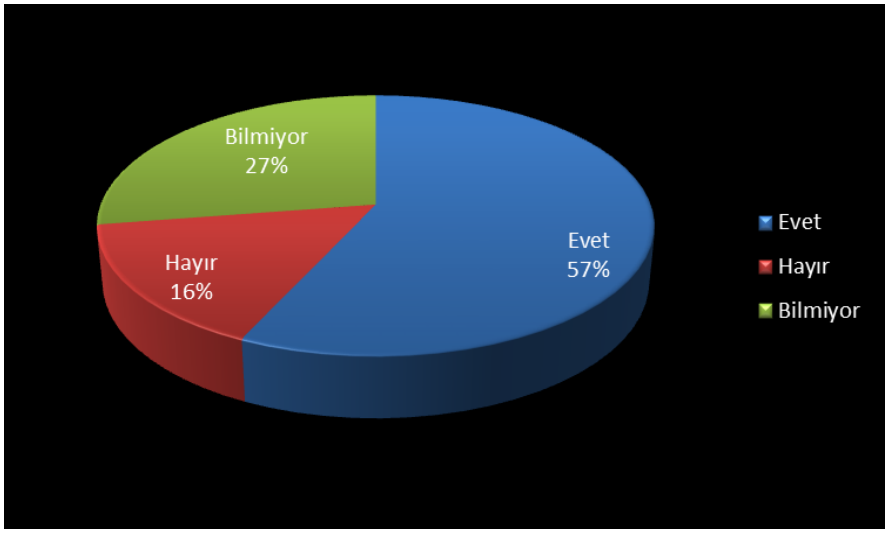
Şekil 5.30: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

(Eğer yerlisi ise) Yıllar içinde oluşan değişimden memnun musunuz?

Bu soruyu cevaplayanların büyük çoğunluğu memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Gerekçeleri ise bölgenin eskiye nazaran çok daha pis ve bakımsız olması, sonradan gelenler ile anlaşamamaları veya sevmemeleri, sokakların her yerine parkeden arabaların görüntüyü bozması, alanda çok fazla kavga ve olayın olmasıdır.

Oturduğunuz yapının tarihi veya kültürel bir değeri var mı?

Anket çalışmasının büyük bölümü tescilli eserlerde oturanlarla yapılmıştır. Cevaplayanların büyük çoğunluğu binalarının tescilli olduğunun farkında olmalarına rağmen %27'lik bir kısımın bundan haberi yoktur.

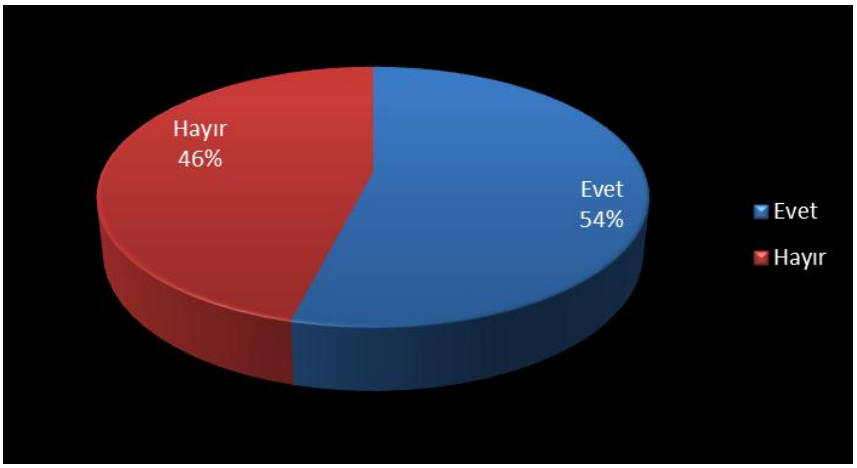
Şekil 5.31: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

(Eğer tescilli yapıda oturuyorsa) Oturduğunuz yapının özellikleri nelerdir? Biliyor musunuz?

Çalışma alanındaki eski eserlerin çoğu yığma veya karma ahşap – yığma yapılardır. Bu sorunun yöneltildiği kişilerin çok büyük bir bölümü binalarının özelliklerinden haberdardırlar.

Kentsel sit alanında oturduğunuzu biliyor musunuz?

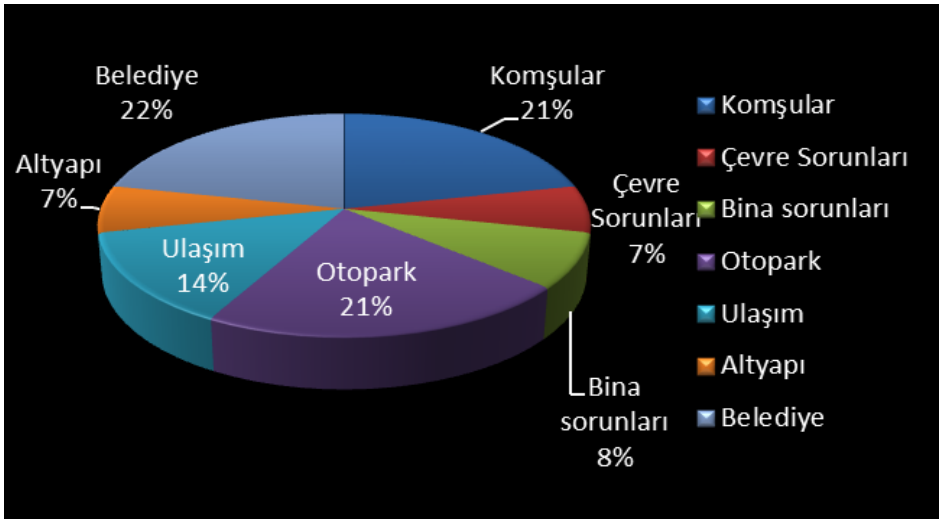
Bu konudaki bilinç çalışma alanında aşağı yukarı yarı yarıyadır. Sorunun yöneltildiği insanlardan yılın üstünde orada oturanlar bunun farkında olmakla birlikte daha kısa zamandır oturanlar bunu bilmemektedir.

Şekil 5.32: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Sit Alanında Oturmanızdan Dolayı Çevrenizden veya Binanızdan Dolayı Zorluklarla Karşılaştınız mı?

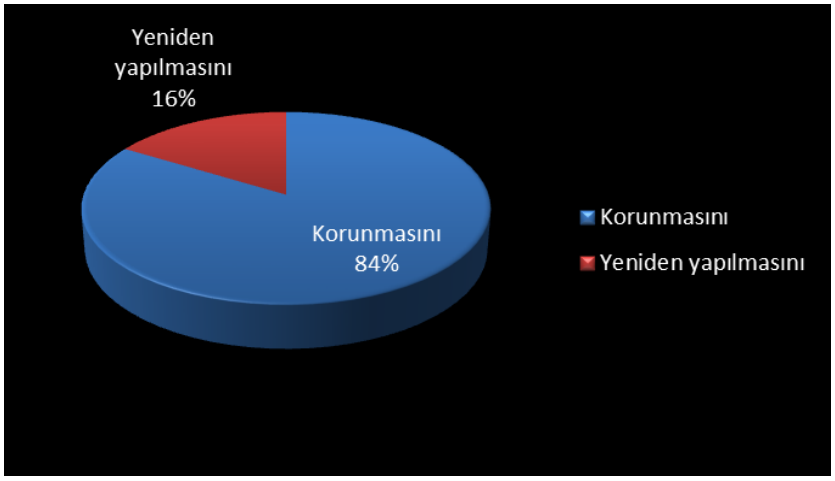
Çalışma alanında bu soruyu cevaplayanların %22'lik bir kısmı belediyeden şikayet etmiştir. Belediyenin ilgisiz olduğundan, herhangi bir hizmette bulunmadığından şikayet etmişlerdir. Ayrıca %21'lik kısım komşularından memnun değildir. Aile olarak yaşayanlar genelde bölgedeki öğrencilerden memnun değillerdir ve uzun yıllardır oraya yeni taşınan komşularından rahatsız olmaktadırlar. Yine %21'lik kısım otopark alanı olmayışından ve arabaların sokaklarda olmalarında şikayet etmiş, sokak dokusunu bozduklarını söylemişlerdir.

Şekil 5.33: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Oturduğunuz yapının korunmasını mı tercih edersiniz yoksa yıkılıp yerine yeni bir yapının yapılmasını mı?

Sorunun yöneltildiği kişilerin %84'lük kısmı yapıların korunmasını tercih etmişlerdir. Korumayı tercih etmeyenler ise genelde maddi durumları buna müsait olmadığı için bunu tercih etmediklerini söylemişlerdir.

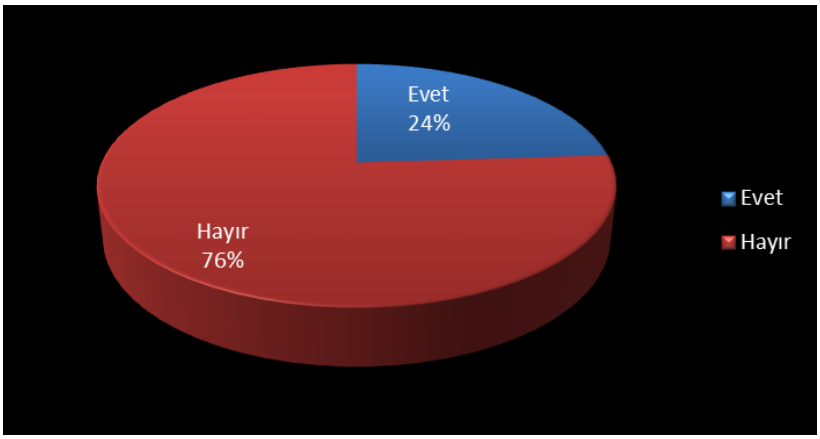
Şekil 5.34: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Yakınlarda herhangi bir akrabanız var mı?

Sorulan yöneltildiği kişilerin verdikleri cevaplara göre bölgede akrabası olan veya belirli bir ilçeden, hemşerilik bağlantısı kullanarak gelenlerin olmadığı, bölgede bu tarz bağlantıların ve sosyal ilişkilerin kurulmadığı gözlemlenmiştir.

Buradan taşınmayı düşünüyor musunuz?

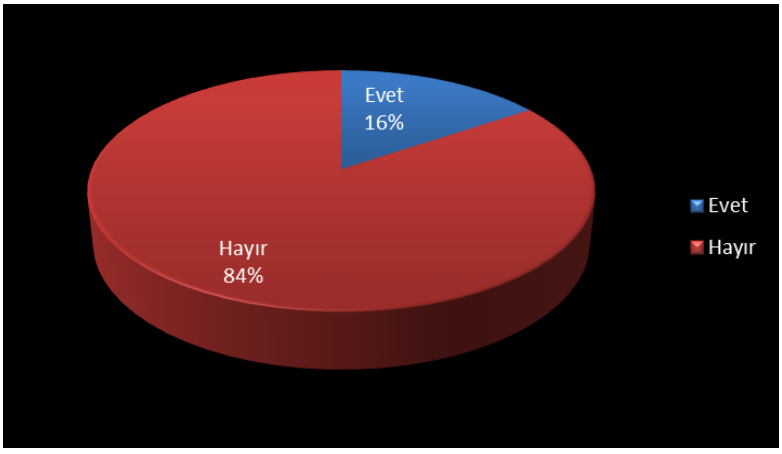
Bu soruya %76'lık kısım hayır diye cevap vermiştir. Bunun nedenleri arasında yaşadıkları yerden memnun olmaları, Kadıköy'de yaşamayı sevmeleri ve başka yere taşınacak durumlarının olmaması yer almaktadır. Evet diye cevap veren kısım ise genelde kiracı olan kesimden çıkmıştır.

Şekil 5.35: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Bu binanın yıkılmasını istiyor musunuz?

Bu soruyu cevaplayanların %84'lük bir bölümü bu soruya hayır yanıtını vermişlerdir. Evet diye yanıtlayan %16 ise kendilerinin maddi durumunun koruma için yeterli olmayacağından dolayı yıkılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca yine büyük bir kesim yüksek katlı yerine düşük katlı bir binada yaşamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Şekil 5.36: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Bu bina size neyi ifade ediyor?

Yaşadıkları bina genelde uzun yıllardır o bölgede yaşayanlar için geçmişi, tarihi ifade etmekte ve yuva hissi vermektedir. Ayrıca aile yadigarı diye cevaplayanlarda bulunmaktadır.

Daha kısa süredir o bölgede yaşayanlar içinse barınma ihtiyacını karşılamaktan öteye geçmemektedir.

Bu bölgede yaşamanın yarattığı en büyük sorunlar nelerdir?

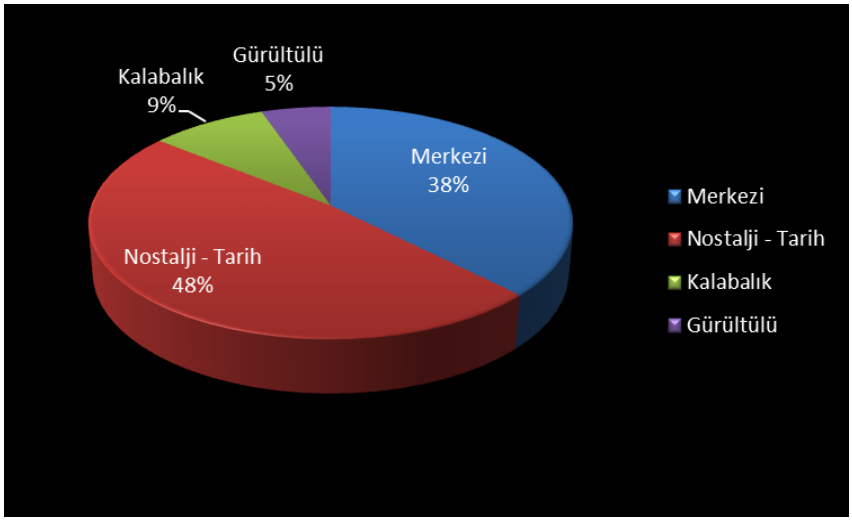
Daha önceki soruda sit alanında yaşamanın yarattığı sorunlar haricinde soruyu cevaplayanların neredeyse hepsi muhitte olan kavgalar, hırsızlıklar ve bölgenin pisliğinden şikayet etmiştir.

Bu binada yaşamanın yarattığı en büyük sorunlar nelerdir?

Binaların fiziksel sorunlarından dolayı kişiler şikayet etmektedir. En sık karşılaşılan sorunlar tesisat sorunu, çatı sorunu ve duvarların bakımsızlığıdır. Bunun dışında bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Kadıköy kelimesi size neyi çağrıştırıyor?

Soruyu cevaplayanların %48'lik bir kısmı nostalji, tarih, eski İstanbul gibi cevaplar vermişlerdir. %38'lik kısım ise merkezi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kalabalık ve gürültülü olması da verilen cevaplar arasındadır. Ancak Kadıköy'ü sevmeyerek oturan çok az insanla karşılaşılmıştır.

Şekil 5.37: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Otopark Alanları İçin Anket Değerlendirmesi

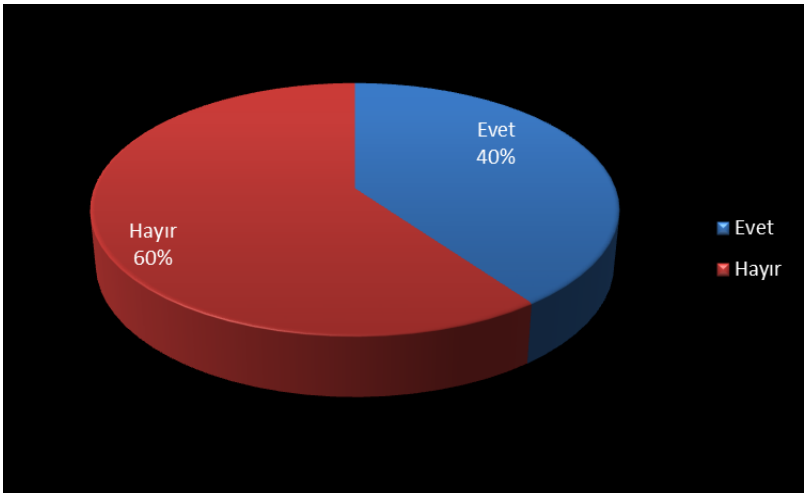
Bu kısımda tescilli olarak gözüken parselleri otopark olarak kullanan kişilerle anket yapılmıştır. Toplamda 7 adet soru sorulmuştur:

Bina ne zaman yıkıldı?

Bu soruya çok çeşitli cevaplar verilmesine karşı 5 yıldan daha az bir süre önce yıkılmış bir binaya rastlanmamıştır. 90'lı yılların sonlarında genelde binaların yıkıldığı bilgisi elde edilmiştir.

Yıkım yetkililer kontrolünde mi gerçekleşti?

Çalışma alanından alınan cevaplara göre yüksek oranla binalar çökmüş veyahut mülk sahipleri tarafından yıkılmış olsada %40'lık bir kısım da belediye tarafından yıkılmıştır.

Şekil 5.38: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

Sizce bina yıkılmasaydı mı daha iyi olurdu? Yoksa böyle mi daha iyi?

Bu soruya net bir cevap alınamamıştır. Genelde sorulan kişiler yapıların yıkılmalarının kaderi olarak görmekte ve fikirlerini belirtmekten kaçınmaktadırlar.

Tescilli parseli neden otopark olarak kullanıyorsunuz?

Bu soruya daha kullanışlı olduğu için cevabı verilmiş ve her sorulandan belirli bir süre sonra tekrar binanın yapılacağı beyanatı alınmıştır.

Neden yeniden bina inşaa etmiyorsunuz?

Bu soruya verilen cevaplardan biri metro inşaatıdır. Alandan geçmesi planlanan metro inşaatı nedeniyle şu anda belediye tarafından yeniden yapımlara izin verilmemektedir. Bir diğer cevap ise maddi durumlarının müsait olmamasıdır.

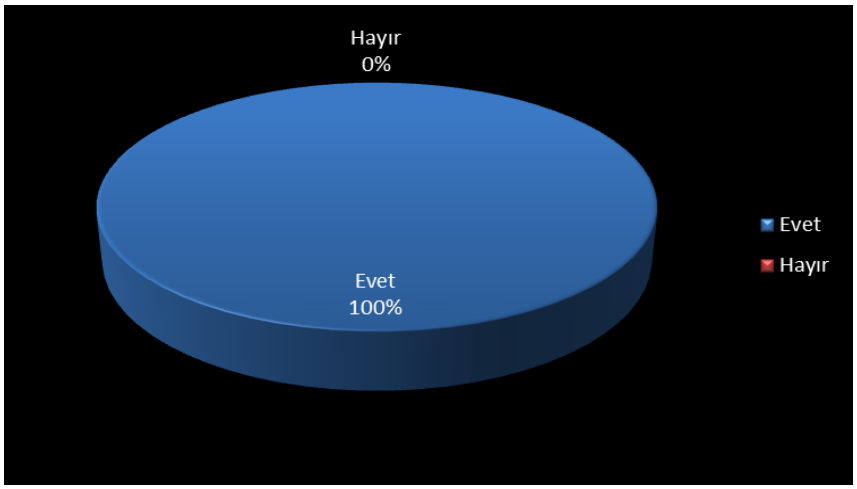
Binayı inşaa etmek için girişimde bulundunuz mu? Ne zaman? Sonuç?

Bu sorunun cevabı yine her sorulan tarafından evet olarak verilmiş, ancak yıkılmadan önce Anıtlar Kurulu'nun yeniden inşaaya değil tamirata izin vermesi ve binaların harabe

durumunda olduğu için tamirat aşamasını çoktan geçmiş bulunmaları nedeniyle yıkımına kadar bir şey yapılamadığı daha sonra da otoparka çevrildiği söylenmiştir.

İzin verilse aynı binayı tekrar inşaa etmek ister misiniz?

Bu soruya istisnasız herkes evet cevabını vermiş ve binaların tekrar inşaa edileceğini belirtmişlerdir.

Şekil 5.39: Kadıköy Kullanıcı Anketleri

5.4.4.2 Kamu Çalışanları İle Anketler

Burada anketler ikiye ayrılmıştır: İstanbul 5 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve Kadıköy Belediyesi çalışanları ile yapılan anketler. Öncelikle Koruma Kurulu ile anket yapılmaya çalışılmıştır, ancak üniversiteden izin alınmasına rağmen kurul çalışanları sorulara çalıştıkları kurum hakkında bilgi vermekten çekindikleri için cevap vermemişler ve Koruma Kurulu çalışmaya katkıda bulunmayı reddetmiştir. Kadıköy Belediyesi'nde ise KUDEB departmanı ve proje tasdik departmanı ile anket yapılmıştır. Hazırlanan ankette kamu çalışanlarına toplamda 9 adet soru sorulmuştur ve bu sorular onları yasal mevzuat ve işleyişi, kendi kurumlarında karşılaştıkları sorunlar ve tarihi çevre koruma ile bu alanda yapılan yeni yapılaşma ile ilgili profesyonel fikirleri sorulmuştur.

Kamu Çalışanları İçin Anket Değerlendirmesi

Yasal mevzuatı uygularken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

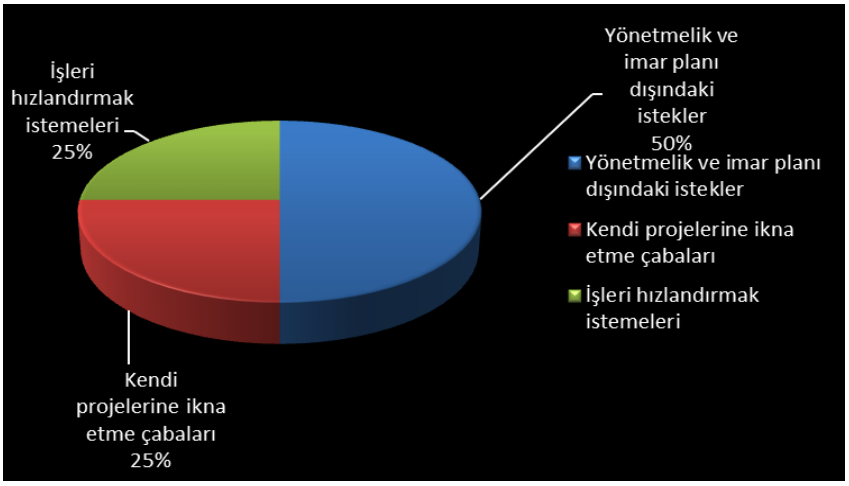
Bu soruya verilen yanıtlar yasal mevzuatın yeterince kapsamlı olmaması, kullanıcıların, mimarların ve teknik elemanların yeterli bilgiye sahip olmamaları şeklindedir. Bu nedenle çalışanlar mevzuatı her seferinde açıklamak durumunda kaldıklarını söylemiş ya da kullanıcının isteklerine cevap vermediği için kullanıcının mağdur olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 5.40: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi

Mimarlardan ne gibi "zor" istekler geliyor?

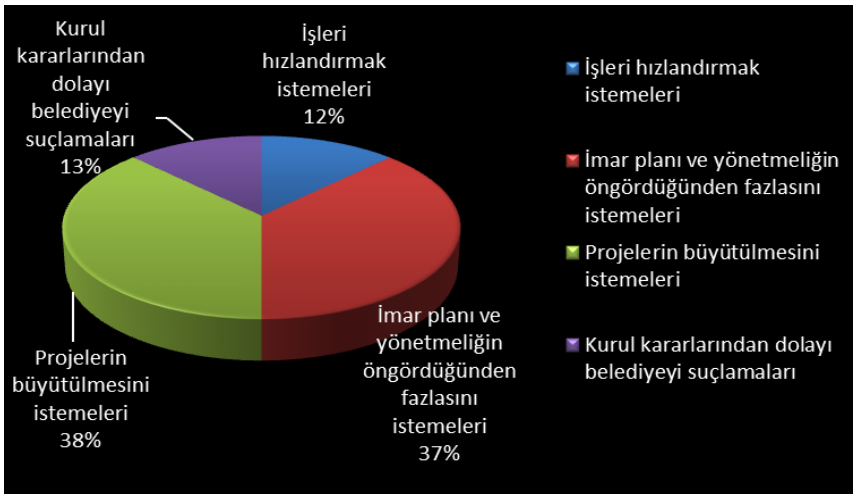
Bu soruya verilen cevaplar arasında; kendi projelerinde ısrar etmeleri, imar planı ve yönetmelikte öngörülmeyen istekleri olması (ek kat, projenin büyütülmesi…vs.) ve işleri hızlandırmak konusunda ısrarcı olmaları bulunmaktadır.

Şekil 5.41: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi

Kullanıcılardan ne gibi “zor” istekler geliyor?

Bu soruya %37 oranında imar planı ve yönetmeliğin öngördüğünden fazlasını istemeleri ve %38 oranında projelerin büyütülmesini istemeleri cevabı verilmiştir.

Şekil 5.42: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi

Profesyonel fikrinize göre tarihi çevrede yeni bir bina tasarlanırken ne gibi kurallara uyulması gerekiyor?

Bu soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

- Genel doku ile hem malzeme, hem de karakter yönünden uygun olmalıdır. Örneğin tamamı kagir yapılardan oluşan bir bütünün ortasına “cam giydirme” bir yapı tamamen kural dışıdır.
- Her durum için o duruma has önlemler alınmalıdır.
- Tarihi çevreye saygılı, iyi etüt edilmiş, kişilikli, ezmeyen ve ezilmeyen yapılar olmalıdır.
- Tarihi yapıya karşı saygılı, iddiasız, aynı zamanda yapı sahiplerini de mağdur etmeyecek boyutlarda olmalıdır.
- Eski yapılarla çok tezat oluşturmayacak ancak bir kimliği olabilecek yeni binalar olmalıdır.
- Tarihi çevre ile uyum içerisinde tasarlanmalı, tarihi silüeti bozmayacak nitelikte olmalıdır.
- Tarihi çevreyi, dokuyu ezmeyen ortaya çıkaran yapılar yapılmalıdır.
- Dokunun bozulmamasına özen gösterilmeli, tarihi çevrenin kimliğine uygun binalar tasarlanmalıdır.

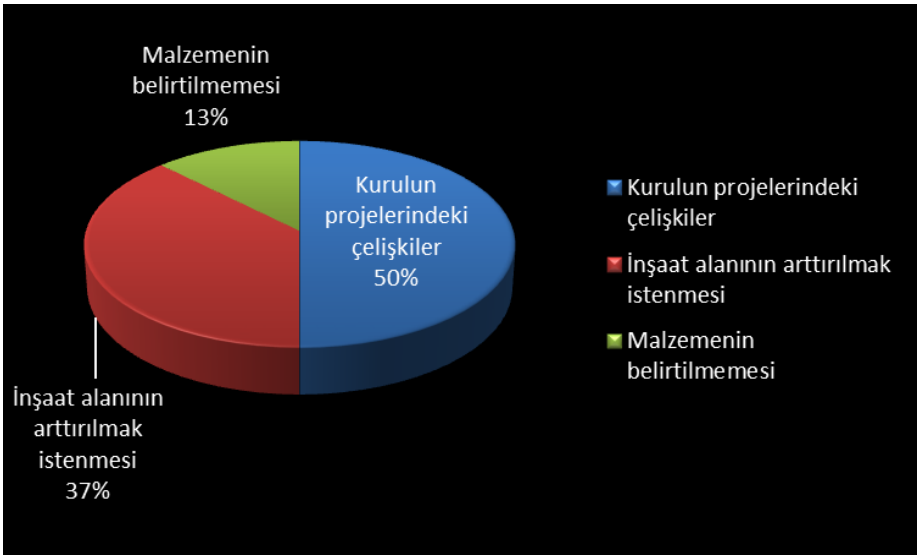
Tarihi çevre koruma hakkındaki profesyonel fikriniz nedir?

Bu soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

- Tarihi çevre dokusu korunmalı ama ihtiyaca cevap verecek nitelikte de düzenlemeleri içermeli. Aşırı korumacı zihniyet binaların yok olmasına neden olmaktadır.
- Gereklidir.
- Gereklidir. Koruma, gelecek nesillere aktarılabilecek nitelikte olmalı, mevcut tarihi çevreye zarar gelmesini önlemelidir.
- Tarihi çevrenin korunması oldukça önemli ve desteklenmesi gereken bir konudur.
- En önemli konulardan birisi, kentin en önemli değer unsurlarının korunmasıdır. Çirkin yapılardan ayrıştırılmış bir koruma alanı çekim merkezi olacaktır.
- Çok gereklidir ve Kadıköy için biraz geç kalınmış durumdadır.
- Kesinlikle gereklidir. Geçmişi olan her toplum biriktirdiği bilgiye, kültüre, ortak belleğine bu yolla sahip çıkmış olur ve tüm bunların sürdürülebilirliğine katkıda bulunmuş olur.
- Öncelikle yeni yapılaşmalar kontrol altına alınıp, eskilerin de korunması sağlanırken tüm kent mobilyaları ve alt yapının genel karakterle uyulmasına özen gösterilmelidir.

Bina bazında kurulunuza gelen projelerdeki en önemli sorun nedir?

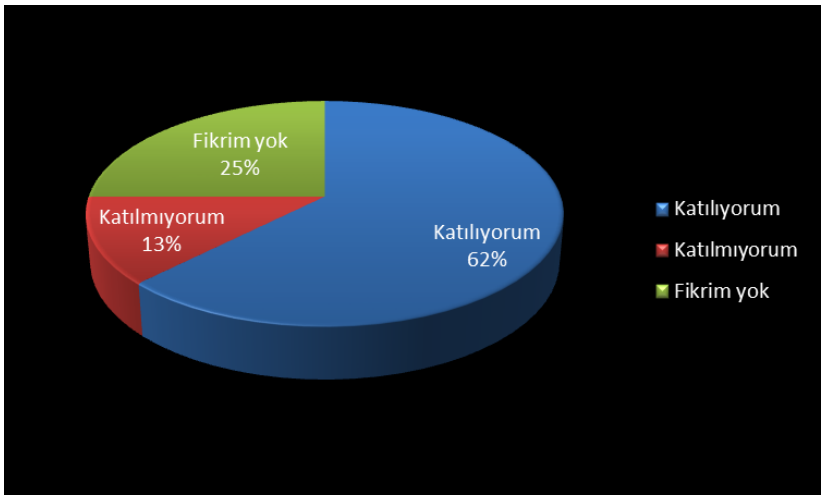
Bu soruya genel olarak verilen cevap %50 oranla kurulun projelerindeki çelişkiler olmuştur. Bunu haricinde inşaat alanının arttırılmak istenmesi de kamu çalışanlarını zorlayan sorunlar arasında yer almaktadır.

Şekil 5.43: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi

Kurulun yavaş işlediği konusundaki kanaatler hakkında ne düşünüyorsunuz?

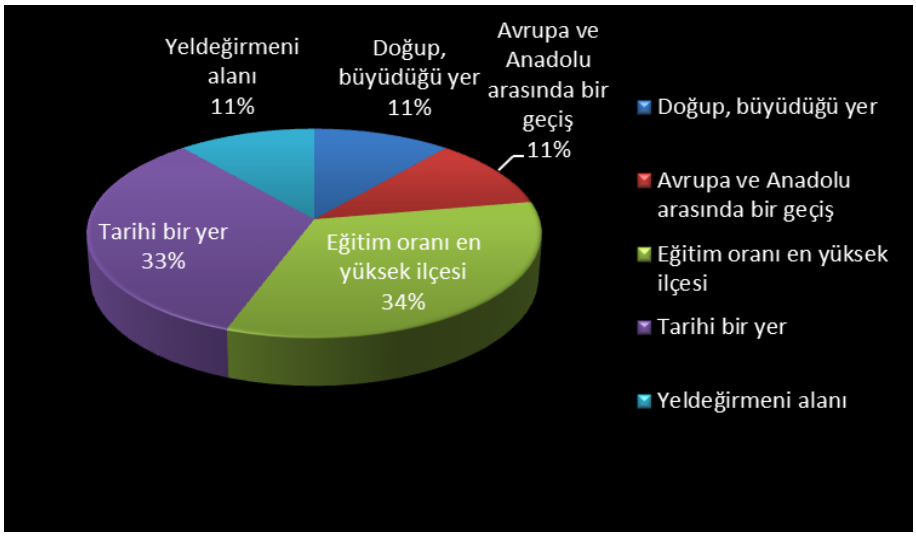
Soruyu cevaplayanlar arasında %62'lik gibi bir kısım kurulun yavaş işlediğini düşünmektedir. Bu cevabı verenler arasında kurulun yavaş işleme nedenini dosyaları titizlikle incelemesi olarak belirtenlerde bulunmaktadır. Bunun yanında bu konuda bir fikir beyan etmeyen bir kesim de bulunmaktadır.

Şekil 5.44: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi

Kadıköy sizde neyi çağrıştırıyor, sizce simgesel bir özelliği var mı?

Bu soruya genelde kamu çalışanları Kadıköy'ü İstanbul'un eğitim oranı en yüksek ilçesi olarak tanımlamışlardır. Ayrıca tarihi bir alan olduğu ve tarihi alanı en iyi gösteren kısımın Rasimpaşa – Yel değirmeni alanı olduğunu belirtenler bulunmaktadır.

Şekil 5.45: Kadıköy Kamu Çalışanları Anketi

Simgesel bir yapısı var mıdır? Hangisi?

Bu soruya verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

- Moda burnu
- Haydarpaşa garı
- Haldun Taner tiyatrosu
- Eski belediye binası
- Moda iskelesi
- Şükrü Saraçoğlu stadı
- Altıyol boğa heykeli
- Mendirek

Bu cevaplar arasında en sık rastlanan cevap Haydarpaşa Garı'dır.

5.4.4.3 Mimarlar İle Anketler

Bu bölümde bölgede çalışan veya bu konuda bilgisi olan mimarlarla anket yapılmıştır. Bağımsız olarak bölgede çalışan mimarlarla konuşulmuş, mimarlar odası ile konuşulmuştur. Mimarların bu konu ve tarihi çevredeki uygulamalar hakkında neler düşündükleri ve kendilerinin de bu konuda ne gibi uygulamalar yaptıkları değerlendirilmiştir.

Mimarlar İçin Değerlendirmesi Anket

Kentsel sit alanında bina tasarlarken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

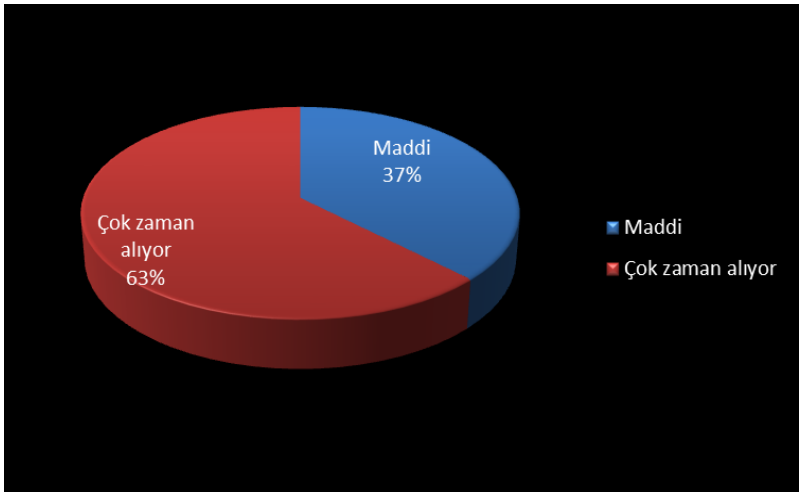
Bu soruya verilen cevaplar genel olarak "Koruma Kurulu" olmuştur. Ayrıca tarihi çevrede çalışıyor olmanın başlı başına bir kısıtlayıcı olduğu cevabı da gelmiştir. Bu alanda çalışmak için çeşitli kısıtlayıcılara ve kurallara uymak gerekmektedir.

Koruma ile ilgili yasal mevzuat size engel mi oluyor yoksa işinizi mi kolaylaştırıyor?

Bu soruya uygulamacı mimarlar yasal mevzuatın engel olduğu yönünde bir cevap vermişlerdir. Ancak akademik çevre ve mimarlar yasal mevzuatın yol gösterici olması gerektiğine ve işlerin daha düzenli ve kolay işlemesi için var olması gerektiğini belirtmiştir.

Eğer engel oluyorsa ne gibi konularda engel oluyor?

Bu soruya genelde yasal, bürokratik işlemlerin çok fazla zaman aldığı ve bu nedenle işlerin düzgün ilerleyemediği cevabı verilmiştir. Bunu haricinde uzun bürokratik işlemlerin yarattığı maddi sorunlarda cevap olarak verilmiştir.

Şekil 5.46: Kadıköy Mimar Anketleri

Profesyonel fikrinize göre tarihi çevrede yeni bir bina tasarlanırken ne gibi kurallara uyulması gerekiyor?

Bu soruya verilen cevaplar genel olarak üç gruba ayrılabilir:

- Öncelikler alanın analizi yapılmalı ve geleneksel, karakteristik özelliklere göre tasarım yönlendirilmeli. Bölgeye özgü kontur – gabari, ada-parsel özelliklerine uyulmalı.
- Tarihi doku belirleyicidir ve dokunun hangi döneme ait olduğu da belirleyici özelliklerden biridir. Ayrıca ihtiyaçların ve imar mevzuatının da çakışması gerekmektedir.
- Tarihi çevrede uyulan tek kararlar kurulun kararıdır.

Bulunduğunuz muhitte sizce korunması gereken bir çevre var mı?

Bu soruya konuşulan herkes "evet" cevabını vermiştir. Anket genelde Beşiktaş, Kadıköy, Taksim ve Karaköy'de yapılmıştır.

Kadıköy'ün tarihi hakkında bilginiz var mı?

Bu soruya da "evet" cevabı verilmiştir. Genelde İlk yerleşim birimlerinden biri olduğu ve Osmanlı dönemi ile ilk cumhuriyet dönemindeki yapısı bilinmektedir.

Bu çevrede veya başka bir sit alanında herhangi bir proje yaptınız mı? Evetse ne yaptınız?

Bu soruya evet cevabı verenlerin hepsi yeni bina yaptıklarını belirtmişlerdir.

"Infill" çalışmasında bulundunuz mu?

Bu sorunun yöneltildiği kişilerin hepsi hayır cevabını vermiştir. Ayrıca Koruma kurullarının artık "infill" çalışmalarına izin vermediklerini belirtmişlerdir.

Tarihi çevrede referans aldığınız bir özellik var mıydı?

Bu soruya verilen cevaplar özünde; "Geleneksel mimariden esinlenilebilir, yeni yapıda taklitten kaçınılmalı" şeklinde olmuştur.

Mal sahibinin istekleri ile ideal arasında ne gibi farklılıklar çıkıyor genelde?

Mal sahibi sağlanacak ekonomik yararın maksimumda olmasını istediği için diğer kriterleri göz önünde bulundurmamakta ve bu da mimar için bir sorun olmaktadır. Projenin daha büyük ya da ticari amaçlara daha iyi hizmet edebilecek şekilde şekillendirilmesinde ısrarcı olmaktadır.

Restorasyon ile yeniden yapım aşamasındaki bir yapı arasındaki maliyet farkı size engel oluyor mu? Bu konuda mal sahibinin istekleri neler oluyor?

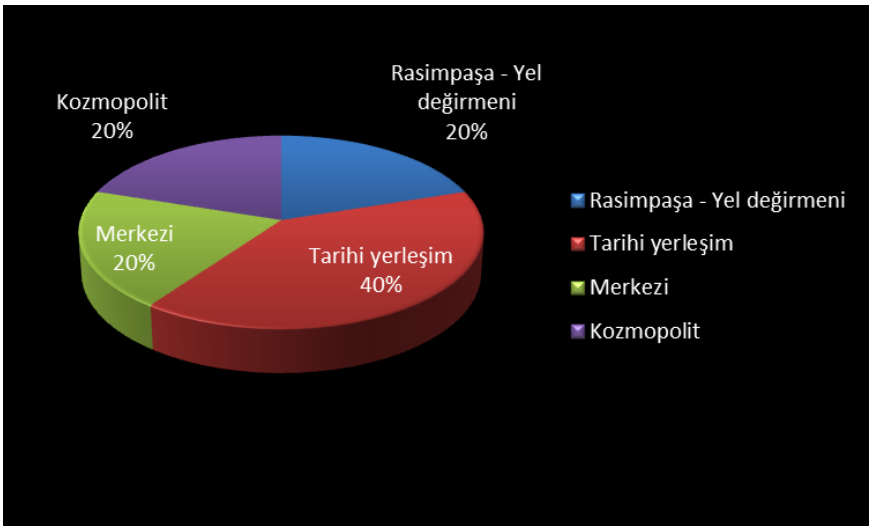
Sorunun sorulduğu mimarlar böyle bir durumda restorasyonun zaman ve ekonomik açıdan tercih edilmeyen bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Gerekli malzemenin sağlanmasının zorluğu ve harcanan zamanın daha fazla olması nedeniyle genelde yeniden yapımın restorasyona tercih edildiğini söylemişlerdir.

Sizi en çok neler zorluyor?

Bu soruya verilen cevaplar zorlayıcının koruma kurulu olduğu yönündedir. Bunu haricinde bazı mimar ve mal sahiplerinin kültürel mirasının korunması ve sürekliliği hakkında bilgisiz ve ilgisiz olması da yaşanan zorluklar arasındadır.

Kadıköy sizde neyi çağrıştırıyor, sizce simgesel bir özelliği var mı?

Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki grafikteki gibidir:

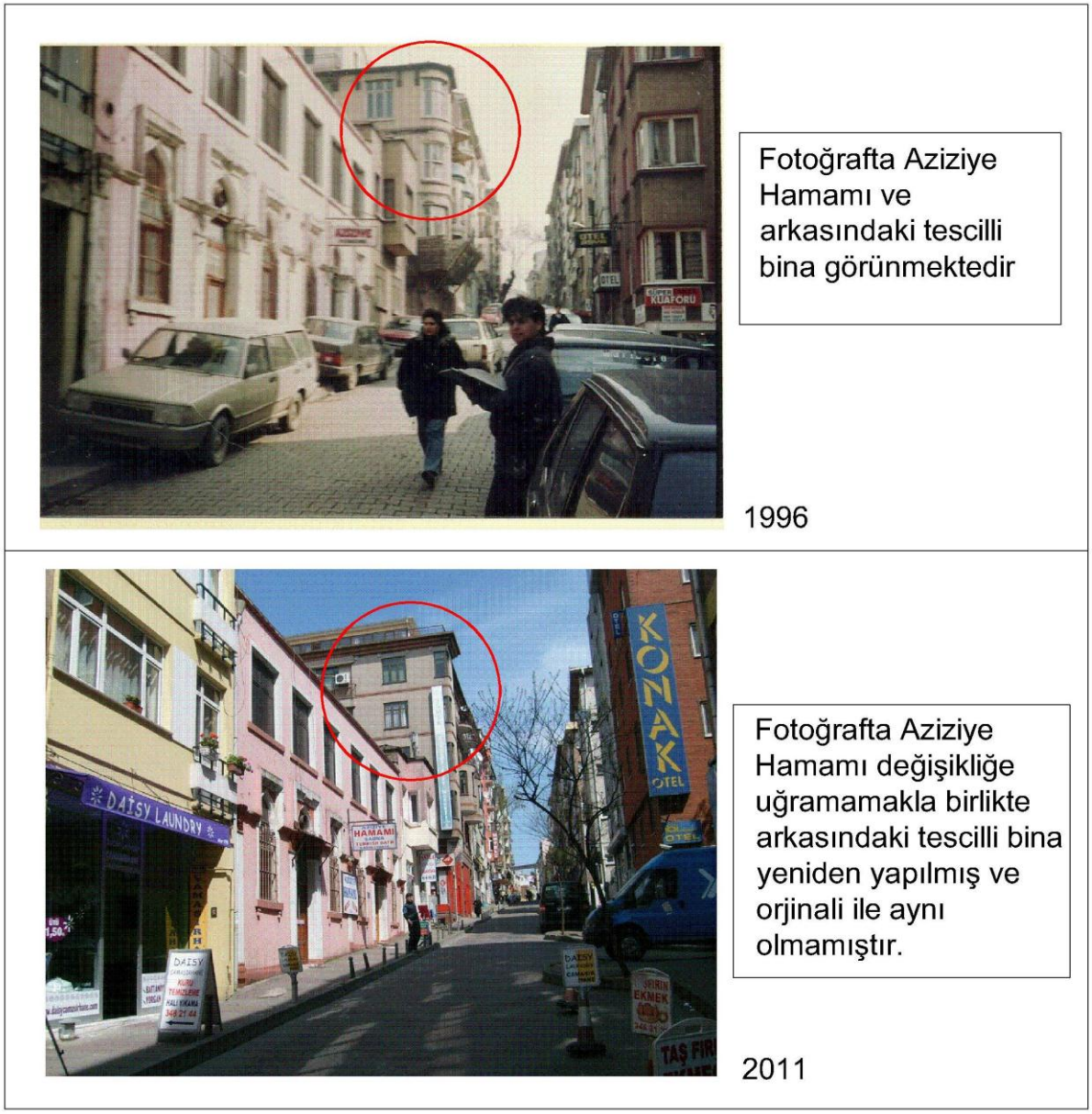
Şekil 5.47: Kadıköy Mimar Anketleri

Simgesel yapısı var mıdır? Hangisi?

Bu soruya nerdeyse tamamen Haydarpaşa Garı cevabı verilmiştir.

5.5. Eski ve Yeni Resimlerin Karşılaştırılması

Bu bölümde 1996 yılında çekilen resimler ile 2011 yılında çekilen resimler karşılaştırılarak çalışma alanında yıllar içinde oluşan değişiklikler gösterilmiştir.1996 yılına ait resimler Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu'nun özel arşivinden alınmıştır. 2011 yılına ait resimler çalışma sahibinin özel arşivinden alınmıştır. İlk iki şekil aşağıda verilmiş, geri kalan bölüm ise Ek A.2 bölümünde yer almaktadır.

Şekil 5.48: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Şekil 5.49: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

5.6 Verilerin Değerlendirilmesi ve Sorunun Tanımlanması

Kadıköy ilçesi Rasimpaşa Bölgesi Sit Alanı sosyal, kültürel ve fiziksel özellikleri ile oldukça önemli bir merkezdir. Tarihi Kadıköy'ün ilk gelişen alanlarından sayılan bu bölgede kültürel değeri olan bir çok eser bulunmakta ve alanın sokak dokusu koruma altına alınmasını gerektiren özellikler göstermektedir.

Rasimpaşa'daki evler üç katlı, bitişik nizam ve iki katlı bahçe içinde yapılanmıştır. Bölgenin gelişmesi II. Dünya Savaşı'ndan sonraki zamanlara denk gelmektedir. Her ne kadar günümüzde de kat yüksekliği çok fazla artmasa da eski evlerin çoğu zamana dayanamayarak yıkılmıştır ve yeni yapılaşma etkisini göstermeye başlamıştır. Geriye kalan yapıların korunmuş olanlarının ise genelde cepheleri sağ kalmış hemen hemen hepsinin içi değiştirilmiştir. Ayrıca korunmuş olmalarına rağmen uyumsuz eklentiler çıkılan uyumsuz katlar da tarihi eserlerde sıkça rastlanılan bir durumdur.

5.6.1 Sosyal ve Ekonomik Sorunlar

Kullanıcılarla yapılan görüşmelerden ve analizlerden çıkarıldığı kadarıyla bu alan eskiden komşuluk ilişkilerinin çok iyi olarak yaşatıldığı bir alandır. Ancak günümüzde kullanıcıların da zaman içinde değişmesi ile komşuluk ilişkileri zayıflamıştır.

Alanda meydan veya park gibi insanların toplanabileceği bir açık alan bulunmamaktadır. Tamamen konut olarak ayrılmış bitişik nizam evlerin bulunduğu bu bölgede fiziksel olarak böyle bir açık alan için yer ayrılmamıştır bu nedenle apartmanların altında kahvehaneler türemiş ve etrafında oturan insanları rahatsız etmektedir. Kahvehanelerin etrafında oturanlar oluşan gürültü, pislik ve kavgalardan ötürü bu mekanlardan rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca değişen kullanıcı profili ile eski kullanıcıların gitmesi ve yerine Anadolu'dan göçmenlerin gelmesi ile oranın yerlisi sayılan halk da daha çok olayın çıkmaya başladığını söylemiş ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirtmiştir. Yerli halk yeni gelenlerin gürültücü, kavgacı ve pis olduklarından şikayet etmişlerdir.

Bunların dışında alanda kiracı olarak ikamet eden bir çok öğrenci bulunmaktadır. Alanda yaşayan aileler söz konusu öğrencilerden şikayet etmiş ve onların yaşam tarzlarının sosyal yapıyı bozduğunu belirtmişlerdir. Kiracı olarak yaşayan öğrenci ve bekarların yaşam tarzı ile oradaki ailelerin yaşam tarzı kesişmemekte, çeşitli çelişkiler ortaya çıkmaktadır.

Eskiden tamamen konut olan bölge günümüzde perakende ticaret, oteller, hosteller, barlar ve lokantaların olduğu bir alana dönüşmeye başlamıştır.

5.6.2 Fiziksel Sorunlar

Günümüzde çalışma alanındaki en büyük sorunlardan biri yeşil alan ve otopark sorunudur ve boş parsel çok azdır. Çocuklu ailelerin yoğun bulunduğu alanda herhangi bir yeşil alan, park, çocuk parkı bulunmamaktadır. Sakinlerin gidip nefes alabileceği, oturabileceği bir alan bulunmamaktadır.

Alandaki otopark alanları genelde yıkılan tarihi eserlerden boş kalan parsellerde oluşturulmuş küçük otoparklardır. Bu nedenle bu alanlar yetersiz kalmakta ve yol üstü otoparkı sistemi alandaki her sokakta kendini göstermektedir.

Alan konum olarak çok merkezi bir yerdedir. Bu nedenle ulaşım problemleri İstanbul genelinde düşünülünce bir sorun teşkil etmemektedir. Ulaşımdan dolayı ortaya çıkan bir sorun bulunmamaktadır. Ancak alanda mevcut Kartal Metro inşaatı nedeniyle ilerde inşaat yapılacağı duyurulmuştur. Bu inşaat başlayınca çeşitli problemler ortaya çıkacaktır.

Çalışma alanı 1981 yılında kentsel sit alanı olarak ilan edilmiş ve 1997 yılında Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmıştır. O zamandan bugüne başka bir planlama uygulaması yapılmamıştır ve bölgedeki geçerli imar planı halen sözü edilen plandır. Alanda 293 adet tescilli eser bulunmaktadır. Ancak "zamanı geçmiş" bir plana sahip olan bu bölgenin sorunları giderilememektedir. Daha iyi hazırlanmış bir koruma planına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ayrıca sakinlerle konuşulduğunda çok büyük bölümü korumadan yana olsalar da kimse Anıtlar Kurulu ile uğraşmak istememektedir. Uzun süren yasal işlemler nedeniyle tarihi eserlerin yıkılmasına göz yummaktadırlar. Yıkılmış eser sahiplerinin çoğu yıkılmadan koruma çalışması yapmaya çalıştıklarını ancak Anıtlar Kurulu'ndaki uzun işlemler ve maddi külfet nedeniyle başarılı olamadıklarını söylemişlerdir.

Alanın geneline bakıldığında ise kentsel donatı elemanları açısından sorunlar görülmektedir. Alanda yeterli sayıda çöp kutusu, aydınlatma elemanı bulunmamaktadır. Bölge sakinleri alanın temizliğinin yeterli derecede yapılmadığından bahsetmekte ve çöp kutularının yetersizliğinden yakınmaktadır. Yaya sirkülasyonun sağlanacağı bir altyapı da bulunmamakta yaya kaldırımları dar ve sıkça kesintiye uğramaktadır. Alanda büyük bir trafik sorunun olmaması ile birlikte minibüs caddesi ve alandaki ticaret, hizmet alanlarına servis yolu olarak kullanılan Misak-ı Milli Sokak genelde günün her saatinde sıkışmakta, ses ve görüntü kirliliğine yol açmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde bütün mevcut olumsuzluklara rağmen tarihi çevre kavramı ve tescilli eserlerin korunması önemi artan bir konu haline gelmiştir. Son dönemlerde koruma kavramı tek bina ölçeğinden çıkıp bölge ölçeğine genişlediği için koruma kavramı tarihi çevrelerdeki yeni yapıları da ilgilendirir hale gelmiştir. Özellikle tarihi şehir merkezlerinin dokusunun korunması ve tarihi eserlerin görünürlüğünün modern binalar arasında kaybolmaması için alan bazında koruma yapmak gereklidir. Tarihi şehir merkezlerindeki ekonomik çıkar çatışmaları da düşünüldüğünde koruma yatırımcılar ve politikacılar tarafından genelde tercih edilmeyen bir uygulama olmuştur. Ancak günümüzde kentsel turizmin önem kazanması ile de kullanarak koruma uygulamaları popüler hale gelmiştir. Bunun bir dezavantajı ise kentlilerin yoğun turist akımından rahatsız olmaları ve bütün tarihi binaların otel, hosteli lokanta gibi fonksiyonlara çevrilmeye çalışılmasıdır.

Son dönemde hızla artan kentleşme ile kırsal alandan kente olan göçün artması ile de tarihi şehir merkezlerinde kullanıcıların değişmesi, yerli halkın bu alanı terketmesi ve göçmenlerin gelmesi, kiracı oranının artması ile de koruma zorlaşmaktadır. Kiracılar tarihi eserlere çok iyi bakmamaktadır.

Yasal yönetmelik açısından bakıldığında ise kentsel koruma yasalarının kullanıcının ve mimarın önünde bir engel olduğu görülmüştür. Çok uzun süren bürokratik işlemler kullanıcıların hevesini kırmakta ve koruma girişimlerini baltalamaktadır. Yasal mevzuatın basitleştirilmesi ve bürokratik işlemlerde tarihi eser sahiplerine kolaylık sağlanması gerekmektedir. Mimarlar, kullanıcılar ve belediye çalışanları yapılan anketlerde koruma kurullarından şikayet etmiş ve basit bir onarımın bile maddi ve manevi açıdan kendilerini çok zorladığını belirtmişlerdir.

Koruma kurulunun haftada bir kere toplanıyor olması ve bu toplantı da her daim kamuyu ilgilendiren konulara (Haydarpaşa Garı'nın restorasyonu gibi) öncelik verilmesi şahısa ait tarihi eserlerle ilgili konulara sıra gelmesini geciktirmektedir. Koruma kurullarının her gün verimli olarak çalışabilen kurumlar haline getirilmeleri gerekmektedir. Haftada bir yerine

hafta içi her gün toplanmaları ve tarihi eser sahiplerinin mağdur edilmemesi gerekmektedir. Ayrıca her kurulun iç işleyişinin farklı olduğu göze çarpmaktadır. Bu da eser sahiplerini mağdur eden bir durumdur. Kurullar arasında ortak bir dil oluşturulması ve her kurul kullanıcının karşısına farklı isteklerle çıkmamalıdır. Kurullardaki akademik personel sayısının arttırılması ve kurulun merkezi yönetime olan bağlılığının azaltılması gerekmektedir.

Kurulların üniversite ile olan bağlantıları güçlendirilmelidir. Bu şekilde akademik yenilikler yönetmeliğe daha çabuk uygulanacağı gibi kurul çalışması daha hızlı bir hale gelecektir. Kurulun belediye ile olan işbirliğinin arttırılması gerekmektedir. Belediye bünyelerinde kurulan KUDEB departmanlarının daha verimli şekilde çalışabilmeleri ve kurulla daha çok iletişim halinde olmaları gerekmektedir. Bu departmanlara belediyenin herhangi bir departmanı gibi davranılmaması gerekmektedir. Kullanıcılara koruma mevzuatı hakkında bilgilendirmenin yapılabileceği toplantılar düzenlenmeli veya bu konuda halkı bilinçlendirmek için eğitimler düzenlenmelidir.

Kentsel sit alanlarında yapılan uygulamalar hakkında belediyeler tarafından toplantılar düzenlenmeli ve yöre sakinleri bilgilendirilmelidir. Bu şekilde alanda bulunanlarında belediye ve kurulla iş birliği içinde çalışması sağlanarak daha iyi uygulamalar yapılabilecektir. Çünkü tepeden gelen karar ve uygulamalar yöre halkı tarafından benimsenmediğinde sürekli hale gelmemekte ve zaman içerisinde iyi bir uygulama olsa dahi geçerliliğini yitirmektedir.

Otopark alanı olarak kullanılan tescilli parsellerde eserin aynısının yapılabilmesi için kurul ve belediye tarafından mülk sahiplerine kolaylık gösterilmesi, malzeme yardımı yapılması gerekmektedir. Tescilli eserlerin bakımı ve onarımı modern binalara göre daha külfetli olduğu için bu konuda mülk sahiplerine destek olunmalıdır.

Bu sorunlar tarihi bir şehir olan İstanbul'un her her yerinde görülse de çalışma alanı olarak Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi I. Bölge Kentsel Sit Alanı seçilmiştir. Tarihi yarımadaya göre daha az köhnemiş olan bu bölgede söz konusu analizlerin yapılması ve yeni yapılaşma koşullarının incelenmesi daha sağlıklı bir şekilde yapılabilmiştir. Alandaki uygunsuz eklerin varlığına rağmen yöre sakinleri kentsel korumayı desteklemektedir ve alanın kat yüksekliği tarihi dokuyu çok fazla tahrip edecek bir konuma gelmemiştir. Yine de tescilli görünen eserlerin yıkılarak betonarme ve çevre ile uyumsuz binaların yapılması, yeni yapıların olduğu parsellerde eseri gölgede bırakacak uygulamalarla karşılaşmak söz konusudur.

Çalışmanın başında sözü edilen varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- Tarihi çevredeki tescilli eserlerin etrafında konumlanmış olan yeni binalar tarihi dokuya ve söz konusu tescilli eserlere uygun olarak ya da onlardan referans alarak inşaa edilmemiştir.
- Müzecilik anlayışının hakim olduğu korumanın hakim olduğu yerlerin sakinleri oturdukları alanı sahiplenmemekte ve bu nedenle korumamaktadırlar.
- Kentsel koruma konusundaki yasal mevzuat çok karmaşık olduğu için koruma konusunda verimli bir sonuç alınamamaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda çalışmanın başında verilen varsayımların geçerli olduğu kanıtlanmıştır.

Sonuç olarak tarihi çevrede yeni yapılaşma koşulları ve kentsel korumanın daha verimli işleyen bir hale gelmesi büyük oranla yasal yönetmeliğin basitleştirilmesi ve halkın bilinçlendirilmesine bağlıdır. Kullanıcıların uzun ve maddi olarak zorlayıcı yasal işlemlerle uğraşması korumanın önündeki en büyük engeldir.

6.1 Çalışma Alanında Koruma ve Geliştirme Önerileri ve Seçeneklerin Üretilmesi

Bu bölümde yapılan analizler ve saptanan sorunlar doğrultusunda bölgenin gelişimi ve korunması için alınmış kararlardan bahsedilecektir.

6.1.2 Genel Planlama Önerileri

- Çalışma alanında yapılacak uygulamalarda bölge sakinlerinin öneri ve görüşlerinin alınması ve yapılacak uygulamalardan sakinlerin haberdar edilmesi. Gerektiğinde yapılacak uygulamalar ile ilgili yöre halkının katılabileceği toplantılar düzenlenmesi,
- Anıtlar Kurulu'nun işleyişi hakkında bölge halkına bilgi verilmesi ve bu konuda danışmanlık hizmetinin sağlanması
- Koruma planlarının yetersiz kalması nedeniyle gözden geçirilmesi ve bölge için daha iyi hazırlanmış, ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir koruma amaçlı imar planının hazırlanması,
- Alandaki yeni yapılaşmanın denetlenmesi,
- Alandaki uyumsuz "infill" çalışmalarının denetlenmesi,
- Bölge için bir kentsel tasarım rehberinin hazırlanması,
- Korunmanın sağlanması için yasal, ekonomik malzeme desteğinin sağlanması,
- Bölgede ayakta kalabilmiş binaların hepsinin rölevelerinin çıkartılması,

- Bölgedeki büyük kütleli tarihi binaların onarımlarının devlet eliyle yapılması
- Bölgedeki servis saatlerinin belirlenerek, düzene koyulması ve böylece yaya trafiğini engellemesinin önlenmesi,
- Misak-ı Milli Sokak'tan geçen minibüs güzergahının taşınması,
- Bölgedeki yeşil alan eksikliğinin giderilmesi ve park alanlarının oluşturulması

6.1.3 Korunacak Yapılara İlişkin Öneriler

- Tescilli yapılarda oturanlar için binalarını nasıl koruyabilecekleri hakkında danışmanlık hizmetinin sunulması
- Tescilli binalarda "infill" uygulamasının yapılmaması
- Tarihi yapılarda uygun olanların ticaret ve hizmet fonksiyonu için kullanılmasının teşvik edilmesi ve yasallaştırılması
- Bölgedeki büyük tarihi yapıların kamu kullanımı(sosyo-kültürel, dini, okul) için ayrılması
- Bölgede kamu kullanımına açık olan binaların bu şekilde kullanılmasına devam edilmesi

6.1.2.1 "İnfill" Uygulamalarına İlişkin Öneriler

- Mevcutta bulunan "infill" uygulamalarının denetlenmesi
- Tescilli binanın çok ihtiyacı olmadığı durumlarda "infill" uygulamasının yapılmaması
- Uygunsuz olan ekler arasında çıkarılabilir durumda olanların tarihi eserden kaldırılması
- Uygunsuz olan ekler arasında çıkarılamayacak durumda olanların cephesinde tarihi çevreye uyum sağlaması adına düzenlemelerin yapılması (malzemelerinin ve ayrıntılarının değiştirilmesi)

6.1.4 Yeni Yapılara İlişkin Öneriler

- Mevcut yeni yapılarda tarihi çevreye uyumu hakkında denetim yapılması
- Tescilli eserlerin aynısının yeni yapılarda kullanılmaması (taklit edilmemesi)
- Yeni yapılar için bir kentsel tasarım rehberinin hazırlanması
- Tescilli eserleri gölgede bırakacak kütledeki yeni bina inşaatlarına izin verilmemesi
- Tarihi çevreye uyum sağlayabilmesi için yasal, ekonomik malzeme desteği sağlanması
- Özellikle komşusu eser olan yeni binalarda kat yüksekliklerinin tarihi binayı geçmemesi
- Pencere düzeylerinin tescilli eserlerle uyumlu olarak tasarlanması
- Binaların renklerine dair bir yönetmeliğin çıkarılması

KAYNAKLAR

Akçura, N., 1992. *Günümüzde Tarihi Koruma Konusunda Görüşler", Mimarlık Dergisi, Sayı: 249,* Ankara

Akerman, T., 2009, *Kadıköy / Dünü ve Bugünü,* Siyah Beyaz Kitap, İstanbul

Atılgan, A., 2007, *TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Anadolu 1. Bölge Temsilciliği,* İstanbul

Aksoy, E., 1987, *Mimarlıkta Tasarım Bilgisi,* Hatiboğlu Yayınevi, Ankara

Aksulu, I., 2004, *An Assesment On The Shifting Responsibilities And Application Of Building Regulations In Urban Conservation And Renewal Projects – The Case Mardin,* Journal of Research in Architecture and Planning

APK, 2003, *Rasimpaşa –Yel değirmeni – Mahallesi Envanter Çalışması,* Kadıköy Belediyesi APK (Araştırma Planlama Koordinasyon) Müdürlüğü Tarihi ve Kültürel Çevre Projeleri Şefliği

Aslet, C., 1982, *The Last Country Houses,* Yale University Press, New Haven

Avcı, N., 2001, *Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Koruma Sorunları, Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras, TAÇ Vakfının 25. Yılı Anı Kitabı,* TAÇ Vakfı Yayını, İstanbul

Baytın, Ç., 1994, *Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli,* Doktora Tezi, İTÜ

Beltrami, L., 1929, *La Cupola Vaticana,* Citta del Vaticano

Benevolo, L., 1971, *History of modern architecture,* Routledge, London

Boito, C., 1884, *I Restauratori, Conferenza tenuta all'Esposizione di Torino*

Boysan, A., 1990, *Geçmişi Korumakla Taklit Etmenin Farkı,* YTÜ Mimarlık Fakültesi Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu, İstanbul

Bradshaw, M., 1989, *The loneliness of the long-distance conservationist*, London

Brolin, B., 1980, *Architecture in Context,* Van Nostrand Reinhold Book Company, New York

Brown, G.B., 1905, *The Care of Ancient Monuments,* Cambridge University Press, Cambridge

Buchanan, P., 1988, *Constructing Order: Ticino, Luigi Snozzi and Livio Vacchini,* Archtitectural Press & Building Publications, London

Cantell, T.C., 1981, *Comment on the Local Government Planning and Land (**no. 2**) Bill,* Journal of the Royal Institute of British Architects

Chapman, H., 1975, *The machinery of conservation: finance and planning problems,* Town Planning Review, London

Cherry, G.E., 1982, *The Politics of Town Planning*, Longman, London

Colquhoun, A., 1990, *Mimari Eleştiri Yazıları,* Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı

Condemi, S., 2003, *La salvaguardia dei beni culturali. Lineamenti di storia della tutela*. Palazzo Spinelli, Florence

Curtis, W., 1984, *Modern Transformation of Classicism,* Architectural Press & Building Publications, London

Çavdar, T ve Giritlioğlu, S., 1988, *Pamfilya Tatil Köyü,* Mimarlık Dergisi, Ankara

Çavdar, T., 1989, *Çamlıyuva Tatil Köyü Tasarım – Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi,* İstanbul

Çeçener, B., 1995, *Ülkemiz Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Olayı, İstanbul'un Kültür ve İmar Sorunları,* TMMOB Mimarlar Odası, İstanbul

Dellheim, C., 1982, *The Face of the Past: the Preservation of the Medieval Inheritance in Victorian England*, Cambridge University Press, Cambridge

Dibner, D.R., Dibner, A., 1985, *Building Additions Design,* McGraw-Hill Book Company, USA

Dinçer, İ., 2008, *Şehir yenileme ders notları*, YTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Dinçer, İ. ve Akın, O., 1994, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı,* 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kollokyumu, İstanbul

Doğrusöz, N.S., 1994, *Tarihi ve Özgün Çevrelerde Yeni Yapı Sorunu ve "İnfill" Olgusuna Farklı Yaklaşımlar,* Yüksek Lisans Tezi, İTÜ

Dostoğlu, S., 1981, *Tarih, Mimarlık Tarihi ve Bazın Kavramlar,* Mimarlık Dergisi Sayı 3, Ankara

Ergen, Y.B., 1994, *Kentsel Sit Alanlarının Kentsel Gelişmeden Olumsuz Etkilenmesi ve Yöntem Araştırması,* Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokyumu, MSÜ, İstanbul

Erginöz, M., 1988, *Mutluluk Evlerinin Mimarı Jacques Couélle ve Ekolojik Mimari,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara

Eruzun, C., 1989, *Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi, Türkiye 11. Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları,* 6-8 Kasım, Edirne

Esher, L., 1981, *A Broken Wave: the Rebuilding of England, 1940–1980*, Allen Lane, London

Eversley, D., 1974, *Conservation for the minority?*, Built Environment, London

Eyüboğlu, E., 1991, *Kentsel Sit Alanlarının Planlamasın Yönelik Bir Yöntem Araştırması ve Kadıköy – Yel değirmeni Örneği,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Eyüboğlu, E., 1996, *Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi*

Fayetteville Historic Zoning Commission, 2010, *Design Guideline*, Fayetteville, USA

Gibbon, E., 1782-8, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, London

Gideon, S., 1968, *Escape, Temps, Architecture*, La Connaissance s.a., Bruxelles

Gieselman, R., 1988, *Mimaride Üslup Anlayışı,* Yapı Dergisi

Giovannoni, G., 1931, *Citta vecchia ed edilizia nuova*, Torino

Giovannoni, G., 1946, *Il Quartiere Romano del Rinascimento*, Roma

Gould, J., 1977, *Modern Houses in Britain*, Architectural History Monograph 1, Society of Architectural Historians of Great Britain, London

Graves, P. ve Ross, S., 1991, *Conservation areas: a presumption to conserve*, Estates Gazette, London

Groat, L., 1988, *Contextual Compatibility ın Arctitecture: An Issue of Personal Taste?, Environmental Aesthetics*, Cambridge University Press, Cambridge

Gültekin, T. N., 2001, *Türkiye'de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar, Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras, TAÇ Vakfının 25. Yılı Anı Kitabı,* TAÇ Vakfı Yayını, İstanbul

Gür, Ş., 1984, *Yöre Mimarlığı: Nostalgia,* Mimarlık Dergisi, Ankara

Hacıoğlu, E., 2010, *Tarihi Çevrede Yasal Düzenlemelerin Mimari Tasarım Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi (İstanbul Tarihi Yarımada Örneği),* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Harvey, J.H., 1993, *The origin of listed buildings,* Transactions of the Ancient Monuments Society, London

Hewison, R., 1987, *The Heritage Industry: Britain in a State of Decline*, Methuen, London

Horne, M., 1993, *The listing process in Scotland and the statutory protection of vernacular building type*, Town Planning Review, London

Hürol, Y., 1993, *İstanbul'da Bir Eyfel,* Yapı Dergisi, İstanbul

İnceoğlu, N., 1991, *Özel Niteliği Olan Çevrelerde Yeni Yapı Sorunu,* YÜAF Proje NO 87-B-01-01-02, İstanbul

Jencks, C., 1984, *The Language of Post-Modern Architecture,* Rizzoli Publications, New York

Jeodicke, J., 1983, *Modern, Post-Modern ve Gelenek*, Yapı Dergisi, İstanbul

Jokilehto, J., 1986, *A History of Arctectural Conservation*, The University of York, England

Jones, A.N. ve Larkham, P.J., 1993, *The Character of Conservation Areas*, Royal Town Planning Institute, London

Kadıköy Belediyesi, 2010-2014, *Kadıköy Belediyesi Stratejik Planı,* Kadıköy Belediyesi, İstanbul

Kafka, K., 1983, *Cephe*, Yapı Dergisi Sayı 50, İstanbul

Kancıoğlu, M., 2006, *İmaj, Kimlik ve Anlam Oluşturma Biçimlerinin Turizm Binaları Üzerinde İncelenmesi,* Uludağ Üniversitesi Mimarlık- Mühendislik Fakültesi Dergisi Cilt 11 Sayı 1, Bursa

Kejanlı, T., 2007, *Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme,* Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi

Kennett, W., 1972, *Preservation*, Temple Smith, London

Köksal, A., 1994, *Moore'un Keskin İronisi,* Arkitera

Larkham, P.J., 1986, *Conservation and The City*, Routledge, London

Leid, S., 1987, *Grass on Grieg*, Architectural Press & Building Publications, London

Lowenthal, D., 1985, *The Past is a Foreign Country*, Cambridge University Press**,** Cambridge

MacCannell, D., 1976, *The Tourist: a New Theory of the Leisure Class*, Schocken, New York

Madran, E., 1989, *Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi, Türkiye 11. Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları,* 6-8 Kasım, Edirne

Mander, G.P., 1933, *Wolverhampton Antiquary* 3, London

Mynors, C., 1984, *Conservation areas: protecting the familiar and cherished local scene*, Journal of Planning and Environment Law

Nalçakan, M., 1992, *Tarihi ve Kültürel Sürekliliğin Fiziksel Çevrede Değişime Yansıması ve Eskişehir Örneği,* Doktora Tezi, İTÜ

Norberg – Schulz, C., 1971, *Existence, Space and Architecture*, Studio Vista, London

Özer, B., 1986, *Mimarlıkta Tarihsellik ve Geleneksellik Üzerine Bir Söyleşi,* MSÜ Baskı Atölyesi, İstanbul

Özer, F., 1982, *Çağdaş Mimari Dizaynlamada Tarihsel Sürekliliğin Değerlendirilmesi,* İTÜ Matbaası, İstanbul

Özer, F., 1990, *Genel Bir Yorum, Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu,* YTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Pallasma, J., 1988, *Tradition & Modernity: The Feasibility of Regional Architecture in Post-Modern Society*, Architectural Press & Building Publications, London

Papageorgiou, A., 1971, *Continuity anda Change,* Praeger Publishers, London

Pendlebury, J., 1999, *The conservation of historic areas in the UK "A case study of "Grainger Town", Newcastle upon Tyne",* Elsevier Science, Britain

Pepper, M. ve Swenarton, M., 1980, *Neo-Georgian maison-type,* Architectural Press & Building Publications, London

Piccinato, G., 2006, *Words and History: Controversies on Urban Heritage in İtaly,* Ashgate Publishing, USA

Reid, R., 1982, *Learning From Vernacular, Architectural Design – British Architecture*, Academy Editions, London

Robinson, J.M., 1984, *The Latest Country Houses*, Bodley Head, London

Ross, M., 1991, *Planning and Heritage: Policy and Practice*, Spon, London

Ruskin, J., 1903, *The Works of John Ruskin*,

Russell, J., 1750, *Letters from a Young Painter Abroad to his Friends in England*, London

Smith, D.L., 1974, *Amenity and Urban Planning*, Crosby Lockwood Staples , London

Steele, J., 1988, *Hassan Fathy (Architectural Monographs),* Academy Editions, London

Suddards, R.W., 1988, *Listed Buildings*, Sweet and Maxwell, London

Tarn, J.N., 1985, *Urban regeneration: the conservation dimension,* Town Planning Review, London

Tekeli İ., 1998, *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değisen Kent ve Mimarlık Bilanço'98,* Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Tekeli, İ., 1985, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüsüm", Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 4*, İletişim Yayınları, İstanbul

Tekeli, İ., 1987, *Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Türkiye 11. Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları,* 6-8 Kasım, Edirne

Thomson, G., 1971, *Conservation in the museums of the United Kingdom*

Tuncer, O. C., 1985, *Rölöve ve Restorasyon, D. Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayınları*, Diyarbakır

Tunçer, M., 1994, *Tarihi Çevre Koruma Planlamasın Merkezi Yönetimin Rolü,* 2. Kentsel Koruma Yenileme Uygulamalar Kolokyumu, İstanbul

Türk, Ş.,Ş., 2010, *Şeihr Yönetimi ve Uygulamaları Ders Notları,* İTÜ

Türker, O., 2008, *Halkidona'dan Kadıköy'e / Körler Ülkesinin Hikayesi,* Sel Yayıncılık, İstanbul

UNESCO, 1967, *Florence and Venice: Unesco opens world campaign – Special issue. The Unesco Courier*

Urbani, G., 1971, *Conservazione della natura e conservazione dell'uomo*

Urbani, G., 1976, *Piano pilota per la conservazione programmata dei beni culturali dell'Umbria. In Intorno al restauro,* Skira. Milan

Urbani, G., 1977, *Per un nuovo rapporto tra Istituto centrale del restauro e Soprintendenze. In Intorno al restauro,* Skira, Milan

Venturi, R., 1991, *Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki,* Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı

Worskett, R., 1975, *Great Britain: progress in conservation*, Architectural Press & Building Publications, London

Zanardi, B., 1999, *Introduzione. Le attività di tutela dopo il 1963. In B. Zanardi, Conservazione, restauro e tutela. 24 dialoghi*, Skira, Milan

Zanardi, B., 2006, *Conservazione programmata: bellissimo, ma è un'utopia? Una conversazione tra Bruno Zanardi e Rita Cassano,* Il Giornale dell'Arte/dell'Architettura: Il rapporto Restauro

Zeren, M.T., 2010, *Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu,* Yalın Yayıncılık, İzmir

Zeren, N., 1981, *Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.T.Ü.,* İstanbul

Url – 1 <*http://www.scotland.gov.uk/Publications/1999/04/nppg18* alındığı tarih 18.03.2011

Url – 2 <*http://www.slcgov.com/ced/hlc/content/11_new_const.pdf* alındığı tarih 25.11.2010

Url – 3 <*http://www.arkitera.com* alındığı tarih 10.04.2011

Url – 4<*http://www.wikipedia.com* alındığı tarih 15.04.2011

Kullanılan Kanunlar

3194 Sayılı İmar Yasası

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa

2960 Sayılı Boğaziçi Yasası

3621 Sayılı Kıyı Yasası

2634 Sayılı Turizmi Teşvik Yasası

2872 Sayılı Çevre Yasası

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası

4708 Sayılı Yapı Denetimi Yasası

EKLER

EK A.1

TESCİLLİ BİNA ANALİZİ

 	• İskele Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 198 ada 32 parsel yanı • Tescilli gözüken bina ancak şu anda yerinde yeni bir bina var • Betonarme • Apartman • Konut
	• Yeldeğirmeni Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 205 ada parsel • Yeniden yapılıp üstüne 2 kat çıkılmış ama çıkılna katlar yapı ile uyumsuz • Betonarme • Apartman • Konut
	• Taşlı Bayır Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 206 ada 4 nolu parsel yanı • Yıkılıp yeniden yapılıp üstüne 3 kat çıkılmış tescilli • Betonarme • Apartman • Konut
	• Taşlı Bayır Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 205 ada okulun yanında 24 nolu parselin yanı • Yıkılmış yeniden yapılmış ancak sıradan bir bina gibi gözüküyor şu anda • Betonarme • Apartman • Konut

Şekil A.1.1: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Taşlı Bayır Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 205 ada 6(25 nolu parsel olabilir) nolu parsel yanı • Yıkılıp yeniden yapılmış. Yeni bir bina görüntüsü veriyor • Betonarme • Apartman • Konut
	• İskele Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 206 ada 43 nolu parsel yanı • Tescilli eser yıkılıp yeniden yapılmış ve üstüne 2 kat çıkılmış • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret
	• İskele Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 211 ada 19 parsel • Yıkılmış tamamen şu anda boş
	• Karakolhane Caddesinde Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 206 ada 29-30 nolu parsel • tescilli imiş ancak şu anda tamamen boş, yıkılmış

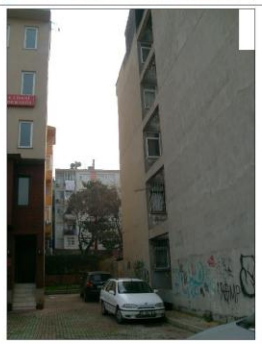
Şekil A.1.2: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Kırkahvesi Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 207 ada 41 nolu parsel yanı • Tescilliymiş ancak şu anda yıkılmış, tamamen boş
	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 207 ada 29 parsel • Kapanmış üstü şu anda, tescilli eser
	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 207 ada 51 parsel • Korunmuş ancak üstüne eserle uyumsuz 2 kat çıkılmış • Betonarme + Yığma • Apartman • Konut
 	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 204 ada 10 nolu parselin yanındaki tescillinin yanı • Yıkılmış boş parsel

Şekil A.1.3: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 206 ada 17 nolu parseldeki tescilli • Yıkıntı halinde • Yığma • Boş
	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 205 ada 6 nolu parselin yanında • yıkılıp yeniden yapılmış,uygunsuzluklar olabilir • Betonarme • Apartman • Konut
	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 205 ada 22 nolu parselin hemen yanındaki tescilli olmayan parselle birleştirilmiş • Yıkılmış ve tamamen farklı yeni bir bina yapılmış • Betonarme • Apartman • Konut
 	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokak ile Yel değirmeni Sokağın kesiminde Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 198 ada 21 parselde bulunan tescilli • uyumsuz çatı eklentisi var • Betonarme • Apartman • Konut

Şekil A.1.4: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Prof. Dr. Macit Erbudak Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 198 ada 17 nolu parsel • Yeni bir bina var • Betonarme • Apartman • Konut
	• Mühendis Sarı Ali Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 202 ada ? parselde • Yeni yeşil renkli bir bina var • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret
	• Mühendis Sarı Ali Sokağın sonunda Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 204 ada ya 20 ya 19 nolu parsel • Korunmuş ancak üstüne uyumsuz 3 kat çıkılmış • Betonarme ve Ahşap Kaplama • Haydarpaşa Mezunlar Derneği
	• Mühendis Sarı Ali Sokağın sonunda Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 204 ada ve 19 veya 18 nolu parsel • tescilli parsel ancak şu anda boş, yıkılmış • Etrafta oturanlar arabalarını parkediyorlar

Şekil A.1.5: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

 	• Duatepe Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 211 ada 28 nolu parsel • Dört adet tescilli var ve çok kötü malzeme kullanılmış • Yığma • Konut + Ticaret
 	• Duatepe Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 213 ada 42 ve 43'te olabilir nolu parsel • tescilli kapalı, tahtalarla kapatılmış • Yığma
	• Taşlı Bayır Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 212 ada 28 parselde • Yıkılmış yeniden yapılmış ve üstüne uyumsuz 3 kat çıkılmış. • Betonarme ve Ahşap Kaplama • Apartman • Konut
	• Taşlı Bayır Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 212 ada 27 parselde • yıkılmış yeniden yapılmış ve üstüne 3 kat çıkılmış • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret

Şekil A.1.6: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Taşlı Bayır Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 212 ada 21 ve 20 nolu parseller • İkiside tescilli ve ikiside yanyana yıkılmış, şu anda boş
	• Yeldeğirmeni Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 212 ada 11 nolu parsel • Tescilli gözüküyo ama şu anda yeni bir bina var • Betonarme • Apartman • Konut
	• Nemlizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 195 ada Osmangazi İlkokulunun yanında, 58 nolu parsel yanı • Kapalı şu anda • Yığma
	• Nemlizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 996 ada 92 nolu parselin yanındaki tescillilerin ortasındaki boş parsel • Yıkılmış • Boş

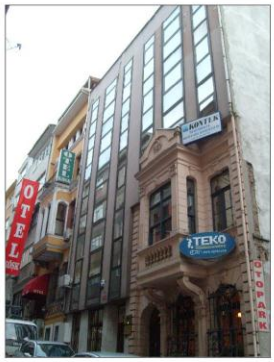
Şekil A.1.7: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

 	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 15 nolu parselin yanındaki tescilli iki parsel • tescilli eserler harabe durumunda • Yığma • Boş
	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 93(91 de olabilir) parsel • yıkılmış yerine yeni betonarme bina yapılmış • Betonarme • Apartman • Konut
	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 100 parsel • Harabe durumunda tescilli • Betonarme • Boş
	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 213 ada 54 parsel 53 parselin yanı • Kat çıkılmış gibi bir görüntü var, farklı malzemeler kullanılmış (uyumsuz malzemeler) • Betonarme • Apartman • Konut

Şekil A.1.8: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 75 parsel, 74 nolu parselin yanı • Üstüne tek kat çıkılmış ama uyumsuz • Betonarme • Apartman • Konut
	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 135 parsel • Yıkılıp yeniden yapılmış, eski hali seçilmiyor, beyaz bina • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret
	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 997 ada 26 parsel • tescilli ama şu anda yeni bina var, sarı bina • Betonarme • Apartman • Konut
	• Uzun Hafız Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 997 ada 28 parsel • Tescilli ancak yıkılmış, şu anda boş

Şekil A.1.9: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 192 ada 12 parselin yanı • Yeni baştan yapılmış ama kötü yapılmış, malzeme kötü. • Betonarme • Apartman • Konut
 	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 191 ada 9 nolu parselin yanındaki iki tescillinin yeri • Şu anda otopark olarak kullanılıyor
	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 191 ada 9 parsel • iki parselden biri tamamen yıkılmış diğerinde korunmuş bir bina var fakat üstünde uyumsuz eklentiler bulunmakta • Yığma • Ticaret
	• Nizam-ı Cedit Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 190 ada 8 parsel • Yıkılmış yerinde yeni bir bina var • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret

Şekil A.1.10: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

 	• Nizam-ı Cedit Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 190 ada 6 parsel • Yıkılmış yeniden yapılmış ama eskisine göre uyumlu mu bilinmiyor • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret
	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 142 parsel yanı • İki tane tescilli eser şu anda harabe durumunda yıkılmak üzere • Yığma • Boş
	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 193 ada 140 parsel • Yıkılıp yerine yeni bir bina yapılmış, biraz eskisine benziyor • Betonarme + Yığma • Apartman • Konut
	• Başakçı Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 190 ada 21 nolu parsel yanı • Yıkılıp yeniden yapılmış ancak yeni tarz bir bina var şu anda • Betonarme • Apartman • Konut

Şekil A.1.11: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Başakçı Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 189 ada 11 nolu parsel yanı • Yıkılıp yeniden yapılmış üstüne 4 kat çıkılmış • Betonarme • Apartman • Konut
	• Başakçı Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 189 ada 5 nolu parsel yanı • Boş, yıkılmış • Şu anda otopark olarak kullanılıyor
	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 188 ada 12 parsel • Korunmuş ancak üstüne 2 kat çıkılmış ve özgünyapıyla uyumsuz • Betonarme + Ahşap Kaplama • Konut
	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 188 ada 13 parsel • Yıkılıp yeniden yapılmış ama tamamen betonarme bir bina olarak • Yığma • Konut

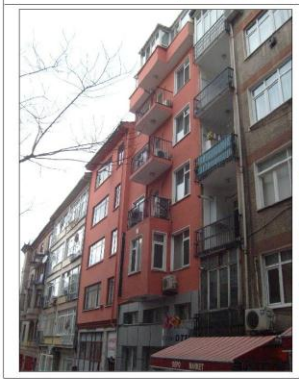
Şekil A.1.12: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

 	• Eşrefoğlu Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 188 ada 20 nolu parsel yanı (190 olabilir) • Yıkıntı, harabe ve önü kapalı • Boş
 	• İzzettin Sokak ve Eşrefoğlu Sokağın kesiştiği yerde Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 188 ada 16 nolu parsel • Tescilli ancak yıkılı yeniden yapılmış gözüküyor, orjinal haline ne kadar uygun belli değil • Betonarme • Konut + Ticaret
 	• İzzettin Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 187 ada 50 nolu parsel • Korunmuş ve yeni eklentileri var • Betonarme • Ticaret
	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 187 ada 57 (?) parsel • Yıkılıp yeniden yapılmış ancak uyumsuz • Betonarme • Apartman • Konut + Ticaret

Şekil A.1.13: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 187 ada 58-59 parsel • İki tescilli çok kötü durumda • Yığma • Boş
	• Talat Bey Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 186 ada 2 nolu parselin içinde(?) • Küçük bakımsız • Ahşap Yapı • Konut
	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 185 ada 18 nolu parsel • Korunmuş ancak üstüne uyumsuz 3 kat çıkılmış • Betonarme + Ahşap Kaplama • Konut
 	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 187 ada 13 nolu parselin yanındaki tescilli bina • şu anda yeni bina gibi gözüküyor • Betonarme • Apartman • Konut

Şekil A.1.14: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Talimhane Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 181 ada 30 ve 37 nolu parseller arasındaki iki tane tescilli parsel • Şu anda otopark olarak kullanılıyor
	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 187 ada 63 parsel • Yıkılıp yeniden yapılmış ancak ne kadar uyumlu orjinal yapıya belli değil • Betonarme • Konut + Ticaret
	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 181 ada parsel(44 nolu parsel yanı veya içi olabilir) • İki tescilli harabe durumunda • Boş
 	• Recaizade Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 190 ada 21 nolu parsel • Yıkılıp yeniden yapılmış yapı, kervansaray oteli • Betonarme • Otel • Hizmet

Şekil A.1.15: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Misak-ı Milli Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 258 ada 6 parsel • Tamamen yıkılmış, boş şu anda otopark olarak kullanılıyor
	• Misak-ı Milli Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 257 ada 25 nolu parsel yanı • Şu anda otopark olarak kullanılıyor
	• Misak-ı Milli Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 32 ada 16 parsel ve 17 parsel • İki tescilli eser artık yok yerinde otopark var
	• Misak-ı Milli Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 256 ada 39 parsel yanı • İki tescilli artık yok, otopark olarak kullanılıyor

Şekil A.1.16: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

	• Misak-ı Milli Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 182 ada 17 parsel • Yıkılmış, boş olarak duruyor
	• Ferit Bey Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 182 ada 46 parsel • Yanmış önü kapalı tescilli eser • Boş
	• Ferit Bey Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 182 ada 30,31,32 parsel • Yıkılmış önleri kapalı • Boş
	• Ferit Bey Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 181 ada 42 nolu parsel • Harabe halinde • Boş

Şekil A.1.17: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

 	• Reşit Efendi Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 32 ada 30 nolu parsel yanı (veya içi) • Yıkılıp yerine yeni bir bina yapılmış, 2 tescilli parsele tek geniş yeni bina yapılmış • Betonarme • Konut + Ticaret
	• Reşit Efendi Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 32 ada 30 nolu parsel yanı • Harabe halinde tescilli eser • Boş
	• Reşit Efendi Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 30 ada 15 nolu parselin içinde • Harabe halinde sadece cephesi ayakta kalmış tescilli eser • Boş
	• Reşit Efendi Sokakta Rasimpaşa Koruma amaçlı İmar Planına göre 30 ada 15 nolu parselde • Yıkılmış, otopark olarak kullanılıyor

Şekil A.1.18: Kadıköy Çalışma Alanı Tescilli Yapı Analizi

EK A 2

ESKİ VE YENİ RESİMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Fotoğrafta sıra halinde tescilli eserler görünmektedir.

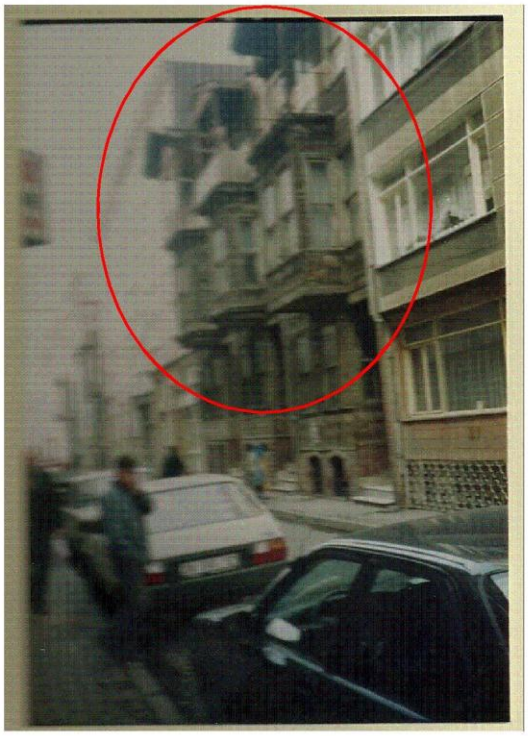
1996

Fotoğrafta yukarıda gözüken tescilli eserlerin yıllar içinde bir uygulamaya görmeyerek köhnemeye bırakıldığı görünmektedir.

2011

Şekil A.2.1: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta üç adet tescillibina görünmektedir.

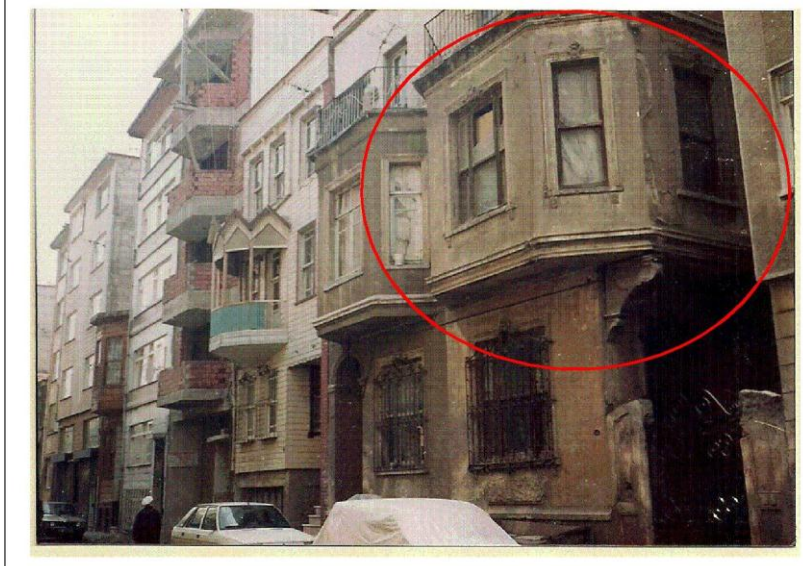
1996

Fotoğrafta yukarıda gözüken üç adet tescilli binanın restore edilmiş halleri görünmektedir.

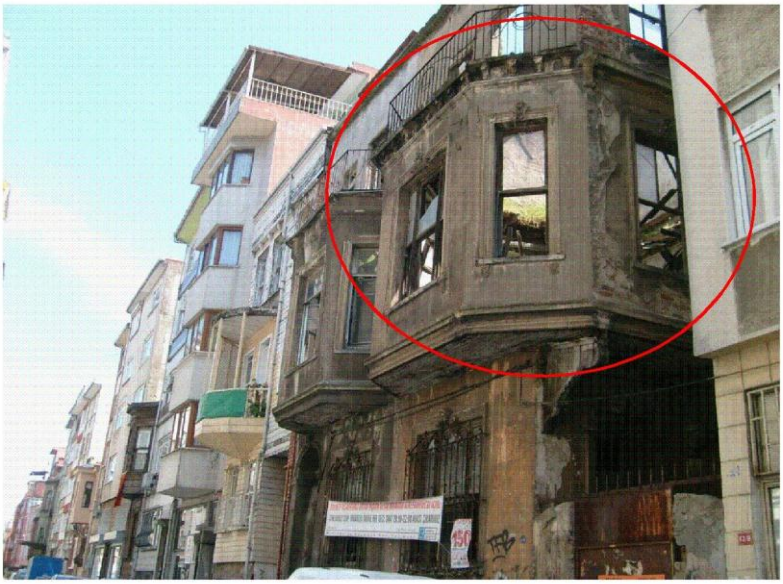
2011

Şekil A.2.2: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta tescilli bir önde tescilli bir eser görünmektedir.

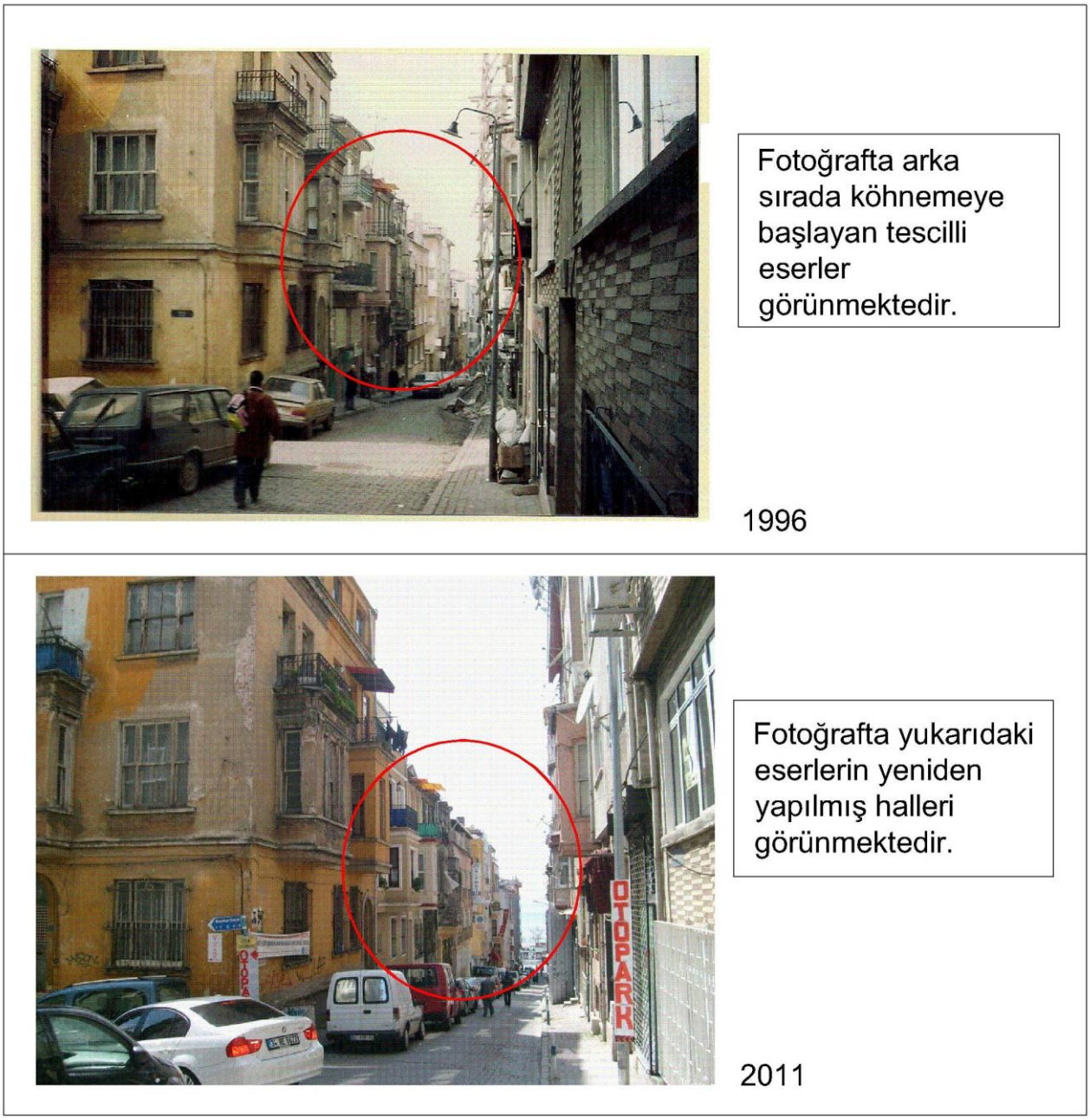
1996

Fotoğrafta yukarıdaki eserin iyice köhnemiş hali görünmektedir.

2011

Şekil A.2.3: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Şekil A.2.4: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta arkada tescilli eserler görünmektedir.

1996

Fotoğrafta yukarıdaki tescilli eserlerin yerine tamamen yeni bir bina yapıldığı görünmektedir.

2011

Şekil A.2.5: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta tescilli bir eser görünmektedir.

1996

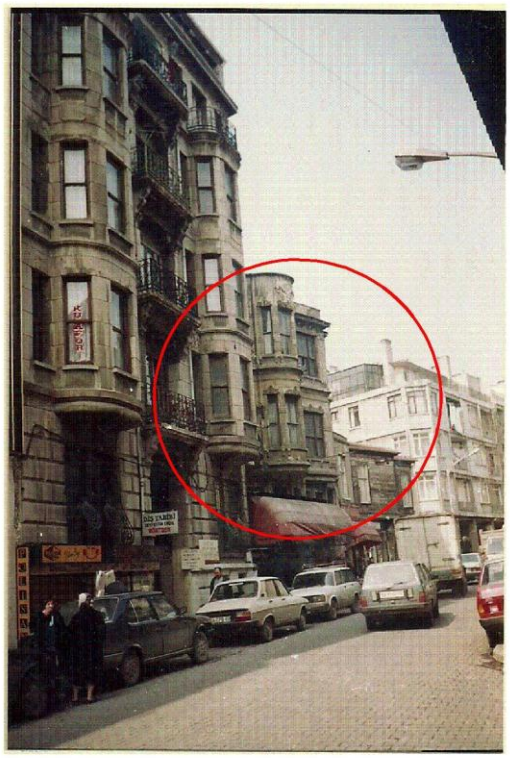
Fotoğrafta yukarıdaki tescilli eserin restore edilmiş hali görünmektedir.

2011

Şekil A.2.6: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

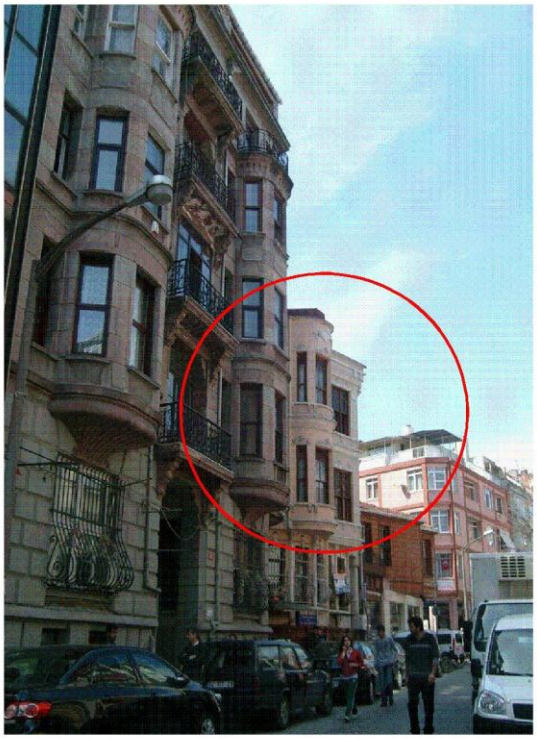

Şekil A.2.7: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta tescilli eserler görünmektedir.

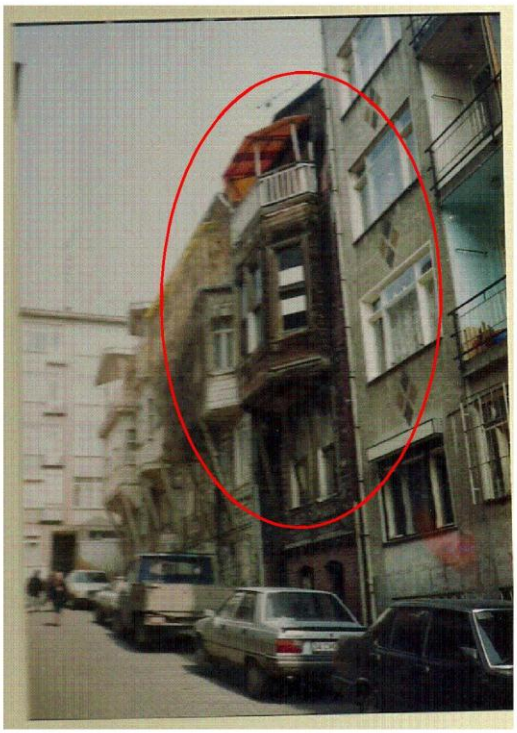
1996

Fotoğrafta yukarıdaki tescilli eserlerden yuvarlak içinde olanın restore edilmiş hali görünmektedir.

2011

Şekil A.2.8: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta köhnemeye başlamış bir tescilli eser görünmektedir.

1996

Fotoğrafta yukarıdaki köhnemeye başlamış tescilli eserin kötü bir şekilde restore edilmiş hali görünmektedir.

2011

Şekil A.2.9: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Şekil A.2.10: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta köhnemeye başlamış bir tescilli eser görünmektedir.

1996

Fotoğrafta köhnemeye başlayan tescilli esere cephe temizlemesi uygulandığı görünmektedir.

2011

Şekil A.2.11: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

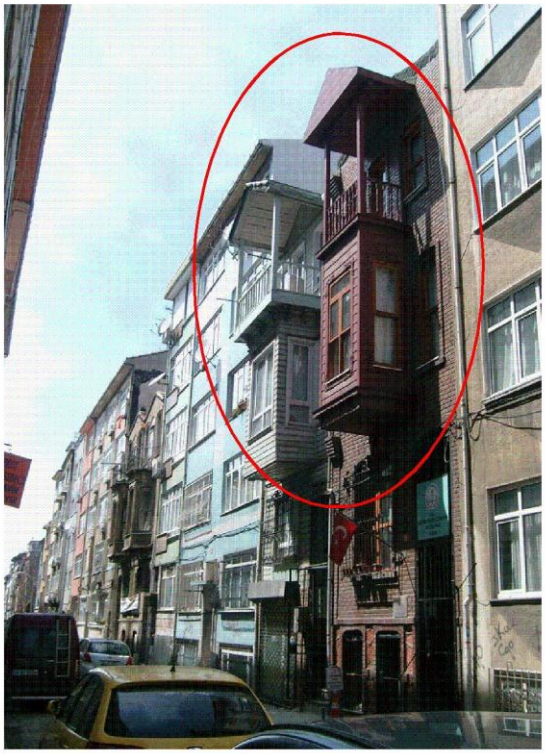

Şekil A.2.12: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Fotoğrafta iki adet tescilli eser görünmektedir.

1996

Fotoğrafta tescilli eserlerin restore edilmiş halleri görünmektedir.

2011

Şekil A.2.13: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

Şekil A.2.14: Kadıköy Resim Karşılaştırması (Öğr. Gör. Dr. Engin Eyüboğlu Özel Arşivi, 1996)

EK B

V. NUMARALI İSTANBUL BÖLGE KORUMA KURULU KARARLARI

327 – 19.6.1981

12853 – 19.6.1981

İstanbul; Kadıköy İlçesi, Rasimpaşa, Osmanağa, Caferağa mahallelerini içeren 1 ila 53 kadastral paftaların kapsamında İstanbul Röleve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğünün hazırladığı eski eserler tespitleri, ile ilgili 19.6.1981 gün ve 1431 sayılı yazısı okundu, yapılan açıklamalar dinlendi, ekleri incelendi, yapılan müzakeresi sonucunda:

1. Kurulumuzun 12.12.1980 tarih ve 12438 sayılı kararı ile tescil edilen 48 ile 53 paftalardaki yapılarda düzenlenmesine bütünlenmiş olmakla 1 ila 53 paftalarda ve anıt işlerine göre ekli listede belirtilen yapıların korunması gerekli eski eser olarak tescil edilmelerine, ayrıca bir diğer ekli listede belirtilen yapıların Röleve ve fotoğrafları kurulumuza intikal ettirildiğinde 3. Derece gruplamasının yapılmasına ve bu karar verilmeden uygulamasına geçilmemesine,
2. 1 ila 53 paftalarda, korunması gerekli eski eser ve anıt varlıklarının homojenlik ve bütünlük göstermesi, tarihi, mimari ve kültürel değerleri bugüne kadar taşımaları nedeni ile bunları belirtilen alanları korunması gerekli kentsel sit alanları olarak tescil edilmesine ve bu alanların koruma amaçlı imar planının hazırlanmasının gerektiğine,
3. Söz konusu kentsel sit alanları içinde ve ilgili paftasında belirtilen ve Kadıköy ticaret bölgesini kapsayan kentsel sit alanında; eski eser ve anıtsal yapıların yoğun olmaları ve daha önceden eski eser ve anıtsal yapılar çevresinde verilen yükseklikler muhafaza etmeleri nedeniyle kat yüksekliklerinin 3 katı (9.50 metre) aşmamasına, ve diğer korunması gerekli ve konut yerleşmelerini kapsayan kentsel sit alanında mevcut imar planı ve mevzuatının geçerli olmasına, ayrıca kentsel sit alanlarında diğer yapılanma koşulları ve hükümlerinde imar planı ve yönetmeliklerinin ekli kentsel sit alanları koruma ve geliştirme yönetmeliğine aykırı olmayan kısımlarının geçerli olduğuna,
4. Ticaret bölgelerinin kıyısı olan kıyı bandının meydan, otopark, yeşil alan gibi düzenlemelerinin yapılabileceğine ve üst yapı niteliğinde yapılaşmanın uygun olmadığına,
5. Belirtilen kentsel sit alanları içinde bundan böyle sit dokusunun korunması ve yoğunlaşmayı önlemek amacı ile imar planı veya mevzii imar planı ile kat yüksekliklerinin arttırılmasına gidilemeyeceğine,
6. 1 ila 53 kentsel sit alanlarında yeni yapılacak binalarda bu kararınızdaki koruma-geliştirme plan yönetmeliği, imar planları ve mevzuatı ve kurulumuzun 10.4.1981 tarih ve 12731 sayılı kararı esaslarına göre yapılmasına ve uygulanmasına belediyesince denetlemesine,
7. 1 ila 53 paftalarında kentsel sit alanları içi veya dışında eski eser yapı bulunan her iki sokak silüetini eski eser açısından etkileyecek yapılaşmalar için kurulumuzdan karar alınmasına,
8. Ekli 1 ila 53 paftalarında eski eser tescil listelerinin ve kentsel sit alanları koruma ve geliştirme plan yönetmeliğinin ve kentsel sit alanlarının birlikte bir bütün olarak uygulanmasına,
9. Bu kentsel sit alanları içinde kat yüksekliği arttırılması hariç mevzii imar planı değişiklik önerilerinin kurulumuza sorulmasına,
10. Bu kararımız ve ekleri yönetmelik ve 1 ila 53 paftasının imar ve İskan Bakanlığına, İstanbul Belediye Başkanlığına, Röleve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğüne iletilmesine, 1710 ve 5805 sayılı yasalar uyarınca karar verildi.

Kadıköy 1-53 paftalar kentsel sit alanları koruma-geliştirme plan yönetmeliği

1. Korunması Gerekli Belgeler Tayini: 1/1000 halihazır paftalarda korunması gerekli bölge sınırları sayılı Anıtlar Yüksek Kurulu Kararına göre tayin edilmiştir.

1.1. Korunması Gerekli Bölgeler:

- Korunması gerekli kentsel sit alanı (ticaret bölgesi kadıköy çarşısı)
- Korunması gerekli kentsel sit alanı (konut bölgeleri a-b-c bölgeleri)

Tarihi, mimari, estetik, bilimsel, ekolojik ve staografik özellikleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken bölgeler.

2. Planlama İlkeleri:

2.1. 5805 ve 1710 sayılı yasalara dayanılarak hazırlanan bu yönetmelik koruma imar planı yapılıncaya kadar 1 ila 53 paftalar için geçerlidir.
2.2. İstanbul Belediyesi'nce imar planı ve yönetmeliğinin bu yönetmeliğe aykırı düşmeyen kısımları uygulanacaktır.
2.3. Korunması gerekli bölgeler içinde imar planı ve yönetmeliği ile ilgili hükümlerinin değiştirilmesi yönünde yapılacak değişiklik önerileri Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun görüş ve kararları ile İmar ve İskan Bakanlığının onayı ile uygulanacaktır.
2.4. 28.09.1978 gün ve 16418 sayılı resmi gazetede yayınlanan çatı ve çekme katlarının tam kata çıkarılması ile ilgili ek yönetmelik ve İmar ve İskan Bakanlığının bu konudaki açıklamalı 98 sayılı genelgesi hükümleri sit alanları içinde geçerli değildir.
2.5. Korunması Gerekli Bölgeler İçindeki Farklı Yapılanma İstami- Restorasyon, Yıkım,Maili İnhidam:
a) 10.05.1970/5384 (Mail-i inhidam eski eserlerin korunması)
b) 19.10.1975/8666 (Eski eserlerin, vergi, harç, rüsumdan ayrıcalı tutulması)
c) 11.09.1976/9363 (Eski eser üzerine afiş ve yazı yazılması)
d) 10.06.1977/9872 (1930 yılından önce yapılan tüm sivil mimarlık örneklerinin, gecekondu, baraka hariç ve resmi, dini, askeri binaların yıkılmadan önce kurula sorulması)
e) 25.03.1978/10290 (Sit alanı ve tek eser korunmasında yıkılmak istenen yapılar için rölöve ve fotoğraf istenmesi, yapı müdahalesi için rölöve istenmesi)
f) 09.06.1978/10374 (İmar ve İskan Bakanlığından korunma bölgesi olan kentlerde bütçe önceliği istemi)
g) 14.01.1978/10200 (Eski eser üzerinde yapılacak inşai müdahaleler 1., 2. Ve 2. Grup yapılar ayrımı)
h) 25.03.1978/A-1012 (Savurganlığı önlemek amacıyla kamu kuruluşları binaların yıkımına gitmeden tamir ve tadilat ile ekonomik kullanım getirilmesi)
ı) 19.07.1972/6555 (Yıkılan, yıktırılan, yakılan eski eserlerin bulunduğu parselin eski eser parseli olduğu, kovuşturma açılması ve ikinci grup aynı gabari ve inşaat hacminde yapı yapılması)
2.6. Kadıköy korunması gerekli bölgeler içinde onamlı mevzi imar planlarında yeşil alan, resmi, umumi hizmet kullanımına ayrılmış alanlar aynen geçerlidir. Uygulama aşamasında Kültür Bakanlığında ve Anıtlar Yüksek Kurulunun görüş ve kararı alınacaktır. 1 ika 53 paftalar dahilinde korunması gerekli yapı olmadığı ilgili kuruluşlarca kamulaştırılmadığı hallerde ve İstanbul Belediyesinde farklı kullanışlara dönüştürülmesi, (Yeşil alanlar hariç) öngörüldüğünde, imar ve iskan bakanlığının olumlu görüşü Kültür Bakanlığı ve Anıtlar Yüksek Kurulunun görüş ve kararları alınacaktır.

3. Korunacak Kentsel Unsurlar ve Koruma Yöntemleri:

3.1. 1710 sayılı kanunun 1. Maddesinde belirtilen eski eser tarif ve tanımlarına uygun yapılar eski eser olarak korunacaktır.

3.2. 1 ila 53 paftalar kapsamında kamuya ait yerlerde (yeşil alanlar, resmi yapı okul bahçeleri vs.) tüm yetişmiş ağaçlar korunacaktır.

3.3. Kadıköy, korunması gerekli kentsel sit alanı içinde sahalar ve meydanların unsurları, orijinal kaplama malzemeleri ve kadastral durumları aynen korunacaktır. Bu tr sokak ve meydanların onarımı ancak, aynı kaplama malzemesi kullanılarak, aynı kadastral form korunarak yapılabilir. Genişletme amacıyla herhangi bir kesinti yapılamaz.

3.4. 1 ila 53 paftalarda korunması gerekli resmi, dini ve askeri binalara yapılacak her tür inşai müdahaleden önce binanın 1/50 (1/100) ölçekli tekniğine uygun tam rölövesi, yeterince tanıtıcı iç ve dış fotoğrafları, vaziyet planı, onarım, değiştirilen (tadil) veya restorasyonuna ait 1/50 (1/100) ölçekli projesi eklenmek suretiyle Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulundan karar alınması ve bu karara göre işlem yapılması zorunludur. Uygulamayı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğü ve İstanbul Belediyesi ortaklaşa denetleyecektir.

3.5. 1 ila 53 paftalarda, sivil mimarlık örneklerinde (müştemilat binası dahil) yapılacak basit onarımlar için (saçak, kapı, pencere, merdiven, tavan, döşeme onarımları, çatı aktarma, ahşap

kaplama, sıva yapımı vb.) özellikle dış cephe mimarisini bozmamak koşulu ile, Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğü ve İstanbul Belediyesinden izin alınması zorunludur.

Bu yapılardaki merdiven ve tavan süslemeleri, taş veya ahşap oymacılık, duvar resmi, alçı kabartma örnekleri vb. basit onarım kapsamına girmez.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulundan onanlı projesine göre uygulama izni alınır.

Yapılacak geniş kapsamlı onarım, değiştiri (tadil) veya restorasyon için binanın (müştemilat binası dahil) tekniğine uygun 1/50 veya (1/100) ölçekli tam rölövesinin, içten ve dıştan çekilmiş yeterince fotoğrafı ile, vaziyet planı ve 1/50 (veya 1/100) ölçekli değiştiri, tamir veya restorasyon uygulama projesinin eklenmesi suretiyle Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulundan özel karar istenmesi ve bu karara göre işlem yapılması zorunludur. (14.01.1978/10200 ilke karar)

Restorasyon projelerinin Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kuruluna getirilerek uygulama izni alınması gerekmektedir. Anıtlar Yüksek Kurulunca alınacak karara uygun yapılacak uygulama için denetleme, Kültür Bakanlığı İst. Rölöve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğü ve İstanbul Belediyesi Başkanlığınca ortaklaşa yapılacaktır. Uygulama sonucuna ait fotoğraflar ve raporlar bilgi için Anıtlar Yüksek Kuruluna iletilecektir.

3.6. Korunması gerekli kentsel sit alanları içinde olup Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescil edilmemiş binalarda yapılacak geniş kapsamlı onarım, değiştiri için Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğü ile İstanbul Belediye Başkanlığı yetkililerinden oluşacak bir heyetin ortaklaşa görüş ve izni alınacaktır.

Bu heyet yapılacak değiştiri ve onarımın, çevrenin tarihi görünümüne aykırı düşmemesi için, korunması gerekli bölgeler içindeki binaların bu yönetmeliğin

A- Yapı düzeni

B- Yapı elemanları

C- İfraz koşulları

Hükümlerini dikkate alacaktır.

Uygulamayı Kültür Bakanlığı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğü ve İstanbul Belediye Başkanlığı ortaklaşa denetleyecektir.

Yapısal ve sağlık koşulları açısından göreli olarak elverişsiz durumda bulunan sivil mimarlık örneklerinin onarımı ve sağlıklaştırılması amacıyla İstanbul Belediye Başkanlığınca, Kültür Bakanlığı; Turizm ve tanıtma Bakanlığı ve ilgili kurumlar nezdinde mali ve teknik hizmet yardımı almak için çaba gösterilmelidir. Böylelikle düşük standartlı konut bölgelerinin sağlıklı bir yaşam çevresi haline getirilmesi sağlanmalıdır.

3.7. Korunması gerekli kentsel sit alanları içinde yapılmış alt yapı tesisleri projelerinin tatbik edilmesi ve daha sonra hazırlanacak alt yapı projeleri için Anıtlar Yüksek Kurulundan izin alınması gerekmektedir. Alt yapı unsurları ile ilgili herhangi bir değişiklik söz konusu olduğundan Anıtlar Yüksek Kurulunun onayı istenir. (Yeterli fotoğraf ve değişiklik önerisinin 1/500 ölçekte gösterilmesi ile)

3.8. Kadıköy tüm kentsel sit alanları içinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunca her türlü kararların İstanbul Belediyesine tebliği edildiği tarihte eski imar planına ve haklarına göre uyumlu ve yasal olarak başlamış, temelleri atılmış ve de zemin kat pencere lentosu seviyesine gelmiş yapılar projelerine göre tamamlanırlar. Ancak kentsel sit alanı (ticaret bölgesinde) Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararlarının İstanbul Belediyesine tebliğ tarihinde yasal olarak imar haklarına göre ruhsat almış, temeli atılmış, fakat zemin kat pencere lento seviyesine gelmemiş veya ruhsat alıp da inşaata geçilmemiş projelerde, korunması gerekli sit alanı yapılaşma hükümlerine ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararlarına göre, proje ve uygulama düzeltmelerinin yapılması gerekmektedir.

Korunması gerekli bölgelerde, kazanılmış hak durumundan yararlanacak yapılar için ilgili belediyesince durum saptaması yapılması ve İmar ve İskan Bakanlığına ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kuruluna iletilmesi gerekmektedir.

(Sit ve Arkeolojik Sit Bölgelerinde sit alanı tescilinden evvel başlanmış yapı tanımı ve kazanılmış hak hususunda Danıştay 6.D.4.2.1976, Esas 73/3895 ve karar 76/789 sayılı içtihat kararı)

3.9. Korunması gerekli bölgelerde kamu hizmeti gören yapılar ile kamuya açık, yapıların gerektirdiği değişik yükseklik ve ölçüler için imar ve iskan bakanlığının olumlu görüşü ve Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan karar alınması zorunludur.

3.10. Kadıköy korunması gerekli kentsel sit alanları içinde her türlü yapılaşma (yeniden yapma, eklenti yapımı, değiştirme ve onarım) yıkım ve kazım (hafriyat) yanısıra taşınmazların kullanımlarının değiştirilmesi ve yapıların cephe ve dış görünümlerinin (malzeme, açıklık, renk vb.) değiştirilmesi Anıtlar Yüksek Kurulu iznine bağlıdır.

Ayrıca 10.4.1981 gün ve 12731 sayılı kararımız geçerlidir.

4. Kentsel Sit Alanlarında Ortak Yapılaşma Hükümleri:

4.1. Kentsel sit alanı (ticaret bölgesi) kat yüksekliği en çok 3 kat, 9.50 m.dir.

Diğer yapılanma koşulları İmar Planı ve mevzuatına ve bu yönetmelik hükümlerine bağlıdır.

4.2. Kentsel sit alanları (konut bölgesi) imar planı ve mevzuatı hükümleri ve bu yönetmelik hükümleri geçerlidir.

4.3. Kentsel sit alanlarının tümü:

4.3.1. Yeniden kat yüksekliği arttırılması yapılamaz.

4.3.2. Arsanın en düşük kotundan kot alınır ve birden fazla bodrum kazanılamaz ve bodrum iskan edilemez. Yeni inşaatlarda su basman yüksekliği binanın hiçbir noktasında tabii zeminden (kot olma) itibaren 1.00 m yüksekliği aşamaz

4.3.3. Bitişik düzen yapılaşmada çevre teşekkülü göz önüne alınarak belediyesince bir ada bütünü içinde yapılacak sokak silüeti vaziyet planı ve fotoğraf çalışmaları ile A. Yüksek Kurulundan kot alma tespiti yapılacaktır.

4.3.4.Kullanılacak yapı malzemeleri, dış duvarlar, taş konstrüksiyon ise sıvanmayabilir, diğer yapı malzemeleri (tuğla, beton, yapaytaş, biriket) ise sıvanacaktır.

4.3.5. Yapılacak binalarda %33 eğime uymak koşulu ile her çeşit kiremit örtülü çatı yapılabilir. Ancak çatı üzerinden baca ve güneş enerjisi tesisatı dışında hiçbir çıkıntı yapılamaz.

4.3.6. Yapılacak binaların iç kısımlarında, yürürlükteki imar planı ve yönetmeliği hükümleri uygulanacaktır.

4.3.7. Çıkmalar:

- Zeminden çıkma altına kadar olan en yakın düşey mesafe 240 m.den aşağıya düşmemek.
- Bitişik düzen yapıların ön cephesinde zemin kat üzerindeki birinci katta, genişliliği cephe genişliğinin 2/3 ünü geçmemek, en derin yeri 0.80 m'yi aşmamak koşuluyla kapalı çıkma yapılabilinir.
- Arka cephe de aynı ölçüler ve koşullara uygun kapalı veya açık çıkma yapılabilir. Ancak arka bahçe mesafesinin 3 m.nin altına düşmesi durumunda açık ve kapalı çıkma yapılamaz
- Blokbaşı yapıların serbest üç cephelerinde genişliği bu üç cephenin genişlikleri toplamının 1/2 sini geçmemek, en derin yerleri 0.80 m.yi ve çıkma/yan kenarlarının (her bir çıkmanın ayrı ayrı) ön cephede kapalı, yan ve arka cephelerde açık veya kapalı çıkma yapılabilir.Ancak, arka ve yan bahçe mesafelerinin 3 m.nin altına düşmesi durumlarında yan ve arka çıkma yapılamaz.
- Artık düzen yapıların birinci katında, genişliği cephe genişlikleri toplamının 1/3 ünü geçmemek, en derin yerleri 0.80 m.yi ve ön cephede kapalı, arka ve yan cephelerde açık veya kapalı çıkma

yapılabilir. Ancak, arka ve yan bahçe mesafelerinin 3 m.nin altına düşmesi durumlarında arka ve yan cephelerde açık ve kapalı çıkma yapılamaz.

4.3.8. Saçaklar:

Çevrede bulunan yapıların genel görünümüne uyacak biçimde, eni inşa edilecek yapılar saçaklı veya saçaksız olabilir. Saçak yapılmaması durumunda ise çatılarda SİLME yapılacaktır.

4.3.9. Pencereler-Kapılar:

- Yapıların dış cephelerinde pencere ve kapı alanları toplamı tüm cephe alanının en fazla %20'si olabilir. Pencereler cephelere uzun kenar düşey olacak biçimde yerleştirilecektir.Pencerelerde kısa kenar en fazla, 0.90 m.dir. Yapıların giriş kapılarında kısa kenarın uzun kenara oranı en az 1/2 en fazla 1/1.5 olacaktır. Giriş kapılarında kısa kenar en az 0.90 m.dir.
- Pencere ve kapı tasarımlarında Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kurulunca tescil edilen sivil mimarlık yapılarındaki yöresel pencere ve kapı örneklerinden esinlenilebilir.
- Tüm bina cephelerinde boşluk oranı genelde %20'dir. Korunması gerekli sadece ticaret binalarında yalnız zemin katın boşluk oranı %40 açılabilir.

4.3.10. Bitişi Karakterli Serbest Duvarlar:

Bitişik düzen koşullarına göre inşa edilecek binaların, komşunun ayrık düzen bina yapması halinde, parsel sınırında açıkta kalan yan duvarlarına "bitişik karakterli serbest duvarlar" denir.

a) Bitişik karakterli serbest duvarların dış yüzleri tabi bırakılmadığı takdirde serpme sıva olacaktır. İstenirse ahşap kaplama yapılabilir.

b) Bu duvarlara izolasyon amacıyla sürülecek malzeme (örn. Katran) sıva veya kaplama altında kalacaktır.

c) Bitişik karakterli serbest duvarlar tarafında aydınlık yapılmak istenirse bu aydınlığın önü mutlaka duvarla kapatılacaktır.

4.3.11. İfraz:

Korunması gerekli kentsel sit alanlarında ifraz yapılamaz.

4.3.12. Korunması gerekli kentsel sit alanlarında korunması gerekli eski eser yapıların ticari birimlere dönüştürülebilmesi amacı ile yapılması gerekli tadilatları için 1/50 veya 1/100 ölçekli vaziyet planı, röleve ve restorasyon projesi içten, dıştan çekilmiş yeterli fotoğrafların G.E.E. ve Anıtlar Yüksek Kuruluna gönderilmesi ve karara göre uygulama yapılması zorunludur.

Korunması gerekli kentsel sit alanlarında tescil edilmemiş binaların ticari birimlere dönüştürülmesinde, yapılacak değişikliğin çevrenin tarihi görünümüne aykırı düşmemesi için koruma sit alanları içindeki konut yapılaşma koşulları ilgili madde hükümleri uygulanacak ve G.E.E. ve Anıtlar Yüksek Kurulundan izin alınacaktır.

(Aynı karar tarihi ve numarası başka bir konu)

İstanbul; Kadıköy ilçesi, Rasimpaşa, Osmanağa Mahallelerini içeren 1 ila 53 kadastral paftaların kapsamında İstanbul Röleve ve Anıtlar Teknik Müdürlüğünün hazırladığı eski eser tespitleri ile ilgili 19.6.1981 gün ve 1431 sayılı yazısı okundu, yapılan açıklamalar dinlendi, ekleri incelendi, yapılan müzakeresi sonunda:

1. Kadıköy ilçesinin 1 ila 53 paftalarında bulunan ve aşağıda ada-parselleri belirtilen yapıların korunması gerekli dini-resmi-sivil mimarlık örnekleri ve yeşil-doğal-anıt olarak tescil edilmesine, aynı bölgede kalan 48 ila 53 paftalarında bulunan ve kurulumuzun 12.12.1980 tarih ve 12438 sayılı kararı ile korunması gerekli olduğu tescil edilen kültür varlıklarımızın düzeltilen ada ve parsel numaraları ile bu kararımıza yeniden geçirildiğine, 1 ila 53 paftalarda yapılacak uygulamalar için bu kararımızın geçerli olduğuna,

Bunların fotoğrafları istenmiştir.

Ayrıca;

- 1 ila 53 paftalarda, korunması gerekli eski eser ve anıt varlıklarının homojenlik ve bütünlük göstermesi, tarihi, mimari ve kültürel değerleri bugüne kadar taşımaları nedeniyle sınırları belirtilen alanları korunması gerekli kentsel sit alanları olarak tescil edilmesine ve bu alanların Koruma Amaçlı İmar Planının hazırlanması gerektiğine
- Söz konusu kentsel alanlarından ve ekteki ilgili paftasında sınırları belirtile ve Kadıköy çarşı bölgesini kapsayan kentsel sit alanında eski eser ve anıtsal yapıların yoğun olmaları ve genellikle çevrelerindeki yapıların 3 kat olmaları nedeniyle, yeni yapılacak inşaatlarında 3 kat (H: 9.50 MT) aşmamasına
- Diğer korunması gerekli konut bölgelerindeki kentsel sit alanlarında " kadıköy 1 ila 53 pafta kentsel sit alanları koruma geliştirme planı yönetmeliği" hükümlerine uyulmasına, mevcut imar planı ve yönetmeliğinin bu yönetmeliğe aykırı olmayan kısımlarının geçerli olduğuna;
- Ticaret bölgesinin kıyıya açılımı olan kıyı bandının meydan, otopark, yeşil alan gibi düzenlemelerinin yapılabileceğine ve üst yapı niteliğinde yapılaşmanın uygun olmadığına
- Belirtilen kentsel sit alanları içinde bundan böyle ait dokusunun korunması ve yoğunlaşmayı önlemek amacı ile imar planı veya mevzii imar planı ile kat yüksekliklerinin arttırılmasına gidileceğine
- Bu kentsel sit alanları içinde kat yüksekliği arttırılması hariç mevzii imar planı değişiklik önerilerinin kurulumuza sorulmasına
- 1 ila 53 kentsel sit alanlarında yeni yapılacak binalarda bu kararımızdaki Koruma-Geliştirme plan yönetmeliği, imar planları ve mevzuatı ve kurulumuzun 10.4.1981 ve 12731 sayılı kararı (bir kopyası ekli) esaslarına göre, yapılmasına ve uygulanmasının belediyenizce denetlenmesine
- 1 ila 53 paftalarında kentsel sit alanları içi ve dışında eski eser yapı bulunan her iki sokak silüetini eski eser açısından etkileyecek yapılaşmalar için kurulumuzdan karar alınmasına
- Ekli 1 ila 53 paftalarındaki eski eser tescil listelerinin ve kentsel sit alanları Koruma ve Geliştirme planı yönetmeliğinin ve kentsel sit alanlarının birlikte bir bütün olarak uygulanmasına
- Bu kararımız ve ekleri yönetmelik ve 1 ila 53 paftasının imar ve iskan bakanlığına, istanbul belediye başkanlığına, röleve ve anıtlar teknik müdürlüğüne iletilmesine, 1710 ve 5805 sayılı yasalar uyarınca karar verildi.

EK C
ARAZİ ÇALIŞMASINDA KULLANILAN ANKETLER

KULLANICI İÇİN ANKET
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR PLANLAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

1. Ev sahibi misiniz? Kiracı mısınız? (.....)
2. Oturduğunuz ev kaç metrekare?(…….)
3. (Ev sahibi ise) bina/kat değerinin ne kadar olduğunu düşünyorsunuz? (…….)
4. Nereden geldiniz? (…….)Kaç yıldır bu binada (…….)ve bu bölgede (…….)yaşıyorsunuz?
5. (Eğer yerlisi ise) Yıllar içinde oluşan değişimden memnun musunuz?
   i. Evet ( ) Hayır ( )
6. İstanbul'a ilk geldiğinizde nerede oturuyordunuz? (…….)
7. Oturduğunuz yapının tarihi veya kültürel bir değeri var mı?
   i. Evet ( ) Hayır ( )
8. (Eğer tescilli yapı da oturuyorsa) Oturduğunuz yapının özellikleri nelerdir? Biliyor musunuz?
   i. Kagir ( ) Ahşap ( ) Ahşap Kaplama ( ) Betornarme ( ) Karma Ahşp –yığma ( )
9. Kentsel sit alanında oturduğunuzu biliyor musunuz?
   i. Evet ( ) Hayır ( )
10. Sit alanında oturmanızdan dolayı çevrenizden veya binanızdan dolayı zorluklarla karşılaştınız mı?
    .Komşular ( )
    .Çevre sorunları ( )
    .Binanızın yarattığı sorunlar ( )
    .Otopark ( )
    .Ulaşım ( )
    .Altyapı ( )
    .Belediye ( )
11. Oturduğunuz yapının korunmasını mı tercih edersiniz yoksa yıkılıp yerine yeni bir yapının yapılmasını mı?
    i. Korunması ( ) Yeniden yapılmasını ( )
12. Yakınlarda herhangi bir akrabanız var mı?
    i. Evet ( ) Hayır ( )
13. Buradan taşınmayı düşünüyor musunuz?
    i. Evet ( ) Hayır ( )
14. Eğer Evetse, Nereye taşınmayı düşünüyorsunuz? Neden?

……
……

15. Bu binanın yıkılmasını istiyor musunuz?

i. Evet ( ) Hayır ( )

16. Evetse, veya Hayır ise Neden ?

……
……..

17. Evetse, ne tür bir bina istersiniz?

i. Yüksek Katlı ( ) Düşük Katlı ( )

18. Bu bina size neyi ifade ediyor?

.....
……...

19. Bu bölgede yaşamanın yarattığı en büyük sorun/lar nedir?

.....
.....

20. Bu binada yaşamanın yarattığı en büyük sorun/lar nelerdir?

.....
.....

21. kelimesi size neyi çağrıştırıyor? bir iki kelime ile

……
……

Otopark alanları için;

22. Bina nasıl ve ne zaman yıkıldı?

.....
.....

23. Yıkım yetkililer kontrolünde mi gerçekleşti?

.....
.....

24. Sizce bina yıkılmasaydı daha mı iyi olurdu? Yoksa böyle daha mı iyi? Neden?

.....
.....

25. Tescilli parseli neden otopark olarak kullanıyorsunuz?

.....
.....

26. Neden yeniden bina inşaa etmiyorsunuz?

.....
.....

27. Binayı inşa etmek için girişimde bulundunuz mu? Ne zaman? Sonuç?

.....
.....

28. İzin verilse aynı binayı tekrar inşaa etmek ister misiniz?

.....
.....

KAMU ÇALIŞANLARI İÇİN ANKET
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR PLANLAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ ANKET FORMU

1. Yasal mevzuatı uygularken ne gibi zorluklarla karşılaşıyosunuz?
   .....
   .....
2. Mimarlardan ne gibi "zor" istekler geliyor?
   .....
   .....
3. Kullanıcılardan ne gibi "zor"istekler geliyor?
   .....
   .....
4. Profesyonel fikrinize gore tarihi çevrede yeni bir bina tasarlanırken ne gibi kurallara uyulması gerekiyor?
   .....
   .....
5. Tarihi çevre koruma hakkındaki profesyonel fikriniz nedir? (gerekli mi gereksiz mi, ne kadar gerekli, koruma nasıl olmalı… vs)
   .....
   .....
6. Bina bazında kurulunuza gelen projelerdeki en önemli sorun nedir?
   .....
   .....
7. Kurulun yavaş işlediği konusundaki kanaatler hakkında ne düşünüyorsunuz?
   .....
   .....
8. Kadıköy sizde neyi çağrıştırıyor, sizce simgesel bir özelliği var mı?
   .....
   .....
9. Simgesel yapısı var mıdır? Hangisi?
   .....
   .....

MİMARLAR İÇİN ANKET
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR PLANLAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ ANKET FORMU

1. Kentsel sit alanında bina tasarlarken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

.....
.....

2. Koruma ile ilgili yasal mevzuat size engel mi oluyor yoksa işinizi mi kolaylaştırıyor?

.....
.....

3. Eğer engel oluyorsa ne gibi konularda engel oluyor?

.....
.....

4. Profesyonel fikrinize gore tarihi çevrede yeni bir bina tasarlanırken ne gibi kurallara uyulması gerekiyor?

.....
.....

5. Bulunduğunuz muhitte sizce korunması gereken bir çevre var mı?

.....
.....

6. Bu bölgenin tarihi hakında bilginiz var mı?

.....
.....

7. Bu çevrede veya başka bir sit alanında herhangi bir proje yaptınız mı?

.....
.....

8. Evetse, ne yaptınız?

a. Yeni Bina ( ) Restorasyon ( ) Yeniden İnşaa ( )

9. İnfill çalışmasında bulundunuz mu?

.....
.....

10. Evetse, Nasıl bir uygulama yaptınız?

.....
.....

11. Tarihi çevrede referans aldığınız bir özellik var mıydı?

.....
.....

12. Mal sahibinin istekleri ile ideal arasındaki ne gibi farklılıklar çıkıyor genelde?

.....
.....

13. Restorasyon ile yeniden yapım aşamasındaki bir yapı arasındaki maliyet farkı size engel oluyor mu? Bu konuda mal sahibinin istekleri neler oluyor?

.....
.....

14. Sizi en çok neler zorluyor?

.....
.....

15. Kadıköy sizde neyi çağrıştırıyor, sizce simgesel bir özelliği var mı?

.....
.....

16. Simgesel yapısı var mıdır? Hangisi?

.....
.....

EK D

KADIKÖY – RASİMPAŞA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ayşegül Can

Doğum Yeri ve Tarihi: Üsküdar / İstanbul, 23.03.1987

Adres: Aziz Mahmut Hüdai Mahallesi Velioğlu 2. Sokak Adalet Apartmanı no:7/8 Üsküdar / İstanbul

Lisans Üniversite: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama